

ETICKÁ VÝCHOVA

Marie Navrátilová
Hana Brichová
Marcela Matějcová

METODIKA

6-7

Etická výchova, Metodika pro 6. – 7. ročník základních škol a víceletá gymnázia

Autorky: Mgr. Hana Brichová, Mgr. Marcela Matějcová, Mgr. Marie Navrátilová

Odborní editoři: PhDr. Pavel Motyčka, Ph.D., Mgr. Zdislava Vyvozilová

Odborná recenze: Prof. PhDr. Vladimír Smékal, CSc., Mgr. David Vaněk, Ph.D.

Odborná spolupráce: PhDr. Eva Švarcová, Ph.D., Mgr. Ivan Podmanický, Ph.D., PaedDr. Olga Křižová

Jazykové korektury: Mgr. Dana Kabátníková, Dana Štropová

Ilustrace: Roman Bureš

Zlom a sazba: Ing. et Ing. Anna Pospíšilová

Návrh obálky: Ing. Michal Jiříček

Nakladatel: Národní institut pro další vzdělávání,
Senovážné nám. 25; Praha 1, 110 00; IČO: 45768455; DIČ: CZ45768455

Schválilo MŠMT č.j.: MSMT-7934/2014 dne 6. června 2014 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání jako součást ucelené řady učebnic pro doplňující vzdělávací obor Etická výchova s dobou platnosti šest let.

ISBN: 978-80-87449-53-0

Tato publikace vznikla v rámci projektu „Etická výchova a učebnice“, registrační číslo CZ.1.07/1.1.00/26.0114, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

6. ROČNÍK 13

Téma 1: Otevřená a citlivá komunikace..... 15

Lekce 1: Mluvím, tedy jsem.....	16
Lekce 2: Slovo.....	20
Lekce 3: Mluv, poslouchám	22
Lekce 4: Chyby v komunikaci	26
Lekce 5: Komunikační šum	28
Lekce 6: Překážky a bariéry	30
Lekce 7: Hádky	32

Téma 2: Rozhodnost a řešení problémů..... 35

Lekce 8: Mám dvě možnosti	36
Lekce 9: Můj time management.....	40
Lekce 10: Gordický uzel	42
Lekce 11: Jak jen se rozhodnout	44
Lekce 12: Pomáhejme si	46
Lekce 13: Jsem rád, že jsem, kdo jsem	50

Téma 3: Fair play..... 53

Lekce 14: Život je hra.....	54
Lekce 15: Hraj fér	56
Lekce 16: Inspiruj se	58
Lekce 17: Zdravá soutěživost	60

Téma 4: Média a jejich vliv na člověka..... 63

Lekce 18: Jak trávím volný čas	64
Lekce 19: Noviny a časopisy.....	66
Lekce 20: Reklama.....	68

Téma 5: Rodina, ve které žiji..... 71

Lekce 21: Za peníze si domov nekoupíš	72
Lekce 22: Rodinné dědictví.....	74
Lekce 23: Práva a povinnosti v rodině	76
Lekce 24: Role v rodině.....	78
Lekce 25: Můj brácha má prima bráchu	80
Lekce 26: Komunikace v rodině.....	82
Lekce 27: Úcta ke stáří.....	86

Téma 6: Etika a ochrana přírody a životního prostředí	89
Lekce 28: Svět kolem mě - pavučinky	90
Lekce 29: Co vypráví příroda	92
Lekce 30: Přemýšlení o pokladu	94
Lekce 31: Začněte jednat	96
Téma 7: Dospívání	99
Lekce 32: Cesta k dospělosti	100
Lekce 33: Čas proměn	104
Lekce 34: Přátelství a láska	108
Lekce 35: Kybersíkana	112
Lekce 36: Všechno má svůj čas	114
 7. ROČNÍK	 117
Téma 1: Pravdivá komunikace.....	119
Lekce 1: Umění mluvit	120
Lekce 2: Umění mluvit před třídou	124
Lekce 3: Umění argumentovat	128
Lekce 4: Neverbální komunikace	132
Lekce 5: Znáte mě?	134
Lekce 6: Pravda a lež	136
Lekce 7: Slova, která nám vadí	138
Lekce 8: Moje tři divy světa.....	140
Lekce 9: Tajemství	142
Téma 2: Přiměřené sebevědomí.....	145
Lekce 10: Zdravé sebevědomí	146
Lekce 11: Život je fajn	150
Lekce 12: Jsem jaký jsem	152
Lekce 13: Neber se moc vážně ☺	154
Lekce 14: Dvě tašky	156
Lekce 15: Error, nebo mistakes.....	158
Lekce 16: Kam jdu?.....	162
Téma 3: Pozitivní hodnocení událostí a druhých	165
Lekce 17: Kolumbovo vejce	166
Lekce 18: Dva	168
Lekce 19: Pochvala	170
Lekce 20: Otevři oči i srdce.....	172
Téma 4: Reálné a zobrazené vzory	175
Lekce 21: Stačí se rozhlédnout	176
Lekce 22: Ten umí to a ten zas tohle... ..	178

Lekce 23: Vzácny člověk	180
Lekce 24: Abraham Lincoln se nikdy nevzdal	182
Lekce 25: Učme se překonávat strach	184
Lekce 26: Vzory v rodině	186
Lekce 27: Imitace x identifikace	188
Lekce 28: Moc autority	190
Téma 5: Asertivita	193
Lekce 29: Umím se přiměřeně prosadit?	194
Lekce 30: Asertivní dovednosti I.	196
Lekce 31: Agrese a pasivita	198
Lekce 32: Asertivní dovednosti II.	200
Lekce 33: Má asertivní práva	204
Téma 6: Prosociálnost za ztížených podmínek.....	207
Lekce 34: Daruj.....	208
Lekce 35: Překonat antipatii a odpustit.....	212
Lekce 36: Umím žít v multikulturním prostředí?	214
Použitá literatura	216
Přílohy pro 6. ročník	219
Příloha - Úcta ke stáří.....	220
Přílohy pro 7. ročník	226
Příloha - Hodnocení projevu.....	227
Příloha - O pravdě a lži	228
Příloha - Pravda a lež	229
Příloha - Tajemství	231
Příloha - Pokyny pro stanovování cílů	232
Příloha - Pochvala	233
Příloha - Ten umí to a ten zas tohle... ..	234
Příloha - Lístičky	235
Příloha - Vzory	239
Příklady dobré praxe	246
Ulhaný příběh	247
Jak se vyhnout nedorozumění	248
Chtěl/a bych se stát.....	253
Nálada	254
Barvy života/Podzim života	255
Babi, dědo, jak se máš?	258
Koláč	260
Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova	261
Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy.....	270

Úvod k metodice etické výchovy

Doplňující vzdělávací obor (DVO) Etická výchova

DVO Etická výchova je založen na systematickém osvojování sociálních dovedností a etických ctností. Důraz je kladen především na prosociálnost, tj. schopnost jedince jednat ve prospěch druhých bez očekávání protislužby. Deset základních témat, která tvoří kurikulum etické výchovy, nazýváme výchovný program.

Edukační metody jsou zaměřeny především na reflexi zkušenosti žáka, kterou získá buď přímo v hodinách etické výchovy při zážitkové výuce, nebo v reálném životě. Důležitou roli při výuce etické výchovy hraje rovněž samotný učitel. Jedná se především o jeho osobní příklad. Soubor faktorů, které jsou zásadní při působení učitele na žáky, nazýváme výchovný styl. Konkrétní informace o DVO Etická výchova naleznete na metodickém webu www.etickavychova.cz nebo <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/2895/eticka-vychova.html/>.

Zásady výuky DVO Etická výchova

Pro osvojování sociálních dovedností a etických ctností u žáků je základem osobní příklad učitele. Učitel etické výchovy by proto měl usilovat o osobní sebezrovnání a vzdělávání, které je v různých kurzech a workshopech nabízeno. V hodinách etické výchovy vystupuje učitel spíše jako moderátor a facilitátor. Podněcuje žáky k přemýšlení nad prožitou zkušeností a k vyjadřování vlastních názorů. Při reflexích je proto vhodné, když své postřehy vysloví až jako poslední. I přitom se ovšem nesnaží vystupovat jako expert, který všechno ví, a tím strhuje pozornost na sebe.

Je také důležité, aby názory jednotlivých žáků učitel nijak nehodnotil, ale vhodnými otázkami je podněcoval k dalšímu přemýšlení. Pokud se ve třídě objeví problém, který chtějí žáci řešit, měl by mít v hodinách etické výchovy přednost před tématem hodiny. Je dobré ovšem i v tomto případě dodržet ve všech ohledech přiměřenost. Vzhledem k tomu, že při hodinách etické výchovy mohou žáci zažívat atmosféru důvěry, mohla by se jak pro jednotlivce, tak pro skupinu stát ohrožující tzv. divoká upřímnost. Výuka etické výchovy není psychotherapeutickým působením a učitel by měl mít tuto skutečnost neustále na paměti.

Je vhodné připomínat žákům, že jednotlivé aktivity (tj. hry, metody) mají experimentální charakter, a proto je vhodné, aby se nebáli prožít dané zkušenosti. Vzhledem k tomuto charakteru aktivit není dobré je přerušovat a přesouvat do další hodiny. Učitel by měl mít proto připraveny různé varianty struktury vyučovací hodiny. Vzhledem k náročnosti některých aktivit by měli mít žáci možnost se jich z osobních důvodů neúčastnit. Zkušenosti ukazují, že se nejedná o častý jev, nicméně učitel by měl být na něj připraven.

Jako vhodná forma se jeví při realizaci aktivit uspořádání židlí ve třídě do kruhu. Pro žáky to může symbolizovat vzájemnou rovnost a také skutečnost, že z uzavřeného kruhu se nevynáší, což může podporovat vzájemnou důvěru. Toto uspořádání také usnadňuje skupinovou komunikaci. Doporučujeme učitelům na začátku hodiny věnovat přiměřený prostor k tomu, aby žáci kruh uspořádali pravidelně a aby např. všichni na sebe navzájem viděli. Taková drobnost na zahájení hodiny může přinést v dalším průběhu svoje efekty.

Co se týče známkování, jeví se jako nejvhodnější způsob slovní hodnocení. V případě, že tato praxe na škole není praktikována, doporučujeme zavést bodový systém a po důkladném zvážení vhodné činnosti bodovat. Jinou formou může být přímé známkování pečlivě vybraných činností, se kterými je nutné žáky na začátku školního roku seznámit. Upozorňujeme ovšem na to, že podstatou etické výchovy je budování vztahu skrze osvojování sociálních dovedností a tento proces nemůže být degradován na pouhé usilování o co nejvyšší body či nejlepší známku. Nepřijatelné je hodnotit názory žáků či jejich osobnostní vývoj.

Zásady práce s učebnicí

Pro 4.–9. ročník byla vytvořena sada učebnic, pracovních listů a metodik. Pro 1.–3. ročník byly vytvořeny pracovní listy a metodiky. Rozvržení témat do jednotlivých ročníků je dáno Školním vzdělávacím programem (ŠVP), který byl vytvořen odborníky v rámci projektu a který počítá s časovou dotací jedna hodina týdně v každém ročníku. ŠVP pro všechny ročníky lze opět najít na metodickém portálu www.etickavychova.cz.

Základní jednotkou výukových materiálů je lekce, což představuje jednu vyučovací hodinu. Vzhledem k časové dotaci je tedy pro každý ročník vytvořeno 36 lekcí. Pořadí lekcí je doporučeno a výuka etické výchovy by se měla na škole řídit především podle celkové koncepce DVO. Zpracování učebnic a pracovních listů přináší více námětů pro výuku etické výchovy, než je možné za 45 minut stihnout. Počítáme s tím, že úroveň osvojování sociálních dovedností je v jednotlivých třídách různá a je na učiteli, aby na základě znalostí skupiny vybral ty nejvhodnější metody a aktivity. Rovněž počítáme s tím, že na většině škol se etická výchova vyučuje pouze v některých ročnících, takže při vhodné modifikaci lekcí je možné jejich využití i v jiné věkové skupině, než pro kterou jsou původně určeny. Zpracování jednotlivých lekcí v učebnicích a pracovních listech je uzpůsobeno tak, aby bylo snadné podklady pro žáky podle potřeby okopírovat. Nicméně použití předložených učebních materiálů předpokládá důkladnou přípravu učitele na každou hodinu.

Pro učitele je základní pomůckou při výuce etické výchovy metodika. Pro snadnější práci obsahuje u každé lekce náhled odpovídající strany v učebnici a pracovních listech. Pokud ovšem lekce v učebnici nebo pracovních listech obsahuje více stran, nemohli jsme je z technických důvodů do metodiky zařadit. Proto doporučujeme vždy alespoň rámcově do učebnic a pracovních listů při přípravě na hodinu nahlédnout.

Pro snadnější orientaci v metodice jsme vytvořili sadu ikon. Základním motivem je postava agenta Kixe, který je hlavním aktérem audiovizuální pomůcky, která byla vytvořena jako další podpůrný materiál ke každému z deseti základních témat kurikula DVO. Jednotlivé díly jsou volně přístupné opět v rámci metodického webu www.etickavychova.cz. K této pomůcce byla vytvořena metodika, která obsahuje další poměrně široké odborné informace k výuce DVO Etická výchova. Seznam jednotlivých ikon s vysvětlením jejich významu je následující:

Metodika

Význam	Ikona
Cíl	
Pomůcky	
Práce s tématem	
Na co se mohou žáci ptát	
Varianty	
Doporučení/pozor	
Transfer do života	

Učebnice obsahuje doplňující obrazový materiál, komiks pod názvem Na obloze mrak, pro propojení audiovizuální pomůcky s učebnicí.

Učebnice a pracovní listy

Význam	Ikona
Přečti si	
Úkol pro vás	
Doplň	
Odpověz	
Vyhledej	
Zamysli se	
Vytvořte dvojice	
Pracujte ve skupině	
Komunitní kruh	

Jedním ze základních bodů koncepce DVO Etická výchova je systematický postup nácviku jednotlivých sociálních dovedností. Jedná se o tři fáze, po kterých vždy následuje reflexe ve skupině:

- Senzibilizace – při které dojde ke vhodnému zcitlivění žáků pro dané téma.
- Nácvik ve třídě – při kterém žáci skrze vhodné metody pracují na osvojení si příslušné dovednosti.
- Transfer do reálného prostředí – při kterém žáci přenášejí zkušenosti z výuky skrze určité metody do reálného prostředí.

Chtěli bychom opětovně zdůraznit, že získaná zkušenost nemá význam, pokud nedojde k její reflexi buď skrze vhodné otázky, které žákům klade učitel, nebo další vhodné metody. Náměty a konkrétní aktivity k těmto třem fázím tvoří základní kostru zpracování každé lekce v metodice. Vzhledem k náročnosti některých témat doporučujeme při výuce jít spíše do hloubky, tj. k dostatečnému nácviku. Proto je vhodné v odůvodněných případech lekci raději rozdělit do více hodin a v souvislosti s časovou dotací některá témata vynechat nebo jim vyčlenit jiný časový prostor např. v třídnických hodinách, projektech, projektových dnech, výjezdech se třídou, výletech atd. Doporučujeme také věnovat dostatečnou pozornost transferu do reálného prostředí a jeho reflexi na začátku další vyučovací hodiny. Jinak žáci postupně ztratí motivaci k plnění úkolů v rámci jeho realizace.

Na závěr každého tématu zpracovaného v jednotlivých lekcích je nutné provést jednoduché zevšeobecnění buď tak, jak je uvedeno v metodice, nebo jiným vhodným způsobem. Iniciativnosti učitelů se meze nekladou, nicméně vždy je potřeba vycházet z dostatečné odbornosti a respektovat koncepci DVO Etická výchova. Z tohoto důvodu je optimální, když učitel etické výchovy absolvuje dlouhodobý akreditovaný odborný kurz v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Při této práci jsme se neobešli bez pomoci řady odborníků z České republiky (doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D., PhDr. Eva Švarcová, Ph.D.) i ze zahraničí (PaedDr. Olga Křižová, PaedDr. Eva Ivanová, Mgr. Ivan Podmanický, Ph.D.), kteří prokázali vysokou míru prosociálnosti a kterým za vše děkujeme. Vážíme si rovněž práce prof. Roberta Rocheho Olivara a Mgr. Ladislava Lencze, kteří zásadním způsobem inspirovali koncepci DVO Etická výchova.

Pavel Motyčka, metodik

Etická výchova

Metodika pro 6. ročník základních škol a víceletá gymnázia

Marie Navrátilová
Hana Brichová
Marcela Matějcová

Ilustroval: Roman Bureš

V rámci projektu CZ.1.07/1.1.00/26.0114 „Etická výchova a učebnice“

vytvořilo Etické fórum ČR, o. s., ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Tento materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Otevřená a citlivá komunikace

Rozvoj komunikačních dovedností je velmi důležitý pro úspěšnou práci na dalších tématech etické výchovy. Správná komunikace je totiž hlavním předpokladem k vytvoření spolupracujícího kolektivu, a proto jí věnujeme značnou pozornost.

Cílem tohoto tématu je položit dobré základy pro rozvoj otevřené a citlivé atmosféry v kolektivu. V šestém ročníku se často tvoří nový třídní kolektiv a vhodná komunikace ovlivní kvalitu nových přátelství. Žáci se seznámí se základy verbální a neverbální komunikace, rozvíjejí naslouchání si navzájem, objevují důvody vzniku komunikačního šumu a jeho důsledky, učí se vyvarovat komunikačních chyb a překonávat různé komunikační překážky. V jednotlivých lekcích poznávají důležitost komunikace, obsahu i způsobu, jakým je obsah sdělován. Tedy toho, CO říkáme (pravdivost, logická srozumitelnost obsahu), a způsobu, JAK komunikujeme s lidmi kolem nás. Komunikační dovednosti neboli soft skills jsou základní dovedností člověka.

Přitom je třeba nezapomínat, že k nejdůležitějším komunikačním dovednostem stále patří úsměv!

K tématu je možné využít audiovizuální pomůcku Zprávy agenta Kixe.

Mluvím, tedy jsem

CÍL:

Žáci využívají komunikaci ke sdílení zájmů, názorů, pocitů a k budování dobrých mezilidských vztahů. Připomenutí rozmanitosti lidské komunikace a možností sebevyjádření při použití tvořivého a otevřeného myšlení.

POMŮCKY:

Pracovní list **CO NÁS SPOJUJE?**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

KDYŽ DVA ŘÍKAJÍ TOTÉŽ, NEMUSÍ TO BÝT TOTÉŽ.

Text přečte buď učitel, nebo ho před hodinou zadá dvěma žákům, kteří si nacvičí dramatizaci textu.

Hodnotová reflexe:

- Jaké chyby se Hurvínek dopustil?
- Už se ti někdy stalo něco podobného?
- Proč je důležité se naučit správně komunikovat?

Diskuze k dalším textům a fotografie z učebnice.

- K čemu slouží pozemní komunikace? K čemu slouží lidská komunikace? Jaké náklady (obsahy) přemísťujeme, když mluvíme (informace, pocity, názory, přání...)?
- K čemu slouží mosty v životě člověka? (Umožňuje rychlejší spojení mezi břehy/kopci...) V jakém případě je komunikace mezi lidmi mostem?
- Zažil někdo boření mostu – v krajině nebo i mezi lidmi? Jaké to znamenalo komplikace? Podařilo se potom most znovu vybudovat? Jak?
- Proč jsou některé silnice více používané a jiné méně?
- Co nám brání v jasné komunikaci s druhými?
- Jaká ještě jiná než slovní komunikace existuje? (Neverbální: gesta, mimika, posturika, proxemika, haptika, oční kontakt...)

Brainstorming k výrazu **OTEVŘENÁ KOMUNIKACE**. (Otevřená komunikace znamená nezakrývat fakta, názory ani pocity, přesto je ale nezbytná citlivost a takt sdělení pravdy podle uvedeného citátu od R. Guardiniho.)

- Co si představíte pod pojmem OTEVŘENÁ KOMUNIKACE? (Nápady je možné zapisovat na tabuli.)
- Jaký je opak otevřené komunikace?
- Jaká může být komunikace ještě? (Nepravdivá, neosobní, věcná...)

2. Návěst ve třídě

Žáci utvoří dvojice a pracují podle zadání v pracovním listě **CO NÁS SPOJUJE?**. Zapisují vše, co mají společného (oba bydlí v rodinném domě, mají psa, hrají na housle, rádi poslouchají stejnou hudbu, mají stejný oblíbený předmět ve škole...). Aktivita podporuje zapojení všech zúčastněných členů skupiny.

Náhled pracovního listu

Lekce
1

CO NÁS SPOJUJE?

Dvojice se snaží vymyslet co největší počet věcí, činností, zájmů, které má společné (minimálně 8), a zapisuje si je:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

Každá dvojice se spojí s další dvojicí, a utvoří tak čtveřici. Společně si přečtou seznamy a najdou opět nejméně osm společných věcí nebo zájmů. Podle těchto zájmů nakonec ještě vymyslí název pro svoji skupinu a způsob prezentace před ostatními skupinami.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

Název naší skupiny:

Jména členů skupiny:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

Každá dvojice se spojí s další dvojicí, a utvoří tak čtveřici. Společně si přečtou seznamy a najdou opět nejméně osm společných věcí nebo zájmů. Podle těchto zájmů nakonec ještě vymyslí název pro svoji skupinu a způsob prezentace před ostatními skupinami.

Každá skupina se představí ostatním.

Hodnotová reflexe:

Otázky k práci ve skupinách:

- Bylo těžké najít společné zájmy?
- Kdo byl při dotazování zvlášť aktivní?
- Co překvapilo?
- Komu se dobře spolupracovalo? Jaká byla ve skupině nálada?
- Jaké vlastnosti a dovednosti členů skupiny pomohly ke splnění zadaného úkolu? (Pozitivní pohled na druhé, empatie, tolerance...)
- Co nového ses dozvěděl/a o svých spolužácích?
- Jak můžeš využít nové informace, které ses o spolužácích dozvěděl/a?

3. Transfer do života

Každý se pokusí během následujícího týdne oslovit jednoho nebo více spolužáků, se kterými má stejné zájmy. Společně přitom vymyslí akci, která je smysluplná, a zrealizují ji. (Např. společné venčení psa, sledování filmu, popovídání o společném koníčku třeba při obědě, výměna receptů na pečení atd.)

Hodnotová reflexe:

- Jakou společnou akci se vám podařilo zorganizovat? Vydařila se? Proč ano, proč ne?
- Zkusíte ještě někdy něco podobného uspořádat znovu?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

To, co nás s druhými spojuje, naše vzájemné vztahy posiluje.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 1: Otevřená a citlivá komunikace

Lekce
1

Mluvím, tedy jsem

Komunikace

– je základní lidskou dovedností, která pomáhá vytvářet a budovat vztahy.

KDYŽ DVA ŘÍKAJÍ TOTÉŽ, NEMUSÍ TO BYT TOTÉŽ

Spejbl: Hurvínků, jak to, že jsi dnes nebyl na obědě?

Hurvínek: Já jsem jedl u Zofky.

Spejbl: Cože? Ty jsi jedl u Zofky?

Hurvínek: Ale tatínku, já nejedl u Zofky, ale u Zofky!

Spejbl: No vždyť to tasý povídám, že jsi hady! To je hrůza!!!

Jak to vlastně jsi, ty užovky?

Hurvínek: Tati, docela dobře. To je taková domácí strava.

Spejbl: No tohle už přestává všechno!

Josef Skupa: Spejbl a Hurvínek: Užovky

Sliniční a slinníční komunikace spojují naše vesnice, města, státy. Čím je tato komunikace kvalitnější, tím více je používána k přemísťování lidí i nejrůznějších nákladů.

Lidská komunikace pomáhá přenosu různých informací a důležitých sdělení, která mohou spojit lidská srdce, ale také je zraňovat a rozdělovat.

Uveď příklady vět, které:

Budují dobré vztahy: _____

Spojují lidská srdce: _____

Mohou ublížit: _____

- Kdy ty sám jsi někoho povzbudil nebo pochválil? Jakými slovy? Jaké to mělo důsledky?

Co tě napadne, když se řekne:

OTEVŘENÁ KOMUNIKACE?

Co nám říkají následující citáty:

Pravdu říkej tak, aby vztahy nebořila, ale budovala. R. Guardini

Vidná odpověď odvrací rozhořčení, kdežto slovo, které ubližuje, popouzí k hněvu. Kniha Přísloví

„Já ta nejpalčivější pravda se dá říkat jemně. Vlnitost je inteligenci srdce.“ (Bruno Ferrero)

Varianty:

Aktivitu je vhodné využít jak v novém kolektivu, kde se žáci ještě příliš neznají, tak i k utužení a rozvoji současných vztahů. V tom případě je dobré, aby žáci vytvořili dvojice, ve kterých nejsou jinak zvyklí pracovat. V nově vznikajícím kolektivu je možné před aktivitou CO NÁS SPOJUJE zahrát hru: PŘEBÍHAČKA (známá také pod pojmem Místo si vymění...).

PŘEBÍHAČKA

ČAS: 5 a více minut (lze libovolně upravit)

Cíl: Seznámení, naladění na další náročnější aktivity (pro učitele může posloužit i jako malá diagnostika kolektivu), nyní jako nácvik neverbální komunikace a příležitost k lepšímu seznámení

POMŮCKY: žádné

PROSTŘEDÍ: třída, lze hrát v kruhu i v lavicích

- Žáci sedí na židlích. Učitel říká určitá tvrzení vztahující se k probíranému tématu. Všichni žáci, pro které daná informace platí, ihned po sdělení vstanou a vymění si místo.
- Hra probíhá v tichosti, upozorníme žáky, že je zde příležitost k neverbální komunikaci pohybem (mohou se dozvědět mnoho informací, aniž někdo promluví!)
- „Otázky“ ze začátku dává učitel, později mohou i děti.

OTÁZKY (LZE UPRAVIT PODLE AKTUÁLNÍHO TÉMATU):

- *Kdo už někdy spal pod širákem?*
- *Kdo se koupal v moři?*
- *Kdo se stará o domácího mazlíčka?*
- *Kdo hraje na hudební nástroj?*
- *Kdo chytá ryby?*
- *Kdo pravidelně sportuje?*
- *Kdo rád vaří?*
- *Kdo rád kutí – pracuje rukama – šije, plete ...?*
- *Kdo se stará o mladšího sourozence?*
- *Kdo dojíždí do školy autobusem?*
- ...

Hodnotová reflexe:

- *Co ses dozvěděl/a nového?*
- *Kolik informací ses dozvěděl/a takto beze slov?*
- *Bylo by rychlejší, kdybychom si tyto informace sdělovali slovy?*

Na co se mohou žáci ptát:

Bruno Ferrero je salesiánský kněz a autor několika knih sestavených z příběhů určených k zamyšlení. Romano Guardini byl významný německý filozof a katolický teolog.

Poznámky:

Slovo

CÍL:

Motivovat k aktivnímu naslouchání, reflexí symbolu přivádíme děti k empatickým prvkům.

POMŮCKY:

Pracovní list **SLOVO – ČÍNSKÝ ZNAK**, učebnice

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Je stejné poslouchat a naslouchat?

Jaký je mezi oběma pojmy rozdíl? Uveď příklady ze života.

Hodnotová reflexe:

- Jak vnímáte své posluchače?
- Jak se vnímáte jako posluchači jiných?

2. Nácvik ve třídě

Po krátkém úvodu rozdáme žákům pracovní listy s čínským znakem a vysvětlíme, že tento čínský znak pro „slovo“ vznikl kombinací znaků pro několik pojmů, které se **slovem a nasloucháním** souvisejí. Necháme, aby nejprve každý sám odhadl, z jakých pojmů se tento znak asi skládá. V malých skupinkách se ještě mohou poradit o jednotlivých částech znaku. Po několika minutách pokračuje aktivita ve velké skupině, kde za každou skupinu jeden shrne práci v malé skupině. Následuje přesný rozbor znaku učitelem. Jednotlivé části: ucho, oči, srdce, Ty a soustředěná (nerozptýlená) pozornost.

V rozhovoru dojdeme k tomu, že naslouchat druhému s plným nasazením znamená:

- vnímání uchem
- vztah k druhému, zájem o něho („Ty“)
- zrakový kontakt, zrak, pohled a tělo obrácené ke druhému
- pozorné vnímání toho, co říká
- zájem (symbolizovaný srdcem), který čas od času projevíme krátkým povzbuzením, přikývnutím, kladením otázek nevyhnutelných pro pochopení
- poskytování zpětné vazby o svých pocitech, občasné shrnutí nebo parafrázování toho, co druhý říkal

Aktivitu končíme malým cvičením pozorného a soustředěného naslouchání. Můžeme k tomu využít ukázkou v učebnici z knihy Tělověda Františka Nepila.

Hodnotová reflexe:

- Jak se mi dařilo „poslouchat srdcem, očima a ušima“?
- Co bylo nejtěžší?
- Jak se cítíš, když tě jiní soustředěně poslouchají?

3. Transfer do života

Všimni si, kdo z tvého okolí neposlouchá jen ušima.

Do příštího setkání se pokus vyslechnout alespoň dva lidi celou svojí bytostí.

Náhled pracovního listu

Lekce
2

SLOVO – ČÍNSKÝ ZNAK

Tento čínský znak pro „slovo“ vznikl kombinací znaků pro několik pojmů, které se **slovem a nasloucháním** souvisejí. Navrhni, z jakých pojmů se tento znak skládá.

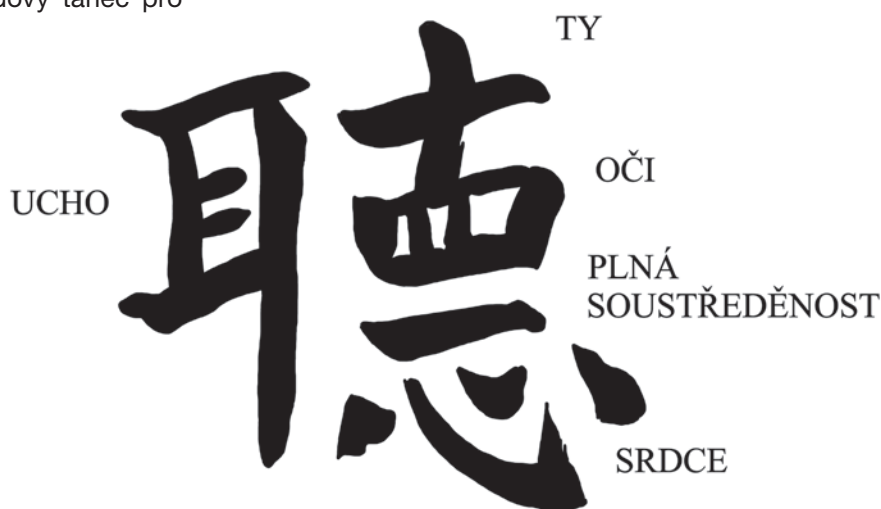
Hodnotová reflexe

- Jak se vám podařilo splnit první úkol?
- Všiml jste si, kdo z vašeho okolí umí naslouchat druhým? Můžete uvést nějaký konkrétní případ? (Pouze dobrovolníci!)
- Podařilo mně někoho vyslechnout - někomu skutečně naslouchat? Můžete uvést konkrétní příklad? (Pouze dobrovolníci!)

Na co se mohou žáci ptát

Jak se nese na andělíčka

Jak se tančí, či co je beseda (Česká beseda je tradiční český salónní řadový tanec pro čtyři páry.)

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 1: Otevřená a citlivá komunikace

Slovo

Lekce
2

My lidé neumíme plavat pod vodou bez kyslíkového přístroje, neumíme létat bez pomoci techniky, nejsme ani největší, ani nejsilnější, ani nejkrásnější živočichové na Zemi, ale přesto jsme získali převahu nad ostatními.
Proč? Možná proto, že si mezi sebou umíme povídat, umíme komunikovat. Dokážeme sdílet i ty nejsložitější nápady, myšlenky nebo si předávat zprávy.

Co píše o komunikaci a o tom, že slova se dají vyjádřit i bez toho, abys je vyslovil, ve své knize Tělověda známý český spisovatel František Neplíř?

RUCE

Ruce jsou alespoň něco, když člověk nemá křídla. Ale jsou zase o hodně víc než pouhé nohy.
Křídla jsou báječná. Křídla dovedou překlenout dálky. Ale ruce – ruce dovedou překlenout blízkost. Chláp, a je z toho objeti.

V objeti je člověku bezpečně. Skoro tak, jako když vyleze na strom. Ze stromu má ovšem rozhled. V objeti vidí jen jediné oči a jediné ústa. Objeťte-li Vás však velký člověk, vidíte jenom ohryzek, a v objeti velmi vysokého člověka nevidíte nic.

Nejroztomilejší jsou ruce mluvené bytostí. Vony jsou takový nenechavý! Roztomilé jsou ovšem jen dotud, dokud je mluvená bytost opravdu mluvená. Jakmile není, může mít ruce jako Michelangelo, jako Paganini nebo jako Roxana, a nic to nepomůže.

Ruce mluvené bytostí jsou ale především něžné. I když s vámi dělají psi kupy. Ono je té něžnosti vocud až poud – taková mluvená bytost třeba i kráčí – Tahá za vlasy, abychom si rozuměli ne že by zpívala v pop muzik nebo v opeře!

I když jsou orgánem lidské řeči ústa, ruce jsou výmluvnější. Prosi vás, když do něčeho nemáte dvakrát chuť, sprásknou se, když jsou překvapeny, pohrozí vám za to, za co by jiný dostal pár měsíců nepodmíněné, odstrkují vás, abyste to neměli tak snadné, hlasují pro nebo proti, když to nebude mít vážné následky, a spínají se, když slyší něco, z čeho jsou jelen.

Rukou je zapotřebí čím dále tím víc.

Jedny ruce stačí k pochování. Ale už dvoje potřebujete na vynesení kočárku z autobusu. Troje ruce jsou pak zapotřebí k nesení na andělíčka. Čtery ruce musí být, když se tancuje „Páni, dámy, beseda začíná!“ A patero tisíc rukou je třeba k tomu, aby se bylo na co dívat na strahovském stadionu.

No a vidíte: když je nejhor, stačí jedna jediná ruka. Na teplé, měkké, hojivé pohlázení.

Zamysli se

- Kdo byli Paganini, Michelangelo, Roxana?
- Čím byl zajímavý Strahovský stadion?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Je nutné aktivně naslouchat proto, abychom předcházeli zbytečným nedorozuměním a mohli získat důležité a správné informace.

Mluv, poslouchám

CÍL:

Cílem je, aby žáci pochopili dialog jako možnosti vzájemného obohacení, příležitosti ke sdílení názorů, pocitů. V této lekci rozvíjejí žáci schopnost aktivního naslouchání druhým, které vede k vytváření dobrých vztahů v kolektivu.

POMŮCKY:

Pracovní list **CO O TOBĚ VÍM**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Senzibilizace proběhne seznámením s texty v učebnici podle časových možností a výběru vyučujícího:

RODINNÁ IDYLA...

Předem vybraní žáci si nacvičí a potom přečtou ostatním ukázkou rozhovoru a diskutují na téma naslouchání.

- Jak by mohl rozhovor vypadat, aby byl skutečným rozhovorem?
- Jaké jsou znaky aktivního naslouchání?

Společně si zopakujeme předpoklady pro správné porozumění. Je možné ve dvojici předvést rozhovor znovu a přidat prvky naslouchání. Ostatní sledují, jaké znaky naslouchání objevili a jak naslouchání proměnilo rozhovor.

Hodnotová reflexe:

- Co způsobí s rozhovorem aktivní naslouchání?
- Je možné aktivně naslouchat druhému a nereagovat na informace, které se člověk dozvídá?

Varianty:

Na rozehrátky je možné také zahrát hru **PŘÍBĚH NA POKRAČOVÁNÍ**, která trvá libovolně dlouho a účelem je naslouchání druhým. (Žák nebo učitel řekne první větu, každý další žák přidá novou větu, tak aby vznikl smysluplný příběh.)

Hodnotová reflexe:

- Co bylo rozhodující, aby mohl vzniknout příběh, který dává smysl?

NASLOUCHAT, TO ZNAMENÁ...

Společně si zopakujeme předpoklady pro správné naslouchání. Co všechno znamená pro nás naslouchat druhým?

ÚROVNĚ KOMUNIKACE

Vysvětlíme žákům úrovně komunikace. Čím je hlubší naslouchání a přijímání druhého, tím je hlubší a otevřenější naše komunikace. Setkání srdcí je nejhlubší rovina lidské komunikace. Jsou to vzácné chvíle, které můžeme sdílet se svými blízkými.

Náhled pracovního listu

Lekce
3

MLUV, POSLOUCHÁM

FORMULÁŘ – NASLOUCHÁNÍ: CO O TOBĚ VÍM

JMÉNO OSOBY, O KTEROU SE JEDNÁ:

	Co o tobě vím:	Správné odpovědi:
1. Jakou má barvu očí?		
2. Kolik má sourozenců?		
3. Jak se dopravuje ráno do školy?		
4. Co dělá rád/a?		
5. Jaké jídlo má rád/a?		
6. Které místo má nejraději?		
7. Nejoblíbenější předmět ve škole?		
8. Oblíbený zpěvák/hudební skupina?		
9. Chová zvíře?		
10. Nejlepší kamarád?		
11. Co by mu/jí udělalo radost?		

ZVUKY SVĚTA

Napiš vše, co uslyšíš během jedné minuty:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hodnotová reflexe:

- Co pomáhá, aby se tvoje srdce mohlo „setkat“ se srdcem druhého člověka?

2. Nácvik ve tříděPráce s pracovním listem **CO O TOBĚ VÍM**

Cíl: Procvičit vzájemné naslouchání

Pomůcky: Pracovní list, tužka

Vylosují se náhodné dvojice. Každá dvojice má sedm minut na vzájemné dotazování na téma: Poznejme se lépe. Po vypršení doby na rozhovor se dvojice rozejde, aby se už nemohla domlouvat. Teprve nyní dostane každý pracovní list: CO O TOBĚ VÍM a písemně odpovídá, co se o svém spoluhráči dozvěděl.

Na závěr si spoluhráči vymění formuláře a dopíše správné odpovědi.

Hodnotová reflexe:

- Zajímám se upřímně o ostatní? Nakolik jsem byl/a úspěšný/á ve vyplňování odpovědí?
- Otázky pro roli mluvčího: Vnímala jsem, že mi spolužák skutečně naslouchá? Podle čeho jsem to poznal/a? Co jsem vnímala/rušivě a brzdilo to moje sdílení? Jak jsem se přitom cítil/a?
- Otázky pro roli posluchače: Jak se mi naslouchalo, rozptylovalo mě přitom něco? Bylo zajímavé poslouchat spolužáka? Proč ano, proč ne?

(Podle S. Hermochové: Hry do kapsy VI.)

Celková reflexe:

- Co bylo pro tebe dnešní hodinu nové?
- Dařilo se ti dobře naslouchat?
- Jak se ti pracovalo ve dvojici?
- Jsem to já, kdo se zajímá o druhé, nebo čekám, kdo se bude zajímat o mě?
- Jak je to vlastně se vztahem s rodiči? Jsem to také já, kdo se zajímá o to, jak se měli v práci a jak se jim dařilo, nebo se zajímají víc oni o mě?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 1: Otevřená a citlivá komunikace

Lekce
3**Mluv, poslouchám****Rodinná idyla u moře před odjezdem. Rozhovor mezi rodiči:**

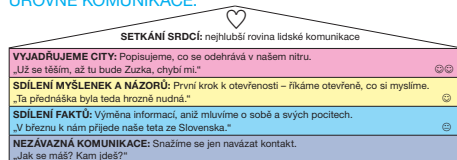
Otec: Dovolena dobrá, ne?
Matka: Hm, děvka si to užij. Až dorazíme, tak to všechno svlíknete a já začnu prát.
Otec: Až dorazíme, tak si dám pořádný pivo.
Matka: A nejdřív to vyperu děckám, aby měly přísti týden v čem chodit.
Otec: Pořádný pivo, protože tohle není pivo...
Matka: Ale já to dám jenom na 40 °C, protože zas tak špinavý to nemají, víš.
Otec: Neříkej mi, že tobě to pivo chutná!
Matka: A ještě na balkoně vyklepu ten písek, aby se mi neuspal fil.
Syn: Já vás nesnáším! (Vstane a odchází)
(Ukázka z filmu: Účastníci zájezdu)

Odpověz na otázky:

Proč se syn rozzlobil a odešel?
Jak si představuješ rozhovor?
Byl jsi někdy svědkem podobného rozhovoru?
Co by mělo být smyslem rozhovoru?

Hra: Příběh na pokračování

Někdo řekne první větu, každý další žák přidá novou větu. Může vzniknout příběh nebo pohádka.

NASLOUCHAT, TO ZNAMENÁ VĚNOVAT DRUHÉMU:**ÚROVNĚ KOMUNIKACE:**

„Empatické naslouchání znamená dočasně žít životem druhého“ (Carl Rogers)

3. Transfer do života

Do příští hodiny se všichni stáváte tajnými agenty pozorujícími mezilidskou komunikaci a míru naslouchání v ní. Úkolem je zjistit, kdo ve vašem okolí umí opravdu dobře naslouchat. Nezapomeňte sledovat především sami sebe, a to jak vám se daří naslouchat druhým. Výsledky vašeho pátrání po nejlepším naslouchajícím člověku z vašeho okolí si příště sdělíme.

Hodnotová reflexe:

- Kdo ve tvém okolí umí dobře naslouchat?
- Kdo ze třídy umí dobře naslouchat druhým?
- Jaké rozhovory jste měli možnost slyšet?
- Uměli si lidé při nich naslouchat?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Nasloucháním vyjadřuji druhému úctu a respekt. Vzájemné obohacení během rozhovoru je možné pouze za předpokladu aktivního naslouchání jeden druhému. Takový rozhovor pomáhá budovat dobré mezilidské vztahy.

Naslouchat druhým je opravdové umění. Bez naslouchání vlastně žádný vztah není opravdový a hluboký.

Varianty:

ZVUKY SVĚTA

Cíl: Uvědomit si důležitost sluchu jako komunikačního prostředku s okolím. Vnímání pouze sluchem a jeho zbystření.

Pomůcky: Pracovní list, tužka

Žáci se jednu minutu soustředí pouze na sluch a zkusí intenzivně vnímat své okolí. Učitel dá pokyn, aby zavřeli oči a vnímali, co slyší. Všichni tiše naslouchají. Potom si to všichni zapíší a porovnají s ostatními spolužáky.

Hodnotová reflexe:

- Byla pro tebe aktivita zajímavá? Proč ano, proč ne?

(Podle S. Hermochové: Hry do kapsy)

Na co se mohou žáci ptát:

Předpoklady pro aktivní naslouchání:

- Mít dostatek času
- Všimnout si pocitů mluvčího – zrcadlit je
- Někdy přikývnout na znamení, že stále nasloucháte
- Je-li vhodné, pak parafrázováním dát najevo, že rozumíte
- Přiměřeně udržovat oční kontakt
- Dát doplňující otázku, když nerozumíte
- Zajistit vhodné prostředí – nestát u frekventované ulice nebo u zapnuté televize
- Být přirozený
- Shrnovat to, co řekl mluvčí

Zlovyky při naslouchání:

- Čtení myšlenek a dokončování děje za mluvčího
- Přerušování a skákání do řeči
- Dávání dobrých rad. To nejlepší řešení svých trápení zná vždy jen mluvčí sám. Naslouchající pomáhá už tím, že se snaží naplno poslouchat, a tím dává příležitost mluvčímu, aby řešení objevil sám.
- Nevyžádané hodnocení sdělení – „to je dobře“ a „to je špatně“
- Věnování se ještě jiné činnosti než jen naslouchání

Poznámky:

[illegible]

Chyby v komunikaci

CÍL:

Žáci si uvědomí příčiny a důsledky nesprávné komunikace.

POMŮCKY:

K aktivitě **S kým si povídám?** pro každého žáka dvě kartičky a tužka

PRÁCE S TÉMATEM:

V této kapitole pracujeme s učebnicí a pracovním listem. Na doplnění můžeme zařadit hru „S kým si povídám?“, kterou však při větším počtu žáků ve třídě nestihneme za jednu vyučovací hodinu. Popis aktivity je uveden jako samostatná hodina v odkazu Varianty.

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme se žáky článek Zkáza Titaniku.

Hodnotová reflexe:

- Jaké byly důsledky nesprávné komunikace posádky Titaniku s okolím?

2. Návlek ve třídě

Pracujeme podle učebnice. Žáci odpovídají na otázky, zakreslí komunikační schéma a vypracují **pracovní list Desatero nejčastějších chyb v komunikaci**. Podle časových možností můžeme žáky rozdělit do skupin, kde mohou diskutovat nad svými vypracovanými pracovními listy a vyvodit společné závěry. Je však třeba nechat si dostatek času na reflexi.

Hodnotová reflexe:

V kruhu probereme se žáky, jak se jim pracovalo, případně přečteme skupinové závěry.

Příklady otázek k reflexi:

- Které z pravidel pro tebe bylo těžké nebo hůře pochopitelné?
- S jakou komunikační chybou se nejčastěji setkáváme?
- Řídí se všichni lidé ve tvém okolí pravidly správné komunikace? Proč ano, proč ne? Dodrжуješ je ty?

3. Transfer do života

Napiš, co všechno můžeš ty sám udělat proto, aby ses vždy s každým domluvil. Do příští hodiny hledej ve svém okolí příklady správné i chybné komunikace.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se ti splnit úkol? Našel/Nášla jsi více příkladů správné či chybné komunikace?
- Dokážeš odhalit příčinu chyb v konkrétních případech?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Snažme se správně komunikovat, protože chyby v komunikaci mohou mít vážné důsledky, které jsme si v této lekci ukázali.

Varianty:

Pracovní list obsahuje pouze chyby ze strany mluvčího. Podle časových možností můžeme doplnit o chyby v komunikaci ze strany příjemce, např. formou diskuze. Jako aktivizační hru na úvod můžeme zařadit známou hru **Tichá pošta**.

Náhled pracovního listu

Lekce
4

DESATERO NEJČASTĚJŠÍCH CHYB V KOMUNIKACI

Přečti si desatero nejčastějších chyb v komunikaci:

1. NEPRAVDIVOST, NEPOZORNOST

Mluví si upravuje skutečnost nebo záměrně neříká pravdu. Posluchač v duchu přemýšlí, co bude dělat nebo říkat za pár minut, a neposlouchá mluvčího.

2. MNOHO OTÁZEK

Pokud se mluvčí neustále na něco ptá, rozhovor se změní ve výslech.

3. DLOUHÉ TICHŮ

Při navazování rozhovoru nemůžeme najít správné téma.

4. MONOTONNÍ HLAS

Mluví používá stejnou výšku hlasu, neklesá ani nemění tempo řeči.

5. ŽADNÝ VÝRAZ

Tvář mluvčího je bez mímiky, nepoužívá řeč těla.

6. SKÁKÁNÍ DO ŘECI

Nenechat mluvčího dokončit větu, neustále ho přerušovat.

7. NEGATIVNÍ TÉMATA

Mluví opakuje samé stížnosti, např. špatné zdraví, rodinné problémy...

8. PROSAZOVÁNÍ VLASTNÍHO NÁZORU

Za každou cenu chtít mít pravdu. Mluví má pocit, že se nikdy nemýlí.

9. NUDA

Přilís dlouho se drží jednoho tématu, které nemusí být zajímavé pro ostatní.

10. PASIVITA, NEZÁJEM

Odpovídáme jedním slovem, nesdělujeme své myšlenky. S někým se nebavím.

Na druhou stranu pracovního listu vytvoř desatero správné komunikace tak, že ke každému z bodů desatera chyb vymyslíš správnou alternativu.

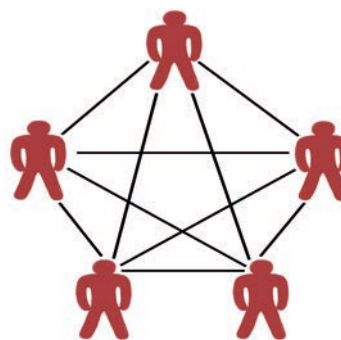
Aktivita z učebnice „S kým si povídám?“

CÍL: Žák si uvědomí, že s některými lidmi komunikuje méně, a hledá důvody, proč je tomu tak. Pokusí se promluvit i se spolužáky, se kterými běžně nekomunikuje. Cílem je zlepšení atmosféry v kolektivu.

1. Senzibilizace/motivace

Nakreslíme na tabuli imaginární **komunikační síť** a vysvětlíme pojem. Komunikační síť je rozložení cest a způsobů výměny informací mezi lidmi. Ovlivňuje ji např. počet zúčastněných, jejich vzdálenost, použití různých technických prostředků.

Zdroj: www.cojeco.cz, upraveno

Hodnotová reflexe:

- Dokážeš odhadnout, s kolika lidmi jsi ve spojení?
- Kolik lidí tvoří tvoji komunikační síť v rodině?
- Je možné komunikovat současně s více lidmi?

2. Návčik ve třídě

Učitel sdělí cíl cvičení. Na první ze dvou kartiček každý žák napíše: „Nejvíce hovořím s...“ a pak uvede jméno spolužáka, se kterým nejčastěji ve třídě hovoří. Může přidat krátký komentář nebo zdůvodnění. Stejně vyplní druhou kartičku, kterou nadepíše „Méně hovořím s...“. Obě kartičky se podepíší a předají adresátovi. Na druhou kartičku nadepíše: Méně hovořím...

Upozornění: V problematické třídě, která není na podobné aktivity zvyklá, použijeme pouze první kartičku, abychom zamezili případným problémům.

Hodnotová reflexe:

Opět provádíme v kruhu. Každý přečte kartičky, které dostal. Příklady otázek k reflexi:

- Hovořím dost se všemi spolužáky?
- Bylo mi něco na práci nepřijemné?
- Co mohu udělat pro změnu tohoto stavu?
- Dozvěděl/a jsem se něco o sobě?
- Proč si s některými dětmi povídám méně?

Náhled učebnice

Etická výchova • Učebnice pro 6. ročník ZŠ • Téma 1: Otevřená a citlivá komunikace

Chyby v komunikaci

Lekce
4

„Opak mluvení není naslouchání. Opakem mluvení je čekání na to, až se dostanu ke slovu.“
(Frank Lebowitz)

Zkáza Titaniku

Titanik byl ve své době největší osobní parník světa. Byl určen pro převoz cestujících a pošty mezi Evropou a Severní Amerikou. Plavba začala 10. dubna 1912 v anglickém přístavu Southampton. Cesta probíhala bez větších problémů až do 14. dubna. Již v během dopoledne začaly přicházet znepokojivé depše o výskytu ledovců. Minimálně dvě se však vůbec nedostaly na kapitánský můstek. První z parníků Baltic skončila u ledovce lodní společností, jenž si ji přečetl, ukázal některým cestujícím a poté na ni zapomněl. Druhá zpráva z parníku Amerika byla zachycena na radiostanici, která nebyla určena pro námořní provoz. Ve 23:30 se radiista parníku Californian snažil Titanik varovat. Radiista Titaniku jej však přerušil, ukončil vysílání a odešel spát. Ve 23:39 byl signalizován led před lodí. První důstojník vydal několik nesprávných povelů, které byly pro Titanik tragické. Za 37 vteřin došlo k nárazu. Zhruba 30 minut po půlnoci byla zahájena evakuace. Nastupování do záchraných člunů zkládala nevhodná organizace záchraných prací, které posádka neměla navržena. Radiisté vysílali nouzové signály, žádná loď však nebyla poblíž. 15. dubna 1912 v 02:20 zmizel Titanik pod hladinou. Zahynulo 1 500 cestujících a členů posádky.

Odpověz:

- Vysvětlí pojem depše.
- Jakých komunikačních chyb se dopustilo vedení Titaniku?
- Vzpomeň si na nějakou situaci ze svého života, kdy jsi špatně pochopil nějaké sdělení. Kdy to bylo?

Doplň, udělej si poznámky.

Jak můžeme popsat komunikační proces?

Nakresli jednoduché schéma:

- mluvčí → zpráva → komunikační kanál → posluchač
- Ovlivňuje celý proces také to, kde a kdy komunikujeme?

Zamysli se:

- Kde během celého procesu dorozumívání může dojít k chybám?
- Popiš, na kterých místech ve tvém schématu pravděpodobně došlo k chybám v komunikačních procesech na Titaniku.

Úkol pro vás

Zahrajte si hru „S kým si povídám?“

Dostanete dvě kartičky. Na první napíšete: „Nejvíce hovořím s...“ a uvedete jméno spolužáka, se kterým si nejčastěji povídáte. Můžete přidat krátký komentář nebo zdůvodnění. Stejně vyplníte i druhou kartičku, kterou nadepíšete: „Méně hovořím s...“. Obě kartičky podepíšete a předáte adresátovi. Při vyplňování se řiďte heslem: „Upřímně a bez urážek.“

Každý den polkáváme velké množství lidí a s některými z nich se potřebujeme dorozumět. I v dnešní době digitálních technologií je významný osobní kontakt. Proto je důležité vědět, jakých chyb se vyvarovat.

13

3. Transfer do života

Během následujících dnů se snaž promluvit si s každým spolužákem ve třídě. Příští hodinu zkontrolujeme, komu se to podařilo.

Hodnotová reflexe:

- Jak byl pro tebe tento úkol obtížný (např. jaké se vyskytly problémy, obával ses odmítnutí, měl jsi o čem hovořit)?
- Přispěly rozhovory ke zlepšení atmosféry ve třídě?

Byl tento úkol pro tebe přínosný? (Např. našel jsi nového kamaráda, poznal jsi spolužáka, o kterém jsi věděl jen málo.)

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pokud spolu budeme všichni komunikovat, budeme se v kolektivu cítit lépe.

Na co se mohou žáci ptát:

Fran Lebowitz – americká spisovatelka *27. 10. 1950. Informace o autorovi lze nalézt na stránce http://en.wikipedia.org/wiki/Fran_Lebowitz

Doporučení/pozor:

Aktivitu **S kým si povídám?** můžeme provádět s již připravenou třídou. Je nutné dávat pozor, aby se ve zprávách neobjevily negativní poznámky či urážky.

Lekce

5

Komunikační šum

CÍL:

Žák si je vědom důsledků záměrného i nezáměrného zkreslování informací. Ví, jak může dojít ke komunikačnímu šumu. Snaží se komunikovat tak, aby záměrně nikomu neublížil.

POMŮCKY:

Pouze text příběhu

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme příběh **Pomluvený vlk**.

Hodnotová reflexe:

- Jaký vliv na pohádku má osoba vypravěče?
- Změnil se obsah pohádky? Proč?

2. Nácvik ve třídě

Zodpovíme otázky za článkem.

Komunikační šum je rušivý signál, který v průběhu komunikace poškodil přenášenou zprávu. Došlo tedy ke zkreslení informace.

Šumy dělíme na vnitřní a vnější. Vnitřní šumy jsou způsobeny nedostatkem na straně člověka (špatný sluch, nervozita, vady řeči). Vnější šumy jsou šumy, které se vyskytují v okolním prostředí (hluk).

V přeneseném slova smyslu se komunikační šum používá jako fráze pro označení nějaké překážky, která ve společném procesu více lidí vedla k nedorozumění.

Žáci pracují ve dvojicích. Zkontrolujeme odpovědi:

Petra udělala chybu ve vyhledávání spoje v jízdním řádu. První autobus jel pouze v sobotu. I v tomto případě můžeme hovořit o komunikačním šumu – díky nepozornosti došlo ke zkreslení informace.

Následuje: **AKTIVITA „O nejtvrdším míči“**

Cílem je prakticky si vyzkoušet, jak dochází ke komunikačnímu šumu.

Pomůcky: žádné, pouze text bajky

Čas: přibližně 30 minut

Postup: Žáci sedí v kruhu. Vybereme tři žáky, kteří odejdou za dveře. Ostatním přečteme následující text.

O nejtvrdším míči

Beránek potkal kozlíka.

„Pojďme si zahrát fotbal, probojujeme se na olympiádu,“ řekl beránek.

„Kde ale vezmeme míč?“ ptá se kozlík. „Nikomu ho nemusíme brát. Míč, to jsou naše hlavy,“ vysvětluje beránek, protože je starší.

„A kterými nohama budeme do míče kopat? Předními, nebo zadními?“

„Žádnými. Budeme hlavičkovat,“ udělal beránek tečku za tím povídáním.

Náhled pracovního listu

*K této lekci není
pracovní list*

Potom už následovalo je a jen hlavičkování. „Buch!“... „Bum!“... „Bác!“... „Prask!“... „Třesk!“... „Třísk!“... „Bim!“...

„Hrk!“... „Brnk!“... „Drnk!“... „Štrnk!“... „Dřep!“... „Klip!“... „Klep!“... „Klap!“... „Řach!“... „Křach!“... „Pic!“... „Puc!“... „Cink!“... „Pink!“... „Křup!“... „Lup!“... „Rup!“

Když je šli tatínkové zavolat k obědu, našli beránka a kozlíka na kraji cesty, jak oba pláčou.

„Jaj, jaj, jaj, moje čelo,“ roní slzy beránek.

„Joj, jo, jo, moje hlava,“ hořekuje kozlík.

„Kdo vám ublížil?“ Ptají se zachmuření otcové.

„Nikdo nám neublížil, jen jsme tvrdě trénovali na olympiádu... Získáme zlatou medaili... Budou o nás psát v novinách,“ vyprávějí beránek s kozlíkem a z očí se jim koulejí slzy jako hrachy.

Zdroj: neznámý – archiv autorů

První žák se vrátí na místo a jeden z přítomných mu převypráví bajku. Poté se postupně vrátí druhý žák, kterému poví bajku první, a druhý převypráví třetímu. Je důležité, aby vždy mluvil pouze ten, kdo má slovo, třída nezasahuje. Žáci mohou sledovat, jak se příběh mění v závislosti na tom, kdo ho vypráví. Na závěr přečteme bajku ještě jednou, aby i ti, co ji neslyšeli v originále, měli možnost srovnání.

Hodnotová reflexe:

- Lišil se původní příběh O nejtvrdším míči od poslední vyprávěné verze?
- Jak došlo ke změnám?
- Měnil někdo příběh záměrně?
- Co bylo nejčastější příčinou změn při převyprávění?

3. Transfer do života

Vyhledejte v médiích jednu zprávu, kterou zpracujete i z pohledu jiného zúčastněného. Podle možností třídy lze zvolit i příběh z literatury, který může být i pro všechny stejný.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 1: Otevřená a citlivá komunikace

Lekce
5

Komunikační šum

„Nedorozumění mě trápí víc než neúspěch. Hrozně mě mrzí, když někdo slyší něco jiného, než jsem řekl.“
(Miroslav Horníček)

Minulou hodinu jsme si ukázali, jaké následky může mít, když se nepostupíme komunikačních chyb. Nad jednou z nich se zamysleme pozorněji. Přečtete si následující příběh.

Pomluvený vlk

Mým domovem byl les. Žil jsem tam a staral jsem se o něj. Udržoval jsem ho v čistotě a pořádku.

Jednoho krásného dne, když jsem uklízel nějaké smetí, které v lese odhodil výmetník, jsem uslyšel kroky. Schoval jsem se za strom a uviděl jsem prostinké, malé děvčátko, jak jde po pěšince a nese košík.

Divka mi byla podezřelá, protože byla velmi komicky oblečená – celá v červeném, na hlavě kapuci, jako kdyby nechtěla, aby ji někdo poznal. Přirozeně jsem ji zastavil, abych ji zkontroloval. Zeptal jsem se jí, kdo je, kam jde, odkud je a podobně. Začala mě chlácholit, že jde k babičce a nese v košíku oběd. Zdálo se, že je upřímná, ale byla v mém lese a skutečně vypadala v tom divném ustrojení podezřele. Tak jsem se rozhodl, že ji pouším, jak nebezpečné je takhle si vykračovat v lese, neohlášená a divně oblečená. Nechal jsem ji jít dále svou cestou, ale sám jsem běžel napřed k domu její babičky. Když jsem uviděl tu starou krásnou dámu, vysvětlil jsem jí situaci a ona souhlasila s tím, že vnučka potřebuje výchovnou lekci. Domluvil jsem se, že stará žena zůstane schovaná, dokud ji nezavolám. A skutečně si babička vlezla pod postel.

Když děvčátko přišlo, pozval jsem je do ložnice, kde jsem ležel v posteli oblečený jako babička. Vnučka přišla, tvářičky růžové a řekla něco hanebného o mých velkých uších. Nesaňkal jsem se s tím poprvé. A tak jsem udělal to nejlepší, co jsem mohl, a podotkl jsem, že velké uši lépe slyší. Libila se mi a chtěl jsem, aby si dávala pozor na to, co říká. Ale ona plácala další urážku, něco o mých vypo- učených očích. Můžete se dovtípit, co jsem si asi myslel o dívce, která má tak pěknou tvářičku, a odpověděl jsem, že mám tak velké oči proto, abych ji lépe viděl.

Její další urážka se mne však opravdu již dotkla. Mám určitý problém s velkými zuby. A tohle malé děvčátko si z nich dělalo legraci. Vím, že jsem se měl lépe ovládat, jenže jsem vyskočil z postele a zavřel, že mám velké zuby proto, abych ji lépe snědl.

Reálně se mi popravdě – žádný vlk by nikdy nesnědl děvčátko – věštní to věd – ale takhle bláznivá holka začala běhat kolem domu a křičet – a já jsem ji honil, abych ji uklidnil. Shodil jsem babiččiny šaty, ale to situaci jenom zhoršilo. Najednou, kde se vzal, tu se vzal, ve dveřích stál obrovský dřevotěp se sekýrou v ruce. Podíval jsem se na něj a bylo mi jasné, že mám malér. Za mnou bylo otevřené okno, a tak jsem vyskočil. Rád bych řekl, že je to konec příhody. Ale bezchar- kterní babička nikdy neřekla, jak to tehdy bylo. Celý svět si myslí, že já jsem byl sprostý a ošklivý. Všichni se mi začali vyhýbat. Nevím, jak se má to malé děvčátko v červených šatech, ale já už jsem nikdy víc nebyl šťastný.

(Zdroj: Leif Feam, San Diego, California)

Hodnotová reflexe:

- Co by mělo být cílem každého komunikujícího člověka a proč?

Následná reflexe:

- Podařilo se ti splnit úkol?
- Jak to pro tebe bylo obtížné?
- Uvědomil sis něco při plnění úkolu? (Např. jak moc se může zpráva lišit z jiného úhlu pohledu.)

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pokud „posíláme dál“ nějakou informaci, je třeba se zamyslet nad způsobem a obsahem vyjádření, abychom se vyhnuli nedorozuměním.

Na co se mohou žáci ptát:

Horníček Miroslav (1918–2003), český herec, spisovatel, režisér, výtvarník a divadelní teoretik.

Varianty:

Tuto aktivitu můžeme časově upravit v závislosti na práci s učebnicí. Pokud máme možnost probírat téma ve dvou hodinách, můžeme v první hodině podrobněji rozebrat příběh a následující hodinu se věnovat aktivitě.

Překážky a bariéry

CÍL:

Žáci si uvědomují, co lidem brání v komunikaci a jakým způsobem se dají překážky odstraňovat.

POMŮCKY:

Učebnice, tabule, pomůcky k pracovnímu listu uvedeny samostatně

PRÁCE S TÉMATEM:

Toto téma můžeme probrat v rámci jedné vyučovací hodiny podle námětů v učebnici. Práce s pracovním listem vyžaduje další vyučovací hodinu, v případě rozvinutí diskuze i více.

1. Senzibilizace/motivace

Společně se pokusíme vysvětlit citát. Přečteme se žáky úvodní vstup v učebnici.

Hodnotová reflexe:

Jak se cítí člověk, který překonal nějakou překážku?

2. Návlek ve třídě

Formou brainstormingu shromažďujeme odpovědi na otázku: „Jaké překážky a bariéry brání lidem v dorozumívání?“ a výsledky zapisujeme na tabuli. Nejprve vysvětlíme rozdíl mezi překážkou a bariérou (bariéru lze překonat namáhavěji než překážku anebo vůbec, např. zeď). Lze použít Slovník spisovné češtiny.

Komunikační překážky a bariéry:

1. týkající se člověka

- osobní problémy (např. tělesné postižení, emoce – zlost)
- rozdíly mezi lidmi (např. kultura, řeč)
- xenofobie, neúcta
- skákání do řeči
- nepřipravenost, nesoustředěnost

2. týkající se prostředí

- nezvyklé prostředí (člověk se necítí dobře)
- vyrušování třetí osobou
- hluk, vizuální rozptýlování

Dále pracujeme s učebnicí.

Během práce pomáháme žákům poznávat a odhalovat překážky a bariéry v komunikaci. Vedeme je k zamyšlení, jakým způsobem nám v dorozumívání překáží, k čemuž nám nejvíce pomůže závěrečná aktivita v kruhu.

Hodnotová reflexe:

- Jaké nejčastější překážky se v dorozumívání vyskytují?
- Jak je překonáváme?
- Dokážeme je sami odstranit?
- Kdo nám může pomáhat?

3. Transfer do života

Nakresli obrázek překážky či bariéry v komunikaci, kterou jsi zvládl překonat.

Hodnotová reflexe:

- Jaký jsi měl pocit, když jsi překonal překážku/bariéru?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Dokážeme si uvědomit, co nám brání v komunikaci a jak tyto překážky odstranit.

Náhled pracovního listu

Lekce
6

OMEZENÍ MALÍŘI

Nakreslete obrázek podle zadání. Dodržujte přitom vylosované handicap. Každý člen skupiny se musí zapojit do práce.

Zadání: Nakresli pastelkami domeček s modrou střechou a žlutou omítkou. Na střeše bude komín. Domeček bude mít deset oken ve tvaru trojúhelníků a jedny obdélníkové dveře s klikou. Vedle domku bude psi bouda, u které bude hlídat prasátko, a kolem plotkový plot. Obrysy budov obtáhni černým fixem.

Zapiš, kdo bude omezen vylosovaným handicapem:

NESMÍ KRESLIT ŽLUTOU PASTELKOU
 NESMÍ KRESLIT MODROU PASTELKOU
 NESMÍ KRESLIT FIXEM
 NĚMÝ
 NEVIDOMÝ
 BEZ PRAVÉ RUKY

Rozstříhej lístečky, vlož do obálky a vylosuj si svůj handicap:

 NESMÍ KRESLIT ŽLUTOU PASTELKOU

 NESMÍ KRESLIT MODROU PASTELKOU

 NESMÍ KRESLIT FIXEM

 NĚMÝ

 NEVIDOMÝ

 BEZ PRAVÉ RUKY

Varianty:

Můžeme zadat domácí úkol – pozorování překážek v komunikaci v běžném životě. Žáci si zaznamenají do sešitu, co vypožadovali ve svém okolí v průběhu jednoho týdne (do příští hodiny). Úkol je však nutné následující hodinu zkontrolovat a prodiskutovat.

PRACOVNÍ LIST – OMEZENÍ MALÍŘI**Pomůcky:**

Kromě pracovního listu (jeden do skupiny) potřebujeme pastelky, černý fix, šátky na simulaci postižení pro všechny žáky, lístky s handicapem (mohou vyrobit žáci z pracovního listu), obálky podle počtu skupin.

Doporučení/pozor:

Pozor na časové rozvržení hodiny. Časový limit na aktivitu v kruhu odhadneme podle počtu žáků a tomu přizpůsobíme úvodní část hodiny.

1. Senzibilizace/motivace

Prohlédneme si v učebnici symbol pro tělesné postižení a připomeneme si, jaká postižení žáci znají.

Hodnotová reflexe:

- Dokážeš si představit, jak se cítí člověk s handicapem?

2. Návěst ve třídě

Rozdělíme žáky do šestičlenných skupin. Každá skupina dostane jeden pracovní list se zadáním. Úkolem skupiny je nakreslit obrázek tak, aby se zapojili do práce všichni. Každý hráč si v rámci skupiny vylosuje jeden handicap a pro kontrolu si jej zapíše na pracovní list. Můžeme připravit lístky s jednotlivými postiženími pro každou skupinu předem. Nevidomému zavážeme oči, bezrukému přivážeme ruku k tělu pomocí šátku. Následuje diskuze v kruhu. Výkresy vystavíme doprostřed. Každý člen skupiny sdělí, jak se mu pracovalo, jak se při práci cítil. Mluvíci může ještě shrnout za celou skupinu. Vedeme žáky k tomu, aby si uvědomili, jaký je život s postižením. Vyzkoušejí si dorozumívání s různými typy překážek a bariér.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 1: Otevřená a citlivá komunikace

Lekce 6 **Překážky a bariéry**

„Per aspera ad astra.“ (Přes překážky ke hvězdám)
(Latinské úsloví)

Už víme, že dorozumívání není vždy jednoduché. Můžeme dělat chyby. Nevjadřujeme se přesně. Prosíme si nerozumíme. Při vzájemné komunikaci se nám mohou do cesty postavit i překážky nebo přímo bariéry. Abychom je dokázali překonat, musíme se nejdříve umět rozpoznat.

Odpověz:

- Popiš rozdíl mezi překážkou a bariérou. Jaké překážky a bariéry brání lidem v dorozumívání?

Žijí mezi námi lidé, kteří mají od narození nějaký handicap. I oni se samozřejmě chtějí dorozumět s okolím.

- Jaká vrozená vada může bránit člověku v komunikaci s ostatními lidmi?
- Může člověk získat nějaké postižení během života? Jakým způsobem?

- Mohou spolu komunikovat i zvířata?
- Jakým způsobem může komunikovat člověk se zvířetem?

Zamysli se.

- Znáš jiný význam slovního spojení „překážka v komunikaci“?

Komunitní kruh

Sdílejte si navzájem v kruhu, s jakými překážkami a bariérami v komunikaci jste se již v životě setkali, a hledejte způsoby, jak je překonat.

Úkol

Nakresli obrázek překážky či bariéry v komunikaci, kterou jsi zvládl(a) překonat.

Život nám staví do cesty překážky proto, abychom se naučili je překonávat.

Hodnotová reflexe:

- Co pro vás bylo těžké?
- Dokázali jste se domluvit?
- Jak jste si rozdělili práci?
- Byla vám příjemná pomoc spolužáků?

3. Transfer do života

Vyzkoušeli jsme si plnění úkolů s omezením.

Hodnotová reflexe:

- Jak ses cítil/a, co ti bylo příjemné/nepříjemné?
- Jak bych pomohl/a člověku s konkrétním omezením (např. nevidomého musím nejprve oslovit)?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Nebojme se poskytnout pomoc člověku, který je nucen neustále překonávat překážky v podobě handicapu.

Doporučení/pozor:

Pokud žáky rozlosujeme do skupin podle barev, můžeme si připravit v příslušných barvách také obálky s názvy postižení. Během práce je třeba kontrolovat dodržování handicapů. Na práci je dobré stanovit časový limit a oznámit posledních pět minut práce. Při diskusi můžeme ověřit konkrétní činnost žáka.

Hádka

CÍL:

Žáci si uvědomí příčiny a důsledky hádek. Snaží se tomuto chování předcházet.

POMŮCKY:

Učebnice, pracovní list

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na zcitlivění pro toto téma můžeme použít úvodní článek popisující bouřku nebo citát.

Hodnotová reflexe:

Co má bouřka společného s hádkou?

2. Návěst ve třídě

Pracujeme s učebnicí. Odpovědi můžeme zapisovat na tabuli.

Hádky se vyskytují všude tam, kde dochází ke komunikaci mezi lidmi. Nejčastěji žáci uvádějí hádky v rodině. Zde mohou za účastníky označit sourozence, rodiče, rodiče a děti nebo ostatní příbuzné.

Dále jsou to hádky ve školním prostředí – se spolužáky, kamarády.

Hádky se však vyskytují i v zaměstnání, sportu, veřejném životě atd.

Mezi nejčastější důvody patří:

- Touha po pozornosti
- Touha po uznání
- Žárlivost
- Přenesený hněv
- Ochrana svých práv
- Nuda
- Únava

Přečteme si ukázkou z knihy Mikulášovy prázdniny. Tuto kapitolu najdeme také v Čítance pro 6. ročník od nakladatelství Fraus – zde se můžeme dočíst i o tom, co jí předcházelo.

Jelikož se někteří žáci s tímto typem hádek doma setkávají, je důležité upozornit, že důvodem většinou není dítě samotné, ale nějaký problém rodičů.

Upozorníme i na přínos hádky (viz bouřka – vyčistí se vzduch, nové nápady, vyslechnutí názoru atd.).

Dále pracujeme s pracovním listem Hádka. Pracovní list rozvádí některé z bodů v závěru této kapitoly a prakticky je procvičuje. Provádíme podle časových možností buď frontálně, nebo v kruhu.

Hodnotová reflexe:

- *Dozvěděl jsem se během dnešní hodiny něco nového o sobě nebo hádce?*
- *Umím vyjadřovat své pocity?*

Náhled pracovního listu

Lekce
7

HÁDKA

Abychom se naučili zvládat náročné situace, musíme poznat sami sebe.

Dokonči věty:

- Líbí se mi
 Nelíbí se mi
 Nemám rád
 Mám rád
 Vždy mě rozzlobí
 Nejvíce mě uklidní

Je velmi důležité uvědomovat si své pocity a umět je někomu sdělit.

Vyjáďři, jak by ses cítil v těchto situacích:

Včera jsem si v lavici zapomněl/a telefon. Ráno už tam nebyl.

Dostal/a jsem jedničku z těžké matematické prověrky.

Jdu domů pozdě a nemám klíče.

Měli bychom se snažit na každé špatné situaci najít něco dobrého.

Ke každému obrázku připiš něco kladného, co by mohla tato situace přinést:

- Dokážu poznat, kdy se dohadování mění v hádku?
- Jak dokážu hádku předejít?

3. Transfer do života

Do příští hodiny pozoruj chování své i ostatních lidí a pokus se najít příklad, kdy se někdo vyhnul hádkce. Náповědu najdeš na konci lekce. Pozorování si zapiš.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se ti splnit úkol?
- Pozoroval/a jsi alespoň snahu (případně splnění nějakého bodu z náповědy v učebnici)?
- Jak ses cítil/a?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Dokážeme rozeznat, kdy se rozhovor mění v hádku. Svým chováním se snažíme hádkám předcházet.

Doporučení/pozor:

Pro některé žáky může být toto téma citlivé, zvláště pokud právě řeší doma nějaké krize. Postupujeme opatrně, nesnažíme se psychologizovat.

Varianty:

Cílem etické výchovy je, aby si žáci vytvořili na dané téma vlastní názor, vyjadřovali své myšlenky. Celou hodinu můžeme pracovat v kruhu. Z učebnice přečte motivační úvod učitel, odpovídat na otázky mohou žáci postupně nebo podle svých potřeb (záleží na počtu účastníků). Ukázkou hádky mohou vybraní jedinci přehrát, a to i v opravené verzi.

S pracovním listem pracuje každý samostatně, následuje reflexe opět v kruhu.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 1: Otevřená a citlivá komunikace

Lekce 7

Hádka

„Nedopusťte, aby malá hádka zničila velké přátelství.“ (Dalajláma)

Nad městem se stahují černá mračna. Vzdych houstne, těžko se dýchá. Nikde se nepohne ani listovek. Začíná pršet. Kdo může, raději se někde schová. Najednou nebe ozáří blesk. Déšť se mění v liják a blesků přibývá. Hromy burácejí. Po chvíli blesků ubývá a hromobití se vzdaluje. Déšť slábné. Nebe se vyjasňuje. Přestává pršet. Vzdych je svěží a čistý.

Zamysli se nad ukázkou.

- Jaký přírodní jev se zde popisuje? Jakou má souvislost s tématem? Každý z vás už ještě nějakou hádku zažil. S kým se nejčastěji hádáte? To záleží většinou na prostředí, ve kterém se nacházíme. V jakém prostředí může docházet k hádkám? Kdo může být účastníkem hádky?
- Může hádka přerůst ve větší konflikt?
- Může být prospěšná?

Přečti si ukázkou z knihy Mikulášovy prázdniny, kterou napsal francouzský spisovatel René Goscinny [gosini].

„Nemůžeš mít s tím klukem trochu trpělivost?“ zeptala se maminka. „Já musím uklidit a nemám čas se o něj starat a myslet...“ „Já zase myslím, přerušil j tatínka, že by člověk měl mít doma trochu klidu.“ „Chudák babička měla pravdu,“ řekla maminka. „Nepřel do toho babičku, která ostatně není žádný chudák!“ zvolal tatínek. „No prosím, jen si urážej mou matku,“ řekla maminka. „Já že urážím tvoji matku?“ křičel tatínek. Maminka se dala do pláče a tatínek chodil rozčilený po pokoji a křičel. „Jedná se o hádku? Kvůli čemu se Mikulášovi rodiče dohadují?“ „Jak by mohli vypadat rozhovor rodičů, aby se vyhnuli konfliktu?“ Pokud tě zajímají další příběhy z Mikulášova života, přečti si celou knihu.

Chceš se vyhnout hádkce?

- Nauč se vyjadřovat své pocity. Neboj se říct, že se ti něco nelíbí – ale slušně a bez urážek. ☺
- Nauč se přiměřeně prosazovat. Nikdy ne na úkor někoho druhého. ☺
- Snaž se druhým porozumět. ☺
- Zkus se na věc podívat očima toho druhého. ☺
- Nauč se předvídat reakce jiných lidí. ☺
- Nauč se pracovat s hlasem. Tón hlasu může rozhodnout! ☺

Na co se mohou žáci ptát:

Dalajláma – duchovní vůdce Tibeťanů

Poznámky:

[illegible]

Rozhodnost a řešení problémů

Toto téma se snaží podnítit tvořivé myšlení žáků a aktivní přístup k řešení problémů. V jednotlivých lekcích jsou představeny některé možnosti kreativního řešení problémů.

Žáci jsou konfrontováni s častou představou, že šťastný život znamená život bez problémů.

Učí se vidět starosti všedního dne jako přirozenou součást života, kdy normální není nemít „problémy“ (starosti, povinnosti, úkoly a překážky v jejich plnění), ale mít je a trpělivě řešit.

Mám dvě možnosti

CÍL:

Cílem této lekce je motivovat žáky k pozitivnímu vidění světa, k vnímání starostí jako běžné součásti každodenního života, které lze kreativně řešit. Uvědomit si sílu pozitivního myšlení. Vidět starosti všedního dne jako přirozenou součást života. Normální není nemít „problémy“ (starosti, povinnosti, úkoly a překážky v jejich plnění), ale mít je a řešit!

POMŮCKY:

Pracovní list **DOKÁŽU TO JAKO ALEŠ?**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

A: Učitel přečte **Příběh o Edisonovi**. Následuje krátká diskuze:

V čem je příběh neobvyklý?

Stalo se někomu, že také vynalezl mnoho způsobů, které nefungují, aby mohl objevit ten správný?

Znáte někoho ve svém okolí, kdo přemýšlí stejně kladně jako Edison?

K senzibilizaci využijeme texty z učebnice.

Hodnotová reflexe:

- V čem je ten příběh neobvyklý?
- Stalo se někomu, že také vynalezl mnoho způsobů, které nefungují, aby mohl objevit ten správný?
- Znáte někoho ve svém okolí, kdo přemýšlí stejně kladně jako Edison?
- Jaký je rozdíl mezi optimistou a pesimistou (+ lze vysvětlit citát z pracovního listu)?

B: POZITIVNÍ MYŠLENÍ

Pracujeme s učebnicí a žáci zkoušejí přeformulovat výroky z učebnice.

Možné návrhy nových formulací:

Je to ošklivé = jinému se to může líbit..., mám jiný vkus..., možná pro jiné ne moc hezké, ale „moje“!...

To špatně dopadne = nebyl to úplně dobrý nápad, uvidíme, co se s tím dá ještě udělat..., ...

Vypadám hrozně = modelka zrovna nejsem, ale hlavu vzhůru! Přirozenost nade vše...

Určitě udělám chybu = zkoušení je od slova „zkoušet“, Učený z nebe nespadl – zkusím se to pořádně naučit.

Hodnotová reflexe:

- Mám sklony vidět věci, situace spíš pozitivně, nebo negativně?
- Kdo měl nejzajímavější nápady?

Náhled pracovního listu

Lekce
8

DOKÁŽU TO JAKO ALEŠ?

Každé ráno, když vstanu, řeknu si, že mám dvě možnosti:	
Prima, nová příležitost prožít krásný den... :-)	Už zase musím vstávat a jít do školy... :-(
Ve škole a řeknu si, že mám	
Když přijdu domů ze školy, Řeknu si, že mám	

„PESIMISTA je ten, kdo dělá potíže ze svých příležitostí,
OPTIMISTA je ten, kdo dělá příležitosti ze svých potíží.“
Reginald Mandel

2. Návčik ve třídě

ALEŠ

Učitel přečte z učebnice příběh ALEŠ, který je úvodem k pracovnímu listu: **DOKÁŽEŠ TO JAKO ALEŠ?** Příběh je možné zadat dvěma žákům předem, aby si nacvičili dramatizaci textu předem (případně čtyřem žákům, přičemž dva žáci představují „vnitřní hlasy“ obou postav příběhu a při dramatizaci stojí za hlavními postavami).

Hodnotová reflexe:

- Znáš podobné lidi, jako je Aleš z příběhu?
- Připomíná ti Aleš někoho?
- Co tě na příběhu nejvíc zaujalo?
- Na co myslíš, když ráno vstáváš?

PRÁCE S PRACOVNÍM LISTEM

Učitel nejprve projde diagram se žáky a společně vytvoří škálu nepříjemných, ale reálných situací, které mohou nastat ve škole (zapomenutý úkol, jiný rozvrh, polité šaty...) a po příchodu ze školy domů (zapomenuté klíče, velký nepořádek, referát na další den a další úkoly, zapomenutá taška v autobuse...). Zároveň nastíní ke každé situaci pozitivní i negativní řešení. Učitel upozorní žáky, že úkolem je řešit kreativně problém nebo vzniklou nepříjemnost, ne ji zesměšnit nebo čekat, až ji vyřeší někdo jiný! Žáci se rozdělí do dvojic nebo trojic a společně vytvoří diagramový příběh, který lehce vybarví (kreativní řešení zeleně, pasivní nebo negativní řešení šedě...). Každá dvojice svůj příběh a diagram představí ostatním.

Hodnotová reflexe:

- Který příběh se vám nejvíce líbil a proč?
- Který příběh je reálný, který není?
- Je možné, aby člověk takto postupoval i v životě?
- Kdy ano, kdy ne?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 2: Rozhodnost a řešení problémů

Lekce 8 **Mám dvě možnosti**

Thomas A. Edison – muž, který rozsvítil svět

Na vývoj principu žárovky se podílelo hned několik vědců. Než Edison našel ten správný způsob, provedl přes 1 600 výrobních pokusů. Tajemství jeho vytrvalosti je opět ukryto v duševním postoji. Edison o všech svých neúspěšných pokusech a experimentech mluvil takto: „Není pravda, že bych selhal 10 000krát. Prostě jsem našel 10 000 způsobů, které nefungují.“ Nakonec se mu skutečně roku 1879 podařilo vyrobit fungující žárovku, která vydržela svítit celých 50 hodin, a odstartoval tím její prudký rozvoj.

Pozitivní myšlení

Zkus přeformulovat negativní vyjádření:

Je nešikovný	= je málo obratný, lépe se mu daří v...
To špatně dopadne	
Je to obtížné	
Vypadám hrozně	
Určitě udělám chybu	

Odpověz:

- Jaké vlastnosti měl Edison?
- Co by znamenalo pro lidstvo, kdyby nevynalezl?
- Jaké vlastnosti, okolnosti ti pomáhají vytrvat, když řešíš obtížný úkol?

Aleš

S Alešem jsem pracoval v jedné stavební firmě. Aleš je ten typ člověka, kterého rádí potkáváme. Má stále dobrou náladu a vždy umí říci něco pozitivního. Byl jsem velmi zvědavý, jak to dokáže. A tak když se mi jednou naskytla příležitost, zeptal jsem se ho na to.

„Jen se nepřetvářej, nemůžeš být snad dobře naladěný stále. Každý den, celý čas? Jak to děláš?“ Aleš mi na to zajímavě odpověděl:

„Každé ráno, když vstanu, tak si řeknu, že mám na výběr dvě možnosti. Buď budu mít dobrou náladu, nebo si mohu vybrat tu špatnou. No a já si vždy vyberu raději tu dobrou. A vždy, když se mi přihodí něco špatného, mohu si vybrat, že budu obéti, anebo si mohu vybrat možnost, že se z toho poučím. Vždy, když někdo ke mně přijde a stěžuje si, mohu si vybrat – buď přijmout jeho nestěsání, anebo se snažit pomoci mu najít nějakou kladnou stránku života. A já raději hledám spolu s ním důvod, pro který se vyplácí bojovat a žít dál...“

„No, to ale není vždy tak jednoduché!“ protestoval jsem.

„Ale je,“ odpověděl Aleš. „Celý život si vybíráme. Každá situace je ve skutečnosti volba. Ty si vybereš, zda budeš mít dobrou, anebo špatnou náladu. Jednoduše řečeno, ty si vybíráš, jak žiješ svůj život.“

Krátko potom jsem začal podnikat sám a už jsme se nevidali. Když jsem se dostal do problémových situací, často jsem vzpomínal na Aleše a „vybíral“, jak budu žít svůj život.

Za několik let jsem slyšel, že měl velmi vážnou nehodu a prodělal dlouhou operaci. Pustili ho domů teprve po několika týdnech se zdravotnou péčí. Když jsem ho potkal, ptal jsem se, jak to mohl přežít.

„První věc, která mi proběhla myslí, byla, že chci vidět svoje děti, manželka měla totiž zanedlouho rodit... A hned potom jsem si uvědomil, že mám dvě možnosti. Tak jsem si vybral život. Když mě doveze do nemocnice, viděl jsem hrůzu na tvářích doktorů a sestřiček. Jedna sestřička na mě řvala, jestli jsem na něco alergický.“

„ANO,“ odpověděl jsem. Uklánění i sestřičky zpočátku a čekali na moji odpověď. Zhluboka jsem se nadechl a zakřičel jsem: „Na vážné kšichty!“ Když se dosměli, řekl jsem jim: „Rozhodl jsem se, že budu žít.“ Aleš přejel nejen díky mistrovství chirurga, ale i díky svému užasnému přístupu k životu. Od něho jsem se naučil, že každý den máme možnost žít naplno.

(Autor: Neznámý)

- Kdo ze třídy ti připomíná nejvíc Aleše svým pozitivním přístupem k životu?

Celková reflexe:

- Kdo ze třídy umí ostatní povzbudit a podpořit?
- Která část hodiny byla pro mě nejzajímavější a proč?
- Jsem „nosič“ dobré nálady a pozitivního postoje k životu pro ostatní?
- Rozumím tomu, jaký je rozdíl mezi „Alešem“ a třídním šaškem, který se snaží o vtipy za každou cenu?

3. Transfer do života

Každé ráno až do příští hodiny učiňme rozhodnutí, že se pokusíme celý den být „Alešem“ pro své okolí. Příští hodinu si řekneme, jak se nám to dařilo a zda si na nás někdo z našeho okolí všiml změny.

Hodnotová reflexe:

- Dařilo se mi naladit úsměv na tváři hned ráno?
- Podařilo se mi někoho potěšit? Koho? Jakým způsobem?
- Všiml si někdo nějaké změny v našem chování?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Pozitivní vidění světa, schopnost vidět překážky, které nám život staví do cesty jako osobní výzvu, jsou předpokladem šťastného a spokojeného života.

Opačný pohled na svět, kdy běžné starosti vnímáme ublíženě jako nespravedlnost a křivdu, tvoří život těžko snesitelný a smutný. Ani uhýbání před starostmi a problémy není dobrým řešením situace, protože tvoří často jen další síť problémů, do kterých se člověk může zaplést.

Myslet pozitivně neznamena nevidět starosti a problémy, ale stavět se k nim čelem a řešit je!

Doporučení/pozor:

Doplňkový příběh:

STRATEGIE

(P. Lefevre)

Jednoho dne jistý nevidomý muž seděl na schodech před budovou s kloboukem na nohou a tabulí s nápisem: „Jsem slepý. Prosím, pomozte mi.“

Šel kolem moudrý muž a viděl, že slepec má v klobouku jen pár drobných. Sehnul se a přihodil nějaké mince, a potom aniž se zeptal, vzal tabuli a na druhou stranu napsal jinou větu. Odpoledne se moudrý muž vracel okolo slepce a viděl, že slepcův klobouk je plný mincí i bankovek. Slepce poznal mužův krok a zeptal se, zda to byl on, kdo mu přepsal tabuli, a co tam napsal.

Moudrý muž odpověděl: „Nic, co by nebyla pravda. Jen jsem dal tvým řádkům jinou podobu.“ Usmál se a odešel.

Slepce se nikdy nedozvěděl, že na tabuli stálo: „Je jaro, ale já ho nemohu vidět.“

Změň svou strategii, když se věci nedaří a uvidíš, že se to obrátí k lepšímu.

Hodnotová reflexe

- Zkus říct hlavní myšlenku příběhu jednou větou!
- Podařilo se ti také někdy změnit strategii při řešení úkolu? Kdy? Jak?

Poznámky:

Můj time management

CÍL:

V této kapitole se žáci zamýšlejí nad využíváním svého času a hledají různé možnosti kreativního řešení každodenních povinností.

POMŮCKY:

Pracovní list **MŮJ TIME MANAGEMENT**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

PRÁCE S CITÁTEM. Hodinu začne vyučující přečtením citátu, který je uvedený v učebnici. Žáci potom hádají, o jaké téma se jedná.

Vysvětlíme pojmy MANAGEMENT = umění organizovat, vést. MANAŽER = ten, kdo má přirozenou autoritu a vede druhé lidi. Při vysvětlování nám mohou pomoci informace z dolní části učebnice.

Hodnotová reflexe:

- Kdy se nám zvlášť zdá, že čas letí?
- Kdo si myslí, že umí dobře plánovat vlastní čas? Co mu v tom pomáhá?

HONZA a řešení jeho povinností:

Na základě obrázků v učebnici hovoříme se žáky na téma každodenní starosti a jejich zvládnutí. Rozdělíme žáky do dvojic nebo skupin.

Každá skupina má za úkol pomoci Honzovi KREATIVNĚ vyřešit jeho povinnosti. Kreativně znamená, že je nebude muset dělat se zamračenou tváří. Učitel oznámí žákům, kolik času mají k dispozici, a upozorní na teoretickou část v učebnici, kterou lze použít k hledání řešení pro Honzu. S výsledkem práce potom seznámí každá skupina zbytek třídy.

Hodnotová reflexe:

- Která skupina vymyslela nejzajímavější řešení situace?
- Co pomáhalo při hledání řešení?

2. Návěst ve třídě

BRAINSTORMING – příprava na práci s pracovním listem. Vyzveme žáky, aby řekli povinnosti, které je odpoledne a večer čekají. Upozorníme na to, že je na začátku velmi důležité tyto věci pojmenovat nahlas nebo si je zapsat.

Práce s pracovním listem KOLÁČ ČASU:

Každý žák si nejprve zapíše do spodní tabulky náplň svého běžného pracovního dne: spánek, hygiena, jídlo, cesta do a ze školy, pobyt ve škole, mimoškolní činnost, pomoc rodičům, plnění úkolů, příprava na vyučování, volný čas (konkrétně: sportování, čas prožitý s kamarády, s počítačem, TV...) a pokusí se spočítat, kolik času mu konkrétní činnosti zabere. Teprve potom si činnosti přepíše do koláče a vybarví příslušný počet dílků. (1 díl koláče = 1 hodina). Ve dvojicích si žáci prohlédnou a vysvětlí svoje „koláče“

Hodnotová reflexe:

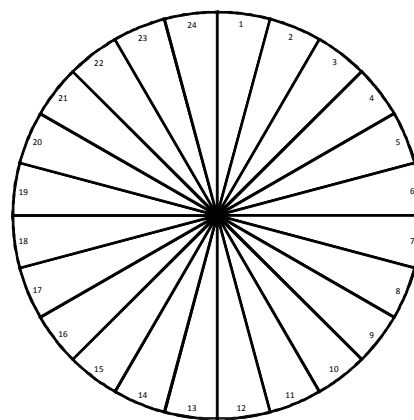
- Co nového jsme si uvědomili?
- Nepřesouváme někdy problémy ne proto, že na ně nemáme čas, ale že se nám do nich nechce?
- Kde se nám „ztrácí“ čas?
- Daří se nám vyplnit dobře každý den?
- Nechybí někde čas na odpočinek, případně není ho někde až nadbytek (nuda, kterou utopíme třeba hrou na počítači)?

Náhled pracovního listu

Lekce
9

KOLÁČ ČASU

Koláč času aneb můj time management

1	13
2	14
3	15
4	16
5	17
6	18
7	19
8	20
9	21
10	22
11	23
12	24

„Dej každému dni příležitost, aby se mohl stát tím nejkrásnějším dnem svého života.“

Mark Twain

Celková reflexe:

- Kdo si myslí, že je dobrým pánem/manažerem svého času?
- Kdo je spokojený s tím, jak využívá svůj den (forma hlasování)?
- Kdo si myslí, že by mohl svůj den ještě lépe prožít (forma hlasování)? Jak konkrétně?
- Které aktivity byly dnes nejzajímavější?

3. Transfer do života

Na závěr si přečteme citát z pracovního listu. Úkolem bude dát každému dni do příští společné hodiny šanci stát se nejkrásnějším dnem. Další hodinu si povíme, komu se to podařilo a jestli si někdo z našeho okolí všiml nějaké změny.

Hodnotová reflexe:

- Který den z uplynulé doby byl pro mě nejhezčím? Stalo se tak s mým přičiněním?
- Podařilo se mi lépe hospodařit s časem?
- Všiml si někdo z mého okolí nějaké změny v mém chování?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Problémem často není jedna jediná věc, jeden obrovský balvan, který na nás leží, a my nevíme, jak ho odvalit. Problémem je častěji mnoho úkolů a starostí, které nás tíží a táhnou k zemi. Nejlepším řešením je potom dobrá organizace času. Ta totiž nedovolí, aby se z malých neřešených problémů stávali obři, kteří nás budou dusit.

Na co se mohou žáci ptát:

MICHAEL ALTHSULER – americký řečník

MARK TWAIN – americký spisovatel a humorista. Jeho nejznámější knihy jsou Dobrodružství Toma Sawyera a Dobrodružství Huckleberryho Finna.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 2: Rozhodnost a řešení problémů

Můj time management

Lekce
9

„Špatná zpráva je ta, že čas letí. Dobrá zpráva je ta, že vy jste pilot.“
(Michael Althsuler)

Když nevíš, co dělv...

1. Pojmenuj a napiš si seznam úkolů, které máš (starosti, problémy...).
2. Navrhni možné způsoby, jak je řešit.
3. Vyber nejlepší řešení.
4. Zhodnot podle důležitosti.
5. Začni (aneb s chutí do toho a půl je hotovo...).

Honzovi sice už skončila škola, ale ani se mu nechce domů. Tolik úkolů a doma ho čeká nepořádek. Poradte Honzovi, jak má postupovat, aby všechno zvládl.

V jakém pořadí a kdy má řešit svoje úkoly?**Navrhnete:**

- Připravit se na test ze zeměpisu.
- Zaplavit obědy.
- Uklidit pokoj – vymést koš, uklidit na stole, vyfluxovat...
- Sdílet rodičům neúspěch v matematice.

Co je to time management?

- Plánovat efektivně čas.
- Stanovit priorit (úkoly seřadit podle důležitosti).
- Stanovit svoje časové ztráty (žrouty času).

Jak se jmenují tvoji „žrouti času“?

Který všední den máš nejlépe naplánovaný?

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA AMÉBA

Čas: 10+

Cíl: Spolupráce

Prostředí: Tělocvična, venkovní prostor, volný prostor na vytvoření a přesun améby
Améba = prvek ze skupiny kořenonožci – název podle schopnosti měnit svůj tvar při měnávkovitém způsobu pohybu

Žáci zkusí amébu napodobit – stoupnou si co nejtěsněji k sobě.

Krajní členové se spojí lokty, a vytvoří tak buněčnou stěnu.

Žáci, kteří jsou uvnitř, tvoří protoplazmu.

Jeden představuje jádro a je nesen v horizontální poloze na vrchu protoplazmy.

V tomto postavení se musí améba přemístit na určitou vzdálenost (podle schopností skupiny).

Během pohybu nesmí být přerušena buněčná stěna

Hodnotová reflexe:

- Díky komu se podařilo aktivitu splnit? Nebo proč se jí nepodařilo splnit?
- Kdo byl dobrým organizátorem?
- Kdo nejvíce přispěl k řešení úkolu?
- Co zvláště přispělo k vyřešení úkolu?
- Co bylo důležité pro rychlé řešení?
- Co naopak řešení zpomalilo?
- Kdo se mohl cítit nepříjemně?

Gordický uzel

CÍL:

Poukázat na důležitost naslouchání a spolupráce při řešení problémů, osvojit si schopnost podívat se na věc očima druhého.

POMŮCKY:

Učebnice, pracovní list **GORDICKÝ UZEL**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pracovní list, úkol č. 1. Nakresli nebo napiš, jak se cítíš, když něco říkáš a nikdo tě neposlouchá.

Hodnotová reflexe:

- Krátká diskuze v kruhu.
- Byl úkol pro tebe těžký? V čem?
- Bylo těžké uvědomit si pocit, popsat ho či ho výtvarně zpracovat?

2. Návuk ve třídě

1. část

Přečteme si společně článek v učebnici **Gordický uzel** a děti odpoví na otázky u bodu 2 v pracovním listě. Následuje opět krátká diskuze o tom, co se dozvěděly o gordickém uzlu. Potom každý vytvoří na druhou stranu pracovního listu myšlenkovou mapu – úkol č. 3 (připomenou si, co jsme si o naslouchání již řekli) a odpoví na otázku č. 4. V krátké diskuzi si opět všechny myšlenky utřídíme.

2. část – pohybová

Žáci ve skupinkách po 8–10 stojí proti sobě v sevřeném kruhu. Zavřou oči, natáhnou pravou ruku do kruhu a chytanou se nějaké další ruky. Pokud tak všichni učiní, natáhnou do kruhu levou ruku a opět se chytanou někoho, koho se právě dotkli. Potom oči otevrou a snaží se spletenec – **gordický uzel**, rozplést. Kroutí se, podlézají, přelézají, ale ruce se nemohou pustit. Navzájem si pomáhají, radí a rozplétají se. Na konci uvidíme, zda zůstane jeden kruh nebo dva propletené kruhy.

Hodnotová reflexe:

- Co (kdo) vám nejvíc pomáhalo při rozplétání?
- Bylo potřebné naslouchat radám spolužáků?
- Je důležitý pohled každého?

3. Transfer do života

Do pracovního listu nakresli nebo napiš, jakým mostem bys chtěl/a být – úkol č. 5.

Hodnotová reflexe:

- Proč právě mostem – co symbolizuje?
- Bylo pro tebe těžké rozhodnout se, jakým mostem bys chtěl/a být?
- Co tě vedlo k tomuto rozhodnutí?

Náhled pracovního listu

Lekce
10

GORDICKÝ UZEL

1. Nakresli nebo napiš, jak se cítíš, když něco říkáš a nikdo tě neposlouchá.

2. Odpověz na otázky:

Kdo byl král Gordiás a proč ho zvolili za krále?

Jaká byla věštba krále Gordiáse?

Jak si lidé vysvětlují slovní spojení gordický uzel?

Kdo byl Alexandr Veliký a jak vyřešil rozvazování gordického uzlu?

3. Vytvoř na druhou stranu pracovního listu myšlenkovou mapu. Zaznamenej do ní všechno, co víš o aktivním naslouchání.

4. Proč je v životě tak důležité, abychom poslouchali a respektovali jeden druhého?

5. Kdybys byl/a mostem, jakým mostem bys chtěl/a být? (připomeňte si – most komunikace...)

Odpověď vyjádři kresbou nebo slovy.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Jestli chci vyřešit nějaký problém, je nutné, abych se podíval na věc očima druhého, spolupracoval s ním a naslouchal mu.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 2: Rozhodnost a řešení problémů

Lekce
10

Gordický uzel

Gordický uzel

Gordias byl pouhý sedlák. Učený nebyl, zato byl velice moudrý a ostatní k němu chodili na poradu. Nakonec ho zvolili králem. Postavili mu kamenné město a nazvali je Gordion.

Gordias vjel do Gordionu na selském voze a vůz pak přivázal uzelům o tisíci smyčkách v Díově chrámu. Potom řekl svým lidem: „Kdo uzel rozváže, stane se pánem světa!“

Po letech uslyšel o této věštbě velký vojevůdce Alexandr Veliký. Nechtěl se ale zdržovat, a tak chytil meč a gordický uzel roztнул vedví. V krátkém čase pak dobyl velký kus zeměkoule. Pánem světa se však nestal, protože zemřel jako mladý na horkou nemoc. Inu, gordický uzel měl rozvazovat pomalu. Pak by ho napadlo, že snaha ovládnout svět je nesmyslná. A to si myslel i moudrý Gordias, když uzel vázal.

Gordický uzel (velký problém) je potřebné řešit – rozvazovat – pomalu, opatrně. Možná proto, aby každého napadlo, že být pánem světa je nesmysl.

Otázky k zamyšlení:

- Kdy jsem se při řešení problému choval podle Gordiase – problém jsem řešil s chladnou hlavou, pomalu, s rozvahou...?
- V jaké situaci jsem se naopak choval jako Alexandr Veliký – pyšně, nedočkavě, zbrkle, neposlouchal jsem rady svých blízkých...?
- Co mi tyto situace přinesly?

Jak jen se rozhodnout

CÍL:

Žáci si uvědomují potřebu řešit problém tvořivě, analyzují ho a hledají ve spolupráci s druhými řešení. Výsledky řešení kriticky posuzují a vyvozují závěry pro využití v praxi.

POMŮCKY:

Pracovní list **JAK JEN SE ROZHODNOUT** + psací potřeby

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Příběh s mouchou. Na příběhu s mouchou vysvětlíme důležitost nejen aktivního, ale také kreativního přístupu k řešení problémů.

Hodnotová reflexe:

- Proč moucha nemůže vylétnout ven na čerstvý vzduch?
- Kdy naposledy jsi zažil/a stejný pocit neúspěchu, přestože ses velmi snažil/a? Jak jinak by se daná situace dala ještě řešit?

2. Návěst ve třídě

Práce s učebnicí:

- Aktivní a tvořivé postupy hned prověříme v následující úloze: **NAVRHNI CO NEJVÍCE ŘEŠENÍ.** Aktivitu můžeme uzavřít zamyšlením nad vlastní pasivitou či aktivitou v přístupu k povinnostem, úkolům, výzvám, starostem, problémům... Žáci si udělají pomyslnou tečku na přímce. Diskutujeme nad otázkami v rámečkách.
- PROHLÉDNI SI OBRÁZKY** – Ve spodní části učebnice jsou nakreslené různé obrázky. Žáci zkusí vymyslet co nejvíce originálních propracovaných významů. Lze na to využít metodu brainstormingu.

Hodnotová reflexe:

- Který úkol z učebnice tě nejvíce oslovil a proč?
- Překvapil tě nějaký nápad tvých spolužáků?
- Který nápad, podnět byl pro tebe nejvíce inspirativní a rád/a bys ho využil/a v životě?

Práce s pracovním listem: JAK JEN SE ROZHODNOUT?

ÚSEČKA KREATIVITY. Prvním úkolem je vyznačit bod na úsečce podle toho, jak často řešíme nebo neřešíme životní situace aktivně.

O VÍLE A PASÁČKOVÍ (podle pohádky Jana Vladislava upravila Jana Doležalová). Učitel přečte po částech pohádku O víle a pasáčkovi. Vždy po určitém úseku se zeptá na názor žáků: Byl jednou jeden pasáček. Zrovna pásal svoje ovečky na louce u lesa a pískal si přitom na flétničku, když se vedle něho najednou objevila krásná víla. Víla se pasáčka zeptala: „Jsi šťastný?“ Co si myslíte, že pasáček odpověděl? (krátký BRAINSTORMING, potom vyprávění pokračuje) Víla znovu opaskovala: „Jsi šťastný?“ Pasáček odpověděl: „Ano, jsem šťastný.“ Víla se znovu zeptala: „Jsi opravdu šťastný?“ Pasáček se zamyslel: „Ano jsem, ale... chybí mi žena a kdo by chtěl mít nuzáka...“

Víla se zeptala: „Pasáčku, a já bych se ti nelíbila?“ Pasáček se usmál a přikývl. Krásná víla mu nasadila prsten a v tom okamžiku se z jeho nuzných šatů staly krásné královské šaty a vedle nich stál nádherný kočár. Víla vyběhla pasáčka, aby nastoupil do kočáru. Co myslíte: nastoupí, nebo nenastoupí? (BRAINSTORMING, potom vyprávění pokračuje).

Náhled pracovního listu

Lekce
11

JAK JEN SE ROZHODNOUT?

ROZHODOVACÍ TABULKA

Zapište do tabulky všechny výhody i nevýhody rozhodnutí pasáčka pro vílu, ale i pro královnu:

VÍLA		KRÁLOVNA	
+	-	+	-

Zapiš nejdůležitější argumenty podporující moje rozhodnutí a rozhodnutí skupiny:

Seznam protiargumentů:

„Některí lidé žijí tak opatrně, že umírají téměř zbrusu noví.“ *Rilke Rainer*
 „Neustále jdi a je docela možné, že o něco zapomeš, když to třeba nejméně očekáváš. Nikdy jsem neslyšel, že by někdo zapoměl o něco všedně.“ *Charles F. Kettering*
 „Třikrát měř, jednou řež.“

Pasáček povídá: „Musím se ještě rozloučit s matičkou.“ Víla tedy řekla: „Dobře, rozluč se, ale přesně za týden se sejdeš tady na tom místě.“

Pasáček jde domů a najednou potká královský průvod. Královna právě vyhlíží z kočáru a všimne si pasáčka. Nechá zastavit kočár a zavolá na toho krásně oblečeného muže: „Pojeď se mnou na královský hrad a staň se mým mužem.“ Poradte pasáčkovi, co má teď udělat.

V této chvíli, kdy se jedná o důležité rozhodnutí pasáčka, začnou žáci své argumenty zapisovat do rozhodovací tabulky, která je součástí **pracovního listu JAK JEN SE ROZHODNOUT**. Zapiší do tabulky všechny výhody i nevýhody jeho rozhodnutí pro vílu, ale i pro královnu.

(Někdy žáci volí ještě třetí možnost – zůstat doma u matky. Je to možné, ale i v tomto případě je třeba zapsat výhody a nevýhody tohoto rozhodnutí.)

Na základě vyplněné tabulky se žáci rozdělí do skupin:

- 1. KROK:** Co poradíš pasáčkovi? Kdo si myslí, že si má pasáček vzít vílu? Žáci se rozdělí do skupin podle svého rozhodnutí a sepiší do políček pracovního listu (nebo na balicí papír) své argumenty PRO podporu svého rozhodnutí.
- 2. KROK:** Každá skupina sdělí své argumenty protistraně. (Učitel je od této chvíle v roli moderátora!) Přitom je možné změnit své původní rozhodnutí.
- 3. KROK:** Po vyslechnutí si vymění své seznamy argumentů a mohou k nim napsat své protiargumenty. Potom si je sdělí.
- 4. KROK:** Dokončení pohádky: Královna podala pasáčkovi ruku a on nastoupil do kočáru. V tu chvíli se z jeho krásného královského šatu staly zase jeho nuzné šaty. Královna vykřikla: „Cože? Co to je za nuzáka!“ A pasáčka vyhnala. Pasáček se vrátil na louku, ale ovečky tam už nebyly. Dodnes asi chodí pasáček po lesích a hledá svoje ovečky.
- 5. ALTERNATIVA:** Poslední větu pohádky nedočteme a vyzveme děti, aby závěr pohádky vymyslely samy – lze využít jako úkol na příště. Pohádku lze také zdramatizovat.
- 6. KROK:** Ponaučení: Co z toho vyplývá?
 - Sliby se mají dodržovat.
 - Kdo chce moc, nemá nic.

3. Transfer do života

Problémy se snažíme řešit nejen aktivně, ale také tvořivě. Závažná rozhodnutí je třeba dobře promyslet a uvědomit si, že jsou situace, kdy ideální řešení neexistuje. V těchto případech je vhodné si vypsát všechna PRO i PROTI, a eliminovat tak nevhodné řešení situace. Důsledky našeho rozhodnutí neseme zodpovědně.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 2: Rozhodnost a řešení problémů

Lekce
11

Jak jen se rozhodnout

MOUCHA

Všichni ten obraz známe. Je léto, parno. Moucha, která omylem zabloudila do místnosti, chce vyletět ven na čerstvý vzduch, na svobodu. Moucha svádí vyčerpávající zápas ve snaze proletět okenním sklem. Divoce kmitající křídélka svědčí o její strategii: vsadila na vytváření síly.

Na druhé straně místnosti, jen o deset kroků dál, jsou otevřené dveře. Kdyby muška letěla jen několik vteřin, dosáhla by svého cíle a byla by na svobodě. Bylo by to tak snadné.

(Podle: Slepící polévka pro duši... Price Pritchett)

Snažit se víc neznamená vždy úspěch. Je třeba zapojit rozum a hledat RŮZNÉ způsoby řešení.

Navrhni co nejvíce řešení:

- Jak bys změnil délku tridy?
- Zapomeneš v autobuse tašku s věcmi na tláčivík. Co uděláš?
- Zabouchneš si doma klíče.
- Ujede ti poslední autobus domů a nemáš u sebe mobil.
- Jedeš k babičce a zapomeneš vystoupit. Vlak se rozjíždí do další stanice...
- Čekáš u lékaře, je ti dlouhá chvíle. Navrhni, jak čekání příjemně strávit.
- Jak oslavit konec školního roku?

Jak funguje naše myšlení, jsme-li tvořiví?

Tvořivost má tři hlavní znaky:

1. Plýmatost = počet nápadů, které vymyslíš
2. Originálnost = originální nápady
3. Propracovanost = do jakých podrobností své nápady vymyslíš

Prohlédni si obrázky. Co zázorňují?

Vymysli, co nejvíce originálních, propracovaných možností.

Hodnotová reflexe:

- Je pro mě rozhodování těžké?
- Z čeho mám strach?
- Co bylo pro mě nové, obohacující?
- Umím obhájit svůj názor, když si myslím, že je správný?
- Který z citátů na konci úkolového listu bych si měl/a vzít k srdci?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

V následujícím týdnu se pokus rozhodovat a řešit jednoduché i složité situace všedních dnů aktivně a tvořivě. Zaznamenej si některou situaci, kdy se ti povedlo vymyslet originální řešení konkrétního problému.

Hodnotová reflexe:

- Jakou situaci sis zaznamenal/a? Čím byla pro tebe zajímavá? Jak jsi ji vyřešil/a?
- Kdybys měl/a dnes udělat bod na úsečce kreativity, kde by se nacházel?

Doporučení/pozor:

Aktivita v pracovním listě je časově náročná. Je třeba to zohlednit při plánování vyučovací hodiny, případně rozdělit do dvou lekcí.

Pomáhejme si

CÍL:

Žáci trénují schopnost řešit problémy ve ztížených situacích, uvědomují si složité situace v rozvojových oblastech a v místech, které zasáhly přírodní katastrofy. Společně hledají konkrétní řešení.

POMŮCKY:

Pracovní list **EVAKUAČNÍ ZAVAZADLO**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Hodinu lze začít diskuzí v kruhu na téma **POMOC DRUHÝM** nebo texty v učebnici.

A: Diskuze v kruhu, kdy každý krátce odpoví na otázky:

1. Kdy ti naposledy někdo pomohl a s čím?
2. Komu ti jsi naposledy pomohl/a a s čím?

Hodnotová reflexe:

- *Patříš mezi ty, kteří spíš pomoc přijímají, nebo nabízejí?*
- *Kdo tě překvapil svojí odpovědí?*

2. Návuk ve třídě

1. Práce s příběhy v učebnici

Prvním úkolem je přiřadit nadpisy k příběhům. (Správná řešení jsou na konci metodiky.)

VARIANTA: Žáci se rozdělí do čtyř skupin a každá skupina dostane za úkol zpracovat jeden příběh a po určeném časovém limitu ho předvést ostatním. (Je možné příběh zahrát nebo se může každý člen skupiny naučit kousek textu nazpaměť a potom každý odvypráví svůj kousek textu...)

ZNÁŠ ORGANIZACE, KTERÉ POMÁHAJÍ?

Učitel vyzve žáky, aby jmenovali různé nadace, veřejné sbírky, jejichž prostřednictvím je možné pomáhat druhým lidem.

Diskutujte o různých možnostech pomoci (DMS, darování šatstva, fyzická pomoc, psychologická podpora...)

Hodnotová reflexe:

- *Který příběh tě nejvíce zaujal?*
- *Máš nějaké zkušenosti s pomocí druhým?*
- *Pomohl někdy cizí tobě?*
- *Zažil/a jsi nebezpečnou situaci, ve které umáhali i cizí lidé?*

2. Pracovní list KUFR

Pomůcky: psací potřeby, pastelky, fixy

Představte si, že váš dům brzy postihne náhlá povodeň a z ulice je slyšet výzva k okamžité evakuaci obyvatel. Během deseti minut si musíte sbalit své věci do kufru. Rychle se rozhodněte, co je pro vás podstatné a nezbytné. Do první poloviny kufru pište (malujte) věci, které byste si s sebou vzali.

Nezapomeňte přimalovat visačku se jménem a adresou.

Náhled pracovního listu

Lekce
12

EVAKUAČNÍ ZAVAZADLO

Žáci vytvoří dvojice a společně porovnají náplň svých kufrů. Potom vytvoří čtveřice a znovu porovnají seznam a domluví se na deseti věcech, které by rozhodně měli zachránit.

Na víko kufru si ještě poznamenají, co všechno by doma zajistili v případě, že by v době evakuace byli rodiče v práci.

Každá skupina představí své kufrý ostatním.

Hodnotová reflexe:

- Podle čeho jste se rozhodovali, co sbalíte do kufru?
- Bylo rozhodování těžké?
- Co mělo větší váhu – praktičnost, nebo lpění na tom, co máme rádi?
- Kdyby bylo nutné dočasně váš kufr někomu svěřit, komu by to bylo?
- Víš, kde se u vás doma vypíná elektřina a přívod vody a plynu? (Kdo neví, ať zjistí!)
- Která část hodiny tě nejvíc zaujala? Proč?
- Znáš někoho, kdo bojuje s nějakou nepřízní osudu?
- Napadá tě ještě jiná forma pomoci, která nebyla zmíněná?

3. Transfer do života

V následujícím týdnu zkus vymyslet, jak bys mohl/a pomáhat druhým. Buď vynalézavý/á a poskytni konkrétní pomoc. Záleží jen na tobě, zda budeš pomáhat prostřednictvím některé nadace, společnosti nebo budeš pomáhat lidem ve tvém okolí. Pomáhat nemusíme jen rozvojovým zemím, velmi často existují i v našem okolí lidé, kteří potřebují pomoci (rodiče, prarodiče, spolužáci...).

Hodnotová reflexe:

- Jakou pomoc jsi poskytl/a a jak ses přitom cítil/a?
- Byla tvoje pomoc jednorázová, nebo máš v úmyslu ji opakovat?
- Kdo už ví, kde se vypíná elektřina a přívod vody a plynu?

Náhled učebnice

Etická výchova • Učebnice pro 6. ročník ZŠ • Téma 2: Rozhodnost a řešení problémů

Lekce 12 Pomáhejme si

SKUTEČNÉ PŘÍBĚHY

Použij strategii globálního čtení a přiřaď nadpisy k příběhům:

1. Příběh z Etiopie:

Aegmh (Ágimh) je 19 let a pochází z etiopijského města Awassy. Od roku 2006 do roku 2007 bydlela v internátě pro sirotky, jenž v jejím městě zřídil Člověk v tísni a který nyní vede organizace Shiny Day. Její život předtím byl těžký – maminku vůbec nepoznala, a když ji byly čtyři roky, tatínek odešel do války a už se nevrátil. Bydlela u strýčka a pracovala každý den od osmi do pěti jako posluhovačka ve třech různých domácnostech. Aegmh si vydělala za měsíc 100 birrů (asi 140 Kč), a tak si mohla zaplatit večerní vyučování ve škole, které začíná v půl šesté odpoledne a končí v osm. Pak ale byla přijata do Shiny Day, kde dokončila devátý a desátý ročník školy a vyučuje se na švadlenu. (Společnost Člověk v tísni)

2. Příběh z Namibie:

Josephine Kooper pochází z malé vesničky uprostřed kalaharské pouště. Dvě její děti zemřely na podvýživu. Potom se jí narodila trojčata. Matka své děti pojmenovala Hope, Faith a Given, český Naděje, Víra a Dar. Josephine prožila část svého dětství v Mariánských Lázních. Žáci se nyní mohou osvěžit nezávadnou pitnou vodou a učení je hned veselější. I přes značnou nadmořskou výšku (přes 2 000 m. n. m.) totiž teploty v Maghazu v létě spíňají ke 40 stupňům Celsia. (Společnost Člověk v tísni)

3. Příběh z Afghánistánu:

Do základní školy v Maghazu chodí přes 500 dětí ve věku od 4 do 15 let. Stanová škola nemá žádné zábrany a do loňského roku neměla k dispozici ani pitnou vodu. Žáci museli pít vodu z nedaleké řčky, která je ovšem znečištěná a její voda dětem způsobovala časté zdravotní problémy. Na počátku roku 2008 jsme proto postavili v blízkosti školy novou studnu. Samotná stavba stála 23 000 korun. Téměř polovinu potřebné částky vybrali studenti gymnázia v Mariánských Lázních. Žáci se nyní mohou osvěžit nezávadnou pitnou vodou a učení je hned veselější. I přes značnou nadmořskou výšku (přes 2 000 m. n. m.) totiž teploty v Maghazu v létě spíňají ke 40 stupňům Celsia. (Společnost Člověk v tísni)

4. Příběh z Čech

Už od počátku vyhlášení povodňového nebezpečí pracujeme s partou z Ymků, skautů a dalšími ochotnými lidmi v Praze 5-Zbraslavi v bahně, smrduté vodě, ve velmi zplísňených hygienických podmínkách. Jsou tu mršiny uhynulé drůbeže, psů a mnoho nevábného... Včera večer nám přišel poděkovat majitel malé restaurace, kterému se zhroutil svět poté, co mu statik dovolil vstoupit dovnitř. Když však viděl nasazení mladých lidí a vědomí, že nezávadnou pitnou vodu, začal vidět znovu smysl života. (Jana Běláková, Zpravodaj Ymca Živá rodina)

Znáš organizace, které pomáhají? Víš komu? Jmenuj další!

UNICEF, Pomozte dětem – kuře, Hospicové občanské sdružení Cesta domů, ELPIDA, Kapka naděje, Centrum Paraple, ADRA, Český červený kříž, Hnutí Brontosaurus, Český svaz ochránců přírody, Člověk v tísni, Amnesty International.

„Staraj se o štěstí jiných, najdeš i to svoje.“ (Platón)

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Vzájemná solidarita mezi lidmi představuje ryzí lidství, bez kterého by bylo na světě smutno. Tvořivost a iniciativa poskytují nové stimuly vedoucí k řešení problémů a spolupráci při hledání možností vzájemné pomoci.

SPRÁVNÁ ŘEŠENÍ

1. Příběh z Etiopie: Večerní škola.
2. Příběh z Namibie: Střecha nad hlavou
3. Příběh z Afghánistánu: Pomoc z Čech
4. Příběh z Čech: Smysl života

Na co se mohou žáci ptát:

ORGANIZACE, KTERÉ POMÁHAJÍ

1. Týraným, opuštěným a jinak sociálně ohroženým dětem: UNICEF, Pomozte dětem – kuře
2. Starým lidem: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, ELPIDA
3. Nemocným a postiženým: Kapka naděje, Centrum Paraple
4. Oblastem postižených hladem, válkami, přírodními katastrofami: ADRA, Český červený kříž
5. Chránit přírodu a zvířata: Hnutí Brontosaurus, Český svaz ochránců přírody
6. Bránit lidská práva: Člověk v tísni, Amnesty International

OBSAH EVAKUAČNÍHO ZAVAZADLA (dospělí do 25 kg, děti do 10 kg)

Jídlo + pití (nádobí)

Cennosti a dokumenty (peníze, rodný list, karta zdrav. pojišťovny...)

Léky a hygiena

Oblečení a spacák, karimatka

Mobil, psací potřeby, MP3, hry...

JAK ZAJISTIT DOMÁCNOST?

Vypnout plynové a elektrické spotřebiče a odpojit je ze zásuvky (kromě lednice a mrazničky). Při dlouhodobé evakuaci vypnout hlavní uzávěr plynu a vody, v případě povodně i elektřiny.

Uhasit otevřený oheň (krb...).

Vypnout topení (kotel...).

Zajistit domácí zvířata, případně je vzít s sebou.

Uzamknout byt.

Ověřit, zda ostatní v budově (sousedé) vědí o evakuaci.

Opustit budovu a zanechat kontakt a nové místo pobytu.

Doporučení/ pozor:

Obsah lekce je možné využít na dvě vyučovací hodiny.

www.jsns.cz – Jeden svět na školách – audiovizuální vzdělávací portál: Filmové a výukové materiály

<http://www.unicef.cz/jak-pomoci/e-shop/darky-pro-zivot> – Zde je možné vybrat konkrétní dárek pro rozvojové země (Např. Moskytiéra – 120 Kč) a odesláním finančního obnosu na konto UNICEF (Dětský fond OSN) zajistit ochranu před malárií. Unicef zajistí nákup a zašle zpět darovací certifikát.

Poznámky:

Jsem rád, že jsem, kdo jsem

CÍL:

Kritické posuzování svých výsledků a vyvozování z nich závěrů pro využití v budoucnosti.

POMŮCKY:

Psací potřeby, **pracovní list KDO JSEM JÁ**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme společně citát vyjadřující velikost, ale i zranitelnost člověka a pohovoříme si o něm.

Hodnotová reflexe:

- Porozuměli jste citátu?
- Můžete uvést nějaký konkrétní případ, který se váže k tomuto citátu?
- Může být např. nějaká práce nečestná nebo ponižující (odpověď: samozřejmě že ne)?

2. Nácvik ve třídě

- Pročteme si společně bajky a žáci budou odpovídat na otázku: „Co mají společné s naším tématem?“
- Potom se zamyslí nad otázkami: „Učím se předvídat, co zvládnu dobře a s čím budu mít asi potíže...“ Odpovědět mohou ústně nebo si odpovědi zapíší na čistou stranu pracovního listu. Opět proběhne krátká diskuze v kruhu.
- Před každým z nás stojí tři otázky, na které si musíme tak či onak odpovědět, máme-li dospět k větší osobnostní zralosti:

Kdo jsem já?

Kam jdu?

Proč?

Každá z těchto otázek se svým vlastním způsobem táže na naše cíle, hodnoty, silné a slabé stránky a náš způsob života či „životní styl“. To, jak vidíme sami sebe a ostatní, se do určité míry vztahuje k tomu, jak zodpovíme tyto tři otázky.

Donald E. Hamachek

- Děti zapíší nebo zakreslí odpovědi na tyto otázky do pracovních listů.

Není nutné se obávat, že je toto cvičení „těžké“. Může být i zábavné.

Hodnotová reflexe:

Poznání vzejde z diskuzí v kruhu, které můžeme navodit jednoduchými reflexními otázkami:

- Jak se vám pracovalo?
- Rozhodovali jste se rychle, zda budete odpovědi psát, nebo je nakreslíte?
- S jakou otázkou jste si poradili bez problémů?
- Byla některá z otázek pro vás obzvlášť těžká? Proč?
- Co jste se o sobě dozvěděli, co jste si při práci nebo nyní uvědomili?

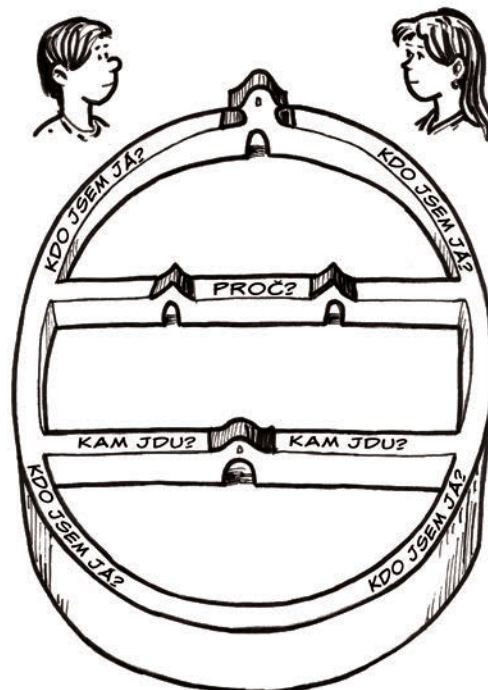
Náhled pracovního listu

Lekce
13

KDO JSEM JÁ?

Napiš své odpovědi na otázky do obrázku.

3. Transfer do života

Budu více sledovat a posuzovat svoje výsledky ve škole i v běžném životě. Budu přemýšlet o tom, jak svoje schopnosti mohu využít v budoucnosti.

Hodnotová reflexe:

- Zamýšlel/a ses v minulém období více nad svými výsledky?
- Co ses o sobě dozvěděl/a?
- Jakou konkrétní schopnost bys mohl/a ve své budoucnosti více využívat?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Abychom mohli být sami sebou, je nutné poznávat svoje silné i slabé stránky, přijmout je a naučit se s nimi pracovat.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 2: Rozhodnost a řešení problémů

Jsem rád, že jsem, kdo jsem

Lekce
13

„Žádný stav, žádné podmínky nejsou pro člověka nečestné, když ho neponižují a nedělají si z něho posměch samotní lidé.“

(Nikolas Winton)

Bajky a nebaijky – J. Žáček

Bylo jednou jedno čuně

Bylo jednou jedno čuně,
myslelo si, že je pes –
každý večer vylo k luně,
vylo na ni S.O.S.,
že má nárok na psi boudu,
na psi řetěz, na psi kost...
jinak prý to přede soudu...
Zadrž, čuně, tak už dost!
Čuně bude vždycky čuně,
i když večer vyje k luně –
stejně včera jako dnes!

Chichichi, chachacha

Břečet, to mě nebaví,
pravil racek chechtavý.
Ať jste páni nebo kmáni,
život je tu pro zasmání,
Plác vám škodí, ejchuchu,
Na těle i na duchu!

Smích je dobrý pro zdraví,
pravil racek chechtavý.
Kdo by brečel pro pár facek?
Zasmějte se jako racek!
Ať je zima nebo hlo,
Chechtejte se z plných plic!

- Co mají společného tyto bajky s naším tématem?

Učím se předvídat, co zvládnou dobře
a s čím budu mít asi potíže.

Co dělám velmi nerad? Kdy
se cítím špatně? Co nechci
dělat, ale musím?

Co dělám s radostí, co
mě baví?

Co dělám sice nerad, ale
nikdo mě do toho nenutí?

Promysli, jak si můžeš
nepříjemné činnosti zpříjemnit.

Poznámky:

Fair play

V kapitole Fair play probereme význam pravidel v životě člověka, zamyslíme se nad významem soutěživosti, ujasníme pojem zdravá soutěživost. Žáci budou sami sestavovat pravidla prosociálního a asertivního chování ve sportu i v životě. Vyzkoušejí si umění férově se prosadit a obhájit v soutěživých situacích.

Život je hra

CÍL:

Žáci si uvědomí význam pravidel v životě člověka.

POMŮCKY:

Psací potřeby, **pracovní list PRAVIDLA V ŽIVOTĚ**, možnost využít audiovizuální pomůcku Zprávy agenta Kixe

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Provedeme rozbor citátu. Žáci sami přijdou na to, že je důležité žít podle pravidel. Při hře stejně jako v životě záleží na tom, abychom hráli, jak nejlépe umíme.

Hodnotová reflexe:

- Je důležité dodržovat pravidla? Proč?
- Kde všude dodržujeme pravidla?

2. Nácvik ve třídě

Pracujeme s textem v učebnici. Odpovíme na otázky. Na vysvětlení pojmů můžeme použít slovník cizích slov a spisovné češtiny.

Individuální sporty jsou určeny pro jedince, kteří mezi sebou soupeří. Příklady: atletika, automobilový sport, badminton, běh na lyžích, bojová umění, golf, gymnastika, lyžování, krasobruslení, tenis atd. V kolektivních sportech proti sobě nastupují dvě skupiny hráčů. Výsledek je ovlivněn činností celého týmu. Příklady: baseball, basketbal, florbal, fotbal, lední hokej, volejbal, pólo, curling atd.

Pracujeme ve dvojicích s pracovním listem Pravidla v životě. K tomu, aby mohli žáci správně splnit úkol, můžeme nejprve zopakovat vývojové fáze člověka a společně doplnit věk. Po vyplnění pracovního listu se spojí dvě dvojice a pracujeme ve skupině (při větším počtu dětí ve třídě můžeme utvořit šestičlenné skupiny). Každá skupina si připraví odpovědi na otázky v reflexi.

Hodnotová reflexe:

Provádíme v kruhu. Vhodné otázky:

- Jak se mění s věkem pravidla, která musíme dodržovat?
- Jsou všechna pravidla stejně důležitá?
- Můžeme se bez některých obejít?
- Je nějaká fáze života, kdy se nemusíme řídit pravidly?
- Kdo určuje, jaká pravidla máme dodržovat? Jaký je význam pravidel v životě? Jak se trestá jejich porušení?

3. Transfer do života

Během jednoho týdne si všiměj, jestli dodržeš ve svém životě všechna pravidla. Pozoruj chování svých spolužáků a udělej srovnání.

Náhled pracovního listu

Lekce
14

PRAVIDLA V ŽIVOTĚ

Ke každému vývojovému období člověka doplní věk a jaká pravidla musí dodržovat. Ke každému období nakreslí symbolickou kresbu, která bude představovat člověka v této fázi života.

Vývojové období	Věk	Pravidla
Novorozenec		
Kojenec		
Batole		
Předškolní věk		
Školní věk		
Adolescence		
Dospělost		
Stáří		

Dále rozeberte své odpovědi v kruhu.

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti daří dodržovat pravidla?
- Dodržují pravidla lidé kolem tebe?
- Jak se cítíš, když se ti povede dodržet/když porušíš nějaké pravidlo?
- Je důležité, aby měl život řád?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Bez dodržování pravidel by se život stal nebezpečným a chaotickým. Je na každém z nás pokusit se udělat ho lepší.

Doporučení/pozor:

Hodinu si předem připravíme podle vlastních možností. Práce s pracovním listem může být časově náročná. Je nutné se žáky probrat jednotlivé vývojové fáze a jejich věkové vymezení.

Ujasnit si, co je v každé fázi důležité – můžeme použít jako symbol. Pokud máme k dispozici více hodin, můžeme jednu věnovat pravidlům v životě obecně a druhou v jednotlivých životních etapách.

Varianty:

Žáci si nejlépe uvědomí důležitost pravidel při hře. Můžeme vyzkoušet zahrát si jakoukoliv hru, u které si nestanovíme pevná pravidla. Funguje i obyčejná vybíjená.

Na co se mohou žáci ptát:

Seneca (kolem roku 4. př. n. l.–65 n. l.). Římský filozof, spisovatel a dramatik.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 3: Fair play

Lekce
14**Život je hra**

„Se životem je to jako se hrou. Nezáleží na tom, jak je dlouhá, nýbrž na tom, jak se hraje.“
(Seneca)

Poznej, o jaký sport se jedná:

Počátky tohoto sportu se datují kolem roku 1850, kdy britští vojáci objevili tuto hru v indickém městě Puna. Přivezli ji do Anglie, kde v roce 1850 získala své současné jméno podle stejnojmenného hrabství. Je to jeden z nejrychlejších sportů, při kterém se používá raketa. Hráč musí mít postřeh a výbornou kondici. Cílem hry je umístit míč přes síť do pole tak, aby jej soupeř nezasáhl. Chybou je, pokud míč spadne do sítě nebo mimo pole soupeře. Míč, který dopadne na čáru, se hodnotí jako dobrý.

Přívodní dřevěné rakety byly postupně nahrazeny kovovými. Dřevní rakety se vyrábějí za pomoci nejnovějších technologií z grafitu.

Hraje se s míčkem, který je vyroben z pravého husiho peří. Na jeden míček je potřeba 16 brk. Míček váží 5,5 gramu.

Hříš má přesně dané rozměry podle typu disciplíny a horní okraj sítě je vzdálen od povrchu dvorce 1,55 metru.

K disciplínám patří dvouhra mužů, dvouhra žen, čtyřhra mužů, čtyřhra žen a smíšená čtyřhra. Všechny disciplíny se hrají na dva vítězné sady do 21 bodů.

Vyber ze článku věty, které se týkají pravidel tohoto sportu.**Jedná se o individuální, nebo kolektivní sport?**

- Jaké znáš individuální sporty?
- Jaké jsou kolektivní sporty?
- Jaký je mezi nimi rozdíl? Jaké výhody/nevýhody mají kolektivní a individuální sporty?

Každá hra má svá pravidla stejně jako život člověka.
Je třeba je dodržovat a zároveň myslet na ostatní.

Najdi ve slovníku cizích slov pojem FAIR PLAY.

Vymenuj podle fotografií, kde v životě se setkáváme s pravidly. Setkal ses s tím, že se někdo zachoval fair play?

Zopakujte si vývojové fáze a zamyslete se společně nad tím, jak se mění dodržování pravidel v životě člověka. Vyplňte pracovní list.

Hraj fér

CÍL:

Žáci se zamyslejí nad čestným chováním při sportovních činnostech a hře vůbec.

POMŮCKY:

Žádné, případně internet

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme text **Paralympijské hry v Seattlu**. Následuje chvilka ticha. Poté můžeme vysvětlit závěrečný citát a je vhodné poukázat na to, že dobré skutky by si lidé měli předávat i na význam slova svíce (svítit na cestu ostatním).

Hodnotová reflexe:

- Jak na vás příběh působil?
- Zažili jste podobný čin?
- Jak jste se cítili?

2. Nácvik ve třídě

Dále pracujeme s učebnicí.

Soutěživost nás může za určitých podmínek posouvat vpřed, nutí nás podávat lepší výkony, překonávat sami sebe. Umožňuje nám zažít pocit úspěchu. Na druhé straně může podporovat rozvoj negativních vlastností (bezohlednost, sobeckost, agresivitu). Pokud někdo trvale zažívá pocit neúspěchu, může docházet ke ztrátě sebevědomí.

Jako úvod k další činnosti použijeme citát a ukázkou Charty fair play hráče.

Následuje tvorba Charty fair play sportovce. Pracovní list Hraj fér vyplňují žáci maximálně v pětičlenných skupinách. Snaží se vytvořit pravidla, která by platila pro většinu sportů, ale při tom obsahovala konkrétní projevy čestného chování.

Pomocné otázky:

Zažili jste při sportu, že někdo podváděl nebo hrál nefér? Jaká pravidla byste zavedli, aby se situace neopakovala? Mohou platit ve všech sportech?

Hodnotová reflexe:

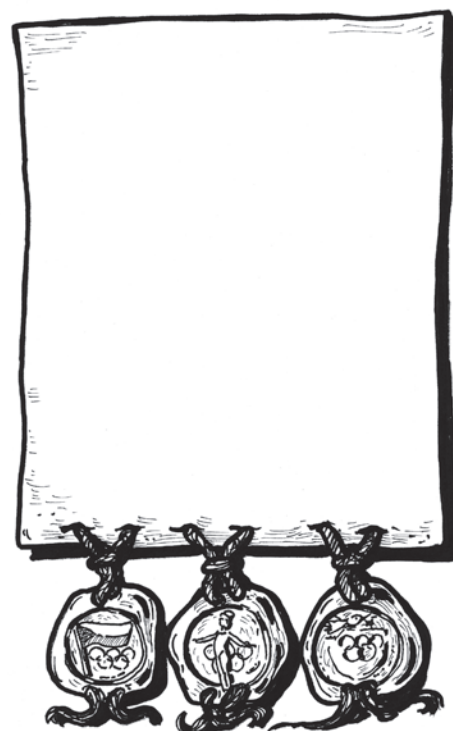
Provádíme opět v kruhu. Žáci před sebe položí své dílo.

- Dokážu se chovat čestně a ohleduplně v „zápalu boje“?
- Dodržuji vždy pravidla?
- Jaký je význam pravidel ve hře a jak se trestá jejich porušení?
- Jaké konkrétní pravidlo z charty bys doporučil všem sportovcům?
- Setkáváme se s hrou fair play ve sportu často?
- Víš, co znamená zdravá soutěživost?
- Můžeme při sportování pomáhat druhým?
- Jakým způsobem?

Náhled pracovního listu

Lekce
15

HRAJ FÉR

3. Transfer do života

Podívej se na nějaké sportovní utkání a posuď, jestli hráli sportovci podle pravidel fair play. Pozoruj chování své i svých spolužáků v hodinách tělesné výchovy.

Hodnotová reflexe:

- Jaké jsou výsledky tvého pozorování?
- Jak se cítíš, když někdo hraje/nehraje fair play?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Aby se všichni účastníci hry cítili dobře, je nutné, aby se každý hráč snažil hrát čestně a podle pravidel.

Varianty:

Možnost pracovat s internetem – na www.fairhokej.cz si může každý žák vytvořit svou Chartu Fair play hráče. Během výletu (nebo pokud máme více času i místo teoretické hodiny) můžeme zařadit různé varianty závodů s handicapem. Žáci mohou soutěžit po dvojicích (svázané ruce, nohy, zavázané oči), nebo v týmech, viz lekce Zdravá soutěživost. Na senzibilizaci takové hodiny můžeme použít text z učebnice Paralympijské hry v Seattle. Žáci si tak mohou teoretické znalosti vyzkoušet v praxi (spolupráce, čestné chování, pomoc).

Na co se mohou žáci ptát:

Paralympijské hry jsou velkou sportovní událostí (olympiádou) pro sportovce se zdravotním postižením. Postižení může být tělesné i mentální.

Mentální postižení je trvalé postižení mozkových schopností, které vzniklo v důsledku poškození mozku. Downův syndrom je onemocnění způsobené špatným vývojem ještě před narozením. Jeho vznik může ovlivnit například stáří matky. Matky starší 35 let proto chodí během těhotenství na speciální vyšetření.

Náhled učebnice

Etická výchova • Učebnice pro 6. ročník ZŠ • Téma 3: Fair play

Hraj fér

Lekce 15

Milujeme hokej. A máme fair play.
A každý den je nás víc!

Čtrnáct extraligových kapitánů připojí svůj podpis pro Chartu fair play. Hráči ji budou mít na očích v kabině před každým zápasem či třetinou. I po skončení dramatických nájezdů. Proč? Protože Fair play patří k hokeji. (Zdroj: www.fairhokej.cz)

Paralympijské hry v Seattlu

Stáli na startovní čáře. Devět atletů, všichni mentálně nebo fyzicky postižení. Zazněl výstřel a začal závod. Ne každý běžel, ale každý se chtěl zúčastnit a vyhrát. Běžel v různých skupinách. Někteří jeden chlapec zakopl a upadl. Učitel několik přemetů a rozbrečel se. Ostatních osm závodníků ho uslyšelo. Zpomalili a ohlíželi se. Zastavili se a vrátili se... VŠICHNI!

Vedle chlapce si sedlo děvče s Downovým syndromem, objalo ho a zeptalo se: „Už je Ti tep?“ Pak všech devět společně prošlo cílovou lajnou.

Všichni diváci tenkrát povstali a tleskali. A ten potlesk trval hodně, hodně dlouho... Protože hluboko uvnitř došlo věno, že když něco sami vyhrájeme, není to v našem životě to nejdůležitější. Nejdůležitější věcí v životě je pomáhat k vítězství ostatním. I kdyžby to mělo znamenat, že zpomalíme a změníme svůj vlastní závod. „Svíce nic neztrácí tím, že zapálí další svíci...“

- Jak se zachovávali sportovci v ukázce?
- Co je nejdůležitější věcí v životě podle článku?
- Vysvětli pojem FAIR PLAY ve sportu.

V duchu etické výchovy se snažíme tam, kde je to možné, nahradit soutěžení spoluprací. Soutěžení nemůžeme ze života úplně vyloučit. Můžeme však vyloučit snahu získat pro sebe neoprávněné výhody nebo jakýmkoli způsobem poškodit soupeře. Jde o to, soutěžit čestně, v duchu fair play.

Jaké výhody nám přináší soutěžení? Má i nějaké nevýhody?

Vytvořte Chartu fair play sportovce tak, aby se dala použít na většinu typů sportů.

25

Text charty

CHARTA FAIR PLAY HRÁČE

Jsmo hrdí na historii českého hokeje a děláme všechno pro to, abychom přispívali k jeho dobrému jménu. Hrajeme vždy naplno a podle pravidel. Naším cílem je radost ze hry pro nás i pro všechny, kteří nás sledují. Respektujeme rozhodčí, protihráče, trenéry i fanoušky. Podvody, simulování a zákeřné fauly nejsou naším stylem. Za největší zločin považujeme úmyslně zranit protihráče. Během zápasu, tréninku i mimo mantinely jsme stále dobrým příkladem ostatním. Ceníme si všech, kteří umějí přiznat svou chybu nebo přestupek. Nejen vítězství, ale i porážky neseme hrdě, nesnižujeme se k výmluvám a nevyhýbáme se odpovědnosti za své chyby.

FAIR PLAY PATŘÍ K HOKEJI!

Inspiruj se

CÍL:

Žáci si uvědomí význam čestného chování v životě člověka.

POMŮCKY:

Psací potřeby, **pracovní list PRAVIDLA FAIR PLAY NAŠÍ TŘÍDY**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme ukázky skutečných zpráv z internetu. Žáci se seznámí s konkrétními činy fair play dětí. Můžeme vyhledat další zprávy na internetu, pokud máme technické vybavení.

Hodnotová reflexe:

- Znáš někoho ze svého okolí, kdo by zasloužil ocenění za podobný čin?
- Jak se cítí člověk, který pomáhá?
- Zažil/a jsi takový pocit?

2. Nácvik ve třídě

Přesvědčíme se, jestli žáci rozumějí textu. Morálně hodnotný čin je prosociální chování, které se týká důležitého a významného jednání ve společnosti. Např. pomůžeme potřebnému člověku bez očekávání nějaké odměny.

Rozlosujeme žáky do skupin podle možností třídy. Každá skupina bude mít za úkol přehodnotit již vytvořená pravidla chování třídy a doplnit je o pravidla chování fair play. Všichni se chtějí cítit ve třídě dobře. Dodržují již vytvořená pravidla? Chtějí nějaké změnit nebo doplnit? Nasměrujeme žáky k prevenci šikany (nebudeme se posmívat, ponižovat, pomlouvat). Na závěr si v kruhu žáci přečtou své práce a domluví se na nových, vylepšených pravidlech.

Hodnotová reflexe:

Probíhá v kruhu:

- Jak se ti pracovalo?
- Zapojili se všichni?
- Bylo nutné doplnit již vytvořená pravidla? Proč?
- Je třeba zlepšit vztahy ve třídě?
- Jak se na tom mohu podílet?

3. Transfer do života

Vytvořená pravidla sepíšeme a vyvěsíme na nástěnce. Budeme si všímat, jak je dodržujeme. Pokud se někdo opravdu často chová podle pravidel, zaslouží si naši pochvalu a uznání.

Hodnotová reflexe:

- Budu se snažit chovat se ke spolužákům lépe?
- Kdo a jak mi může pomoci?
- Je důležité něco v naší třídě změnit?
- Pokud ano – co?

Náhled pracovního listu

Lekce
16

PRAVIDLA FAIR PLAY NAŠÍ TŘÍDY

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Čestné chování je důležité pro dobré mezilidské vztahy.

Varianty:

Pokud nechceme tvořit nová pravidla, mohou žáci výtvarně ztvárnit nějaký příklad čestného chování.

Na co se mohou žáci ptát:

- ČOV – Český olympijský výbor má za úkol rozvíjet a šířit olympijské ideály a zastupovat a zabezpečovat účast ČR na olympijských hrách.
- Voltaire – 1694–1778 – osvícenský francouzský filozof, básník a spisovatel

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 3: Fair play

Lekce
16

Inspiruj se

„Úspěch je dítětem odvahy.“

(Voltaire)

Zprávy z internetu:

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky společně s Olympijskou akademií a Českým klubem Fair play ČOV stanovuje podmínky pro udělování „Školní ceny Fair play ČOV“ žákům základních a středních škol. Uděluje se za mimořádné, morálně hodnotné činy ve škole i mimo ni. Jedná se o transfer čestného jednání z oblasti sportu do oblasti občanského života. Zdroj: www.msmt.cz

I v osmi letech dělají děti spontánní dobré činy, které okolí natolik potěší, že se je rozhodne ocenit. Školní cenu Fair play za rok 2011 v podkategorii ušlechtilý čin obdržela M. V. z Trebiče. Loni vyhrála závody Albert Triathlon Tour, jako cenu získala horské kolo. To bez váhání věnovala soupeři z dětského domova. Zdroj: www.trebitsky.denik.cz

29. 3. 2012 převzali v Praze žáci P. D. a P. O. cenu Fair play za záchranu života, kterou jim předali zástupci MŠMT. Chlapci na podzim loňského roku přivolaali pomoc zraněné ženě a zachránili jí tím život. Zdroj: www.zskskola.eu

I na některých školách se uděluje Cena Fair play, jejímž posláním je vést k čestnému způsobu života, k účt k lidem a příkladnému vystupování ve škole i v životě.

- Setkali jste se na své škole s činem, který by si zasloužil takové ocenění?
- Jaký čin by zasloužil takové ocenění?
- Jaké vlastnosti musí mít člověk, který se zachová podobným způsobem jako děti v ukázce?

Škola je místo, kde musíme nejen dodržovat pravidla, ale srovnáváme se s vrstevníky. Často dochází k projevům soutěživosti. Někdo chce mít lepší známky, jiný značkové oblečení, další se chce odlišit svým chováním. Každý den trávíme se svými spolužáky ve třídě hodně času a měli bychom se zde cítit dobře.

Sepište konkrétní pravidla chování ve vaší třídě, která odpovídají duchu FAIR PLAY.

Nejlépejší pravidla vystavte na nástěnce ve třídě.

Zdravá soutěživost

CÍL:

Žáci se dokážou chovat asertivně a prosociálně i v soutěživých situacích.

POMŮCKY:

Potřeba promyslet podle vybraných disciplín. Nutná předchozí příprava.

PRÁCE S TÉMATEM:

Tato lekce je čistě praktická. Žáci si vyzkoušejí a procvičí dodržování pravidel, prosociální chování a jednání ve stylu fair play v soutěživých situacích. Uvádíme pouze inspirativní náměty. Učitel si může připravit libovolné disciplíny.

1. Senzibilizace/motivace

Můžeme přečíst text v učebnici.

Hodnotová reflexe:

Jaká pravidla jsme sestavili v minulých hodinách? Budu je dodržovat?

2. Nácvik ve třídě

Rozdělíme se do týmů podle počtu žáků ve třídě. Velikost a počet družstev zvolíme podle časových možností. Následují aktivity podle vlastního výběru. Můžete vybírat z následující nabídky:

Štafety

Družstva závodí v různých běžeckých disciplínách a předávají si štafetový kolík, případně nahradí plácnutím.

Had z oblečení

Družstva mají za úkol svázat hada z oblečení, které mají na sobě. Pozor! Je nutné stanovit pravidla: co všechno si mohou žáci sundat (pouze vrchní oblečení), mohou-li použít tkaničky z bot (organizátor rozhodne podle možností).

Závod s handicapem

Každý člen družstva dostane nějaké omezení (např.: nevidomý, bez pravé ruky, levé ruky, pravé nohy, levé nohy, němý). Celé družstvo se musí vzájemně držet a absolvovat trať, na které mohou být lehké překážky. Kvůli bezpečnosti je lepší soutěžit po družstvech a měřit čas.

Čtverec

Každý člen družstva má zavázané oči a drží se spojeného lana. Úkolem týmu je utvořit z lana čtverec a položit ho na zem. Můžeme zadat časový limit. Je důležité rozpočítat a rozestavit jednotlivé členy tak, aby úkol byl splnitelný. Hodnotí se splnění zadání.

Náhled pracovního listu

*K této lekci není
pracovní list*

Hodnotová reflexe:

- Soutěžili všichni podle pravidel?
- Pokus se vysvětlit, proč dochází k porušování pravidel?
- Zpozoroval/a jsi příklad čestného chování?

3. Transfer do života

Vyzveme žáky, aby se snažili procvičené způsoby chování uplatňovat i v praktickém životě. V každé životní situaci i při soutěžích a hrách se chovej čestně a podle pravidel.

Hodnotová reflexe:

- Daří se ti chovat se čestně?
- Dokážeš sdělit ostatním svůj názor?
- Pomohl jsi svému týmu? Jak?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Neboj se podělit se s ostatními o svůj názor a nabídnout pomoc. Každý člověk, který to umí, je vítězem.

Varianty:

Záleží na možnostech učitele.

Doporučení/pozor:

Nezapomeňte provést závěrečné zhodnocení (reflexi).

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 3: Fair play

Zdravá soutěživost

Lekce
17

V předchozích lekcích jsme si procvičili teoretické znalosti a význam čestného chování v životě i ve sportu. Vysvětlili jsme si význam zdravé soutěživosti. Nyní je čas vyzkoušet si takové chování v praxi. Opustíme školní třídu, protože tato hodina bude probíhat v tělocvičně nebo na hřišti. Tak sportu zdar a nezapomeň:

Čestný člověk se umí férově prosadit,
dodržuje pravidla, nad nikoho se nepovyšuje,
nikoho neomezuje a vždy je ochoten nabídnout pomoc.

Poznámky:

Média a jejich vliv na člověka

V této kapitole se budeme ve třech lekcích zabývat médii z pohledu etické výchovy. Zjistíme, kolik času žáci tráví u televize a PC. Blíže se seznámíme s některými typy médií a informacemi, které žákům předkládají. Budeme hledat pozitivní vzory prosociálního chování a jejich vliv na člověka. V poslední lekci se budeme zabývat reklamou a jejím vlivem na život člověka.

Jak trávím volný čas

CÍL:

Žák si uvědomí vztah médií a svého volného času.

POMŮCKY:

Učebnice, **pracovní list KAM JDU?**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme příběh o Benu Carsonovi.

Hodnotová reflexe:

Je možné dokázat v životě vše, po čem toužím?

2. Návěst ve třídě

Pracujeme podle učebnice. Odpovíme na otázky.

Neurochirurgie – medicínský obor zabývající se chirurgií nervové soustavy.

Černošské ghetto – oddělená část města, kde se smělo usazovat černošské obyvatelstvo; dobrovolné nebo nucené odloučení od ostatní společnosti (děti mohou znát také pojem židovské ghetto).

Siamská dvojčata – jednovaječná dvojčata (stejného pohlaví), která jsou srostlá ve stejných partiích těla. Název je odvozen od siamských bratrů Bukerových, kteří přicestovali roku 1829 do Evropy, aby podstoupili operaci. Ta se však neuskutečnila, neboť byla považována za nebezpečnou.

Temeno hlavy – nejvyšší místo na hlavě.

Outsider – anglicky „cizí člověk“ je člověk, který stojí mimo určitou společenskou skupinu.

Přečteme úkol k zamyšlení. Podle uvedených zásad žáci ve dvojicích sestaví návod, jak by se měl chovat úspěšný člověk. Některé práce přečteme. Přečteme citát od J. Wericha a vysvětlíme. Odpovíme na otázky.

Média zprostředkovávají přenos informací určitému příjemci. V současné době tak nazýváme prostředky masové komunikace (hromadné sdělovací prostředky), které jsou nositeli různých typů sdělení. Podílejí se na procesu socializace jedince, na jeho začlenění do společnosti. Slouží jako zdroj informací, které však musí člověk rozumově zpracovat, jinak mohou ovlivňovat představy a názory příjemců negativně. Např. přílišnou konzumací televize se u diváka může mísit realita všedního života s tou televizní, což se může projevit agresivitou či lhostejností k životu.

Mezi elektronická **média** patří např. rozhlas, televize, počítač, video, DVD přehrávač, mobilní telefon.

Mezi tzv. klasická média patří noviny, časopisy, knihy, billboardy, prospekty aj.

Další význam slova můžeme vyhledat ve Slovníku spisovného jazyka českého.

Náhled pracovního listu

Lekce
18

JAK VYUŽÍVÁM VOLNÝ ČAS

Doplň: Člověk by měl svůj den rozložit nahodin práce,hodin spánku ahodin volného času. Volný čas je ten, který.....

- Napiš, jakým způsobem využíváš svůj volný čas:

- Proč trávíme čas u počítače nebo televize? Jaké jsou klady a zápory sledování TV a PC? Doplň do tabulky:

počítač		televize	
klady:	zápory:	klady:	zápory:

- Zamysli se, kolik hodin trávíš u PC nebo sledováním televize. Odhadni počet hodin a zapiš:

Ve dvojicích porovnejte, případně doplňte své odpovědi.

Během jednoho týdne si zapisuj do tabulky čas strávený na PC a u televize. Výsledky zaokrouhli na celé hodiny a porovnej s předchozí odpovědí. Jaký byl tvůj odhad?

den	počítač	televize

Dále pracujeme s pracovním listem Jak využívám volný čas. Jako domácí úkol žáci zapisují čas strávený u PC nebo TV, zaokrouhlený na celé hodiny.

Reflexi můžeme provádět frontálně nebo v kruhu, podle časových možností. Žáci zhodnotí, jak se jim pracovalo, případně jak se jim líbilo téma lekce.

Hodnotová reflexe:

- Ovlivňují nás média?
- Jaký na nás mohou mít vliv?
- Kolik času trávím u TV nebo PC?
- Je to smysluplně využitý čas?
- Jaké je smysluplné využití volného času?
- Jak trávím volný čas nejraději?

3. Transfer do života

Během jednoho týdne si zapisují do pracovního listu čas strávený u obrazovky TV nebo PC. Výsledky zaokrouhlí na celé hodiny.

Hodnotová reflexe:

- Porovnej výsledky pozorování s odhadem v pracovním listu.
- Jaký byl tvůj odhad? Nebylo by lepší trávit čas jiným způsobem? Proč?
- Co pro to můžeš udělat?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Někteří lidé tráví velkou část volného času sledováním filmů nebo hraním her na PC. Velmi rychle a nepozorovaně tak ubíjejí čas, který by mohli strávit smysluplněji.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 4: Media a jejich vliv na člověka

Lekce
18

Jak trávím volný čas

BEN CARSON

Dr. Benjamin Carson je průkopníkem dětské neurochirurgie. Nejvíce se proslavil tím, že v roce 1987 jako vedoucí operačního týmu úspěšně oddělil siamská dvojčata srostlá temenem hlavy. V současné době pracuje jako přednosta dětské neurochirurgie v Baltimoru v americkém státě Maryland. Ben pochází z chudé americké černošské rodiny. Vyrůstal bez otce jen s matkou a bratrem v černošském ghettu. Ve škole patřil mezi nejhorší žáky. Jeho matka neuměla číst, ale chtěla pro své chlapce lepší budoucnost. Byla odhodlána udělat všechno, aby její synové mohli být vším, čím budou chtít. Jednou večer před usnutím Benamína objala a řekla mu: „Pracuj pro bohaté a vzdělané lidi a všimám si jejich jednání. Vidím, že dokážou všechno, co si umíní. A ty to taky zvládneš. Zvládneš všechno, co oni, a ještě líp!“ A tak začíná příběh neobvyklých metod matky, která dokázala připravit své syny na hvězdnou kariéru. Jeden se stal lékařem, druhý režisérem. „Hoši, trávíte moc času u televize. Koukáním na ni se nic pořádného nenaučíte. Ode dneška se budete dívat jen na dva programy týdně, takové, které si předem vyberete.“ Tak znělo první pravidlo úspěchu. Chlapci roztříštěně protestovali: „To snad není pravda, nikdo to takhle doma nemá.“ „To je možné,“ klidně odpověděla matka. „Ale oni to nedotáhnu tak daleko jako vy. A to není všechno,“ pokračovala. „Kromě domácích úkolů si v knihovně vypůjčíte každý týden dvě knihy a do týdne je celé přečtete.“ Ben se ohlíbrl, že nikdy nepřečetl žádnou knihu až do konce, ale nebylo mu to nic platné. „A až je dočtete, napišete mi o každé z nich referát, úplně jako ve škole,“ dodala matka. Ben vzpomíná na tuto dobu rád, protože díky matce objevil lásku ke knihám. Postupně začal hltat jednu za druhou a zjišťoval, že není tak hloupý, jak si všichni mysleli. Netrvalo dlouho a z outsidera se stal nejlepší žák ve třídě. Ještě zdaleka neměl vyhráno, ale hvězdná kariéra Beny Carsona odstartovala a nic ji nemohlo zastavit.

Rozumíš všem pojmům v textu? Vysvětli:

- Neurochirurgie
- Siamská dvojčata
- Temeno hlavy
- Černošské ghetto
- Outsider

Pokud si nevíš rady, vyhledej ve slovníku cizích slov nebo na internetu.

Když se Dr. Carson ptal, jaký je jeho klíč k úspěchu, odpověděl, že se snaží dodržovat v životě soubor pravidel vycházejících z těchto zásad:

- Využívat svůj talent.
- Najít si čas.
- Nevzdávat se naděje.
- Být čestný.
- Být vnitřní.
- Být laskavý.
- Dopřívát si znalosti.
- Číst knihy.
- Studovat vše do hloubky.
- Mít víru.

Podle uvedených zásad sestav návod, jak by se měl chovat člověk, který chce mít v životě úspěch. Některé plány úspěšného člověka si přečteš. Bude lehké se podle nich chovat?

„Televize není nepřítel, televize se dá vypnout.“ (Jan Werich)

- Jaká zničí další média kromě televize?
- Umíš vysvětlit pojem MEDIA?

Nakresli, jaký byl tvůj největší životní úspěch.

Varianty:

Je třeba zvážit časové rozvržení hodiny. Při velkém počtu žáků ve třídě vybereme pouze některé nabízené aktivity.

Na co se mohou žáci ptát:

Doktor Benjamin Solomon Carson se narodil 18. září 1951. V roce 2008 získal nejvyšší civilní ocenění v USA – Prezidentskou medaili svobody. Jeho osudy zachycuje životopisný film Zlaté ruce: Příběh Bena Carsona.

Jan Werich (1905–1980) byl český filmový a divadelní herec, dramatik a filmový scénarista. Je představitelem meziválečné divadelní avantgardy a poválečné české divadelní kultury.

Noviny a časopisy

CÍL:

Žák si všímá nabídky pozitivních vzorů v médiích, zvládne vyhledávat informace v tištěných periodikách.

POMŮCKY:

Tištěná periodika – noviny, časopisy (mohou přinést žáci – nutné zadat předem)

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme články v učebnici.

Hodnotová reflexe:

- Mají periodika nějaký vliv na člověka?
- Jaký je rozdíl mezi novinami a časopisy?
- Jsou všechny zveřejňované zprávy pravdivé? Můžeme se podle nich řídit?

2. Nácvik ve třídě

Nejprve pracujeme s učebnicí. Odpovíme na otázky za texty. Odpovědi můžeme zapisovat formou brainstormingu na tabuli.

Následuje práce s **pracovním listem Žurnalista**. Žáci spolupracují ve dvojicích. Připraví si ukázky tištěných periodik. Správné odpovědi na první část:

Žurnalista je člověk, jehož povoláním je sbírání, ověřování a šíření informací.

Investigativní žurnalista je hledající, pátrající a vyšetřující novinář.

Žurnalistika pochází z francouzského slova žurnál = deník. Je to obor, který popisuje novinářské povolání.

Žurnalistická etika je soubor psaných i nepsaných norem, které se uplatňují v novinářské praxi. Střetává se zde svoboda slova s ochranou soukromí, právem na čest a důstojnost a zodpovědným hledáním pravdy.

Podstatou novinářské práce je vyhledávání informací. To si vyzkoušíme na následujícím cvičení. Žáci hledají v periodikách odpovědi na otázky z pracovního listu. Doporučený časový limit maximálně 15 minut. Úkolem žáka není detailně prostudovat celé noviny nebo časopis, ale zorientovat se v nich. Je možné, že v některých odborných časopisech nelze nalézt odpovědi na všechny otázky, noviny jsou pro tento úkol vhodnější.

Provedeme kontrolu přiřazování. Každá dvojice přečte odpovědi. V případě početných tříd přečteme otázku a některé dvojice odpoví.

Hodnotová reflexe:

Provádíme v kruhu.

- *Zodpověděli jste všechny otázky?*
- *Co bylo pro vás obtížné?*
- *Proč jsou nám předkládány pozitivní/negativní zprávy?*
- *Jak poznám, že se jedná o pravdivou informaci?*

Náhled pracovního listu

Lekce
19

ŽURNALISTA

ZAMYSLI SE A PŘIŘAĎ:

Žurnalista

Žurnalistika

Žurnalistická etika

pochází z francouzského slova žurnál = deník. Je to obor, který popisuje novinářské povolání.

je soubor psaných i nepsaných norem, které se uplatňují v novinářské praxi. Střetává se zde svoboda slova s ochranou soukromí, právem na čest a důstojnost a zodpovědným hledáním pravdy.

je hledající, pátrající a vyšetřující novinář.

je člověk, jehož povoláním je sbírání, ověřování a šíření informací.

Investigativní žurnalista

Ve dvojici si prohlédni a prostuduj libovolné periodikum (noviny nebo časopis).

Poznamenej si odpovědi na následující otázky:

1. Jaká zpráva tě nejvíce zaujala?

2. Vypis pět nejzajímavějších titulů (nadpisů článků).

3. Najdi článek, který na tebe může působit pozitivním příkladem.

4. Najdi článek nebo titul, který by nemusel být pravdivý.

5. Najdi článek, který se ti nelíbí, a zdůvodni proč.

6. Převažují ve vašem periodiku dobré – pozitivní zprávy, nebo negativní?

7. Proč lidé chtějí slyšet špatné zprávy?

Vaše odpovědi shrňte v kruhu.

3. Transfer do života

Vyhledej v novinách nebo časopisech zprávu, která nás může něčemu naučit. Mohou to být nová informace, hrdinský čin, pomoc potřebnému atd. Zprávu si nalep do sešitu, nebo stručně přepiš.

Hodnotová reflexe:

- Dokázal/a jsi splnit úkol?
- Co ti bránilo?
- Jaké poučení máš pro spolužáky?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Budeme se snažit hledat pozitivní vzory i v novinách a časopisech. Ke zveřejněným zprávám se pokusíme přistupovat kriticky. Nemůžeme věřit všemu, co kolem sebe vidíme a slyšíme, všechno nemusí být pravda. Pokusíme se v životě hledat to pozitivní a nevyhledávat špatné zprávy, i když jsou nám opakované a často médií předkládány.

Varianty:

Pokud žáci nikdy nepracovali s tiskem, můžeme práci zjednodušit. Místo různých periodik žákům sami vyhledáme pouze několik článků, na základě kterých vyplní otázky v pracovním listu. Zrychlíme tak práci a úkol splní i pomalejší čtenáři. Při menším počtu žáků ve třídě stihneme ještě závěrečný úkol v učebnici. Na základě obrázků žáci sestaví článek do novin. Práci je možné zadat jako domácí úkol.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 4: Média a jejich vliv na člověka

Noviny a časopisy

NOVINY

Jsou pravidelně vycházející periodika, která denně nebo týdně přinášejí aktuální události z různých oblastí života. Tisknou se ve velkém formátu na novinovém papíru a místo vazby se skládají. Prodávají se na stáncích a v automatech nebo se doručují předplatitelům. Obsah novin lze rozdělit na zpravodajství, publicistiku, další rubriky a reklamu, která je z velké části financuje. Některé noviny se financují pouze z reklam a rozdávají se zdarma. V poslední době nabývají významu internetové noviny, jež jsou často elektronickou verzí tištěných novin.

Víte, že...

za prvního předchůdce novin můžeme považovat „Denní události“, které dal pravidelně tisknout do kamene a vyšlášet Julius Caesar ve starověkém Římě v roce 59 př. n. l. Později se noviny psaly rukou, ale dostaly se jen k malému počtu čtenářů. Rozvoj novin předcházely vynálezy knihtisku (Johannes Gutenberg, kolem r. 1450) a postupně zavádění pravidelného poštovního spojení. V 16. století běžně vycházely jednotlivé listy se zprávami o bitvách, podivuhodných úkazech nebo přírodních katastrofách.

Nejdříve vydávané noviny v dějinách vycházely už od roku 1645 ve Švédsku, a to bez přestávky. Jejich název je Post-och Kriettes Tidningar, v překladu Poštovní a domácí noviny. Založila je královna Kristýna I. se svým kancléřem Axelem Oxenstiernou. Byly to noviny, které hlásily oficiální názory státu. Do roku 2007 vycházely v papírové podobě, dnes si je můžeme přečíst pouze na internetu.

• Jaké znáš noviny?

ČASOPISY

Je opakovaně vycházející tiskovina určená pro skupinu čtenářů, kteří mají společné zájmy. Od novin se liší zaměřením, vyšší cenou, menším formátem s větším počtem stran, kvalitou papíru a lepší grafickou úpravou. Časopisy vycházejí většinou týdně, po čtrnácti dnech, měsíčně, čtvrtletně nebo nepravidelně. Můžeme je rozdělit podle zaměření, například na:

- časopisy pro děti,
- časopisy pro muže,
- společenské časopisy,
- časopisy pro mládež,
- časopisy o počítačích,
- vědecké časopisy,
- časopisy pro ženy,
- sportovní časopisy,
- ...atd.

• Jaké znáš konkrétní časopisy?

Ve dvojicih pracujte podle návodu na pracovním listu.

Prohlédni si následující obrázky. Vžij se do role novináře a pokus se z obrázků sestavit článek do novin.

Každý den nás média zahrnují množstvím různých druhů zpráv. Ne všechny jsou ale zaručeně pravdivé. Pokus se vždy zamyslet nad tím, jestli je daná informace pro tebe důležitá. A je skutečně pravdivá?

Lekce
20

Reklama

CÍL:

Žák se seznámí s principy reklamy a vnímá její vliv na člověka.

POMŮCKY:

Noviny, časopisy, internet, velký formát papíru (balicí), kreslicí potřeby

PRÁCE S TÉMATEM:

V této kapitole je v učebnici uvedeno více námětů, nelze vše vyčerpat za jednu vyučovací hodinu. Je nutné zvážit výběr podle počtu žáků ve třídě a jejich složení. Některé náměty jsou vhodné i pro mimoškolní aktivity.

1. Senzibilizace/motivace

V menším kolektivu si zahrajeme hru z učebnice na reklamní slogany. V početnějších třídách můžeme upravit na jeden slogan a zkrátit. Přečteme úvodní odstavec textu v učebnici.

Hodnotová reflexe:

- Co je to reklama?
- Jak na nás působí?

2. Nácvik ve třídě

Hodinu si připravíme s ohledem na časové možnosti a počet žáků.

Odpovíme na první tři otázky v učebnici, podle časových možností můžeme rozvést i diskuzi. Přečteme další část textu v učebnici. Následuje úkol, kdy žáci vyhledávají různé reklamy podle zadání v učebnici, podle možností i na internetu. Žáci podle možností pracují jednotlivě nebo po skupinách. Výsledky hledání si žáci poznamenají, případně si připraví ukázky. Poté následuje prezentace odpovědí, kterou můžeme zakončit hodnotovou reflexí a transferem.

Pracovní list Reklama můžeme využít, pokud nebudeme pracovat s internetem. Pracovní list vyplňují žáci ve čtyřčlenných skupinách (počet členů můžeme i zvýšit). Cílem listu je příprava na další aktivitu, popsanou v učebnici – vytvořit reklamní plakát, na kterém budou žáci prezentovat svou třídu. Následuje kolečko informací, kde si žáci sdělí výsledky své práce.

Příklady námětů a rad pro tvorbu reklamy:

1. Rozmyslet si, co nabízím (výrobek, službu) a proč (výdělek, pomoc potřebným).
2. Co mohu zákazníkovi slíbit, jaké jsou výhody nabízeného produktu.
3. Reklama musí upoutat pozornost, měla by být jednoduchá (aby všichni pochopili) a lehce zapamatovatelná.
4. Je dobré vymyslet značku, slogan v podobě skupinového posteru – plakátku.

Při mimoškolních akcích můžeme využít závěrečnou aktivitu z učebnice.

Náhled pracovního listu

Lekce
20

REKLAMA

PODLÉHÁM ČASTO REKLAMĚ?

Často si přejeme různé dárky k narozeninám, svátkům nebo k Vánocům. Zamyslete se nad tím, co jste si v poslední době přáli. Bylo někdy vaše přání ovlivněno reklamou? Víš, čím tě reklama zaujala? Diskutujte ve čtyřčlenných skupinách a výsledek zapíšte.

NAVRHNI SLOGAN K TOMUTO VÝROBKU:

Reklama může být také umění. Určitě bychom v historii našli případy, kdy se vážení umělci zabývali reklamou. I současné plakáty a billboardy mohou být pěkné. Jak by měly vypadat? Zkuste dát dohromady několik typů a rad pro tvorbu reklamy.

Nezapomeň, že reklama má přilákat pozornost, vzbudit zájem o výrobek a dovést zákazníka k nákupu zboží!!!

Hodnotová reflexe:

Celkovou reflexi můžeme rozložit podle potřeby a vypracovaných aktivit. Každou aktivitu vždy shrneme a vytvoříme nějaký obecně platný závěr. Stále sledujeme cíl lekce.

Otázky vhodné k reflexi:

- Čím nás reklama zaujme?
- Jak na nás působí?
- Podle čeho se rozhodují při nákupu nových věcí?
- Kde se s reklamou setkáváme?
- Odkud pocházejí peníze na reklamu?
- Jak se můžeme bránit útokům reklamy?
- Co dělat, abychom nepodlehli?

3. Transfer do života

Staň se vnímavým a kritickým spotřebitelem. Přemýšlej, jestli vše, co média prezentují, je skutečně pravdivé. Pozoruj, jak na médii předkládané informace reaguje tvé okolí. Nauč se informace nejen vyhledávat, ale i třídit. Od nepotřebných věcí i informací se pokus odpoutat.

Hodnotová reflexe:

- Znáš nějakou reklamu, která není pravdivá (např. sklenice mléka v každé čokoládě)?
- Viděl/a jsi někoho nakupovat zboží z reklamních letáků?
- Rozhodl/a ses někdy nekoupit si zboží z reklamní nabídky? Proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Uvědomujeme si, že reklama má přilákat naši pozornost, vzbudit náš zájem a dovést nás k nákupu zboží.

Varianty:

Jsou uvedené jak v učebnici, tak podrobněji rozpracované v **Nácviku ve třídě**.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 4: Média a jejich vliv na člověka

Lekce
20

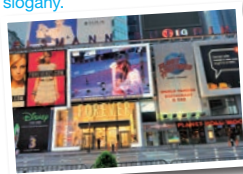
Reklama**Zahrajte si hru s reklamními slogany.**

Každý napíše na jednotlivé lístečky tři vtipné reklamní slogany, tak aby neobsahovaly informaci, o jaký výrobek se jedná. Lístečky přeložíte, zamícháte a soustěžete v hádání. Můžete se střídát po jednom nebo hádat, dokud se hádač nespole. Můžete se také rozdělit na dva týmy a hádat slogany vymyšlené druhým týmem.

Reklama nás provází na každém kroku. Na ulicích přitahují naši pozornost plakáty a billboardy. Doma na nás číhá reklama v televizi, v novinách a časopisech, na internetu a dokonce na obalech již zakoupených výrobků. Není to žádná novinka. Slovo reklama vzniklo z latinského „reklamare“, což znamená znovu křičet. V době, kdy se začal rozvíjet obchod, bylo potřeba ukázat zákazníkům, že právě pekařův chleba je nejchutnější a cukrářovo srdce je nejsladší. Proto začali obchodníci vychovávat své zboží, a reklama byla na světě. Vychovávaním na ulici by vás dnes asi nikdo nepřesvědčil, že koupí nového jízdního kola nebo mobilního telefonu. Určitě máte na výběr zboží jiná měřítka.

- Podle jakých kritérií si vybíráte zboží v obchodě?
- Jakou nejzajímavější reklamu jste viděli?
- Potkali jste v poslední době reklamu na místě, kde byste ji nečekali?

Reklama pro nás může být i zdrojem informací o nových výrobcích. Často by nás ani nenapadlo, že se takové zboží prodává nebo takové služby poskytují. Ale **POZOR!** Nesmíme se nechat zmanipulovat. Firmy zaměstnávají celé týmy odborníků, kteří se snaží zaujmout zákazníka právě tím konkrétním výrobkem. My si vědomě uvědomujeme část reklamy, která je nám jako reklama prezentována. Ale je tu i skrytá reklama. Sledujeme herce, jaké používají výrobky ve filmech, posloucháme rozhovory v rozhlasu nebo televizi, kde mohou hovořit o výrobku nebo firmě. A to všechno na nás působí! Můžeme se nějak bránit? Jistě! Snaž se nepodléhnout prvnímu dojmu, že právě tihle věc musíš mít. Nezapomeň přemýšlet a utvoř si určitý nadhled. „Chci to proto, že tu věc potřebuji, nebo že je moderní a mají ji spolužáci?“

Na co se mohou žáci ptát:

Reklamní spot (též šot nebo vstup) – krátký filmový záběr, který propaguje určitý výrobek nebo službu.

Poznámky:

Rodina, ve které žiji

Toto téma pomáhá žákům nejen objevit a docenit hodnoty, jaké jim přináší život v rodině, ale také jim dává příležitost aktivně se podílet na budování dobrých rodinných vztahů.

Reflexi vedeme vždy velmi citlivě. Je důležité si uvědomit, že ne všichni vyrůstají v úplné a harmonické rodině. Uvedené aktivity mohou jednotlivé žáky hluboce emočně zasáhnout, proto je používáme s ohledem na složení skupiny.

Opět je možné při tomto tématu využít audiovizuální pomůcku Zprávy agenta Kixe.

Za peníze si domov nekoupíš

CÍL:

Žáci si uvědomí význam a hodnoty rodiny. Poznávají vlastní rodinu.

POMŮCKY:

Pracovní list **MOJE POKLADY**, nůžky

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Práce s úvodním citátem a úkolem v učebnici:

Co víte o životě Matky Terezy?

Co to znamená, že láska žije v domovech?

Co je symbolem tvého domova? (Např.: stůl, kolem kterého se scházíme při jídle, krb, domácí zvíře, hudební nástroj...)

Co je typické pro naši rodinu?

Hodnotová reflexe:

- Který názor, myšlenka byla pro mě nejzajímavější?
- Co jsem si uvědomil/a?

2. Návuk ve třídě

Práce s pracovním listem: **MOJE POKLADY**

A. Nejdříve začneme s dolní částí pracovního listu MOJE POKLADY.

Upozorníme, že aktivita bude probíhat v tichu a to, co napíšete, nebudou nikde prezentovat, nebudou-li sami chtít.

Do každého políčka napíšete žáci věci, které mají rádi = to, co je pro ně v životě důležité (mohou to být docela „obyčejné věci“ – oblíbená knížka, část oděvu, činnost jako např.: hraní her na PC, tancování, florbal, hraní na kytaru... nebo jejich dovednost – dobře běhat, logicky myslet atd.).

Budou-li chtít napsat osoby nebo zvířata, nemělo by jich být víc než čtyři. Je lépe, když je konkrétně jednotlivě rozepíšete, než aby napsali rodina, rodiče nebo sourozenci.

Jednotlivé lístky žáci rozstříhají.

Učitel začne vyprávět dobrodružný příběh o tom, jak se vydali do dalekého světa a vzali si s sebou těch deset nejdůležitějších věcí, které teď máme s sebou. V příběhu nám do cesty vstupují rozličné překážky, a abychom je překonali, potřebujeme se vždy vzdát jedné věci (dát jeden lísteček stranou, přitom si ho označí číslem). Příběh končí, když už dál nechtějí pokračovat, protože je to příliš těžké = většinou, když už jim zbývají poslední čtyři lístečky, na kterých mají napsané svoje nejbližší. Aktivita probíhá v tichu, komentáře budou následovat až v reflexi.

Nyní si mohou žáci ještě srovnat lístečky (svoje poklady) podle jejich finanční hodnoty.

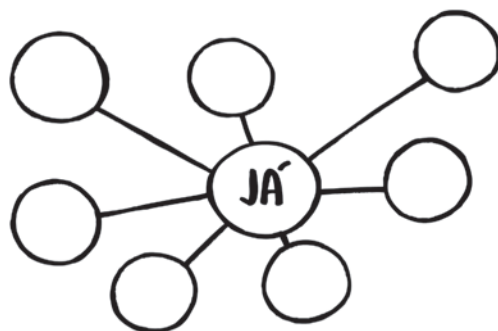
Náhled pracovního listu

Lekce
21

MOJE POKLADY

1. Nejdůležitějších sedm

2. Moje poklady

Hodnotová reflexe:

- Co bylo pro ně rozhodující při odkládání lístků?
- Co cítili při odkládání svých pokladů?
- Jakou roli hrála při odkládání lístečků finanční hodnota?
- Co jsem si přitom uvědomil/a?

B. Práce s horní částí pracovního listu: NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH SEDM

Do jednotlivých políček kolem nápisu JÁ zapisují žáci osoby, které jim jsou mimořádně blízké. Blízkost vyjádří vzdáleností od kolečka s nápisem JÁ.

Diagram si potom mohou vybarvit.

Hodnotová reflexe:

- Co rozhodovalo při vyplňování políček?
- Uvědomil/a jsem si něco zajímavého? Co to bylo?
- Co pro mě znamená rodina?
- Jsou si moji blízcí vědomi toho, co pro mě znamenají? Říkám jim to?

3. Transfer do života

Z dnešní hodiny si tentokrát děti odnesou dva úkoly.

- Zaprvé dát svým blízkým najevo, jak jsou pro ně důležité. Fantazii se meze nekladou a tvořivé nápady jsou vítány (koupit jim malou sladkost, napsat jim krátký dopis, překvapit nabídnutou pomocí nebo přímo překvapit odvedenou prací...).
- Další úkol souvisí s příští hodinou. Budeme se totiž zabývat vlastnostmi a schopnostmi zděděnými po svých předcích. Je proto vhodné, aby se děti na toto téma doma připravily a poprosily rodiče nebo prarodiče o pomoc. Případně mohou žáci dostat pracovní list a při povídání v rodině ho předvyplnit. Také je možné si přinést na příští hodinu fotografie rodičů, prarodičů, které lze doplnit do PL.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 5: Rodina, ve které žiji

Lekce
21**Za peníze si domov nekoupíš**

"Láska začíná doma; láska žije v domovech. Každý dnes vypadá hrozně uspěchaný, ustaraný kvůli lepšímu blahobytu a většímu bohatství. Proto je dnes ve světě tolik utrpení a tolik chybí štěstí. Nemáme čas pro své děti, nemáme čas na sebe navzájem, není čas, abychom se těšili jeden z druhého." (Matka Tereza)

Vyber hodnoty, které tvoří rodinu a domov a doplň další:

postel	pořádek	počítač	postel	peníze	máma
společné stěhování	bratr	pohoda	táta	pes	psací stůl
hudba	kočka	rádio	televize	odpočinek	kniha
pohlázení	kolo	teplo			

- Kde všude se cítíš jako doma? Proč tomu tak je?
- Které místo máš doma nejraději?
- V čem je tvoje rodina mimořádná?
- Co/kdo nejvíce podporuje soudržnost tvoji rodiny?

Přečti akrostichon na slovo DOMOV a zkus vymyslet jiný na slovo RODINA:

- D ohromady byt
O něčem snít
M isto své mít
O dpočítat i jít
V racet se kam mít

R.....
O.....
D.....
I.....
N.....
A.....

Za peníze si můžeš koupit dům, ale ne domov,
za peníze si můžeš koupit pohodlnou postel, ale ne spánek,
za peníze si můžeš koupit léky, ale ne zdraví,
za peníze si můžeš koupit koně, ale ne přítele,
za peníze se ti otevrou mnohá všechna dveře, ale ne ty, které vedou k lidskému srdci.
Štěstí si nekoupíš. Naštěstí.

(Phil Bosmans)

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se ti vyjádřit svoji lásku ke svým nejbližším? Jaká byla odezva (pozitivní – proč, negativní – proč a jak to udělat příště lépe?)?
- Víš, jaké pozornosti mají členové tvé rodiny rádi?
- Podařilo se ti popovídat se svými rodiči na téma rodinné dědictví? Bylo to zajímavé? Proč ano, proč ne?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Rodina a společný domov patří k největším hodnotám v našem životě.

Doporučení/pozor:

Matka Tereza (rodným jménem Agnesě Gonxhe Bojaxhiu [gondže bojadžiu] 1910–1997) zasvětila celý život péči o nejchudší, zakládala v Indii útulky pro umírající, sirotky a opuštěné děti. V roce 1979 získala Nobelovu cenu míru.

Žáky do reflexe nenutíme, ale povzbudíme. Je vítané, když se o svoje pocity a zážitky podělí, obohatí tím vždy celou skupinu. Navíc je možné, že při formulaci svých myšlenek prožitek ještě prohloubí.

Rodinné dědictví

CÍL:

Žáci objevují sami sebe jako nositele rodinných hodnot pro další generace.

POMŮCKY:

Pracovní list **MOJE DĚDICTVÍ**, psací potřeby, pastelky

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Práce s učebnicí:

Kontrola znalosti příbuzenských vztahů:

Manžel mé dcery	Zetř
Syn setry mé matky	Bratranec
Dcera mých rodičů	Sestra
Manžel sestry mé matky	Strýc
Manžel mé sestry	Švagr
Sestra mé matky	Teta
Syn mé sestry	Synovec
Matka mé matky	Babička
Otec mé manželky	Tchán
Matka mého otce	Babička
Matka matky mého otce	Prababička
Dcera mého bratra	Neter

Diskuze k tématu **HISTORIE MÉ RODINY** podle otázek v učebnici.

Hodnotová reflexe:

- Co nového jsi se dozvěděl/a?
- Jsi spokojen/a se svými znalostmi ohledně historie tvé rodiny?
- Které názory spolužáků tě překvapily nebo inspirovaly?

2. Nácvik ve třídě

1. Práce s pracovním listem MOJE DĚDICTVÍ. Žáci si zapíší k jednotlivým členům rodiny jejich **vlastnosti, znalosti, dovednosti, zájmy a zvyky, vzhled**. Tam, kde jsou tyto informace totožné se žákem, namalují šipku do prostředního sloupce (nebo tam informace přepíší). Nakonec dopíší to, co považují za mimořádné pro svoji rodinu (většinou žáci jmenují smysl pro humor, vzájemnou lásku v rodině, schopnost povzbudit, ale také třeba babičku nebo dědu, který na ně má vždycky čas) a co by rádi předali oni sami další generaci.

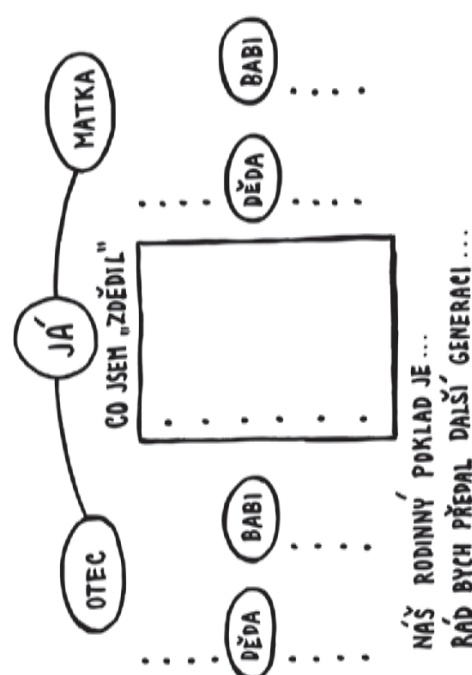
Práce ve dvojici: Žáci se v libovolně sestavených dvojicích krátce seznámí se svými vyplněnými pracovními listy. Kdo chce, může se nahlas podělit s objeveným pokladem **NÁŠ/MŮJ RODINNÝ POKLAD ...**

Náhled pracovního listu

Lekce 22

MOJE DĚDICTVÍ

Hodnotová reflexe:

Jak vypadá „štafetový kolík“, který chceš jednou předat další generaci tvého rodu?

Ne všichni mají šťastnou rodinu. K tématu je třeba přistupovat velmi citlivě, zvláště tam, kde jeden rodič chybí. Přesto můžeme být nositeli jeho dobrých vlastností a pokračovateli třeba nedokončeného díla. Přejděte proto od osobního prožitku ke zobecnění a povzbudte děti k rozvíjení dobrých vlastností a schopností, které přijaly od svých předků.

3. Transfer do života

V roce 2013 vysílala Česká televize pořad Tajemství rodu, kde 13 známých osobností pátralo po svých předcích. Tento pořad měl velkou diváckou sledovanost. Karel Šíp se například dozvěděl, že jeho strýc byl válečný hrdina; nejstarší záznam o svých předcích zavedl Viktora Preise až do roku 1650.

Každý se do příští hodiny pokusí vypátrat, kdo byl nejstarší doloženou osobou jeho rodu, a zároveň vypátrá i nejzajímavější osobnost svého rodu.

Hodnotová reflexe:

- Jaké bylo tvé pátrání po stopách tvých předků?
- S kým jsi pátrala? Kdo ti byl nejvíc nápomocný?
- Co bylo přitom nejzajímavější?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Znat své předky znamená znát i lépe sám sebe.

Na co se mohou žáci ptát:

Jestli mohou popsat vlastnosti nevlastního rodiče: Samozřejmě každého ovlivňují osoby, se kterými žije. Přesto je ale vhodnější popsat své biologické rodiče. Po nevlastním rodiči nemohu mít stejnou barvu vlasů, ale může ovlivnit můj vztah k přírodě, zvyky a tradice atd.

Náhled učebnice

Etická výchova • Učebnice pro 6. ročník ZŠ • Téma 4: Téma 5: Rodina, ve které žijí

Rodinné dědictví

„Předpoklad zdárných dětí: zdární rodiče.“ (T. M. Plautus)

Řekni, co k sobě patří	Babička
Manžel mé dcery	Strýc
Syn sestry mé matky	Švagr
Dcera mých rodičů	Bratranec
Manžel sestry mé matky	Sestra
Manžel mé sestry	Prababička
Sestra mé matky	Synovec
Syn mé sestry	Zet
Matka mé matky	Babička
Otec mé manželky	Tchán
Matka mého otce	Neteř
Matka matky mého otce	Teta
Dcera mého bratra	

Historie mé rodiny

Dříve si šlechtické rody nechávaly rodokmeny kreslit na zdi ve svých sídlech. Často obsahovaly rodokmen také rodinný nebo rodový znak. Dnešní rodiny mají možnost při tvorbě rodokmenu využít speciální programy na internetu. Některé rodokmeny sahají až do minulých století. Jejich popisem se zabývá věda zvaná genealogie.

- Co všechno se dá vycíst z rodokmene?
- Proč lidé sestavují svoje rodokmeny?
- Co je typické pro tvoji širokou rodinu?
- Které rodové dovednosti chceš dál rozvíjet?
- Jak je možné posilovat dobré vztahy v široké rodině?

Doporučení/pozor:

Při pátrání po svých předcích mohou žáci narazit na různé komplikace a třeba také na předky, jejichž činy nejsou obdivuhodné. I s tím je třeba se umět vypořádat: odpustit a hledat možnosti očištění a nápravy.

Práva a povinnosti v rodině

CÍL:

Žáci si uvědomí nejen rodičovskou zodpovědnost za chod rodiny, ale vlastní možnosti, jak přispět k dobré atmosféře v rodině.

POMŮCKY:

Pracovní list **DOMÁCÍ MANUÁL**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Jako senzibilizace poslouží příběh **KDOKOLIV, NĚKDO, KAŽDÝ, NIKDO** z učebnice. Domácí manuál přečteme až před druhou aktivitou v pracovním sešitě.

Hodnotová reflexe:

- Co sis při čtení příběhu uvědomil?

2. Nácvik ve třídě

Práce s pracovním listem **DOMÁCÍ MANUÁL**

A. Co musím a co můžu

Nejprve brainstorming k jednotlivým osobám a jejich právům a povinnostem. Např.:

	matka	otec	já	sourozenci
práva	Číst knihu, odpočívat, mít volný čas...	Sledovat televizní zprávy, sportovat...	Mít čas jen pro sebe	Hrát na klavír...
povinnosti	Vyprat špinavé prádlo...	Chránit rodinu...	Udělat domácí úkoly	Pomáhat doma s úklidem...

Teprve potom vyplňují žáci tabulku podle svých zkušeností.

Ve dvojicích si žáci sdělí a ukážou svoje vyplněné tabulky.

Hodnotová reflexe:

- Čí kolonka se vyplňovala nejnázev?
- Jsou u nás v rodině povinnosti rovnoměrně rozdělené na všechny členy rodiny?
- Kdo je nejvíce zatížen péčí o rodinu?
- Stihne si každý člen dostatečně užít také svá práva?

B. Domácí manuál

Nejprve přečteme začátek manuálu z učebnice. Žáky rozdělíme do skupin (po čtyřech) a každá skupina vypracuje manuál pro jinou místnost v bytě (mimo uvedené je možné podle počtu skupin přidat: obývací pokoj, chodbu, koupelnu, WC, spíž, jídelnu, sklep, půdu, garáž atd.). Jednotlivé prostory domu lze napsat na lístečky podle počtu skupin. Každá skupina si potom vylosuje jednu místnost, pro kterou napíše manuál. Výsledky zapisují do pracovního listu, kde také doplní název místnosti.

Potom žáci seznámí s výsledky práce své skupiny ostatní.

Hodnotová reflexe:

- Co sis přitom uvědomil/a?
- Která z pravidel, jež fungují ve vaší rodině, by mohla být inspirací ostatním?
- Jaká pomoc potěší tvé rodiče?

Náhled pracovního listu

Lekce
23

DOMÁCÍ MANUÁL

1. Co musím a co můžu

	matka	otec	já	sourozenci
práva	1. 2. 3. 4. 5.			
povinnosti	1. 2. 3. 4. 5.			

2. DOMÁCÍ MANUÁL pro použití

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

Pro inspiraci je možné přechíst pokračování a povzbudit k vlastní kreativitě:

Kuchyně

Dostav se v přijatelném stavu. Pozdrav. Netvař se otráveně. Po jídle po sobě opláchni použité nádoby. Pokud jsi dojedl jako poslední, sklid' stůl. Po společném stolování aspoň zabuč, když nepoděkuješ.

Koupelna

Neokupuj ji celé hodiny. Po sprchování by po tobě nemělo zůstat jezero. Umyj po sobě vanu i umyvadlo. Ručník patří na věšák, a ne zmuchlaný na zem.

Záchod

Užij si samoty, po výkonu spláchni a ověř si výsledek. Pokud je třeba, použij štetku – záchodovou. Pokud přečteš na záchodě celé noviny, zkus ho provonět.

Obývací pokoj

Není jen pro tebe, neokupuj ho nahlas puštěnou televizí. Když už musíš v obýváku jíst, zvyš pozornost, ať jídlo skončí v místě určení. Nezírej na televizi pořád, zvlášť když je venku hezky. Televizi vypni, když přijde návštěva nebo když rodina zasedá k jídlu. Nevěř všemu, co v televizi říkají. Neseď před televizí celé dny, mohl bys zblbnout.

Časopis Rodinný život 5/2007

Hodnotová reflexe:

- Zaznělo něco, co by mohlo být inspirací pro naši rodinu? Pro tebe samotného?
- Mají rodiče na sebe dostatek času, nebo jsou plně vytíženi péčí a starostmi o rodinu?

3. Transfer do života

Domov není hotel s plnou penzí. Povzbudíme žáky k tomu, aby doma přiložili více ruku k dílu, protože tak bude více času na společné sdílení. Nečekejme, až práci doma udělá někdo za nás. Maminka není ani pokojská, ani uklízečka, ani kuchařka, číšnice či pradlena. Tatínek není bankovní úředník, opravář, zahradník, topič... Přemýšlej, kterou domácí práci jsi ještě nikdy nedělal, poraď se o tom s rodiči a tu práci vykonaj (praní v pračce, vytírání, žehlení, věšení prádla, mytí oken, celá příprava večeře...).

Hodnotová reflexe:

- Jakou práci jsi udělal/a?
- Jak velké přemáhání tě to stálo?

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 5: Rodina, ve které žijí

Lekce 23 Práva a povinnosti v rodině

„Abychom udělali pořádek ve světě, musíme nejdříve udělat pořádek v národě, abychom udělali pořádek v národě, musíme nejdříve udělat pořádek v rodině.“ (Konfucius)

KDOKOLIV, NĚKDO, KAŽDÝ, NIKDO

Byli jednou čtyři kamarádi. Jmenovali se KDOKOLIV, NĚKDO, KAŽDÝ a NIKDO. Jednoho dne bylo třeba udělat důležitou práci a KAŽDÝ si byl jist, že to NĚKDO udělá. Mohl by to udělat KDOKOLIV, ale NIKDO ani nezaslal. NĚKDO se rozníval, protože to byla práce pro KDOKOLIV, ale KAŽDÝ se na ni vykášlal. KAŽDÝ si totiž myslel, že to NĚKDO udělá, ale NIKDOHO nenapadlo, že KDOKOLIV si může říct přesně totéž. Nakonec KAŽDÝ NĚKDOHO obviňoval, protože NIKDO neudělal to, co by mohl udělat KDOKOLIV. V jiné vesnici bydleli jiní čtyři kamarádi a měli přesně stejná jména. Jmenovali se KDOKOLIV, NĚKDO, KAŽDÝ a NIKDO. Jednoho dne bylo třeba udělat důležitou práci. NIKDO nespokořil na to, že to NĚKDO udělá. Mohl by to udělat KDOKOLIV, a tak se KAŽDÝ PUSTIL DO PRÁCE. NIKDO se nedivil, že KAŽDÝ pracuje, protože to byla práce pro KDOKOLIV. KAŽDÝ si byl jist, že může počítat s KYMKOLIV a že se NIKDO nebude úlekat. A opravdu, zanedlouho NĚKDO zjistil, že práce je už hotová. KDOKOLIV jste se pak zeptali, KAŽDÝ byl spokojený. (Autor neznámý)

• Co ti přiběhl připomínat?
• Jak je to u tebe?
• Co se od tebe doma očekává?
• Jaké povinnosti mají tvoji sourozenci?
• Která část textu je typická pro tvoji rodinu?
• Na kom z tvoji rodiny „leží“ nejvíce povinnosti?

DOMÁCÍ MANUÁL – PRAVIDLA

Domov není hotel. Domov není restaurace.
Závěr: Domov není hotel s plnou penzí.

Pokoj
Každé ráno si usteľ postel.
Nenechávat včel jakékoliv oblečení po zemi.
Každý den větrat.
Z psacího stolu odnášet skleničky a papírky.
CD a jiné uklízet zpátky do obalu...

Povinnosti dětí vůči rodičům
Snaž se rodičům dělat radost, a to nejen na svátek matek či otce.
Snaž se jim pomáhat, aniž si o to musíš pokážeš říci.
Pomoc znamená třeba:
• prostřít před jídlem a po jídle sklidit se stolu,
• doběhnout pro chleba,
• vynést koš se smetím,
• umýt nádobí nejenom jako povinnost,
• vysát, když je potřeba,
• počítat se i ušmív a pohazení a třeba uvaření kafe...
(Upraveno podle časopisu Rodinný život)

Co je to manuál?
Co to znamená, že domov není hotel s plnou penzí? Co znamená plná penze?

- Jaký byl výsledek?
- Ocenil tě někdo?
- Dostává se stejného ocenění rodičům, když oni vykonají tutéž práci?
- Vykonáš tu práci někdy znovu?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Hezkou atmosféru domova tvoří všichni jeho členové. Vhodné rozdělení povinností je předpokladem dobrých vztahů i příjemného domova.

Varianty:

C. JAKÁ JSOU PRAVIDLA V IDEÁLNÍ RODINĚ?

Žáci pracují ve dvojicích nebo skupině a vypracují společně PRAVIDLA V IDEÁLNÍ RODINĚ.

Dvojice vytvoří seznam pravidel. Jako příklad jim připomeneme školní řád, kde je také napsáno, podle jakých pravidel se pracuje ve škole. Jak se k sobě chováme, příchody, odchody atd.

Doporučení/pozor:

Při vytváření pravidel a kompetencí v rodině je nutná vzájemná tolerance, ochota a empatie.

Role v rodině

CÍL:

Žáci porozumí pojmu role a popíší vlastní role, které v životě zastávají.

Cílem lekce je také zamyslet se nad rozdělením rolí v současné rodině, které by mělo odpovídat vzájemné domluvě a společnému rozhodnutí.

POMŮCKY:

Pracovní list **SENZA MAMKA, SUPER TÁTA**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

PRÁCE S CITÁTEM. Nejprve přečteme citát a úvodní text v učebnici.

VARIANTA: Citát lze napsat na papír, rozstříhat a žáci (jednotlivě nebo ve skupinách) mají za úkol citát sestavit.

MOJE ROLE

Každý si může vypsát do sešitu další role, které v životě zastává (syn/dcera, vnuk/vnučka, synovec/neteř, bratranec/sestřenice, kamarád/ka, (spolu)žák, skaut...).

Hodnotová reflexe:

- Jak rozumíte tomuto citátu?
- Jak bychom se měli chovat, abychom ve své roli obstáli?

2. Nácvik ve třídě

Práce s pracovním listem **SENZA MAMKA, SUPER TÁTA**

SENZA MAMKA

Než začneme pracovat s postavou maminky, uděláme krátký slovní **brainstorming** na téma: Vlastnosti a dovednosti ideální maminky. Např.: pečující, nekouří, dobře vaří, umí vyslechnout a potěšit, udělá si čas na společné povídání, veselá.

Přitom (nebo potom) připisují žáci vlastnosti k postavě v pracovním listě.

Poté podtrhnou **modrou** pastelkou vlastnosti, které má skutečně jejich matka.

Červenou pastelkou vyznačí vlastnosti, které mají oni sami.

Zelenou vyznačí dívky vlastnosti, které by jednou jako maminky chtěly mít.

SUPER TÁTA

Znovu provedeme brainstorming. Téma: Vlastnosti a dovednosti ideálního otce. Např.: kamarádský, trpělivý, vysvětlí, pomůže s těžkým úkolem, připraví výlet, je hodný na maminku, šikovný, nepije často alkohol, není hrubý...

Potom připisují žáci vlastnosti k mužské postavě.

Opět **modrou** vyznačí vlastnosti, které má jejich otec. **Červenou**, které mají oni, a **zele-**
nou vyznačí chlapci, jaké by jednou jako ta-
tínkové chtěli mít.

Obě postavy si žáci mohou vybarvit.

Náhled pracovního listu

Lekce
24

SENZA MAMKA, SUPER TÁTA

Hodnotová reflexe:

- Jak moc se shodují kladné vlastnosti žáka s jeho rodičem?
- Dovolíme rodičům být jenom lidmi a dělat chyby? Mohou rodiče dělat chyby?
- Které vlastnosti jsou důležité pro rodinu?
- Je samozřejmost, že děti uklízejí, maminky vaří, tatínkové vydělávají peníze, nebo záleží hlavně na společné domluvě? Jak je to u vás doma?

(Podle S. Hermochové: Hry do kapsy)

Celková hodnotová reflexe:

- Co vás v dnešní hodině nejvíc zaujalo, překvapilo?
- Jaké vlastnosti, dovednosti si nejvíc ceníš na svých rodičích?
- Jakým způsobem jim lze své ocenění a vděčnost sdělit (Burza kreativních nápadů)?
- Kterou vlastnost bych rád/a na sobě víc rozvíjel/a?
- Co se vlastně očekává od mé role v rodině?

3. Transfer do života

Německé přísloví říká: „Řetěz je jen tak silný, jako nejslabší je jeho článek.“ To znamená, že i tvoje rodina je tak silná, jak silná má pouta mezi sebou.

Přemýšlej o vztazích, které ve své rodině máš. S kým je tvůj vztah nejsilnější, s kým méně? Buď kreativní a přemýšlej, co můžeš udělat, abys tyto vztahy posílil. (Vymysli překvapení, nabídni pomoc, pozvi je na odpolední nedělní čaj...)

Hodnotová reflexe:

- Co jsi vymyslel a zrealizoval?
- Jaká byla odezva? Jestli dobrá, tak proč? Jestli negativní, tak proč?
- Který nápad tvých spolužáků se ti nejvíce líbil a byl by použitelný i pro tvoji rodinu?

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 4: Téma 5: Rodina, ve které žijí Lekce 24

Role v rodině

„Lidský život je divadelní představení, které se hraje bez předchozích zkoušek. Každý v něm má svoji roli.“ (Charlie Chaplin)

- Jak rozumíte tomuto citátu?
- Odkud známe slovo role?
- Co to slovo znamená?
- Zastáváte některé stejné role jako vaši rodiče?

ÚČET

Když maminka jednoho dne večer chystala večeři, přišel za ní do kuchyně jedenáctiletý syn s listkem v ruce. S podivným výrazem jí ho podal.

Maminka si osušila ruce o zástěru a pomalu četla: →

Vypření záhonků:	20 Kč
Úklid pokojů:	50 Kč
Nákup:	10 Kč
Hlídkání sestřičky /3x/:	90 Kč
Dvě jedničky:	50 Kč
Každodenní vymáčení odpadků:	30 Kč
Celkem:	250 Kč

Maminka se na chlapce podívala. Vzala propisku a na jiný listek napsala:

Děvět měsíců nošení pod srdcem:	0 Kč
Všechny probdělé noci, když jsi byl nemocný:	0 Kč
Všechna pomazlení, když ti bylo smutno:	0 Kč
Všechny osušené slzy:	0 Kč
Všechny věci, kterým jsem tě každý den učila:	0 Kč
Všechny snídaně, obědy, večeře, svačiny a namazané chleby:	0 Kč
Každodenní péče:	0 Kč
Celkem:	0 Kč

S úsměvem listek podala synovi. Když si ho přečetl, cítil se zahanben. Otočil listek a pod svůj účet napsal: „Vyrovnáno.“ Pak maminku objal a dlouho se k ní tiskl.

Když se v osobních a rodinných vztazích začne počítat, je konec všemu.

Bruno Ferrero – Paprsek slunce pro duši

OTCOVY RADY PRO ŽIVOT

Před několika lety odešel můj syn studovat, a tak jsem mu napsal několik slov pro život. Za pár dnů mi zavolał. „Tati, to je nejhezčí dárek, co jsem kdy dostal.“ A co jsem mu napsal:

- ▼ Pochval tři lidi denně.
- ▼ Dívej se lidem do očí.
- ▼ Jednej s každým tak, jak chceš, aby jednal s tebou.
- ▼ Uchovej tajemství.
- ▼ Přiznej své chyby.
- ▼ Nikdy nejednej v hněvu.
- ▼ Nečekej, že život bude spravedlivý.
- ▼ Neboj se říct: „Nevím.“
- ▼ Neboj se říct: „Omlouvám se.“
- ▼ Nikdy nepodváděj.
- ▼ Pokud máš před sebou těžký úkol, jednej s myšlenkou, že není možné ho nespídit.
- ▼ Místo slova PROBLÉM používej PŘÍLEŽITOST.

(H. J. Brown)

35

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Role každého člena rodiny je jedinečná a nenahraditelná.

Doporučení/pozor:

Přemýšlení o svých rodičích může u dětí vyvolat i smutné vzpomínky. Nezapomeňme připomenout, že i rodiče jsou jenom lidi, kteří dělají chyby stejně jako ostatní.

Můj brácha má prima bráchu

CÍL:

Žáci poznávají vlastní rodinu, vzájemné vztahy, skutečnost, že každé postavení v rodině má svoje výhody i nevýhody. Reflektují svoji kritičnost vůči sourozencům a ostatním členům rodiny.

POMŮCKY:

Pracovní list **SOUROZENECKÉ KONSTELACE**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K senzibilizaci použijeme **citát z učebnice** a **úryvek z knihy Děti z Bullerbynu**.

Hodnotová reflexe:

- Jak jsi spokojený/lá či nespokojený/lá se svým postavením v rodině a mezi sourozenci?
- Dalo by se udělat něco proto, aby vztahy se sourozenci byly ještě lepší?
- Jsi rád/a se svým sourozencem? Proč ano? Proč ne?
- Jsou tvoji sourozenci rádi s tebou? Proč si myslíš, že ano? Proč ne?

2. Nácvik ve třídě

Práce s pracovním listem **SOUROZENECKÉ KONSTELACE**

Aktivita: **SOUROZENECKÉ KONSTELACE**

Učitel začne otázkou, co jsou konstelace. Vysvětlí, že naše okolí má vliv na naše chování, na jednání s druhými lidmi. V rámci sourozeneckých vztahů máme možnost naučit se určitým způsobem mezilidským vztahům. Učitel práci uvede krátkou diskuzí nad výhodami a nevýhodami možných sourozeneckých vztahů, které jsou zároveň ovlivněné i pohlavím sourozenců a věkovým rozdílem. Přesto lze najít mnoho společných znaků.

Žáci si poznamenají do prvního řádku tabulky pracovního sešitu svoje postavení. Jedno ze čtyř možných:

- Jedináček
- Nejstarší
- Nejmladší
- Prostřední

Každý sám napíše výhody a nevýhody svého postavení.

Učitel rozdělí žáky do skupin podle jejich postavení: všichni jedináčci budou ve společné skupině atd. V žádné skupině by nemělo být víc než 4–5 členů. Každá skupina si zvolí moderátora a mluvčího.

Každá skupina si přečte svoje výpovědi a zobecní společných šest výhod a šest nevýhod svého postavení. Skupina promyslí, které výroky lze zobecnit pro dané postavení, a zapíše je do další tabulky v pracovním listě.

Mluvčí skupin seznámí třídu s výsledky práce ve skupinách.

Hodnotová reflexe:

- Co sis uvědomil/a?
- Co vyplývá z tvého postavení v rodině?
- Jak ses cítil/a ve skupině?
- Jak vás asi vnímají vaši sourozenci?

(Podle S. Hermochové: Hry do kapsy)

Náhled pracovního listu

Lekce
25

SOUROZENECKÉ KONSTELACE

MOJE POSTAVENÍ V RODINĚ:	
VÝHODY	NEVÝHODY
•	•
•	•
•	•
•	•
•	•
•	•

OBCENÁ CHARAKTERISTIKA PRO:	
VÝHODY	NEVÝHODY
•	•
•	•
•	•
•	•
•	•
•	•

Celková hodnotová reflexe:

- Překvapilo vás něco z toho, jak ostatní spolužáci prožívají své postavení v rodině?
- Jak můžeme pozitivně využít schopnosti, které jsme získali díky našemu postavení v rodině, pro druhé a pro celou společnost?

3. Transfer do života

Do příští hodiny se snažte se udržovat a budovat se sourozenci dobré vztahy. Pokuste se vymyslet něco mimořádného, co vaše vztahy posilní (filmový večer, společně vymyslete nějaké překvapení pro rodiče...). Jedináčkové se pokusí vymyslet něco pro posílení vztahů v jejich rodině (vyprávěcí večer při svíčkách, společný výlet...).

Hodnotová reflexe:

- Co jste uskutečnili?
- S jakým ohlasem?
- Je možné podobný nápad opakovat, nebo je třeba ho upravit, aby výsledek byl ještě lepší?
- Který nápad vašich spolužáků se vám nejvíce líbil a máte chuť ho také realizovat?

Je nutné, aby si žáci na příští hodinu ve vhodnou dobu připravili interview s jedním z rodičů. Mohou navrhnout, že rodiči například připraví odpolední kávu (čaj, občerstvení) a při něm udělají rozhovor, který se bude týkat pouze života rodiče. Je vhodné, aby si žák při rozhovoru dělal poznámky. Jedná se například o otázky na dětství, docházku do školy, kamarády, volný čas, koníčky, studium, první povolání, seznámení s druhým rodičem... Tyto informace nebudou nikde zveřejňovat.

Pozor, aby se nedali zmást: Otázky tentokrát budou klást rodičům děti, a ne obráceně!

Ideální je nechat žákům chvíli času (pět min.), aby si připravili otázky do sešitu.

Není-li možné udělat rozhovor s rodičem, lze využít prarodiče, tety...

Upozorníme, že není možné nikoho do rozhovoru nutit a často je třeba delší dobu čekat, až se najde vhodná doba pro takový rozhovor. Pokud ani to nepomůže, bude žák pracovat pouze s informacemi, které zná.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 5: Rodina, ve které žijí

Lekce 25 **Můj brácha má prima bráchu**

„Bratr mající oporu v bratru je jako opevněné město.“ (Latinská přísloví)

S bratry je jenom trápení

Lindgrenová Astrid
Někdy je to hrozné prima bydlet s bratry v jednom pokoji. Ale jen někdy. Bylo to báječné, když jsme večer leželi a vyprávěli si o strašidlech, přestože to byla taková hrůza. Lasse umí vyprávět o strašidlech tak přirozeně věci, že musím potom ještě dlouho, moc dlouho ležet pod dekou. Bosse, ten nevypravuje žádné strašidelné věci. Jenom mluví o spoustě dobrodružství, co sám jednou zažije, až bude velký. Jednou večer, když Lasse zase vyprávěl takovou přirozenou historku o strašidle, které chodilo po domě a šoupało nábytek, tolik jsem se bála, že jsem myslela, že umřu strachy. V pokoji bylo skoro úplně tma a moje postel stála hrozně daleko od postelí obou kluků. A vtom, představte si, jedna židle najednou začala skákat sem a tam. Myslela jsem, že tou židli šoupało to strašidlo, a křičela jsem na celé kolo. Ale pak jsem uslyšela, jak se Lasse a Bosse v postelích hihňali. Představte si, že přivázali k židli provázek a pak si pěkně leželi každý ve své posteli a tahali za něj, takže židle skákala. To je jim podobné. Nejdřív jsem dostala vztek, ale pak jsem se musela smát.

• Poznáš, ze které knihy je ukázka?
• Kdo z dětí v ukázce je ti nejvíce sympatický? Proč?
• Žijíš v rodině se sourozenci také takové legrácky?
• Je lepší mít vlastní pokoj, nebo sdílet pokoj se sourozenci? Proč ano, proč ne?

SOUROZENECTVÍ je vydatná příprava na život. Nikde jinde nemůžeme získat tolik zkušeností. Podle pořadí narození se děti učí přizpůsobovat se jeden druhému, dělit se, prohrávat, trpět, ale také si pomáhat.

Nejstarší jsou

- často vážní perfekcionista
- zodpovědní, tolerantní, trpěliví

Prostřední jsou

- soutěživí, umí vyjednávat a diskutovat
- někdy příliš společenská

Nejmladší jsou

- pohodoví, někdy extrovertní baviči
- bezstarostní, málo zodpovědní

Jedináček

- zaměřen na co nejvyšší výkon
- někdy sebestřední, dominantní

Dvojčata jsou

- zajímavým spojením vůdčího a přizpůsobivého typu
- jejich vztah je většinou hlubší než u jiných sourozenců

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Mít sourozence znamená učit se přizpůsobovat jeden druhému, dělit se, prohrávat, ale i si pomáhat. Být sourozencem je velká škola života.

Na co se mohou žáci ptát:

Konstelace = postavení, souběh okolností

Do které skupiny se mají zařadit, když mají i nevlastní sourozence? Záleží vždy na pocitech dítěte, ke kterým ho vedou okolnosti, např.: jak často tráví s nevlastním sourozencem čas a zda nevlastního sourozence vnímá, jako by byl vlastní. Rozhodnutí by mělo zůstat na žákovi, klíčem k rozhodnutí jsou jeho zkušenosti a pocity.

Doporučení/pozor:

K většímu otevření žáků někdy může pomoci, když učitel sdělí vlastní zkušenost s tématem.

Komunikace v rodině

CÍL:

Žáci přemýšlejí nad vlastní rodinou, seznamují se blíže se životním příběhem rodičů. Uvědomují si význam vzájemné komunikace v rodině pro pěstování dobrých vztahů.

POMŮCKY:

Poznámky z rozhovoru (domácí úkol z minulé hodiny)
Pracovní list **VOLBA RODINY**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Práce s učebnicí. K senzibilizaci lze využít citát, příběh, zamyšlení a otázky z učebnice.

Hodnotová reflexe:

- S kým si doma nejvíc povídáš?
- Kdy je u vás doma nejvíc času na povídání si?
- Jsi spokojený/á s tím, kolik času doma věnujete vzájemnému sdílení?

Kontrola úkolu z minulé hodiny:

- Kdo opravdu uvařil rodičům čaj/kávu, a připravil tak rodičům překvapení?
- Jaká byla atmosféra při rozhovoru?
- Rušilo je něco při rozhovoru?
- Odpovídal rodič ochotně na otázky?
- Kdo se od rodičů dozvěděl úplně nové informace?

2. Návuk ve třídě

Aktivita: VLAK

Žáci budou pracovat ve dvojici a připraví poznámky z rozhovoru s rodičem. V tomto případě je vhodnější, aby utvořili dvojice podle své volby! Dvojice se pohodlně posadí.

Je-li lichý počet žáků, může jeden žák dělat pozorovatele – nebo pracují ve trojici.

Učitel vysvětlí dětem, že právě sedí v kupé vlaku. Cesta je velmi zdoluhavá, a tak využijí čas, aby vyprávěli spolucestujícímu životní příběh svého rodiče.

Žáci dobře zavřou pomyslné dveře svého kupé a pustí se do napínavého vyprávění. Aktivita je tréninkem plynulě a srozumitelně komunikace i aktivního naslouchání.

Učitel sdělí délku trvání vyprávění (jeden žák vypráví asi pět minut).

Nejprve vypráví jeden a druhý naslouchá, potom se role obrátí.

Hodnotová reflexe:

(Lze ji provést již po prvním vyprávění!)

- Kdo z vyprávěcích měl opravdu naslouchajícího spolucestujícího?
- Podle čeho se to poznalo?
- Komu bylo příjemné mluvit o svém rodiči?
- Stalo se někomu, že najednou nevěděl, jak „to“ přesně bylo?
- Kdo z naslouchajících slyšel napínavý životní příběh?

Náhled pracovního listu

Lekce
26

VOLBA RODINY

.....

....., volím si tě za matku, protože jsi

.....

podpis

.....

....., volím si tě za otce, protože jsi

.....

podpis

.....

....., volím si tě za bratra/sestru, protože jsi

.....

podpis

Práce s pracovním listem **VOLBA RODINY**

Aktivita VOLBA RODINY

Upozornění: Je na zvážení učitele, zda aktivitu použít u problémové třídy. Aktivita je zvlášť vhodná pro stabilní kolektivy s vyrovnanými vztahy.

Vyzveme žáky, aby jmenovali vlastnosti a dovednosti vhodné pro jednotlivé členy rodiny. Mohou vzpomenout třeba na aktivitu Senza mamka, super táta a na další aktivity v tématu Rodina.

Nyní mohou přemýšlet nad svými spolužáky, zda mají takové vlastnosti. Mezitím každé dítě dostane tři proužky papíru.

Dalším úkolem je na rozdané lístky zvolit svoji potenciální rodinu: koho by si zvolili za matku, koho za otce a koho za sourozence, u každého napíší PROČ. Svoji volbu podepíší. Příklad:

Zuzko, volím si tě za sestru, protože nejsi hádavá a je na tebe spolehnout. Také mi ochotně půjčíš vždy sešity na dopsání, když se vrátím po nemoci.

Alena

Připomeneme jména žáků, kteří jsou v této hodině nepřítomní. (I těm je vhodné napsat lístečky a předat až příští hodinu.) Za otce a bratra je možné volit pouze chlapce a podobně je to u ženských rolí.

Na pokyn učitele se všichni žáci zvednou a předají lístky na místo těch, které zvolili.

Učitel je v této době ve zvlášť důležité roli pozorovatele, aby mohl případně ošetřit situaci, kdyby někdo nebyl vůbec zvolen. (Je-li to vhodné, lze společně pátrat po důvodech – nemocní kamarádi, krátký pobyt v kolektivu... Zároveň se jedná i o důležitou zprávu pro učitele, aby zařazoval častěji teambuildingové aktivity pro lepší soudržnost třídy.)

Hodnotová reflexe:

Je vhodné udělat malý průzkum, kdo byl nejvíce zvolen matkou, otcem a sourozencem.

- *Čí volba tě překvapila?*
- *Co to pro tebe znamená, že jsi byl/a zvolen/a?*

Povzbudíme žáky, aby o přestávce poděkovali těm, kteří jim dali svoje hlasy.

(Podle S. Hermochové: Hry pro život)

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 4: Téma 5: Rodina, ve které žijí

Lekce 26

Komunikace v rodině

„Dobrý rodinný život není nikdy dílem náhody, ale vždy tím, oč museli usilovat ti, kteří ho sdílí.“
(James H. S. Bossard)

Nedělní oběd

Z kuchyně jako obvykle žena volá: „Obědi!“ V tu chvíli si manžel čte noviny a obě děti sledují televizní pořad s hlasitou hudbou. Všichni tři jdou hluchně ke stolu. Netrpělivě se vrtí na svých místech. Žena přichází. Ale místo obvyklého vohavého jídla kladě do prostřed stolu hromádku sena. „Co... co to je?“ vydechou ti tři. „Ty ses zbláznil!“ „Vůbec ne. Jen jsem hledala způsob, abyste si něčeho všimli. Vařím pro vás dvacet let a za celou tu dobu jsem neslyšela ani slovo o tom, že právě neděláte seno.“

Bruno Ferrero: Příběhy pro potěchu duše

- Kdy si nejvíce doma povídáte?
- Setkáváte se společně u stolu?
- Jak vypadá večer, když se sejdete doma?
- Máte nějaké rituály?

Co slychávají děti:

Nelejte, pohň se, pomalu, pospěš si, nesahej, dávej pozor, dojez to, vyčisti si zuby, neumaž se, zmažal ses, buď zticha, co jsem ti říkal, co jsem ti říkal, omluv se, pozdrav, pojď sem, ne-ruš, nebohej, ať se nezpotíš, dávej pozor, ať nespadneš, říkala jsem ti, že spadneš, tvoje smůla, nedáváš nikdy pozor, to nezvládneš, jsi moc malý, to udělám já, na tohle jsi už moc velký, jdi spát, vstávej, uděláš to později, mám moc práce, hraj si sám, přikryj se, nechod na sluníčko, buď na sluníčku, nemluv s pinou pusou...

Co by děti rády slyšely:

Mám tě rád, mám tě ráda, jsem šťastná, že tě mám, pojď si povídat, najdeme si společně trochu času, jak ti je, jsi smutný, máš strach, vyprávěj mi, věřím ti, poslouchám tě, co si o tom myslíš...

• Co bys ráda slyšela TV od svých rodičů?

RODINNÉ RITUÁLY A SLAVENÍ

- Jaké rituály má tvoje rodina?
- Slavíte neděle?
- Jak probíhá oslava narozenin ve tvé rodině?
- Jaké další svátky během roku ještě slavíte?
- Čeho si na své rodině nejvíce ceníte?
- Co chceš převzít do své budoucí rodiny?
- Při jakých příležitostech se tvoje široká rodina schází?
- Co bych chtěla ve své rodině změnit?

Celková reflexe:

- *Kdo je ve tvé rodině ten, kdo vytváří pohodu díky vhodné komunikaci?*
- *Je ve tvé rodině dostatek prostoru pro sdílení při komunikaci?*
- *Jak se ti daří komunikovat s rodiči a sourozenci?*
- *Je komunikace s tebou ostatním členům rodiny příjemná?*

3. Transfer do života

Uspořádejte komunikační večer nebo odpolední čaj pro vaši rodinu. Vytvořte plakátek (kdy, kde, náplň: např. promítání fotografií z prázdnin, sledování filmu s diskuzí – připravte si předem otázky k diskuzi! – oslava narozenin nebo nějakého mezinárodního dne). Seznam mezinárodních dnů lze najít na Wikipedii. Plakátek doma vystavte na viditelné místo a pozvěte rodinné příslušníky. Nezapomeňte zajistit občerstvení (lze něco upéct nebo koupit něco dobrého).

Příští hodina se bude věnovat mezigeneračním vztahům. Učitel zváží možnost na tuto hodinu pozvat prostřednictvím dětí jejich prarodiče.

Lekce
26**Hodnotová reflexe:**

- *Jak jste se zhostili úkolu ke komunikaci v rodině?*
- *Jaký způsob jste zvolili?*
- *Vydařilo se to? Proč ano, proč ne? Případně co udělat, aby se to příště vydařilo lépe?*
- *Lze podobných „akcí“ udělat více?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Komunikace v rodině je velmi důležitá, aby vztahy mohly být vřelé. Komunikace je pro vztahy jako vláha pro rostliny. Rostlina bez vody zvadne. Snažme se mít dostatek času pro společné povídání v rodině.

Doporučení/pozor:

Ne vždy se komunikace v rodině daří.

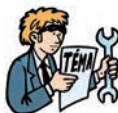
V tom případě je možné zařadit práci se studentským videoklipem k písni od skupiny Gipsy: Já jsem tady taky, mami... Mléko a med.

Videoklip a slova písně je vhodné využít k diskuzi.

Lekce
27

Úcta ke stáří

CÍL:

Žáci se zamýšlejí nad významem dobrých mezigeneračních vztahů a možnostmi posílení těchto vztahů nejen ve vlastní rodině.

Cílem této lekce je také uvědomění si množství proměn ve vývoji světa i lidského života.

POMŮCKY:

Pracovní list **STANICE**, vytištěné materiály z přílohy k lekci, rozstříhaný text Dřevěná mísa, izolepa

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

PRARODIČE!!!

V případě, že prarodiče žáků přijali pozvání na tuto vyučovací hodinu, učitel začne hodinu vzájemným představováním.

Jinak začneme hodinu **diskuzí k citátům a ostatním textům z učebnice**.

Hodnotová reflexe:

- Který citát/nápad tě nejvíc zaujal?
- Co z diskuze vyplynulo?
- Která myšlenka ti ještě stále zní v uších?
- Jak bys chtěl prožít své stáří? Pokládáš za důležité se na stáří připravit?
- Jaké vztahy máš se svými prarodiči? Lze něco vylepšit? Jak?

2. Nácvik ve třídě

Práce s pracovním listem **STANICE**

Seznam stanic s popisem úkolů naleznete v příloze.

Nejdříve rozmístíme ve třídě viditelně stanice (= úkoly) vytištěné z přílohy. Nejlépe tak, aby kolem byl prostor pro skupinu, která bude úkol řešit. Zúčastní-li se hodiny prarodiče dětí, seznámíme je s úkoly ve stanicích a požádáme je, aby pomohli dětem na jednotlivých stanovištích. Některá stanoviště jsou k tomu obzvlášť vhodná.

Žáky rozdělíme do dvojic nebo do skupin. Ve skupině by nemělo být víc žáků než čtyři. Skupiny zvolí svého moderátora a mluvčího. (TIP: je-li třída početná, rozpočítají se žáci popořadě podle požadovaného počtu skupin a potom podle svého čísla dojdou ke stanici označené stejným číslem – tak vzniknou skupiny, které u své stanice začnou pracovat.) Stanice lze navštěvovat a řešit v libovolném pořadí nebo podle obsazení stanic.

Učitel upřesní, kolik stanic mají žáci splnit (není nutné, aby všichni udělali všechno), a dobu trvání práce (podle počtu žáků ve třídě). Po skončení časového limitu následují diskuze a kontrola výsledků v plénu. Je-li dostatek času, může mluvčí skupin seznámit ostatní s výsledky postupně.

Hodnotová reflexe:

- Která úloha vás nejvíce zaujala a proč?
- Jak se vám pracovalo ve skupinách?
- Co ses dozvěděl/a nového?
- Co konkrétně můžeš udělat už teď, aby tvé stáří bylo „uměleckým dílem“?
- Co z toho, co děláš, ti může připravit v budoucnu dobré a krásné stáří?

Náhled pracovního listu

Lekce
27

STANICE

Jména členů skupiny:

STANICE	ŘEŠENÍ							KONTROLA
1. DŘEVĚNÁ MÍSA	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	
2. CO JSTE SE NAUČILI OD PRARODIČŮ/ SENIORŮ	•	•	•	•	•	•	•	
3. HISTORICKÉ UDÁLOSTI 20. STOL. (PRÁCE S LEXIKONEM, ENCYKLOPEDIÍ NEBO PC...)								
4. ŽIT PŘED 60–70 LETY (ÚVAHA)								
5. OBJEVY, VYNÁLEZY 20. STOL. (PRÁCE S TEXTEM DEDEČEK A VNUK)								
6. JAKÉ ZMĚNY, OBJEVY OČEKÁVÁTE ZA DALŠÍCH 60 LET?								
7. STAROSTI STÁŘÍ	•	•	•	•	•	•	•	
8. POMOC SENIORŮM/ PRARODIČŮM – BURZA NÁPADŮ (KONKRÉTNĚ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

3. Transfer do života

Rozhodni se ke konkrétnímu činu ve vztahu ke starým lidem ve svém okolí. Vymysli konkrétní způsob, jak potěšit (pra)prarodiče nebo seniory z tvého okolí (soused, sousedku...), a nápad uskutečni.

Na tento transfer je třeba vymezit více času a například formou brainstormingu inspirovat méně nápadité žáky k realizovatelnému skutku. (Pomoc s nákupem, procházka, popovídání u čaje, pozvání do cukrárny, pomoc s úklidem...)

Hodnotová reflexe:

- Jak moc bylo těžké nápad realizovat?
- Podařilo se ti potěšit? V případě neúspěchu – co ho zapříčinilo?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Lidský život je podobný ročním obdobím. To, jak budeme žít a pracovat v mládí a dospělosti, ovlivní kvalitu našeho stáří. Žijme tak, aby až přijde podzim našeho života, jsme mohli sklízet dobré plody. Těm, kteří už prožívají své stáří, ho pomozme důstojně prožívat.

Na co se mohou žáci ptát:

Kultivovat = znamená pěstovat, šlechtit, zkulturovat, zdokonalovat

Kontrola výsledků:

1. Stanice: Dřevěná mísa

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
S	E	N	I	O	Ř	I

2. Objevy, vynálezy ve 20. století byly například: penicilin, radiotelegrafie, atomová energie, struktura DNA, motorové letadlo, počítač, internet, mobilní telefon, Windows...

Náhled učebnice

Etická výchova • Učebnice pro 6. ročník ZŠ • Téma 5: Rodina, ve které žijí

Lekce 27 Úcta ke starším

*„Roztomilost mládeže je daná, ale dobré a krásné stáří je nutné vědomě kultivovat.“
(Autor neznámý)*

- Co to znamená „vědomě kultivovat“?
- Znáš někoho ve svém okolí, kdo prožívá „dobré a krásné stáří“? Podle čeho tak soudíš?
- Čím to je? Díky čemu prožívá hezké stáří?
- Jak je možné, že někteří (nejedni senioři) jsou zahorklí?
- Co by měl člověk dělat (jak by měl žít), aby mohl jednou prožít hezké stáří?

Spisovatelka Regina Bretrová ze státu Ohio v USA napsala na oslavu stáří 50 ponaučení, která jsi už četl. Tady jsou některá z nich:

1. Život není spravedlivý, ale je pořád dobrý.
2. Život je příliš krátký na to, abychom marnili čas nenávistí ke komukoli.
3. Závist je mříní časem.
4. Neporovnávej svůj život se životy jiných.
5. Nemáš představu, čím vším musel projít.
6. Odpusť.
7. Nemusíš vyhrát každý spor.
8. Neboj se tak vládnout.
9. Buď vděčný.
10. Vždycky zvol život.
11. ...

• Jaká další ponaučení bys doporučil/a ty, aby se lidé nemuseli obávat stáří?

*„Žijte dobrý a čestný život. Až zastárnete a podíváte se zpátky, budete se moci radovat podruhé.“
(Dalajláma)*

*„Krásní mladí lidé jsou hříčkou přírody, ale krásní starí lidé jsou umělecká díla.“
(J. W. Goethe)*

*„Se špatnou náladou se stárne velmi rychle.“
(Ivan Sergejevič Turgeněv)*

PODĚKOVÁNÍ ŽÁKŮM DEVÁTÝCH TŘÍD

Jsem obyvatelem Domova důchodců Pohoda. Je nás tu 71 a každý máme svůj vlastní životní příběh. Vzpomínky krásné i smutné, zážitky, touhy a zklamání. Žijeme si tu spokojeně a poklidným životem a najednou k nám vešlo slunce převléčené do úžasných mladých lidí ze Základní školy Turnov, ulice 28. října. Jejich upřímný zájem, touha po poznání minulosti, touha dozvědět se, jak se žilo před 60 lety, v nás probudily vzpomínky. Vyprávěli jsme o našem mládí, blízkých lidech, o době, kdy jsme pracovali, o chvilích volného času, o výletech. Většina z nás se shodla na tom, že jsme svůj život prožili dobře a užitečně, a rádi jsme předali svoje zkušenosti mladší generaci. Setkání s mladými lidmi těší a hladí na duši. A o to víc, že někteří z nich za námi nepřišli pouze jednou, ale i opakovaně.

Podle odborného časopisu Sociální služby 6/2012

- Co bylo tím sluncem, které přišlo?
- Přinášeli ti slunce do života tvých dědečků, babiček, prarodičů? Jak to děláš?
- Poděl se s ostatními o zkušenosti, kdy se ti povedlo prarodiče rozesmát nebo potěšit.

Varianty:

Krátké spoty vhodné k diskuzi:

Diakonie ČCE: „OTEVŘENO SENIORŮM“ AUKCE <http://www.tvspoty.cz/diakonie-cce-stari-nam-muze-dat-vic/>
VIDEO EXPERIMENT <http://www.mastoza-par.cz/>
STO LET VE 150 VTEŘINÁCH: <http://vimeo.com/48237094>

Doporučení/pozor:

Tématu je lepší věnovat dvě vyučovací hodiny, v ideálním případě po sobě jdoucí. Na práci ve stanicích potřebují žáci minimálně 15 minut, kontrola výsledků a reflexe práce trvá minimálně stejně. Případně lze nechat prezentaci výsledků a reflexi na další hodinu. Je-li třída početná a časová dotace krátká, lze některé stanice vynechat – např. Historické události 20. století.

Poznámky:

Etika a ochrana přírody a životního prostředí

Téměř všechno, co máme, pochází ze Země. To není nic nového, lidé už od dávných věků vnímali to, že Země dává život rostlinám, zvířatům i lidem, tak jako ho matka dává dětem. Někteří lidé začali uctívat Zemi, na které žili, jako bohyni, *Matku Zemi* – *Gaiu*, jak ji často nazývali.

Úcta k životu, to je projev lásky k bližnímu a všemu živému, k bohatství všech forem přírody bez ohledu na jejich užitečnost. Ve škole, a zejména v etické výchově, nám jde o proces utváření vztahu člověka k přírodě a k životnímu prostředí, o rozvoj citlivosti a ohleduplnosti lidí k ní i k sobě navzájem.

Asi není mnoho dětí, které si myslí, že mohou změnit svět. Myslí si, že k tomu nemají sílu. Ale nemají pravdu. Děti mají mnoho síly a moci. Cílem této kapitoly je ukázat dětem, co mohou dělat, jak mohou působit a ovlivňovat své okolí. Dostávají příležitost, jak poučit své rodiče.

Když je ohrožena příroda, je ohrožen veškerý život. Proto ji musíme bránit. Všichni a neustále.

Svět kolem mě - pavučinky

CÍL:

Uvědomit si složitost a důležitost vztahů mezi živými organismy a důležitost rovnováhy mezi nimi.

POMŮCKY:

Klubko nití, další pomůcky podle výběru aktivit: pracovní list, pero, krepové papíry různých barev, šátky a jiné rekvizity

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Navodit atmosféru některými z citátů uvedených v učebnici.

Hodnotová reflexe:

- *Co tebe kdy v přírodě zaujalo? Co tě překvapilo nebo ohromilo?*
- *Přemýšlel/a jsi někdy o tom, co ti dává pobyt v přírodě, jak tě ovlivňuje?*
- *Je ti smutno, když někdo přírodu ničí?*

2. Návnik ve třídě

Zkusili jste někdy zamotat provázek do klubka? Jestliže to uděláte důsledně, nepodaří se vám odtud vytáhnout jedinou nitku, aniž nevytáhnete také jiné.

Postavíme se do kruhu čelem dovnitř. Jedno dítě, dřevorubec, stojí bokem. Ten, kdo drží klubko, se představí např. jako buk. Na buku žije veverka – klubko putuje do jiné ruky – k veverce, přičemž konec nitě drží dítě – buk. Čím se živí veverka? Houbami. Veverka se drží nitě a klubko podává hříbku. Nit putuje dále ke slimákovi, ropušce, sově, stromu... přibírá další a další rostliny a živočichy. Pak jsou všichni propojeni nitěmi. Mnozí i vícekrát.

Co se stane, když do kruhu vstoupí dřevorubec? Pokácí strom. Padající strom strhává nitky, signál se šíří dále a dále. Smrtí jednoho stromu je zasažen celý ekosystém.

Potom si s dětmi popovídáme o tom, jak propletené a složité jsou vztahy mezi živými organismy a jak jemná je rovnováha mezi nimi.

Hodnotová reflexe:

- *Jak na vás aktivita zapůsobila?*
- *Co jste si mohli uvědomit?*
- *Co se vám na aktivitě nejvíc líbilo?*
- *Co se vám líbilo nejméně?*

3. Transfer do života

Budu přemýšlet o tom, zda mohu i já udělat něco pro to, abych vědomě nenarušoval rovnováhu v přírodě.

Hodnotová reflexe:

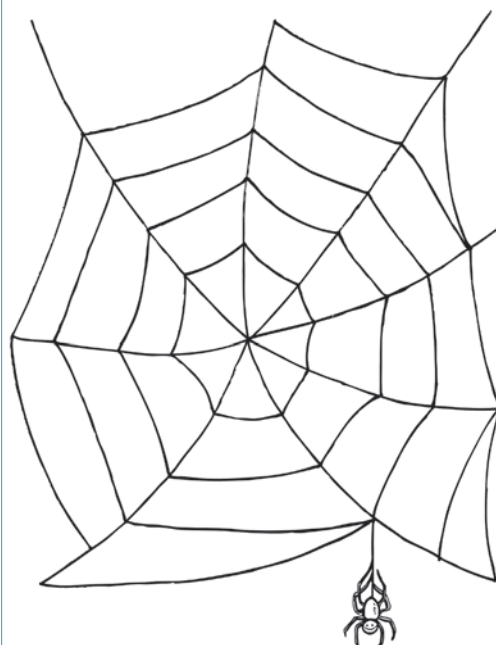
- *Uvědomili jste si, že můžete svým nezodpovědným jednáním narušit rovnováhu v přírodě? Čím například?*
- *Co můžete udělat pro to, aby se to nestalo?*

Náhled pracovního listu

Lekce
28

PAVUČINKA

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Musíme si uvědomit, že jsme součástí přírody. Když ji zničíme, zničíme i sebe.

Varianty:

1. Prečíst a rozebrat Poselství náčelníka Seattla v učebnici.
Jak vnímáš důležitost zdravé přírody kolem sebe ty?

2. Zamysli se nad pracovním listem Pavučinka a zkus do něj vepsat tvůj život a vazby na přírodu. Prostředek pavučiny je naše narození, a podobně jako nitky vedly od buku k veverce, k hříbku, vlákna pavučiny spojují věci, které potřebujeme k životu, s přírodou. Píšeme na vlákno jako na linku. Např. plínky–papír–strom–les–zvěř–kácení–výsadba; mléko–kráva–tráva–pastviny–zastavěná plocha–křiviny–elektrická energie–voda–vítr–slunce–uhlí–oxid uhličitý–špatné ovzduší–nemoci; dále můžeme rozvinout konkrétní jídlo, hračky, oblečení, školní potřeby...

Čím jsou propojeny? Jaké konkrétní vazby jsi svým životem vytvořil/a?

3. Pět živlů – aktivita vhodná na výjezd

Žáky rozdělíme do pěti skupin: život, země, oheň, voda, vzduch.

Skupina „život“ bude řídit a organizovat celý večer.

Skupiny země, oheň, voda a vzduch si připraví tyto úlohy:

a) složí oslavnou báseň (píseň) na živel,

b) připraví tanec živlu,

c) secvičí dramatizaci – význam živlu pro život.

Přípravě celého večera je třeba věnovat velkou pozornost a dostatek času. Aktivita bývá velmi zajímavá a krásná.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 6: Etika a ochrana přírody a životního prostředí

Svět kolem mě

Lekce
28

Kdo jsem?

„Kdo jsi? Kdo jsem? Jsme proplétající se koloběh vody, země, ohně a vzduchu. To je to, co jsem já, to je to, co jsi ty.“

(John Seed a Joanna Macyová)

Žijeme se Zemí, ne na Zemi

Poselství náčelníka Seattla americkému prezidentovi, 1854

Každá část této země je posvátná mému lidu. Každá tlapka se jehlice borovice, každý písečný břeh, každý cár mlhy v temném lese, každá mytina, každý bzučící hmyz je svatý pro můj lid. Je svatý v jejich myšlení i čínění. Jsme součástí země a ona je součástí nás.

Co je člověk bez zvířat? Když všechna zvířata vyhynula, člověk by zahynul na velkou osamělost ducha. Protože cokoliv se přihodí zvířatům, přihodí se brzy i člověku. Všechny věci jsou spojeny.

Musíme učit své děti, že země, po níž chodí, je popelem našich praotců. Aby měly uctu k zemi, řekněte svým dětem, že překypuje životem nám příbuzných tvorů. Učte své děti to, co učíme naše děti: že země je naše matka. Cokoliv se přihodí zemi, přihodí se synům této země. Plivou-li lidé na zemi, plivou sami na sebe.

To víme. Země nepatří člověku, člověk patří zemi. To víme. Všechny věci jsou spojeny, podobně jako krev sjednocuje celou rodinu. Všechny věci jsou spojeny.

Cokoliv se přihodí zemi, přihodí se synům země. Člověk netká tkanivo života, je v něm pouze vláknem. Cokoliv učiní tkanivu, učiní sobě samotnému.

Seattle je největší město amerického severozápadu. Nachází se ve státě Washington nedaleko od hranic s Kanadou.

Seattle byl poprvé osídlen roku 1851. Město bylo přejmenováno na Seattle na počest náčelníka Noaha Sealtle (zkomolené sealtle, který sídlí v čele dvou kmenů žijících na tomto území).

Přezívá se mu Smaragdové město. Smaragdové proto, že město i celá oblast jsou charakteristické svou zelení.

Svět okolo nás je plný nádherných jevů, nad kterými žasně rozum a srdce pookřeje – pokud to dokážeme vidět.

A. Einstein
Co tebe kdy v přírodě zaujalo?
Co tě ohromilo?
Co tě překvapilo?

Po každé procházce v přírodě jsem lepší.

W. Whitman
Co tobě dává pobyt v přírodě?
Přemýšlel/a jsi někdy o tom, jak nás příroda ovlivňuje?

Kdo nevidí krásy přírody, nic nevidí.

J. A. Komenský
Je to smutno, když někdo přírodu ničí?

Přetrháme začarovaný kruh. Krásu Země střeží to, co je dobré v nás.

J. Cambell
Proč dnešní svět stále nechce poslouchat hlas přírody?
Co pro ni můžeme udělat já?

Co vypráví příroda

CÍL:

Učit se vnímat přírodu a její realitu jako neoddělitelnou součást života

POMŮCKY:

Vyjít do přírody, barvy a papír na malování

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Uděláme s dětmi vycházku (okolí školy, park, blízká příroda). Tam požádáme žáky, aby se zamysleli nad důležitostí přírody v našem životě. Možná o ní mnoho nevíme nebo jsme nevšímaví. Připomeneme jim, že ať už si to uvědomujeme nebo ne, vnímáme svět okolo sebe všemi smysly a pohovoříme s nimi o tom.

Hodnotová reflexe:

- *Myslíte si, že příroda je pro náš život důležitá?*
- *Uveďte konkrétně, kdy se bez ní neobejdeme.*

2. Nácvik ve třídě

Dnes chceme udělat první krok – začneme si jí více všímat. Budeme volně chodit přírodou. Nejdříve ji budeme vnímat jako celek a zmobilizujeme naše smysly: čich, zrak, hmat, sluch.

Uvědomíme si co nejvíc její realitu. Potom si vybereme jeden detail, který budeme déle pozorovat, a s dojmy se podělíme s ostatními po tom, co se opět všichni sejdeme. Aktivita se dělá v tichosti, individuálně, žáci nevytvářejí skupinky, nediskutují. Asi po 10–20 minutách (záleží na připravenosti třídy) se opět sejdeme. Každý dostane slovo a podělí se s ostatními o to, jak on vnímal přírodu a jakého detailu si všiml. Je dobré, když kruh dojmů začne učitel, aby žáci překonali blok z ostychu, co asi nebo jak mám asi vyprávět.

Hodnotová reflexe:

- *Co se vám na aktivitě nejvíc líbilo?*
- *Co bylo pro vás těžké a náročné?*
- *Jaké vůně, pachy, zvuky, barvy a tvary jsi vnímal/a nejintenzivněji?*
- *Co bys chtěl/a – mohl/a zlepšit?*

3. Transfer do života

Udělám si čas i jindy a v následujících dnech se budu snažit vnímat přírodu o trochu víc.

Hodnotová reflexe:

- *Podářilo se vám splnit tento úkol?*
- *Mluvili jste o svém úkolu doma s rodiči či sourozenci?*
- *Co jste si uvědomili?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Když je ohrožena příroda, je ohrožen veškerý život.

Náhled pracovního listu

K této lekci není
pracovní list

Varianty:**Koloběh života stromů**

a) Diskuze o důležitosti a nepostradatelnosti stromů v našem životě. Je možné využít úvodní citát z učebnice.

Připomenout: Deštné pralesy se kácí rychlostí asi 100 hektarů za minutu, tj. 50 fotbalových hřišť.

b) Práce ve třídě:

Stejně jako existuje koloběh vody, známe i koloběh života. Zkuste nakreslit koloběh – příběh stromu. Vše začíná na místě, kde semínko zaklíčí. Postupně roste, až je z něj malý stromek, který může potkat mnoho nepříjemných věcí. Okouše ho zvěř, může se ohnout, když na něj spadne jiný strom..., ale stromek se z toho vzpamatuje a spokojeně roste dál. Časem vymizí stromy, které rostly okolo něj, anebo se musí prát o světlo s okolními stromky – vrstevníky. Když vypadají semínka, která zakoření, strom ještě neumírá a roste dál. Poté, co strom zajde, zůstane po něm pařez, který se postupně rozloží. Můžeme pokračovat v tom, co se stane se dřevem...

c) Hodnotová reflexe:

Co se vám na aktivitě nejvíc líbilo?

Co bylo pro vás těžké a náročné?

Co bys chtěl/a – mohl/a zlepšit?

Doporučení/pozor:

1. Pokud nemáme možnost vyjít s dětmi do přírody, můžeme využít variantu pro práci ve třídě.
2. Texty a úkoly v učebnici můžeme využít k motivaci nebo jako součást nácviku ve třídě.
3. Pokud máme naopak času víc (možnost spojení ETV s jinou vyučovací hodinou či projektový den, můžeme varianty skloubit.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 6: Etika a ochrana přírody a životního prostředí

Lekce
29

Co vypráví příroda

„Utrhl jsem květinu, zvalda. Chytil jsem motýla – zemřel mi v dlaní. Tehdy jsem pochopil, že krásy je možné se dotknout jen srdcem.“
(John Lennon)

Někdo může putovat hlubokými lesy a horami, ujet desítky kilometrů, přesto se vrátí domů nespokojený. Bylo to jaksi prázdné, nudné. A jiný člověk dorazí navečer zpátky k městu s rozzářenými očima plnými nadšení, přestože byl v rovinaté krajině, kde je pořádný les vzácnost. Šel jen polními pěšinami, ale čeho si všiml už cestou a jak nabitý program měl u cíle své pouti!

Sotva opustil poslední městské domy, uslyšel charakteristické volání křepelky. Znal ten hlas jen z gramofonové nahrávky, až do loňského roku tu křepelky vůbec nebyly, zmizely z tohoto kraje před několika desetiletími. Že by se tu zlepšilo životní prostředí a křepelky se sem mohly vrátit? Pak potkal několik zajců, i těch je tu víc než v nedávné minulosti! Z malého remízku vyplašil krásné zbarveného bažanta.

Na návsi ve Lhotce uviděl prastarou lípu. Děda, který pod ní seděl na lavičce, mu vyprávěl, že je to strom, pod kterým kdysi dávno kázal Jan Hus. Než se vydal na další pouť, změřil provázkovou mírou nejen obvod kmene, ale i jeho výšku. Nemusel lézt do koruny, znal starou dřevorubčickou metodu, která mu umožnila poměrně přesný výpočet výšky ze země.

Sotva dorazil do opuštěného pískoviště, upravil se břehu pec a uvařil na ní oběd. Žádné jídlo mu už dlouho nechtutalo tak, jako ty primitivní placky z mouky a vody. Pak prohrabával kupy oblázků a vybíral z nich kamínky, které se mu líbily tvarem nebo zbarvením.

Výhled z batličky skicák, barevné tužky a pokusil se nakreslit modrý zvonek, který tu roste. Ve vysychající kaluži na polní cestě objevil otisky smřích kopytek a pořídil si jejich sádrový odlitek. A když došel do smrkového lesa, objevil velké mraveniště. Tam strávil skoro hodinu pozorováním tohoto pozoruhodného národu.

Na zapečtině cestě šel kolem starých, vysokých topolů bílých, které rostly na loukách u řeky. Na jednu větev přiletlá strakapoud a začal do kmene vyfukávat zprávu, že tam objevil pod kůrou hmyzí larvu a pokouší se ji vydolovat. Chvilu se zájmem sledoval jeho usilovnou práci.

Po celou tu dobu, co putoval mezi poli, poslouchal skřivánky a pozoroval je, jak při zpěvu stoupají stále výš a výš a z jejich hrdla se linou nepřetržitě jásavé trýlky. Zapsal si, jak dlouho ten drobný ptáček vydrží zpívat bez přestání. U rybníčka posbíral odhozené plastové láhve a odnesl je do kontejneru v nedaleké vsi. Za odměnu si utřel vrbovou větvičku a udělal z ní píšťalku.

A když se vracel k městu, zpozoroval, jak na ještě úplně světlém západním nebi jasně září první večerní hvězda, Venuše.

Den byl nabitý programem, a přesto stačil uskutečnit sotva polovinu svých plánů. Mnohé musel odložit na příští neděli.

- Umiš dát svým výpravám také takový smysluplný obsah?
- Nebo jen jdeš a jdeš, a to, co hledáš, ti stále uniká v dálce?
- Všechno, co hledáš, je přímo zde, kolem tebe, na každém kroku. Jen to objevit!

Přemýšlení o pokladu

CÍL:

Žáci si uvědomí smysl třídění odpadu a šetření neobnovitelných zdrojů.

POMŮCKY:

Nastříhaná příloha **Laponská moudrost**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Se žáky pročteme a rozebereme články v učebnici. Můžeme tyto činnosti udělat frontálně nebo můžeme třídu rozdělit do tří skupin a určit každé skupině jednu oblast, kterou proče, prodiskutuje a seznámí s ní ostatní spolužáci.

Hodnotová reflexe:

- Znali jste informace, o kterých jste četli?
- Překvapilo vás něco?
- Co jste si uvědomili?

2. Práce ve třídě

a) Jak předcházet vzniku odpadů

Vzhledem k množství odpadu a omezeným možnostem recyklace je třeba se zabývat možnostmi prevence vzniku odpadů. Formou brainstormingu můžeme se žáky přijít na to, jak je možné předcházet vzniku odpadů. Jejich nápady zapisuje učitel na tabuli, a jakmile je sběr ukončen, zahájíme diskuzi. Můžeme vybrat činnosti, které jsou v prevenci vzniku odpadů nejúčinnější, které jsou reálné, které nikoli. Výroky můžeme seřadit podle uvedených kritérií (účinnost, reálnost). Žáci mohou uvést, která z těchto opatření již dělají nebo která by rádi dělali do budoucna.

b) Laponská moudrost

Nakopírujeme a rozstříháme přílohu **Laponská moudrost**, kartičky promícháme a rozmístíme po celé třídě. Žáky rozdělíme do dvou (případně více) skupin. Úkolem skupin bude sestavit starou laponskou moudrost. Žáci ve skupinách běhají štafetu: každý vyběhne k jednomu slovu, zapamatuje si ho a běží zpět předat informaci zapisovateli. Na kartičkách je uvedeno číslo, které znamená pořadí slova v přísloví; žáci si musí zapamatovat i toto číslo. Na trase může být vždy jen jeden ze skupiny. Kartičky se slovy se nesmějí odnášet, ani se nesmí volat na zapisovatele. Systém sestavování věty necháme na žácích.

Řešení: „Neber si všechno. Využij vše, co si vezmeš. Vezmi si jen to, co opravdu potřebuješ.“

Na závěr můžeme se žáky diskutovat o významu přísloví.

Hodnotová reflexe:

- Co se vám na aktivitě nejvíc líbilo?
- Co bylo pro vás těžké a náročné?

Náhled pracovního listu

Lekce
30

LAPONSKÁ MOUDROST

NEBER ¹	SI ²
VŠECHNO ³	VYUŽIJ ⁴
VŠE ⁵	CO ⁶
SI ⁷	VEZMEŠ ⁸
VEZMI ⁹	SI ¹⁰
JEN ¹¹	TO ¹²
CO ¹³	OPRAVDU ¹⁴
POTŘEBUJEŠ ¹⁵	

3. Transfer do života

Učebnice:

Přesvědč se!

- Podívej se po svém okolí a hledej věci na jedno použití.
- Snaž se představit si, odkud pocházejí. Vezmi si roli toaletního papíru a představ si, že je to strom. Vezmi si pytlík z polyethylenu nebo mikrotenu a pokus se představit si ho jako ropu nebo dokonce jako uhynulé zvíře. Snaž se vidět obal jako drahý kov v podzemí.

Hodnotová reflexe:

- Zdají se ti teď tyto věci důležitější?
- Proč?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Je nutné si uvědomit, že naše poklady – naše přírodní zdroje jsou neobnovitelné, a tak se k nim také chovat.

Na co se mohou žáci ptát:

Odpovědi na otázky v učebnici:

Z čeho se vyrábí sklo (z písku).

Kolikrát lze recyklovat plechovku (znovu a znovu).

Kolik plastových lahví spotřebují Američané za pět dní (v USA je asi 316 mil. obyvatel – c) je správně).

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 6: Etika a ochrana přírody a životního prostředí

Lekce
30

Přemýšlení o pokladu

„Tato země bude tvým světem. Jak s ní budeš zacházet, je na tobě. A čím víc o tom budeš vědět, tím víc pro to můžeš udělat.“
(Randi Hacker a Jackir Kaufman)

PŘEMÝŠLENÍ O POKLADU

Zakopaný poklad! To připomíná piráty a zakopané bedny plné zlata. Zlato je však jen jedním z pokladů zakopaných v naší Zemi. Existuje mnoho podivuhodných věcí, které tato planeta již miliardy let ukrývá. Kolik jich umíte vyjmenovat? Jsou tu ropa, železo, stříbro, písek, hliník, měď... A mnohdy bychom pokračovat dále nemohli... Tyto poklady jsou darem Země nám všem lidem. V zemi jimi ohlíváme naše domovy, vyrábíme z nich nářadí, vaříme v nich... Ve skutečnosti neexistuje nic, na co bychom je nepoužívali. Ale je jich omámeně mnohá. Až je všechny spotřebujeme, už žádné nebudou. Je na nás, abychom rozhodli, co bude dál. Máme je všechny vytěžit ze Země a přeměnit ve věci, které ve skutečnosti nepotřebujeme? Nebo je máme chránit, abychom je měli stále? Zní to jako hloupá otázka, ale nepoložili jsme ji dost často! Teď je na vás, abyste se ptali – a také sami odpověděli. Vždyť zakopané poklady patří i vám!

Staň se lupičem lahví a sklenic!

Hádanka

Z čeho se vyrábí sklo?
a) z mražené vody
b) z písku
c) z okenních tabulí

- Víš to?**
- Měsíčně vyhadzujeme tolik skleněných lahví a sklenic, že bychom s nimi mohli naplnit celý panelák.
 - Sklo se recykluje v továrnách, kde se lahve rozbíjí na malé kousky, ty se pak roztaví a smíchají s novým sklem.
 - Lidé už vyrábějí sklo přes tři tisíce let.
 - Dlouho bylo sklo považováno za něco drahocenného. Dnes, protože se vyrábí poměrně snadno, ho považujeme za odpad.
 - Energie ušetřená recyklací jedné láhve rozsvítí 100wattovou žárovku na čtyři hodiny.

Co můžeš udělat ty?

Plechovky do sběru!

Hádanka

Kolikrát lze recyklovat jedinou plechovku od konzervy?
a) ani jednou
b) jednou
c) znovu a znovu a znovu

Začněte jednat

CÍL:

Hledání a nalézání jednoho z východisek a řešení neutěšeného stavu přírody kolem nás. Pochopit důležitost zachování rovnováhy mezi životním prostředím člověka a přírodním prostředím. Hledání cest.

POMŮCKY:

K variantě: barvy, pastelky, fixy, velké papíry nebo balicí papír

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Pomáháme přírodě, pomáháme všem živým bytostem, pomáháme sobě. Je možné využít téma v učebnici jako senzibilizaci, transfer či samostatnou hodinu.

Hodnotová reflexe:

- *Zažili jste nějakou situaci, kdy vám bylo opravdu smutno ze zničené přírody?*
- *Máte naopak nějaký pěkný zážitek týkající se ochrany přírody?*
- *Jak se vy sami zapojujete např. do sběru odpadních surovin nebo recyklace?*

2. Práce ve třídě

Věřím, že po první i druhé aktivitě je jasné, co je správné a co je špatné. Určitě si mnozí z vás tento fakt nezdůvodnili pouze racionálně, ale díky silnému prožitku ve vás vzniklo i silnější citové pouto k přírodě, k prostředí, ve kterém žijete. Každý se může mýlit. Musíme se naučit své omyly přiznat a hledat, jak je napravit.

Uděláme si „brigádu“ a uklidíme zimní nepořádek. Vytvoříme velkou hromadu. Pokusíme se pracovat cílevědomě a během práce přidávat s potěm na tu hromadu i odpadky, které nosíme ve své duši – závist, nenávist, ješitnost a další nepěkné vlastnosti, které možná máme.

Až skončíme, prohlédneme si svoje dílo (hromadu odpadků), rozhlédneme se po uklizeném okolí, umyjme se a příjemně (jak jinak) unaveni se pokusme utřídit si svoje pocity.

Hodnotová reflexe:

- *Jak na vás působil pohled na uklizené okolí (např. školy)?*
- *Změnil se váš vztah k tomuto místu?*
- *Změnil se váš vztah k vašim spolužákům, kteří s vámi pracovali?*
- *Změnil se váš vztah k sobě samému? Nemáte pocit vnitřní očisty? Změnilo se vaše sebehodnocení?*
- *Myslíte si, že pěkné prostředí utváří kladně naše vztahy k sobě, přírodě, světu?*

3. Transfer do života

Snažím se vytvářet aktivní postoje k životu a trávit svůj volný čas smysluplně a tvořivě.

Náhled pracovního listu

*K této lekci není
pracovní list*

Hodnotová reflexe:

- Co se vám v minulém období (týden, 14 dní) podařilo?
- Museli jste při tom překonat svoji pohodlnost nebo chuť trávit čas na počítači či u televize?
- Jaký jste ze sebe měli pocit?

Varianty:

Šetřit v dnešním světě znamená vzdát se něčeho, co vůbec nebo v takovém množství, které užívám většinou pro své pohodlí, nepotřebuji.

V klidu si navodíme takovouto představu: sobecký člověk svou činností bezohledně vyhubil vše živé – rostliny i živočichy – na Zemi. Na holém, skalami a pískem pokrytém povrchu stojím já a celou tuto scénu pozoruji. Sedneme si, zavřeme oči a oddáme se této představě. Nesnažte se o svém úkolu přemýšlet, situaci prožívejte – je to náš sci-fi příběh.

Po skončení si ve skupinkách své prožitky a pocity utřídíte a seznámte se s nimi navzájem. Vezměte si papír, pastelky, fixy, vodovky apod. a jako skupina barevně vyjádřete, co jste cítili. Svě práce v rámci skupiny vystavte a formulujte názor celé skupiny.

Hodnotová reflexe:

- Jaké pocity ve vás během aktivity převládaly?
- Jak vám během aktivity bylo?
- Jaké barvy převládaly ve vašich představách?
- Jaké myšlenky vám probíhaly hlavou? O čem jste uvažovali?
- Vypadá takhle nějak „konec světa“?
- Co bylo příčinou této situace?

Transfer do života

Celý příští týden se snaž šetřit vodou, energiemi, omez spotřebu obalů, sbírejte či recyklujte odpady, pečujte důkladněji o čistotu svého okolí.

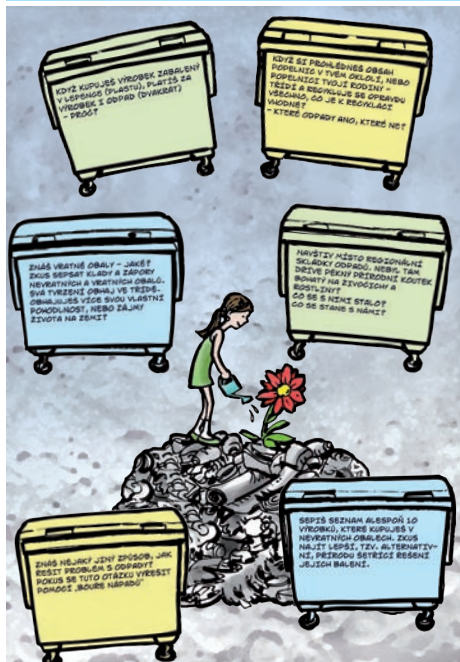
Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 6: Etika a ochrana přírody a životního prostředí

Lekce
31**Začněte jednat**

„Začněte jednat a budete mít sílu.“

(R. W. Emerson)

44

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti dařilo plnit tento úkol?
- Zapojil/a jsi do něj i členy své rodiny?
- V jaké oblasti se ti dařilo?
- V jaké oblasti se ti naopak nedařilo?
- Jaký máš ze sebe pocit?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Je nejvyšší čas začít jednat.

Poznámky:

Dospívání

Čas dospívání je časem velkých tělesných, psychických, citových a sociálních změn. Je to čas přípravy na dospělost, samostatnost a zodpovědnost za vlastní život. Vývojovým úkolem tohoto období je objevení smyslu života, profesní orientace a přijetí své sexuální identity.

Cílem tématu je uvést nenásilnou formou žáky do tématu dospívání a pomoci jim připravit se na dospělost. Příjemná, a přitom bezpečná atmosféra je nutná k vytvoření otevřené komunikace.

Aktivity a hry zařazujeme citlivě podle vyspělosti skupiny.

Cesta k dospělosti

CÍL:

Žáci poznávají dospívání jako náročné období plné změn, které prostupují celou osobnost. Chápat dospívání jen jako období tělesných změn by bylo velmi zavádějící a neúplné. Dospívání ve skutečně zralou osobnost se děje ve třech oblastech, které je nutné stejnoměrně rozvíjet.

POMŮCKY:

Pracovní list **Život v kukle** rozstříháme a jednotlivé nadpisy nalepíme na balicí papíry nebo čtvrtky či papíry A3, fixy, izolepa.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

1. Práce s textem z učebnice POUČENÍ OD MOTÝLA

Přemýšlení o dospívání začneme příběhem z učebnice. Než příběh přečteme, můžeme se zeptat, zda už někdo ze žáků sledoval dokonalou proměnu motýla, noční můry nebo i jiného hmyzu.

Hodnotová reflexe:

- Některé těžkosti jsou potřebné pro zdravý vývoj člověka.
- Co vnímáš jako těžkost ve tvém životě?
- Posiluje tě zdolávání těchto nepříjemností? Proč ano? Proč ne?
- Co tě v životě nejvíc posunulo ve tvém vývoji?
- Bylo to spojené s radostí, nebo spíš s obavami?

2. Návěst ve třídě

Práce s textem v učebnici DOSPÍVÁNÍ

Žáky rozdělíme do skupin a každá skupina nastuduje jednu oblast dospívání a představí ji ostatním (jedno téma může zpracovat i víc skupinek).

Práce ve skupinách (s využitím pracovního listu **ŽIVOT V KUKLE**)

Na stěny třídy umístíme sedm balicích papírů. Na každém bude nalepený jeden z nápisů z pracovního listu:

1. Fyzická oblast – ZDRAVÁ STRAVA v období překotného růstu v dospívání
2. Fyzická oblast – HYGIENA: co vše patří k běžné hygieně dospívajících?
3. Psychická oblast – AKTIVITY pro dobrou pohodu
4. Psychická oblast – RODINA: co potřebujeme od své rodiny, aby nám bylo dobře?
5. Duchovní oblast – VZORY pro život, zajímavé osobnosti
6. Duchovní oblast – TIPY NA HEZKÝ FILM, KNÍŽKU, PÍSNIČKU
7. Duchovní oblast – PŘÍRODA: co obdivujete v přírodě?

Na aktivitu vymežeme cca 15 min.

Náhled pracovního listu

Lekce
32

ŽIVOT V „KUKLE“

1. ZDRAVÁ STRAVA

Co, kdy a jak jíst? Popište také zásady správného stravování:

2. OSOBNÍ HYGIENA

Co dělat, abychom se já i moje okolí cítili svěže a pohodlně:

3. AKTIVITY

Burza sportovních a jiných nápadů proti nudit:

4. RODINA

Co potřebujeme od své rodiny, aby nám (dětem i rodičům) bylo spolu dobře:

5. OSOBNOSTI

Kdo nám může být vzorem, inspirací (k děláni dobrých skutků, k dosahování dobrých výsledků v práci, sportu... v životě):

6. TIPY NA DOBRÉ FILMY, KNIHY, HUDBU

Rozvíjet svoji osobnost znamená mít přehled o tom, co je zajímavé číst, poslouchat a sledovat:

7. PŘÍRODA

Co obdivujete, čerpáte z pobytu v přírodě (aneb proč neprosedět život u PC nebo TV):

Žáci ve skupinách obcházejí (např. podle směru hodinových ručiček) jednotlivé plakáty a dopisují svoje nápady. Povzbudíme je ke kreativě a čitelnému psaní velkými písmeny.

Na závěr se skupina vrátí zpět ke svému původnímu stanovišti, přečte si nápady ostatních a nejlepší zvýrazní. Poté seznámí každá skupina třídu s nejlepšími nápady.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám pracovalo ve skupinách? Mohl se každý svobodně vyjádřit a měl k tomu dostatek prostoru?
- Kdo měl dobré nápady?
- Dokázal/a jsi prosadit svůj nápad, aby byl zaznamenaný na plakát?
- Kdo byl při hodině aktivní? S kým se zvlášť dobře pracovalo?
- Jak hodnotíš sám/sama sebe, svoji dnešní kreativitu a nápady?
- Který tip nebo nápad tě nejvíce zaujal?
- U kterého stanoviště jsi měl/a nejméně nápadů?

3. Transfer do života

Z tipů, které zazněly při hodnotové reflexi, si vyber minimálně jeden, o němž si myslíš, že by ti prospěl, a realizuj ho. (Může to být tip na dobrou knihu, aktivitu s rodinou, inspirace pro osobní hygienu či další). Na závěr si sdělte, pro co jste se rozhodli.

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti povedlo zvládnout úkol z minulé hodiny?
- Byl pro tebe úkol spíš zábavou, nebo nutnou povinností?
- Všiml si někdo, že děláš něco mimořádného?
- Doporučil/a bys tento „tip“ někomu dalšímu? Proč ano, proč ne?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Dospívání je časem příprav na dospělost a týká se rozvíjení celé osobnosti ve všech oblastech života.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 6. ročník ZŠ ■ Téma 6: Etika a ochrana přírody a životního prostředí

Cesta k dospělosti

Lekce
32

„Lidský život má smysl, jestliže přinesl na svět trochu lásky a dobra.“

(Alfred Delp)

POUČENÍ OD MOTÝLA

Člověk pozoroval kukku motýla. V zámotku se objevily malé otvory, člověk pozoroval několik hodin motýla, jak se usilovně snaží protlačit tělo tímto malým otvorem ven. Pak se zdálo, jako by se už nic nedělo. Zdálo se, že se motýl dostal tak daleko, jak mohl, a že se už dál dostat nemůže.

Člověk se tedy rozhodl motýlůvi pomoci: vzal nůžky a kukku rozřízl.

Motýl se z ní pak snadno dostal. Měl však scvrklé tělo, byl drobný a měl sraštělá křídla.

Člověk pokračoval v pozorování, protože čekal, že se křídla každou chvíli rozevrou, zvětší a rozšíří, aby byla schopná nést tělo motýla a aby byla pevná. Nic z toho se nestalo.

Motýl ve skutečnosti strávil zbytek života ležením na scvrklém těle a sraštělými křídly. Nikdy nebyl schopen létat.

Člověk ve své netrpělivosti nepochopil, že omezuje zámotek a zápas nutný k tomu, aby se motýl dostal přes drobný otvorek, je způsob, jakým příroda vytlačuje tekutinu z těla motýla do jeho křídla, aby byl schopný létat, až se jednou ze zámotku osvobodí.

Někdy jsou těžkosti přesně tím, co v životě potřebujeme. Cesta přeměny od dítěte k dospělému člověku se také nedá uspěchat. Ale jen tak z nás bude krásný motýl (G).

(Autor neznámý)

- Proč potřebuje motýl tolik času, aby se dostal z kukky?
- Proč se proces nedá urychlit?
- Jak tedy zničit poučení od motýla?
- Lze toto poučení aplikovat i na jiné situace? Které?
- Žalila jsi situaci, která tě posílila, protože vyžadovala trpělivost, vytrvalost a odvahy? Bylo by tvoje vyláskování stejné cenné, i kdyby ti někdo pomohl?
- Co ti dodávalo odvahy, aby ses nevzdal?
- Proč motýl nemohl létat?
- Kdy tebe těžkosti posílily?

DOSPÍVÁNÍ

Abyste byli dospělí motýli/člověk opravdu krásný, je nutné rozvíjet celou osobnost. A celá osobnost, to není jen tělo, ale také psychika a duchovní rozměr, díky kterému člověk nalezá smysl svého života. V některé oblasti se vyvíjíme, aniž se musíme přičinit, jinde to bez našeho úsilí nejde.

Aktivně se podílet na svém dospívání znamená rozvíjet a pěstovat vědomě všechny tyto tři oblasti. Je to cesta těžká, ale stojí za to. Rozvinout svoji osobnost v těchto oblastech znamená, že tvůj život dostane hloubku a cíl.

Na co se mohou žáci ptát

Alfred Delp (15. září 1907 v Mannheimu, velkovévodství Baden – 2. února 1945 v Berlíně) byl německý jezuitský kněz, který byl popraven za odpor proti nacistickému režimu v Německu.

Agrese = nepřiměřená a často destruktivní (ničivá) reakce

Apatie = ztráta motivace, lhostejnost, naprostá pasivita

Deprese = sklíčenost, stav projevující se pocitem smutku, úzkosti, strachu, ztrátou zájmů

Doporučení/pozor:

Mezi žáky a jejich znalostmi mohou být velké rozdíly, proto k tomuto tématu přistupujeme velmi citlivě.

K uvolnění atmosféry, zvlášť v ostýchavých skupinách, přispějí různé taktické hry zaměřené na spolupráci ve skupině. V této a následujících lekcích budou uvedeny různé kontaktní a teambuildingové hry.

Varianty:

Hra: ZASEDÁNÍ

Skupina vytvoří klasický kruh, tak aby se všichni dotýkali rameny. Potom udělají všichni vpravo v bok a tři úkroky do středu kruhu. Takto vznikne podstatně menší kruh, který usnadní následující činnost.

Každý uchopí v pase partnera před sebou. Potom nastane rozhodující manévr. Všichni udělají podřep a každý si odvázně sedne na kolena hráče za ním. Povede-li se to napoprvé, je to působivé pro účastníky i diváky. Stačí zaváhání jednoho z početné skupiny a je z toho hromadný pád. Na důkaz, že všichni pohodlně sedí, pozvednou paže a zatleskají. To není vše.

Skupina má ještě šanci předvést vrcholnou koordinovanost v pohybech. Pokusí se totiž v této poloze pochodovat. Nejprve posun levou a pak pravou nohou. K tomu už je třeba zvukový doprovod.

Doporučení/pozor:

Velké váhové a výškové rozdíly mezi hráči zmírníme jejich vyváženým rozmístěním v kruhu.

Hra: MONSTRUM aneb Osm nohou a tři ruce

Úkolem skupiny je vytvořit společně živé monstrum, které se dotýká určitým počtem končetin a vytváří jeden celek. Sestavené monstrum zkusí překonat vzdálenost určeného počtu metrů. Během pohybu tohoto stvoření musí být všichni, kteří ho tvoří, ve vzájemném kontaktu některou částí těla. Přerušování celistvosti znamená ukončení pokusu a návrat za startovní čáru. Pro tvorbu monstra zadáme určitý počet nohou a rukou. Hru můžeme postupně ztěžovat tím, že snížíme počet končetin, které se mohou dotýkat země.

Doporučení/pozor:

Nedovolíme vytváření nebezpečných formací, přetěžování jednotlivých členů skupiny, zajistíme bezpečný prostor pro pohyb skupin.

Poznámky:

Čas proměn

CÍL:

Žáci si rozšiřují svoje znalosti a základní postoje k tělesným a duševním změnám v období dospívání. Cílem je rozumět tělesným změnám v dospívání u dívek a chlapců. Doporučujeme využít mezipředmětové vztahy, zvláště biologie člověka. Znat a používat správnou terminologii v oblasti sexuality je základní předpoklad pro porozumění svému tělu a zároveň i prevence před užíváním hrubých a společensky nepřipustných výrazů. Odstranit předsudky, přirozeně hovořit o otázkách pohlavního dospívání, a přitom zachovat tématu důstojnost i potřebnou intimitu – to vše je cílem této lekce.

POMŮCKY:

Pracovní list **ZNÁME SAMI SEBE?**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Lze pustit z Youtube úryvek písně: Barbora píše z tábora od Z. Svěráka a diskutovat o tom, co se v Barboře odehrává a zda by takhle Barbora reagovala i dříve.

Formou diskuze je vhodné zapojit žáky nejprve do tématu fyzické a psychické změny v dospívání a společně objevovat, co je nyní v jejich prožívání jinak než dříve. Jednotlivé změny zapisují žáci na tabuli. Barevnou křídou lze odlišit, zda se jedná o fyzické nebo psychické změny. Teprve potom pracujeme s učebnicí a doplníme informace, které nezazněly.

Hodnotová reflexe:

- Co jsem si při brainstormingu uvědomil/a?
- Které změny se týkají už i mě?

2. Návčik ve třídě

Práce s pracovním listem **ZNÁME SAMI SEBE?**

Žáci mohou pracovat samostatně a potom diskutovat v heterogenních dvojicích podle pohlaví žáků. Následuje diskuze ve skupině.

Znáš své tělo (řešení):

Mužské pohlavní ústrojí:

1. Varle
2. Nadvarle
3. Prostata
4. Chámovod
5. Močová trubice
6. Penis, topořivá tělesa

Ženské pohlavní ústrojí:

1. Děloha
2. Vaječníky
3. Děložní čípek
4. Pochva
5. Vejcovody

Hodnotová reflexe:

- Co mi ještě není v této oblasti jasné?
- Mám v oblasti tělesných a psychických změn ještě nějaké pochybnosti?
- Byla hodina přínosná?
- Co přispělo k dobré atmosféře při hodině?

3. Transfer do života

Každý žák se pokusí do příští hodiny pobavit s rodiči na téma dospívání. Na to, jak vypadalo dospívání rodičů, jak dospívání prožívali, co je v té době trápilo a těšilo, zda si rozuměli s rodiči, s kým se kamarádili. Citlivé otázky ohledně prvních projevů pohlavního dozrávání jsou také na místě. Na začátku rozhovoru mohou žáci využít učebnici i vyplněný pracovní list.

Náhled pracovního listu

Lekce
33

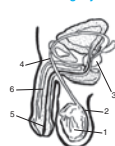

ZNÁME SAMI SEBE?

A: Vybarvi pojmy podle toho, k jaké postavě patří (červeně dívky, modře chlapci nebo modročerveně):

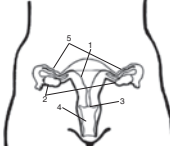
urychlení růstu	zvětšování prsů	ochlupení v podpaží
pravidelné měsíční krvácení (menstruace)	změny hlasu - mutace	
výron semene ve spánku (noční poluce)	ztopoření penisu (erektce)	
vytváření estrogenu a progesteronu	tvorba pohlavních buněk - vajíček	
růst vousů	akné	
dozrávání pohlavních buněk	vytváření testosteronu	
zvýšené pocení	dozrávání pohlavních žláz	
výron semene (ejakulace)	časté změny nálad	
dotváření a zvětšení zevních pohlavních orgánů	zaoblování boků	

B: Znáš své tělo? Víš, jak se jednotlivé orgány v těle jmenují? Spoj správné pojmy s pohlavními orgány:

ŽENSKÉ POHLAVNÍ ORGÁNY:
vaječníky, děložní čípek, pochva, vejcovody, děloha

MUŽSKÉ POHLAVNÍ ORGÁNY:
penis, nadvarle, varle, prostata, chámovod, (močová trubice)

Hodnotová reflexe:

- Povedl se rozhovor s rodiči? Proč ano, proč ne?
- Bylo možné mluvit s oběma rodiči, nebo jenom s jedním?
- Bylo to přínosné pro vztah mezi vámi?
- Dozvěděl/a ses něco, co ti pomohlo pochopit vlastní dospívání?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Dospívání je napínavé období plné zázraků, které se dějí v lidském těle.

Na co se mohou žáci ptát:

Období dospívání je členěno na tři fáze: prepuberty, puberty a postpuberty (adolescence). V pubertě začíná vývoj tzv. druhotných pohlavních znaků, způsobený chemickými látkami – HORMONY. U savců rozlišujeme samičí a samčí pohlavní (rozmnožovací) orgány:

A: MUŽSKÉ POHLAVNÍ ÚSTROJÍ:

Mužské pohlavní žlázy VARLATA jsou párový orgán uložený v ŠOURKU. Vznikají zde:

- a)** Hormon TESTOSTERON (způsobí v pubertě zvětšení penisu a varlat),
- b)** Pohlavní buňky SPERMIE (vzniká jich několik miliónů od mládí po stáří). SPERMIE potřebují ke zrání nižší teplotu. Zralé se soustřeďují v NADVARLETI, kde získají pohyblivost. Další látky získají z předstojné žlázy PROSTATY při průchodu CHÁMOVODEM. Tak vznikne semeno = EJA-KULÁT. Při pohlavním dráždění dojde k vypuzení spermií chámovodem a MOČOVOU TRUBICÍ se dostanou ven z těla. To se nazývá EJAKULACE. Je-li to ve spánku, pak se výron semene nazývá POLUCE. Zevní pohlavní orgán se nazývá PYJ = PENIS. Má tři topořivá tělesa, po naplnění krví se ztopoří, dojde k EREKCI.

B: ŽENSKÉ POHLAVNÍ ÚSTROJÍ:

Ženské pohlavní žlázy VAJEČNÍKY jsou párový orgán, který se nalézá v dutině břišní. Produkují:

- a)** hormony ESTROGEN, PROGESTERON, androgeny,
- b)** pohlavní buňky VAJÍČKA.

VAJÍČKA existují již při narození, dozrávají od puberty až do klimakteria.

Zralá vajíčka putují VEJCOVODEM do DĚLOHY. Uvnitř dělohy je SLIZNICE, která je před vyplavením vajíčka prokrvená = připravená pro zahníždění oplozeného vajíčka. Není-li oplozené, děložní sliznice se odlupuje a odchází ven z těla při MENSTRUACI (3–6 dní). Vajíčka dozrávají střídavě v levém nebo pravém vaječníku, zrají průměrně 28 dní.

DĚLOŽNÍ ČÍPEK spojuje dělohu s POCHVOU.

POCHVA je vně kryta kožními řasami = VELKÉ A MALÉ STYDKÉ PYSKY. Vchod je zúžen do prvního styku PANENSKOU BLÁNOU.

ROZMNOŽOVÁNÍ slouží všem živým organismům k vytváření nových jedinců, a zajišťuje tedy i přežití lidského druhu. Při pohlavním rozmnožování dochází ke splnutí dvou pohlavních buněk – vajíčka a spermie. Spermie a vajíčko se spojí dohromady po intimním aktu zvaném pohlavní styk.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 7: Dospívání

Lekce
33**Čas proměn**

K základním úkolům dospívání patří:

1. přijmout sebe sama, svoji sexualitu,
2. najít svoji profesní orientaci,
3. najít smysl svého života.

DOSPÍVÁNÍ JAKO ČAS PROMĚN:

ZMĚNY TĚLESNÉ	♂	♀
Dozrávání pohlavních žláz:	– varlata	– vaječníky
Tvorba pohlavních buněk:	– spermie	– vajíčka
Vznik hormonů:	– testosteron	– estrogen, progesteron
Růst sekundárních pohlavních znaků:	– nárůst svalů, změna hlasu, zvětšení penisu a varlat, tělesné ochlupení	– zvětšování prsů, zaoblování postavy, tělesné ochlupení
Projev tělesné zralosti:	– poluce = přirozený jev doprovázející dospívání	– menstruace = pravidelné měsíční krvácení
Zvýšené pocení, únava		
Změny oblouje, trupu, končetin		
Kožní změny, např. akné		
Urychlení růstu a hmotnosti		
ZMĚNY PSYCHICKÉ		

- hledání vlastního já – sebezpej, období negativismu, vzdoru k autoritě (učitel, rodič, dospělý svět)
- snaha vymáhat se z vlivu rodiny a nahrazení vlivem vrstevnické skupiny
- změny způsobu a kvality myšlení (abstraktní myšlení; utváření ideálních norem chování – útky od reality do ideálního světa, snění; konflikty s realitou; přehnaná kritika vůči sobě i dospělým atd.)
- změny v citové oblasti a v prožívání, náladovost
- počátky zájmu o druhé pohlaví
- rozhodování o vlastním životě – úvahy o sobě: „Kdo jsem?“
- snaha někam patřit
- přemýšlení o smyslu života
- změny zájmů (péče o zevnějšek, nakupování...)

Doporučení/pozor:

Vědomosti žáků budou na různé úrovni, proto je důležité vést celou skupinu ke vzájemné toleranci a respektu.

Kontaktní hru s názvem **ELEKTŘINA** je možné provést na konci hodiny. Může pomoci uvolnit napětí, odstranit bariéry mezi dětmi. Mnoho dětí se v tomto věku stydí držet druhého za ruku, přitom ale po kontaktu často touží.

Hra: ELEKTŘINA

Hráči se rozdělí do dvou skupin o stejném počtu hráčů, kteří se za sebou chytí za ruce. Vedoucí se postaví mezi tyto dvě skupiny tak, že je spojí. Ve stejnou chvíli stiskne oběma rukama prvního hráče z každé skupiny a ten potom druhou rukou stiskne ruku dalšího hráče a dalšího... až stisknutí dojde až k poslednímu hráči skupiny, který co nejrychleji uchopí menší předmět ležící volně mezi posledními hráči skupin, tak aby na něj oba dobře dosáhli (nebo zvedne ruku). Skupina, jejíž hráč uchopí tento předmět (nebo zvedne ruku), získává bod. Hra má několik kol, vítězí skupina, která má více bodů.

Poznámky:

Hodnotová reflexe:

- Který symbol mě nejvíc zaujal a proč?
- Co jsem si při tvoření uvědomil/a?
- Jaký je rozdíl mezi láskou a přátelstvím?
- Jak se pracovalo s rýží? Proč byl vybrán zrovna tento materiál k tvoření symbolů?

Práce s pracovním listem ANKETA

Žáky rozdělíme do skupin, maximálně po šesti žácích. Každá skupina dostane pracovní list a její členové udělají mezi sebou průzkum. Výsledky se pokusí názorně barevně zpracovat do grafu.

S výsledky seznámí ostatní skupiny. Například formou prezentace před třídou, kdy skupinu zastoupí její mluvčí.

Hodnotová reflexe:

- Co si při zpracování ankety žáci uvědomili?
- Kdo je spokojený se svým zdrojem informací?
- Kdo si myslí, že informace, které získává, jsou korektní (objektivní, správné)?
- Kdo byl spokojený s prací ve skupině?
- Jaká atmosféra panovala při vyplňování ankety?
- Mohli si dovolit říct všichni pravdu?

3. Transfer do života

Každý vztah je jako květina, o kterou se její majitel musí starat, jinak uvadne. Starám se dobře o své přátele? Jsem dobrým kamarádem/kamarádkou? Starejme se tento týden více o své přátele. Vymysli konkrétní věc, kterou potěšíš svého kamaráda/kamarádku, a uskutečni ji.

A ještě druhý úkol: máš-li profil na sociální síti, zkontroluj ho, zda tam nemáš veřejně dostupné osobní údaje a nevhodné fotografie. (Údaje, které tam zveřejníš, nejsou totiž už tvým majetkem, ale majetkem společnosti, která síť provozuje.) Důkladně přemýšlej o svých on-line přátelstvích.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 7: Dospívání

Lekce 34 Přátelství a láska

„Pokaždé, když se na někoho usměješ, je to úkon lásky, dar tomu člověku, krásná věc.“ (Matka Tereza)

JAKÉ PODOBY MÁ LÁSKA?

- mateřská láska
- otcovská láska
- rodičovská láska
- láska v rodině
- dětská láska
- partnerská láska
- sourozenecká láska
- láska ke zvířatům
- láska k rodné zemi
- patologická láska
- láska až za hrob
- láska k přírodě
- první láska
- platonická láska
- láska na první pohled

CO SI ŠKOLÁCI PŘEDSTAVUJÍ, KDYŽ SE REKNE LÁSKA?

Představte si, že jste osloveni redaktorem časopisu a máte odpovědět na stejnou otázku. Co odpovíte? Porovnejte odpovědi ve třídě a navrhněte, které odpovědi by stály za otištění.

CO LÁSKA NENÍ?

Markétka bylo osm, když se na internetu seznámila s lidmi, které zajímaly podobné věci. Zlášťel jeden kluk se zdál moc prima. Pak se najednou v poště objevil vzkaz, kde jí psal, že se asi malíčko zamiloval. Protože se jí také zdál fajn, odepsala mu podobně a dál si psali jako dříve. Za pár dní ji tenthle kluk požádal, aby mu poslala nějakou svou fotku. Vymlouvala se, že zrovna žádnou hezkou nemá a neví, jak ji sehnat. Když našel náhodou dnu, rozhodla se mu poslat fotku z prázdnin. Psal, jak velkou má radost. O týden později ji požádal o fotku, kde by na sobě měla plavky. To se Markétce rozhodně nelíbilo a jasně napsala, že takovou fotku nikomu poslat nebude. Z ničeho nic se její kamarád úplně změnil. Na chatu ji napadal, nadával. Také jí napsal, že beztak jednu její fotku má, a jestli mu nepoleje další, napíše jejím rodičům, co všechno už mu posílala a napsala. Markétka nemohla spát a skoro ani jíst. Toho, jak je smutná, si všimla jedna z kamarádek a Markétka se jí nakonec svěřila. Kamarádku napadlo zavolat na Linku bezpečí. I když se Markétka nejdřív styděla, nakonec se jí povedlo s konzultantkou linky vymyslet, co má dělat. Markétka se svěřila namísto a společně poslaly všechny zprávy „kamarádce“ správce chaty. Protože Markétka nebyla první, koho se pokoušel takhle vydírat, rozhodl se správci zablokovat jeho účet a jeho chování oznámil na polici.

<http://pomoc-online.saferinternet.cz>

KYBERŠIKANA se projevuje v e-mailové poště, na sociálních sítích, ale i v mobilních telefonech. Telefonem je totiž možné například fotografovat nebo natáčet oběvi v choulostivých situacích a fotografie či videa zveřejnit dál. Cílem je ublížit psychicky nebo fyzicky. Je to trestný čin.

KYBERGROOMING = chování, kdy si pachatel na internetu vytváří oběť, snaží se získat její důvěru, vybudovat s ní blízký vztah a vykládat jí k osobní schůzce. Cílem setkání je oběť zneužít.

Sexting = elektronické zveřejňování textových zpráv, fotografií či videí se sexuálně laděným obsahem. Sexting podporuje šíření pornografických materiálů a dětí, které je celosvětově zakázáno.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se ti udělat svým kamarádům radost? Proč ano, proč ne?
- Jak ses cítil/a?
- Posílilo to vaše přátelství?

OTÁZKY KE DRUHÉMU ÚKOLU:

Neprozrazuješ na sociálních sítích o sobě víc, než je potřeba?

Mohl/a bys beze studu ukázat svůj profil třeba rodičům?

Nejsou tvá on-line přátelství příliš ideální, než aby mohla být reálná?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Dospívání je vlastně přípravou na lásku. Naši věrnost, spolehlivost, obětavost můžeme vyzkoušet, prověřit a rozvíjet právě v přátelských vztazích.

Doporučení/pozor:

Je důležité zdůraznit rozdíly v pojetí lásky a přátelství, zejména odlišnosti mezi rodičovskou a partnerskou láskou (zde je potřeba velice citlivě zopakovat úskalí rodičovské lásky ve vztahu k sexuálnímu zneužívání dítěte!).

Z průzkumu v pracovním listu zjistíme, že většina dětí zjišťuje informace na internetu. Je třeba žáky informovat o tom, že všechny informace na internetu nejsou pravdivé a je nutné si internetové zdroje pečlivě vybírat.

Alarmující jsou on-line dětská pornografie, získávání osobních informací, fotografií a videí dětí, on-line násilí různého druhu, pobízení k nebezpečnému a nevhodnému chování dětí a také kyberšikana.

Děti jsou velmi často důvěřivé a pošetilé ve vztazích s druhými lidmi. Zároveň potřebují pozornost a náklonnost. Tato kombinace je činí snadným cílem při lákání k nelegálním aktivitám a k tomu, aby se samy staly oběťmi trestných činů. Podle vládní kampaně z roku 2012 je každé páté dítě obětí zneužívání. Cílem kampaně bylo naučit děti říkat: tady se nedotýkej. Na stránkách www.tadysenedotykej.org je průvodce, s jehož pomocí lze dětem vysvětlit, kde by se jich ostatní neměli dotýkat a jak mají reagovat na sexuální zneužívání a kde hledat pomoc. Video a další informace určené na pomoc dětem, rodičům a pedagogům:

<http://www.seznamsebezpecne.cz/>

<http://www.bezpecne-online.cz/video/video.html>

<http://proti-sikane.saferinternet.cz>

Na co se mohou žáci ptát:

Patologická láska = jedná se o nezdravý vztah. Může to být způsobené chorobnou žárlivostí, touhou partnera vlastnit...

Platonická láska = silný citový vztah bez sexuálních prvků. Může jít i o jednostranný cit ke druhému člověku.

Pornografie = neumělecké znázornění lidského těla či sexuálního chování, které nemá jiný účel, než podněcovat sexuální pud.

Varianty:

Hra: OHNIVÉ JEZERO

Hra OHNIVÉ JEZERO patří mezi kontaktní hry, při kterých žáci trénují ohleduplnost jeden k druhému a schopnost nabídnout a přijmout pomoc.

Hra pro menší skupiny cca 8–10 žáků. Je-li více žáků, rozdělí se do dvou skupin. Druhá skupina bude nejdříve v roli pozorovatelů, potom se vystřídají. Skupina má společně překonat vyznačené území (ohnivé jezero), a přitom respektovat následující pravidla:

Nikdo se nesmí žádnou částí těla dotknout ohnivého jezera, může se pohybovat pouze po speciálních kamenech (novinový nebo jiný papír – omezené množství!), které si budou klást před sebe. Kameny musí být neustále ve spojení s částí lidského těla, jinak okamžitě shoří. (Vezme je jezerní čarodějnice. Čarodějnice hraje dobrovolník nebo učitel.)

Šlápne-li někdo mimo tyto kameny, nemůže skupina území přejít a začíná od začátku.

Cílem je dostat celou skupinu na druhou stranu jezera.

Hodnotová reflexe:

- Bylo příjemnější pomoc nabídnout, nebo přijmout?
- Kdo byl zvláště ohleduplný a schopný myslet na ostatní členy skupiny?
- Kdo se projevil jako organizátor?
- Kdo vymyslel dobrou strategii přechodu jezera?
- Co komplikovalo úspěšný přechod přes jezero?

Poznámky:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Kyberšikana

CÍL:

Poskytnout informační základ o kyberšikaně.

POMŮCKY:

Pracovní list, pero, přístup k internetu, krátký film „Let's fight it together“

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Žákům neřekneme, co bude tématem dnešní hodiny, ale pustíme jim britský film (7 min) „Let's fight it together“, pomocí kterého naladíme žáky na téma kyberšikany. Upozorníme je na to, aby se dobře soustředili, protože s filmem budeme dále pracovat.

Hodnotová reflexe:

- O čem byl film?
- Proč jsme si ho pouštěli, s jakým tématem budeme dnes pracovat?
- Jak na vás film zapůsobil? (Na tuto otázku budou odpovídat 1–2 větami všichni po kruhu. Ostatní to nikterak nekomentují.)

2. Návěst ve třídě

1. Pokračujeme společně: Jaký dojem udělal film na vaši třídu? Zkuste formulovat co nejvíce názorů a napište je na tabuli. Aby se děti více zapojily, jakmile zformulují názor, jdou ho napsat na tabuli.
2. Rozdáme pracovní listy, nejdříve bude pracovat každý sám, později ve skupinkách. (Pokud nabudejte dojmu, že je práce pro jednotlivce moc obtížná, mohou žáci pracovat ve dvojicích, posléze ve skupinkách.) Nakonec proběhne diskuze o tom, co napsali, v komunitním kruhu.
3. Pokud si žáci nebudou vědět rady, můžeme jim doporučit, aby odpovědi na svoje otázky dohledávali v učebnici. S tímto doporučením ale nespícháme a poskytneme jim dostatek času na to, aby si svoje myšlenky utřídili.
4. Společně projdeme informace o kyberšikaně v učebnici (hlavně ty, o kterých se ještě nemluvalo –např. kam se obrátit o pomoc...).

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám pracovalo s pracovním listem?
- Bylo pro vás těžké doplnit tabulku jednotlivých postav?
- Vnímáte rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou?
- Můžeme ve škole minimalizovat důvody pro vznik šikany či kyberšikany?
- Jak bychom se tedy měli zachovat my?

3. Transfer do života

Sám jen nepřihlížej, když zjistíš, že je někdo ve tvém okolí šikanován!

Naopak, snaž se oběť podpořit a kyberšikanu nahlaš.

Náhled pracovního listu

Lekce
35

KYBERŠIKANA

1. Ve filmu se pohybuje několik postav. Zkuste se jim přiblížit. Vyplňte následující tabulku („Jak“ a „Proč“):

Postavy	Joe hlavní postava, oběť	Kim „pachatelka“	učitelka	matka	Rob kamarád
Jak? (základní rysy chování)					
Proč? (možné důvody jednání)					
A my? (tak bychom se zachovali my)					

2. Jak by ses na místě jednotlivých postav zachoval ty?

3. Zkus se se sousedem shodnout na tom, jak byste se zachovali, a zapiš to do tabulky do řádku („A my?“).

4. Co je to šikana?

5. Co je to kyberšikana?

6. Proč to vlastně útočník dělá?

Hodnotová reflexe:

Jak by ses cítil/a ty, kdyby ti v takové situaci nikdo nepomohl?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Budeme přemýšlet nad tím, jak sami média používáme a jak komunikujeme s ostatními.

Doporučení/pozor:

1. Doporučené stránky o šikaně a jak ji zvládat: Národní centrum bezpečnějšího internetu Safer internet.cz; www.saferinternet.cz
2. britský film (7 min) <http://old.digizen.org/cyberbullying/fullFilm.aspx>

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 7: Dospívání

KyberšikanaLekce
35

Na naší škole ji nechceme!

Co je vlastně kyberšikana?

- Pojem kyberšikana představuje úmyslné urážky, vyhrožování, zesměšňování nebo obtěžování druhých prostřednictvím moderních komunikačních prostředků většinou v delším časovém období.
- Kyberšikana se odehrává na internetu (např. e-maily, ICQ, v sociálních sítích – Facebook, na videích umístěných na internetových portálech) nebo prostřednictvím mobilního telefonu (např. SMS zprávami nebo nepříjemnými telefonáty).
- V případech kyberšikany mezi dětmi se většina obětí a pachatelů navzájem zná. I když pachatel jedná často anonymně, oběti mají téměř vždy podezření, kdo by se mohl za útoky skrývat. Kyberšikanu většinou páchají lidé z okolí obětí: ze školy, ze čtvrti nebo ze stejné vesnice.

Čím se liší kyberšikana od „přímé“ šikany?

- Kyberšikana nekončí po škole nebo po práci.
- Pachatelé mohou útočit kdykoliv přes internet nebo prostřednictvím mobilu, a tak je oběť pronásledována i doma. Vlastní pokoj oběť před útoky neochrání. Chrání jedině v případě, že by vůbec nepoužívala ani internet, ani mobil.
- Publikum je nesmírně široké a obsah se šíří velmi rychle. Elektronicky rozesílané zprávy nebo obrázky, které jsou on-line, nelze kontrolovat.
- Rozsah kyberšikany je mnohem větší než u „přímé“ šikany. Obsah, na který se už dávno zapomnělo, se může kdykoliv znovu objevit na veřejnosti, a pro oběť je tak i po letech mnohem obtížnější záležitost překonat.
- Pachatelé jsou anonymní. Oběť často neví, kdo na ni útočí, a žije proto ve strachu a nejistotě.
- Věk nebo vzhled přitom nehrají žádnou roli. Pachatel kyberšikany si totiž může vybudovat novou elektronickou identitu, která se často velmi liší od skutečné.

Některé případy kyberšikany jsou neúmyslné.

Stává se, že někdo nedomyšlí důsledky svého jednání. Unáhleně zveřejní fotky nebo někoho urazí. Neuvedomí si, co může pro druhého znamenat nemístný vtip. Protože pachatel takových činů nevidí reakci obětí, často ani nezjistí, co svými zraňujícími slovy nebo fotkami způsobil.

Co pachatele ke kyberšikaně vede:

Uvolnění: Kyberšikana slouží jako ventil nahromaděné agrese.

Uznání: Kyberšikanu pachatelé využívají k tomu, aby si získali pověst „frajerů“.

Posílení pocitu sounáležitosti: Většinou se odehrává ve skupině pod heslem „v jednotě je síla“.

Demonstrace síly: Kyberšikanou chce pachatel ukázat svou sílu a dát najevo, kdo má poslední slovo.

Strach: Roli často hraje strach pachatele ze selhání nebo obava, že se sám stane obětí kyberšikany. Nechce riskovat vyloučením ze skupiny.

Nuda: Kyberšikana může vzniknout z dlouhé chvíle, útočníci se například baví tím, že píšou hanlivé komentáře k fotografiím spolužáků vystaveným v sociálních sítích. Z toho se může vyvinout spor, který se postupně vyhrocuje a šíří.

Kulturní konflikty: Při kyberšikaně často hrají roli i konflikty mezi dospívajícími různých národností.

Spory ve třídě: Napětí, které se někdy objeví v každém třídním kolektivu, se stále častěji přenesou na internet, popř. do mobilních telefonů. Spolužáci se pak posmívají v sociálních sítích nebo někoho obtěžují SMS zprávami.

Všechno má svůj čas

CÍL:

Cílem této lekce je, aby žáci vnímali rozdílnost mezi mužem a ženou jako příležitost pro vzájemné obohacení, ne jako konkurenci. Žáci si uvědomují dospívání jako vývojové období přípravy na dospělost a partnerské vztahy.

POMŮCKY:

Pracovní list **VLASTNOSTI A CHOVÁNÍ**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Úryvkem z textu písně **Mokré plavky** od Z. Svěráka začneme lekci. Můžeme ji přečíst z učebnice nebo pustit z Youtube.

Hodnotová reflexe:

- Jak vyplňuješ volný čas?
- Jak si představuješ pozvání na rande?
- Jaký je rozdíl mezi pozváním do kina a pozváním do kina na rande?
- V kolika letech je ideální „randění“?

2. Práce ve třídě

Muži jsou z Marsu ♂ a ženy z Venuše ♀ (řešení):

Děvčata, vyznáte se v klučičím světě?	
1.	Ferrari.
2.	Je to posuvné měřítko.
3.	Vyrábí holicí strojky.
4.	Vrut – do dřeva, šroub má z druhé strany matičku.
5.	Hokej.
6.	Harddisk – pevný disk v počítači.

Kluci, vyznáte se v dívčím světě?	
1.	Pomáhá odstraňovat odumřelé buňky na pokožce.
2.	Top bez ramínek zdůrazňující pas.
3.	Obrázce vzniklé sešíváním látek.
4.	2 Kč, záleží na balení.
5.	3 minuty.
6.	Kalhoty ke kolenům s rozparky.

Náhled pracovního listu

Lekce 36

VLASTNOSTI A CHOVÁNÍ

JAKÉ VLASTNOSTI A CHOVÁNÍ DRUHÉHO POHLAVÍ OBDIVUJI A JAKÉ SE MI NELÍBÍ

A. Každý vyplní sám:

Co obdivuji na osobách druhého pohlaví?	Co se mi naopak nelíbí?

Tři nominace na nejgalantnějšího spolužáka (píše dívky) nebo nejsympatičtější spolužačku (píše chlapci):

-
-
-

B. Vyplní skupina:

Jaké chování, vlastnosti se nám líbí u druhých?	Co se nám u druhého pohlaví naopak nelíbí?

Tři nominace na nejgalantnějšího spolužáka (píše skupina dívek) nebo nejsympatičtější spolužáčku (píše skupina chlapců):

-
-
-

Práce s pracovním listem VLASTNOSTI A CHOVÁNÍ

Než se pustíme do práce s pracovním listem, je třeba vyjasnit, **co to znamená být sympatický a chovat se galantně.**

- ✓ První část pracovního listu nejprve vyplní každý sám.
- ✓ Potom žáci vytvoří heterogenní skupiny podle pohlaví, seznámí se s výsledky své práce a vypracují obecné závěry ve druhé části pracovního listu. Společně také navrhnou kandidáty na nominace.
- ✓ Jednotlivé skupiny seznámí třídu s výsledky práce. Dbají přitom na kultivované vyjadřování.
- ✓ Učitel upozorní na to, že se jedná o důležité poselství pro opačné pohlaví. Zdůrazní sdělení oceňující důležitost a krásu dívčího pečujícího světa (jemnost, empatii, citlivost...) a galantnost opravdového mužství.

Hodnotová reflexe:

- Která část hodiny byla pro mě nejzajímavější a proč?
- Co jsem si přitom uvědomil/a?
- Chápu rozdíly mezi muži a ženami jako příležitost pro vzájemné obohacení, ne jako konkurenci?
- Čím mohu já osobně obohatit druhé?

3. Transfer do života

V následujícím týdnu si všimněte rozdílů mezi světem dívek a chlapců. Rozdíly zaznamenejte. Chlapci budou trénovat galantní chování k ženám a dívkám ve svém okolí. Dívky budou posilovat jemné dívčí chování, schopnost naslouchání i cit pro krásu (třeba péči o sebe a své okolí).

Hodnotová reflexe:

- Zlepšilo se chování dívek a chlapců ve vašem okolí?
- Povšiml si někdo změny ve vašem chování k opačnému pohlaví? Jak na to reagoval?
- Jak konkrétně ses snažil/a splnit úkol?
- Motivoval tě někdo tím, jak plnil úkol z minulé lekce? Kdo a jak?

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 6. ročník ZŠ Téma 7: Dospívání Lekce 36

Všechno má svůj čas

Otáčil na prstě mokřina plavkama, takovou vzpomínku na léto Slávka má, upadl jí hřebínek a on hned zvedl ji ho, zeptal se, zda by šla do kina letního. Pod rosem něco mu tráviny rašilo, v hlavě mu nejspíše pořádě strážilo.

Řekla mu: prosím tě, nespádl jsi z jahody? Já byla s holčama normálně u vody, ty se tu objevis, neznáš mě, já tebe, a přitom cítíš, že stoupá až do nebe.

Řekla mu: já nemám čas, já ještě nemám čas, mě čeká ruční práce, recitace, plavání, tohleto mi podezřele zavání, má čeká gymnastika, atletika, angličtina, já jsem ještě mamincina.

(Úryvek z textu písničky: Mokré plavky od Z. Svěráka)

- Podle čeho se dá poznat, o jakém životním období je text psán?
- Jaké máš plány do budoucna ty?
- Čemu věnuješ svůj volný čas?

Muži jsou z Marsu ☿ a ženy z Venuše ♀:

Děvčata, vyznáte se v klučích světa?	Kluci, vyznáte se v dívčím světě?
1. Která ZNAČKA AUTA má ve znaku koně?	1. Co je to PEELING?
2. K čemu se používá ŠUPLERA?	2. K čemu se používá KORZET?
3. Co vyrábí firma WILKINSON?	3. Co je to PATCHWORK?
4. Jaký je rozdíl mezi VRUTEM A ŠROUBEM?	4. Kolik korun stojí PRAŠEK DO PEČIVA?
5. Který sport se hraje na třetí?	5. Jak dlouho se vaří vejčko naměkko?
6. Co je to HDD?	6. Jak vypadají capri kalhoty?

Komu se podařilo při návštěvě světa druhého pohlaví odpovědět správně alespoň 5x, má opravdu dobré kosmické znalosti!

Hra: MRKANÁ

- ✓ Hráči vytvoří dvojité kruhy, v němž partneri stojí za sebou.
- ✓ Přední hráč může sedět na židli, spoluhráč za ním stojí a dívá se na spolužáka před sebou.
- ✓ Uprostřed kruhu stojí jeden hráč a mřkáním se snaží k sobě přilákat některého z hráčů z vnějšího kruhu.
- ✓ Hráč za ním nesmí sledovat hráče uprostřed kruhu, ale hlídá každý pohyb svého spoluhráče. Přitom má ruce sepsané vzadu za tělem.
- ✓ Lákaný hráč musí rychle a s různými fítkami vyskočit a připojit se k hráči uprostřed kruhu, který je mřkáním láká. Když se mu to podaří, mřká zase on a láká jiné spoluhráče.
- ✓ Hráč, který byl dosud uprostřed kruhu, zaujme opuštěné místo vyřádkovaného hráče.
- ✓ Když se lákanému hráči nepodaří uniknout (hlídá postranní pokus o únik a lehce ho rukou klepe nebo zachytí), stává se z něj hlídáče a původní hlídáči si sedne nebo se postaví na jeho místo do vnějšího kruhu.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Stát se zralou osobností znamená porozumět sám sobě i odlišnostem mužského a ženského světa.

Předpokladem harmonických vztahů je naučit se tyto dva světy vzájemně přijímat a vnímat je jako obohacení, doplnění vlastních názorů a pohledů na život.

Varianty:**Hra: STAVBA ŽIDLE**

- ✓ Hraje se ve smíšených párech nebo skupinách – chlapec a dívka.
- ✓ Chlapec stojí nebo leží – představuje „materiál“ na tvorbu židle.
- ✓ Dívky chlapce formují do tvaru židle, křesla, pohovky apod.
- ✓ Pak si ověří, jak jejich dílo funguje. Dívky mohou posléze vyzkoušet všechny ostatní židle a vyhlásit židli nejlepší.

UPOZORNĚNÍ: Připomeneme žákům pravidla galantního chování u chlapců a jemné chování dívek! Bez těchto zásad nelze hru provést.

Lekce
36**Hra: VSTÁVÁNÍ**

Cílem hry je dobrá spolupráce a koordinace pohybů.

- ✓ Nejdříve vytvoříme smíšené páry, které se uchopí pevně za ruce. Potom dají chodidla špičkami k sobě, předpaží (stále se pevně drží) a pomalu si sedají na zem. Vyžaduje to určitou dávku spolupráce i koordinace. Potom stejně vstanou a stále se drží za ruce.
- ✓ Podaří-li se vstát dvěma dvojicím, vytvoří čtveřici. Všichni čtyři se drží za ruce a společně vstanou.

VARIANTY:

- ✓ Postupně se přidávají další dvojice. Skupina se drží pevně, ale nemusí předpažit.
- ✓ Na závěr se pokusí vstát celá skupina. Samozřejmě při větším množství aktérů není dost dobře možné udržet dotyk špičkami nohou. Stačí, když se skupina udrží za ruce při společném sedání na zem a vstávání.
- ✓ Důležité je zachování stálého kontaktu členů skupiny. Zvládnutí tohoto cvičení ve skupině větší než 20 osob patří k dobrým výkonům.

Reflexe:

- Co bylo důležité pro zdar aktivity?
- Co naopak úspěch kazilo?

Hra: HODINOVÉ RANDE

Cílem hry je společná komunikace.

Čas: 25 min.

- ✓ Každý dostane předlohu, na které jsou nakresleny hodiny bez ručiček.
- ✓ Ke každé hodině si po společné domluvě napíšeme někoho ze skupiny. (Dáme si „rande“ na určitou hodinu.)
- ✓ Potom bude na každou hodinu vyhlášené téma (otázka), na jejíž zodpovězení bude mít každá dvojice dvě minuty.
- ✓ Po zaznění signálu se sejde domluvená dvojice a vyhlásí se nové téma (otázka), na které dvojice diskutuje.
- ✓ Je možné, že se někomu nepodaří sejit vůbec s nikým, protože všech 12 hodin už mají všichni obsazených. V tomto případě se mohou přidat k někomu do trojice. Tuto informaci je vhodnější podat až na konci, aby si účastníci nezačali trojice utvářet hned od začátku.
- ✓ Téma rozhovoru si učitel připraví předem podle potřeb skupiny. (Co se ti líbí/nelíbí na naší třídě? Co rád děláš ve volném čase? Jak si představuješ první rande? atd.)

Reflexe:

- S kým se ti dobře povídalo? Čím to bylo?
- Byl některý rozhovor nepříjemný? Proč?
- Dozvěděl/a ses nějakou důležitou informací?

Na co se mohou žáci ptát:

Galantní chování = pozorné, zdvořilé chování k ženám (dívkám). Galantní muž pouští ženu do dveří jako první, zdraví jako první, pomůže nést těžkou tašku...

Etická výchova

Metodika pro 7. ročník základních škol a víceletá gymnázia

Marie Navrátilová
Hana Brichová
Marcela Matějcová

Ilustroval: Roman Bureš

V rámci projektu CZ.1.07/1.1.00/26.0114 „Etická výchova a učebnice“

vytvořilo Etické fórum ČR, o. s., ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání.

Tento materiál je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Pravdivá komunikace

Tato kapitola začíná rychlokurzem, který obsahuje tři lekce. Cílem tohoto rychlokurzu je připomenout základní komunikační dovednosti, rozvíjet kulturu projevu u žáků, dodat odvahu málomluvným dětem a ukázat na možné způsoby práce s hlasem. To vše v maximální možné míře využitelnosti také v jiných předmětech a především v životě.

Slušnost, pokoru, úctu, pravdomluvnost, ohleduplnost a další hodnoty je často možné přiblížit právě správným ovládním komunikačních dovedností. Je škoda, když jsou nejvíc slyšet ti, jejichž hodnoty jsou různě pokroucené. Namísto toho ti, kteří by měli CO říct, mlčí, protože nevědí, JAK to vyjádřit nebo nemají dostatek zkušeností a odvahy.

Jednotlivé aktivity zaměřené na zdokonalení komunikačních dovedností může učitel použít kdykoliv samostatně v celém průběhu výuky etické výchovy. Může také využít audiovizuální pomůcku Zprávy agenta Kixe.

K tématu je možné využít audiovizuální pomůcku Zprávy agenta Kixe.

Umění mluvit

CÍL:

Žáci rozvíjejí základní komunikační dovednosti, pracují s hlasem a zaměřují se na srozumitelný a přiměřený slovní projev. Současně trénují souhlas verbální a neverbální složky slovního projevu.

POMŮCKY:

Pracovní list **INVENTURA**

(Je možné zadat pracovní list již předem jako domácí úkol nebo během této lekce a vyhodnotit příští hodinu.)

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K uvedení do tématu můžeme využít HRU NA TICHOU POŠTU (žáci sedí v kruhu a potichu si předávají nějakou zprávu, poslední řekne tuto zprávu nahlas) a děti hned zjistí, proč je třeba mluvit nahlas a srozumitelně...

Nebo využijeme otázky v učebnici:

- Které profese vyžadují mimořádnou schopnost srozumitelně a zajímavě mluvit?
- Kdy jsi byl/a v situaci, kdy ses musel/a nahlas představit? Jak ses cítil/a?
- Byl/a jsi už někdy v roli mluvčího nebo moderátora?

Lze také využít pracovní list a aktivitu INVENTURA. Žáci si vyplněním dotazníku uvědomí důležitost správné komunikace pro rozvoj vztahů a sebe prezentaci.

Po vyplnění je vhodná diskuze (nejprve ve dvojicích, potom v plénu):

Hodnotová reflexe:

- *S kým se ti nejlépe komunikovalo a proč?*
- *Co ses o sobě dozvěděl/a?*
- *Komunikuješ častěji osobně, nebo elektronicky?*
- *Jsi spíše ten/ta, kdo rozhovory začíná, nebo čekáš, až tě osloví druhí?*
- *Chtěl/a bys na tom něco změnit?*

2. Návčik ve třídě

Práce ve třídě se tentokrát dělí na řadu menších zkušebních aktivit, při kterých má žák možnost objevit svoje slabiny a může pracovat na jejich zmírnění či odstranění.

KDO MÁ NEJDELSÍ DECH? je aktivita zaměřená na práci s dechem, která je často podceňována. Polohlasně zkouší aktivitu každý žák sám, nejlepší žáci předvedou svůj výkon ostatním.

ŘÍKEJ RYCHLE? Aktivita umožní uvědomit si nutnost správné artikulace.

HRA NA MARTÁNA prověří vyjadřovací schopnosti.

CIZINEC (+ aktivita v pracovním listě) podobné aktivity zaměřené na flexibilitu a kreativitu při vyjadřování.

Náhled pracovního listu

Lekce
1

Umění mluvit

INVENTURA (INVENTURA = kontrola za účelem zjištění skutečného stavu)
Nyní provedeme inventuru vaší komunikace. Vzpomeň si, s kým jsi včera mluvil, jakým způsobem a jak dlouho to trvalo?

1. Osobně:

Jméno	Doba	O čem
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
Další osoby jen vypiš:		

2. Elektronicky (písemně):

Jméno	Doba	O čem
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
Další osoby jen vypiš:		

3. Telefonicky (skype...):

Jméno	Doba	O čem
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
Další osoby jen vypiš:		

CIZINEC

Aničku při cestě ze školy zastavil Angličan, který zde tráví dovolenou a potřeboval poradit. Aničku angličtina ve škole bavila, najednou si ale nemohla vzpomenout na některé výrazy.

Porad, jak je jinak možné vyjádřit slova. Můžeš využít cizí jazyky i fantazii. Čím více nápadů, tím lépe. Pracujte ve dvojici nebo skupině:

Nepřetržitě

Divadlo

Nádraží

Kopec

Okamžitě

Bankomat

Komunikovat neznamená jen mluvit. Někdy se stane, že si nemůžeme vybavit nějaké slovo, výraz. Máme nějaké jiné možnosti, jak vyjádřit to, co bychom rádi? Jak? (Internacionalismus, jiný jazyk než mateřština, pantomima, popis, synonyma, antonyma; namalovat obrazy, ikonu...)

Možné řešení pracovního listu:

Nepřetržitě (stále, nonstop, 24 hour, den ganzen Tag, day and night...)

Divadlo (dům pro herce, Theater...)

Nádraží (zastávka, stanice...)

Kopec (hora, hill, Berg...)

Okamžitě (now, jetzt, im Moment, teď...)

Bankomat (box na peníze, cashbox...)

JEDNA MINUTA – prověří dovednost plynulého projevu a schopnost kreativity. Žáci mohou potom své vtipné a vypointované příběhy představit ostatním.

HRA S HLASEM pomůže dětem objevit HLAS jako skutečný a velmi flexibilní pracovní nástroj, se kterým je možné si nejen „hrát“, ale i využít ho k oživení monotónního projevu, k „probuzení“ posluchačů. Lze zkusit v plénu i ve dvojicích. Zdařilé pokusy žáků by měly zaznít na konci aktivity.

Hodnotová reflexe:

Která z uvedených aktivit tě nejvíce bavila?

Která ti dělala největší potíže?

Kde můžeš uvedené dovednosti uplatnit?

Považuješ tento rychlokurz za užitečný? Proč ano, proč ne?

Proč je třeba mluvit srozumitelně a nahlas?

Jaké to má výhody? Může to mít i nějaké nevýhody?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce
1

Umění mluvit

Možná si říkáš: Hm, umění mluvit? K čemu? Mluvit přece umím! – Tento kurz tě nebude učit mluvit, ale ukáže ti, co máš dělat, abys mluvil efektivně, tedy aby ti druzí dobře rozuměli. Komunikační dovednosti jsou součástí tzv. měkkých dovedností neboli soft skills. Každý den řešíme nejrůznější situace, proto je dobré tyto dovednosti ovládat a soustavně na nich pracovat.

Důležité není jen to, CO říkáme, ale i to, JAK to říkáme.

- Které profese vyžadují mimořádnou schopnost srozumitelně a zajímavě mluvit?
- Kdy jsi byl v situaci, kdy ses musel nahlas představit? Byl jsi už někdy v roli mluvčího nebo moderátora?

CO DĚLAT, ABYS BYL DOBRÝM ŘEČNÍKEM:

1. Dýchej pravidelně.

KDO MÁ NEJDEJŠÍ DECH?

Kolik vran napočítáš v říkance na jeden nádech? Průměr na dospělého je pry 15 vran. Nesmíš přitom předechnout, ani se dývat na konci:

Oře, oře Jan, přiletělo k němu devět vran.

První praví dobře oře, druhá praví nedobře oře,

třetí praví dobře oře, čtvrtá praví nedobře oře,

pátá praví dobře oře, šestá praví nedobře oře,

sedmá praví dobře oře, osmá praví nedobře oře,

devátá praví dobře oře Jan.

2. Zvládej jazykolamy (mluv srozumitelně).

ŘÍKEJ RYCHLE:

ČUKR – PUDR min. 10x

DRBL – VRBL min. 15x

KLÁRA KRÁLOVÁ HRÁLA NA KLAVÍR min. 5x

OD POKLOPU KE POKLOPU KYKLOP KOULI KOULÍ min. 3x

3. Mluv plynule a pohotově.

HRA NA MARTANA

Cíl: Trénink vyjadřovacích schopností, naslouchání

Žáci se rozdělí na dvojice. Jeden vysvětluje použití různých předmětů denní potřeby druhému žákovi, „Martanovi“. Ten se sice učí náší řeč, ale nechápe ještě smysl různých věcí zde na Zemi. Role se potom vymění.

Příklad: ☞ To je TUŽKA. Tužka je z dřeva a uvnitř je tuha. Tužka je nástroj, se kterým píšeme na papír...

CIZINEC

Komunikovat neznamená jen mluvit. Někdy se stane, že si nemůžeme vybavit nějaké slovo, výraz. Máme nějaké jiné možnosti, jak můžeme vyjádřit to, co bychom rádi řekli?

Buď vynalézavý a vyjádři jinak slova:

VLAK PENÍZE DEŠŤNÍK KAMARÁD KLÍČ KONEC

3. Transfer do života

Do příští hodiny dostane každý hned dva úkoly.

1. Podívat se na televizní zprávy/diskuze a sledovat projev moderátora. Zkuste se zaměřit i na artikulaci.
2. Využít každou příležitost, kdy budete mít možnost mluvit před třídou nebo před dospělými, ... ke zlepšování vaší komunikační dovednosti.

Hodnotová reflexe:

- Co bylo nejzajímavější při sledování slovního projevu televizního hlasatele? (Mluví pomalu, rychle, artikuluje zřetelně...?)
- Lze se od moderátorů inspirovat k lepšímu osobnímu projevu?
- Kdy jste využili to, co jste minulou hodinu trénovali? Jak se vám to podařilo?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Ke komunikaci nám slouží hlas. Je to velmi zajímavý nástroj, který máme, ovšem velmi často s ním neumíme dobře pracovat. Projevuje se to například monotónností projevu, tichou a ne dost zřetelnou mluvou. Slovní projev zdokonalujeme a rozvíjíme celý život.

Lekce

1

Doporučení/pozor:

Na školách přibývá žáků s poruchami řeči, proto je dobré podobné aktivity zařazovat častěji.

Nácvik komunikačních technik a dovedností je pro dobré vztahy a rozvoj osobnosti velmi důležitý. Mnoho manažerů a pracovních kolektivů absolvuje velmi drahé kurzy komunikace. Byla by škoda, aby nácvik komunikace zneužili žáci k šaškování a předvádění se.

Varianty:

NA HERCE – doplňková aktivita

Hrajeme si na herce před představením, kteří se musí rozmluvit. Říkáme různé jazykolamy a počítáme, kolikrát se komu podařilo zopakovat jazykolam správně.

Některé méně známé jazykolamy:

- Vlk zmrzl, prst zvlhl, zhltl hrst zrn.
- Čistý s čistou čistili činčilový čepec.
- Šísovo sousoší „Šťastný sen“.
- U Řezáčů řinčel řetěz při řezání řezanky.
- Šla Prokopka pro Prokopa: „Pojď, Prokope, jíst trochu oukropa.“
- Vytrí ty tři trychtýře.
- Pštros s pštrosicí a pštrosáčky šli do pštrosáčárny.
- Rozprostovlasatila-li se dcera krále Nabuchodonozora, či nerozprostovlasatila-li se dcera krále Nabuchodonozora.

GIBERŠTINA – doplňková aktivita

Tato hra je zaměřená na procvičování melodie, spádu a intenzity zvuku řeči.

Cíl: odbourání ostychu a trénování komunikačních dovedností

Je třeba upozornit žáky na zvukovou stránku projevu. Společně s nimi se zamyslet nad tím, co vše do zvukové stránky patří, a hned si to i konkrétně vyzkoušet na tajemné řeči giberštině.

- Pauzy – ticho zesiluje prožitek!
- Intonace = melodie slov, vět – stoupá, klesá
- Větný přízvuk – zdůraznění určitých slov
- Tempo = rychlost projevu. Lze zrychlovat, zpomalovat podle důležitosti.

Učitel vysvětlí žákům, že existuje tzv. umělá řeč – giberština nebo mumbo-jumbo. Je to jako vyslovování tajemných slov, kterým nikdo nerozumí (každý si může říkat různá nesmyslná slova, která ho napadají). Touto řečí nesdělujeme žádná fakta, spíš vztahy a pocity. Je tu jen pro to, abychom mohli cvičit zvukovou stránku řeči.

K odstranění ostychu je možné, aby si všechny děti zavázaly oči šátkem.

Je vhodné stanovit časový limit (jedna minuta) a signál, který naše společné „tajemné vystoupení“ začne i ukončí.

Všichni začnou mluvit najednou. Je třeba počítat se zvýšeným hlukem (který bude naštěstí trvat jen jednu minutu). Celá aktivita je většinou velmi přínosná.

Hodnotová reflexe:

- Co pomohlo, abys giberštinu vyzkoušel?
- Byl jsi překvapený, jakým jazykem mluvíš?
- Jakou melodii měla tvoje „řeč“? Je možné ji přirovnat k nějakému skutečnému cizímu jazyku?

Na závěr by měl mít každý možnost sdělit své dojmy.

Poznámky:

Umění mluvit před třídou

CÍL:

Rozvíjení komunikačních dovedností – řečového projevu, vystupování na veřejnosti, autentičnosti při projevu a naslouchání. Uvědomění si důležitosti přípravy na prezentaci sebe a své práce pro celý další život.

POMŮCKY:

Pracovní list **REPORTÉR ČT**

Pracovní list v příloze **HODNOCENÍ PROJEVU**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Mnoho lidí se dnes pečlivě stará o to, jak vypadá. Dbá na to, jak se oblékat, v čem jezdit, co jíst. Je-nomže potom stačí otevřít ústa a dojem, který se snažili udělat, je ten tam. Prozradí nás totiž naše ŘEČ.

V učebnici jsou dvě ukázky vystoupení žáků před třídou.

Jak bys charakterizoval/a jejich prezentaci?

Co o sobě svým chováním řekli?

Hodnotová reflexe:

- Jak je možné pracovat na svém projevu?
- Jak se daří mně osobně prezentovat sebe a svoji práci? Umím ji „prodat“, a přitom ani se nepodbí-zet, ani nepřeceňovat?

2. Návěst ve třídě

UČEBNICE – OVĚŘOVACÍ TEST

K zamyšlení slouží úvodní ověřovací test. Uči-tel může říkat jednotlivé složky projevu a spo-lečně se diskutuje, co si kdo pod tím před-stavuje.

Další informace slouží žákům jako podpora při přípravě prezentace referátů, projektů a ji-ných vystoupení.

Hodnotová reflexe:

- Kde a kdy můžeš využít teorii z učebnice?
- Která informace byla pro tebe nová?

PRÁCE S PRACOVNÍM LITEM

Učitel: Stalo se vám už někdy, že vás někdo zastavil na chodníku a chtěl po vás odpo-věď do mikrofону? Jestli ne, tak si představ-te, že se to stalo právě teď. Jdete po náměs-tí a najednou vás osloví reportér ČT: „Dobrý den! Můžu se na něco zeptat? Co je to vlast-ně láska?“

Žáci dostanou pracovní list a na druhou stra-nu si namalují velké srdce. Potom do něho napíší odpověď na otázku.

Ve skupinkách si potom přečtou svoje odpo-vědi a vyberou nejvydařenější odpověď.

Potom otočí pracovní list a společně si pře-čtou odpovědi ostatních respondentů a udě-lají rozbor.

Náhled pracovního listu

Lekce
2

Reportér ČT

REPORTÉR ČT (PŘEVZATO Z WWW.RVP.CZ)

Představ si, že tě osloví reportér z České televize a zeptá se: „Co je to vlastně láska?“ Nemáš mnoho času na přemýšlení. NAMALUJ NA DRUHOU STRANU PRACOVNÍHO LISTU SRDČÍKO A DO NĚHO ZFORMULUJ ODPOVĚď.

Přečti si následující tři rozhovory a všim si vyjadřování jednotlivých respondentů:

Reportér: Dobrý den. Česká televize. Můžu se na něco zeptat?
Respondent č. 1: Jasně.
Reportér: Co je to vlastně láska?
Respondent: Láska? Já nevím... to je děsný. To je, když to... tamten a tahleta, maj se rádi no... Vona říká vonomu, že chtějí být jako spolu, a vona mu říká, že ho má jako ráda, a von povídá, že taky...je to prostě sup a fantastický.
Reportér: Dobrý den. Česká televize. Můžu se na něco zeptat?
Respondent č. 2: Jsem vám plně k dispozici.
Reportér: Co je to láska?
Respondent: Termín „láska“ může popisovat intenzivní pocit náklonnosti nebo emocionální stav, často mezi osobami, zvláště mezi mužem a ženou, a zároveň i odpovídající postoje a jednání.
Reportér: Dobrý den. Česká televize. Můžu se na něco zeptat?
Respondent č. 3: Jéžíš, to se mi ulevilo. Já jsem, že chcete půjčit peníze.
Reportér: Co je to láska?
Respondent: Vy jste mě rozesmáli. Láska? To zbytečně marníte čas, protože to je otázka stará jako lidstvo samo. Ale dám vám radu. Neptejte se „co“, ale „kdo“ je „láska“. A já vám sdělím, že se jedná o mého souseda, který se jmenuje Josef Láska a který chce po mně pořad půjčit peníze. Dám vám na něj kontakt a on z titulu svého jména vám řekne určitě více.

Pokus se na základě vyjadřovacích schopností jednotlivých respondentů sestavit částečný portrét jejich osobnosti. Vysvětl, co tě k tvým názorům vedlo.

RESPONDENT č.		
Vzdělání	Věk	Charakteristika
RESPONDENT č.		
Vzdělání	Věk	Charakteristika
RESPONDENT č.		
Vzdělání	Věk	Charakteristika

Na závěr seznámí mluvčí skupin celou třídu s výsledky (přečte nejlepší odpověď na otázku reportéra a rozbor odpovědí tří respondentů z pracovního listu).

Nejlepší odpovědi žáků lze vystavit na nástěnku nebo otisknout ve školním časopise.

Hodnotová reflexe:

- Kdo se cítil zaskočen otázkou?
- Komu se naopak odpovídalo lehce?
- Co sis uvědomil/a při zpracovávání rozborů?

MOŽNÁ ŘEŠENÍ ROZBORU ODPOVĚDÍ:

Respondent č. 1: neuspořádaný projev; nedokončené výpovědi; nerespektování pravidel veřejného projevu (nespisovná mluva); používání nespisovných a módních výrazů (supr, fantastický). » Nižší vzdělání a věk; jednoduchost; nevyzrálость; nervozita atd.

Respondent č. 2: definice; termíny; odborný projev. » Vzdělaný člověk (vědec); povahově možná „suchar“; střední věk atd. (Nicméně charakteristika může být klidně jiná: člověk se smyslem pro humor, který reportérovi poskytne málo srozumitelnou definici.)

Respondent č. 3: uspořádaný projev; bohatá slovní zásoba; jazyková hravost. » Dospělý člověk; sečtělý a jazykově zkušený; smysl pro humor.

Zpracoval: Mgr. Jakub Horálek

Celková reflexe:

- Co jsem si dnešní hodinu uvědomil/a?
- Někdo se jako řečník narodí, jinému dává komunikace s druhými hodně zabrat. U všech ale platí, že na prezentaci sebe a své práce se musí připravit každý.
- Jak jsem na tom já? Věnuji dostatek času přípravě na prezentaci?

3. Transfer do života

Ve škole se nabízí mnoho situací, kdy máme vystoupit před ostatními spolužáky. Byla by škoda jich nevyužít k tréninku správné komunikace a sebe prezentace. Do příští hodiny využij každou příležitost, kdy můžeš ve třídě při vyučování promluvit, k tomu, aby ti bylo dobře rozumět. Nezapomeň ani na správné držení těla a ostatní tipy a triky z učebnice.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce 2 Umění mluvit před třídou

Lidský hlas není jenom nosičem slov. Hlas o nás mnoho prozrazuje.

A nejen hlas o nás mnoho prozrazuje. Jak se dozvíme v jedné z dalších kapitol, celé tělo vlastně mluví. Jen si vzpomeň, jak to na tebe působí, když se někdo kroutí před tabulí.

TAK JÁ BUDU VÁM TĚMA
CITĚL. KŮŤ NĚCH Ů TĚH
KUPERÁTU. IND. TĚM Ů ŠKŮ
PŘEDNÍM. JAKO MŮ VZDĚ...
...ERH...TAK TO KYLO
VÝCHODN...

JAKÝ TEN FANĚ UČTELSKÝ
MŮ? SPOLUŽÁK. RÁD BYCH VÁN
PŘEDSTAVIL. ODMĚŤUJ NA
TĚMA MŮ VZOR. MŮM VZDĚCH
JÁ...DĚKUJI. JÁ JISTE
VÝLEGOVIL MŮM PREZENTACI A
RÁD TĚM ZOBŮDĚM. VŠECHNY
NĚM...
A OTÁZKY

1. Nezapomeň pečovat o svoji IMAGE, čili o svůj vzhled.

OVĚROVACÍ TEST
Ohodnot sám sebe a přemýšlej, co můžeš nejvíc zlepšit na svém projevu:

Oslavení + začátek prezentace	Přímý pohled
Zrakový kontakt s posluchači	Srozumitelnost
Upravenost	Společenské chování
Styl oblečení	Pohyby rukou
Držení těla	Zlepšit přípravu obsahu
Práci s hlasem	Zlepšit přípravu prezentace
Pohyby těla (přeshlapování, kývání se)	Jasně napláňovat ukončení prezentace + rozloučení

Struktura prezentace/moderování (referátu, projektu):

- Pozdrav, představ sebe a svoji práci.
- Sdílej cíl prezentace.
- Mluv jasně a jednoduše, udržuj kontakt s posluchači.
- Vybídní posluchače k diskuzi nebo otázkám.
- Ukončení: Shrň důležité body prezentace a fcekn něco pozitivního na závěr.
- Poděkuj za pozornost.

Tipy a triky k vystupování:

- Prezentaci si předem odzkoušej! Třeba doma před zrcadlem.
- Než začneš, šť se zhluboka nadechni.
- Hovoř jasně a srozumitelně.
- Do poznámek hleď co nejméně.
- Princip majáku: oční kontakt měj se všemi ů.
- Pozor na syndrom lepicí podlahy! nebuďte připraveni k podlaze na jednom místě.
- Netvař se jako mumie – obličejová mimika podpoří tvůj projev.
- Ruce nech v klidu, ale ne v kapsách!
- Udržuj svoje náladu, pocity a projev pod kontrolou.
- Buď nadšený – pokud nejsi, proč by měli být nadšení posluchači?
- Skonči nikoliv do ztracena, ale výrazně!

Hodnotová reflexe:

- Zaznamenal/a jsi nějaký pokrok ve vystupování u sebe nebo u svých spolužáků?
- Využil/a jsi nějaké tipy z minulé hodiny? Jaké a s jakým úspěchem?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Mluvíme nejen slovy, ale i svým tělem. Na způsobu našeho vystupování velmi záleží. Lidský hlas není jenom nosičem slov. Hlas o nás mnoho prozrazuje. A nejenom hlas!

Doporučení/pozor:

Žáci často věnují mnoho času přípravě různých referátů a projektů. Bohužel mnohem méně pozornosti věnují samotné prezentaci před třídou. Prezentace by měla být téměř slavnostním vyvrcholením celé práce pro všechny zúčastněné. Je to vlastně zhodnocení veškeré námahy spojené s přípravou obsahu. Prezentovat svoji práci je velmi důležitá dovednost, které je třeba se učit a zdokonalovat ji.

V hodinách Etické výchovy je mnoho příležitostí k takové prezentaci. Můžeme ji velmi dobře využít k rozvinutí komunikačních dovedností. Pomůckou je pracovní list: HODNOCENÍ PROJEVU, který je poskytnutím zpětné vazby tomu, kdo mluví, a vodítkem tomu, kdo se na svůj projev teprve připravuje.

Přátelská a pomáhající atmosféra by při hodnocení nikdy neměla chybět, stejně tak potlesk či jiné uznání věnované přednášejícímu.

Pracovní list v příloze: **HODNOTICÍ LIST PRO ODBORNOU POROTU**

Tento pracovní list využijeme při vhodné příležitosti, kdy budou jednotliví žáci nebo skupiny prezentovat svoji práci před ostatními.

Smyslem tohoto pracovního listu je povzbudit k práci na přípravě prezentace i poskytnutí si vzájemné, laskavé sdělené zpětné vazby. Celkové hodnocení je možné v tabulce vynechat a spíše se věnovat tomu, co se mluvčímu zvlášť povedlo a co by bylo možné ještě vylepšit.

Pracovní listy můžeme využít při jakémkoliv projektu, který je zakončen prezentací před skupinou.

Skupina se v ten okamžik stává odbornou porotou, která zaznamenává úspěšné či méně úspěšné výkony řečníka nebo celé skupiny do pracovního listu.

Domluvíme způsob hodnocení jednotlivých kategorií – mohou to být body, smajlíci nebo známky. Je vhodné si napsat i případné konkrétní poznámky ke každému mluvčímu nebo k celé skupině.

Jedná-li se o prezentaci celé skupiny, můžeme hodnotit také vzájemnou spolupráci a kreativitu při vystoupení.

Pracovní listy vyplňují ostatní žáci během projevu nebo po jeho skončení.

Po ukončení přednášející ještě neodchází, ale vyslechne si diskuzi ke svému vystoupení, kterou moderuje učitel. Žáci přitom využívají svoje postřehy z pracovního listu. Vhodné otázky pro diskuzi po každém vystoupení:

- Co se vám mimořádně líbilo na vystoupení XY?
- Jaká možná vylepšení doporučujete?
- Co rušilo při vnímání projevu? Prosím, ale pouze citlivé/empatické odpovědi!

Hodnotová reflexe:

- *Jak jste se cítili v roli porotce, porotkyně?*
- *Jak se cítil mluvčí před ostatními? Byla pro něho doporučení poroty podnětná?*
- *Je pro vás těžší samotná práce na projektu, nebo její prezentace?*
- *Jak se vám dařilo laskavě a pozitivně sdělovat své negativní postřehy? (Vzpomeň na citát: Pravdu říkej tak, aby vztahy nebožila, ale budovala. R. Guardini)*

Velmi vhodná je také práce s kamerou během prezentace a následný laskavý rozbor vystoupení. Lze provádět pouze v bezpečném a přátelském prostředí. (Navíc je třeba mít souhlas rodičů s pořizováním záznamu. Ten bychom měli vždy používat pouze pro potřeby dané třídy.)

Hodnocení by se nikdy nemělo stát nástrojem ponižení nebo zesměšnění žáků! Je potřeba kladně ohodnotit i sebemenší pokrok, zvlášť u slabších žáků.

Varianty:

DOPLŇKOVÉ AKTIVITY:

HYDE PARK – Doplnková aktivita

Cíl: rozvoj celkového kultivovaného projevu

Průběh:

Vybereme jednoho hráče (nejlépe dobrovolníka), který se stane řečníkem.

Tento řečník dostane prostor jedné minuty, kdy musí souvisle mluvit o jakémkoli tématu, které si zvolí. (U starších dětí můžeme nechat volit téma bezprostředně před výstupem, mladší děti můžeme nechat, aby si projev připravily doma.)

Řečník minutu hovoří a nikdo ho nepřerušuje, ostatní poslouchají a sledují jeho celkový projev.

Na závěr ostatní hodnotí řečníkův projev podle různých kritérií: tempo řeči, hlasitost, smysl promluvy, srozumitelnost, pauzy, zadržávání, gestikulace, mimika, nadbytečné pohyby apod.

K hodnocení lze využít pracovní list.

ODHAD DRUHÉHO

Nové lidi poznáváme a zařazujeme si na tzv. první dojem (buď jsou nám sympatičtí, nebo nesympatičtí) velmi rychle, do 3–4 minut podle tzv. percepčních klíčů (vzhled, postoj, gesta, mimika, vstřícnost, uzavřenost atd.), což v podstatě souvisí s neverbální komunikací.

Popis aktivity:

Jeden žák se postaví před třídu a ostatní na základě pokládaných otázek pedagogem se snaží odpovídat, aby odpověď vzhledem k odhadovanému spolužákovi byla správná (něco mohou vypořizovat, ale jde spíše o odhad). Odpovědi si zapisují na papír.

Otázky:

1. Pije raději džus, nebo colu?
2. Má raději psy, nebo kočky?
3. Trávil by prázdniny raději na horách, nebo u moře?
4. Žil by raději na vesnici, nebo ve městě?
5. Které z těchto tří barev by dal přednost? (bílá, červená, modrá)
6. Dívá se raději na filmy akční, nebo na komedie?
7. Poslouchá raději pop, nebo rock?
8. Ve škole má raději matematiku, nebo jazyky?
9. K jídlu si dá raději maso, nebo sladká jídla?
10. Bojí se více nemocí, nebo toho, jak ho budou ostatní posuzovat, hodnotit?

Po skončení „odhadovaný“ žák „odhalí“ – říká jednotlivé správné odpovědi.

Za každou správnou odpověď si ti, co odhadují, napíší bod.

Poté se body sečtou. Obvyklé je uhodnout 3–4x z deseti a u jiného odhadovaného může být výsledek lepší či horší.

Možno využít i tehdy, když do třídy přijde nový žák, nebo na někom málo známém. Často se zjistí, že se žáci ve třídách málo znají, nevědí, jakou barvu, hudbu či jídlo má kamarád rád...

Umění argumentovat

CÍL:

Žáci rozvíjejí komunikační dovednosti, uvědomují si potřebu souladu verbální a neverbální komunikace pro rozvoj dobrých vztahů a správné porozumění.

(Zároveň by tato hodina měla podpořit a povzbudit ostýchavé jedince, aby se nebáli vyjádřit svůj názor a nastavit hranice upovídaným žákům.)

POMŮCKY:

Pracovní list **LOVCI PODPISŮ** (pro každého žáka jedna tabulka) + psací potřeby, kartičky s tématy k aktivitě ARGUMENTACE

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Motivačně lze využít fotografie a citáty v učebnici. Hlasováním nebo jinou metodou můžeme zjišťovat kdo:

- Rád diskutuje?
- Rád se zapojuje do diskuzí?
- Sleduje někdo rád televizní diskuze a debaty?

Téma je možné rozdiskutovat a držet se při tom zásad z učebnice,

Hodnotová reflexe:

- Kdo zažil zajímavou diskuzi – kdy a kde? Čím to bylo?
- Co mě nejvíce zaujalo z předpokladů efektivní diskuze v učebnici?
- Co by se dalo při diskuzi v naší skupině zlepšit?

2. Nácvik ve třídě

Aktivita: **ARGUMENTACE**

Cíl: Tato aktivita je tréninkem verbální komunikace, přiměřené argumentace a pohotovosti.

Pomůcky: kartičky s tématy, kartičky s čísly 1 a 2

Popis:

Učitel na začátku seznámí účastníky s cílem aktivity. Tedy že se jedná o trénink argumentace a pohotovosti v diskuzi.

Žáci se rozdělí do dvojic. První dvojice si vylosuje kartičku s tématem k diskuzi.

Každý z této dvojice si vylosuje ještě pozici, kterou zaujmou při argumentaci, tzn., že účastník s číslem jedna s tvrzením daného tématu souhlasí, účastník s číslem 2 s tvrzením nesouhlasí. Tuto pozici si účastníci vylosují a je zcela nezávislá na jejich skutečném postoji a názorech.

Je-li skupina početná, rozdělí učitel děti na menší skupinky, ve kterých si potom rozdělí role – dva diskutují, ostatní jsou pozorovatelé. Postupně se vystřídají všechny dvojice ve skupině.

Náhled pracovního listu

Lekce
3

Lovci podpisů

Jméno: _____

Ukolem je najít někoho, kdo kladně odpoví na danou otázku a odpověď potvrdí svým podpisem. Podpisy od stejné osoby by se neměly opakovat. Najdi někoho kdo:

Kdo chodí do skautu	Kdo rád jezdí na běžkách	Kdo má víc než jednoho sourozence:	Kdo hraje na hudební nástroj
Kdo se zajímá se o politiku	Kdo už někdy ztratil klíče	Kdo už někdy spal „pod širákem“	Kdo šel pěšky na Sněžku
Kdo rád a často čte	Kdo pravidelně sportuje	Kdo se zajímá o umění	Kdo vlastní nějakou sbírku
Stará se pravidelně o nějaké zvíře	Vi, čím chce být	Rád vaří	Kdo rybaří

Jméno: _____

Ukolem je najít někoho, kdo kladně odpoví a odpověď potvrdí svým podpisem. Podpisy od stejné osoby by se neměly opakovat. Najdi někoho kdo:

Kdo chodí do skautu	Kdo rád jezdí na běžkách	Kdo má víc než jednoho sourozence:	Kdo hraje na hudební nástroj
Kdo se zajímá se o politiku	Kdo už někdy ztratil klíče	Kdo už někdy spal „pod širákem“	Kdo šel pěšky na Sněžku
Kdo rád a často čte	Kdo pravidelně sportuje	Kdo se zajímá o umění	Kdo vlastní nějakou sbírku
Stará se pravidelně o nějaké zvíře	Vi, čím chce být	Rád vaří	Kdo rybaří

Žáci ve dvojici vylosují, kdo během diskuze hovoří jako první a kdo jako druhý. Na pokyn učitele první argumentující hovoří 30 sekund (1 minutu). Po něm má prostor protiargumentující osoba (také stanovený časový limit).

Po skončení diskuze určí učitel s pomocí hlasování publika, které tvoří ostatní žáci, kdo z argumentujících působil přesvědčivěji, a byl tedy úspěšnější. Úspěšnost může být posuzována z hlediska schopnosti mluvčího upoutat pozornost, srozumitelně vyjadřovat své myšlenky, argumenty a působit důvěryhodně a přesvědčivě.

Hodnotová reflexe:

- Jak bylo pro vás těžké/lehké hledat argumenty?
- Co bylo nejtěžší na vašem řečnickém klání?
- Považujete za výhodné, že ten druhý začínal?
- Byl někdo v pozici souhlasícího/nesouhlasícího s tvrzením, přestože váš skutečný postoj je jiný?
- Kdo se dokázal vyjadřovat nejpřesvědčivěji? Jak můžete využít tyto dovednosti v běžném životě?
- Námety na témata k řečnickému klání (možno napsat na kartičky a potom losovat témata):
- Proč mít x nemít domácího mazlíčka.
- Dívky to mají na světě těžší než kluci.
- Výhody a nevýhody sociálních sítí.
- Určitě (ne)existuje nějaká vesmírná civilizace.
- Nejlepší roční období je zima.
- Je lepší jíst doma než v restauraci.

Celková reflexe:

- Které komunikační zásady jsi při argumentaci vyzkoušel/a?
- Co bylo pro tebe dnešní hodinu nové?
- Kdo ze spolužáků je pro tebe inspirativní svým způsobem komunikace s druhými? Proč?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce
3

Umění argumentovat

„Nadbytek zbytečných slov je jistým příznakem mentální nedostatečnosti.“
(G. L. Lebon)

„Dělejte to, z čeho máte strach. A dělejte to opakovaně. To je nejrychlejší a nejjistější způsob, jak strach porazit.“
(Dale Carnegie)

„Strach před problémy nebyl ještě nikdy klíčem k jejich řešení.“
(Neznámý autor)

1. Umět vyjádřit svůj názor, myšlenku, pocit (případně ho podepřít argumenty)

Nejdříve mysl, potom mluv.

Myslím si, že...
Jsem přesvědčený o tom...
Zdá se mi, že...
Řád bych řekl, že...

„Nikdy se nebojte říct: Tomu nerozumím!“
(Steve Rivkin)

2. Vyslechnout stanovisko a argumenty opačných stran

Mluvit může vždy pouze jeden.

Nepřerušuj druhé, když hovoří.

„Lidé mají jedno ústa, ale dvě uši. Někdo asi chtěl, abychom dvakrát více poslouchali, než mluvíli. Někdo může namítnout, že je to proto, že poslouchání je dvakrát těžší než mluvení.“
(Neznámý autor)

3. Přispívat do diskuze

NEMLČÍ
ANI NECHÁPEJ DISKUZÍ JAKO SVŮJ MONOLOG.

Po svém vystoupení nech mluvit nejméně dvě osoby, než se přihlíšíš do diskuze.

4. Dovést diskuzi k přijatelnému závěru všech stran

Podporuj dobré myšlenky ostatních, i když se liší od tvých.

„Kdo nikdy nemění názory, miluje sebe víc než pravdu.“
(Joseph Joubert)

Jak smysluplně argumentovat?

- Říkej jen to, čemu opravdu věříš.
- Přistupuj ke druhým s úctou.
- Vyhní se urážkám a hrubému jednání.
- Nevnučuj své názory ostatním.

3. Transfer do života

Do příští hodiny se zaměřte na pozorování komunikace především ve vaší třídě (je možné i mimo třídu). Sledujte, jestli se diskuze řídí pravidly fair play. Zda mají všichni příležitost se zapojit a jsou k tomu vhodně povzbuzeni a zda prostor k diskutování a výměně názorů nezabírají jen ti neupovídanější.

Hodnotová reflexe:

- Jaké jsou výsledky vašeho pozorování?
- Odvážili jste se diskutující upozornit, když rozhovor neprobíhal v duchu fair play?
- Jakým způsobem je možné upozornit ty, kteří jsou upovídaní, aby dali prostor ostatním?
- Jak je vhodné povzbudit ty, kteří naopak upovídaní nejsou?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Pokud má být diskuze smysluplná, je nutné se řídit jasnými pravidly.

Varianty:

A: Pravidla aneb **DESATERO EFEKTIVNÍ DISKUZE**

Žáci si ve dvojici napíší deset pravidel pro správnou diskuzi.

Vždy dvě dvojice spojíme do skupiny a každá skupina má za úkol zvolit svého mluvčího, porovnat svá pravidla a sestavit společné desatero.

Mluvčí všech skupin seznámí ostatní žáky s vypracovaným desaterem.

Během této prezentace mohou probíhat zápis na tabuli a následné hlasování o nejlepší formulaci, které potom vybraní žáci sepiší a připraví plakát, jenž bude umístěn ve třídě.

Cílem lekce může být i vytvoření vlastních pravidel diskuze, podle kterých se bude celá skupina řídit nejen při hodinách etické výchovy.

B: Práce s pracovním listem **LOVCI PODPISŮ**

Cíl aktivity: Nácvik pravdivé komunikace

Aktivitu lze hrát ve třídě i v přírodě, kdykoliv v průběhu tématu Pravdivá komunikace.

Každý žák dostane tabulku a vyplní své jméno.

Žáci se rozmístí v prostoru a snaží se najít někoho, kdo jim může dát kladnou odpověď na otázku z kopírovacího listu.

Upozorníme žáky, že účelem aktivity je nácvik pravdivé a společensky příjemné komunikace. Samozřejmostí by měla být slova prosím a děkuji. V tabulce by se nemělo opakovat stejné jméno!

Aktivita končí, když má většina dostatek ulovených podpisů.

Hodnotová reflexe:

- *Co ses dozvěděl nového?*
- *Jakou jsi zvolil strategii při získávání podpisů?*

Zdroje:

Vacek, Pavel: Rozvoj morálního vědomí žáků

Ing. Lenka Orgoníková a kol. Příručka pro lektory motivačních kurzů a Job clubů Příklady interaktivních technik a praktických cvičení

[illegible]

Neverbální komunikace

CÍL:

Žáci procvičí komunikační dovednosti a zaměřují se především na soulad verbální a neverbální komunikace.

POMŮCKY:

Pracovní list **UMÍŠ ČÍST OČIMA?**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Práce s učebnicí a textem **PES V ZRCADLE**.

Otázky k příběhu:

- Jak se vám příběh líbil?
- Stalo se vám, že setkání s radostným člověkem vám „rozsvítilo“ den a naopak setkání s rozmrzelým vás rozladilo?
- Kdy a s kým to bylo?
- Jakou náladu mají lidé po setkání se mnou?
- Jak to, že člověk nemusí mluvit a my poznáme, jak mu je?

K rozehrátí může sloužit i test v učebnici **POZNÁTE ŘEČ TĚLA** i diskuze nad otázkou **CO VŠE SE DÁ ŘÍCT OČIMA**.

2. Nácvik ve třídě

Aktivita: **JEDNA PASTELKA**

Upozorníme, že se jedná o úplně tichou aktivitu, při které je zakázáno mluvit.

Žáci ve dvojicích připraví jeden papír a jednu PASTELKU, kterou spolu uchopí tak, aby ji mohli použít k malování.

Teprve teď zadá učitel čas na aktivitu a téma, které bude každá dvojice bez domlouvání malovat. Může to být např.: **DŮM SE ZAHRADOU...**

Je vhodné, aby se žáci ve dvojicích prostřídali a vyzkoušeli stejnou aktivitu znovu, jen se změněným zadáním.

Tentokrát třeba: **ZÁVODNÍ AUTO**

Varianta:

Zadání může znít: Namalujte jakýkoliv obrázek, ale nesmíte se domlouvat. Prostě: obrázek.

Hodnotová reflexe:

- Kdo je spokojený s výsledkem malování?
- Komu se dobře pracovalo?
- Kdo se cítil být tlačенý k něčemu, co se mu nelíbilo nebo neodpovídalo jeho představám?
- S kým se pracovalo lépe a proč?

Aktivita: **DVĚ PASTELKY**

Aktivita je téměř stejná, opět úplně tichá! Žáci si připraví jeden papír, ale dvě pastelky různých barev. Tentokrát každý maluje vlastní pastelkou společný obrázek na dané téma (např. **SLON, KOČIČKA...**)

Náhled pracovního listu

Lekce
4

Umiš číst očima?

Řeč těla je upřímnější než to, co pronášáme ústy. Co je skutečně důležité, to „slyšíme“ očima.

	Dojem								Důvěryhodnost sdělení						
	střídmý	veselý	námyšlený	nešťastný	spokojený	smutný	nejistý	naštvaný	vztěklý	Mám to rád.	Když se jdu do centra?	Omlouvám se.	Libí se mi.	Je ti ukráž!	Děj mi pokoj!
									x						x
															
															
															
															
															
															

Znovu je vhodné změnit dvojici a téma malování.

Hodnotová reflexe:

- Kdo je spokojený s výsledkem malování?
- Komu se dobře pracovalo? S kým se mu malovalo lépe a proč?
- Která barva na obrázku převažuje?
- Cítil se někdo ohrožen, omezen svým spolužákem a jeho pojetím?

Práce s pracovním listem – UMIŠ ČÍST OČIMA?

Rozdělíme žáky do dvojic a každá dvojice dostane pracovní list.

Společně můžeme každé postavě vymyslet jméno (takové, které se ve skupině nevyskytuje).

Žáci ve dvojicích zakřížkují, jak vnímají zobrazené obličeje a které sdělení by pro ně bylo důvěryhodné.

Důvěryhodným sdělením rozumíme sdělení, kterému neodporuje postoj těla, čili neverbální komunikace.

Vždy dvě dvojice se spojí a žáci v nově vzniklé skupině porovnají svoje výsledky.

Žáci mohou také diskutovat, která sdělení by byla u jednotlivých postav naprosto nevěrohodná.

Varianta:

Zadání může znít: Namalujte jakýkoliv obrázek, ale nesmíte se domlouvat. Prostě: obrázek.

Hodnotová reflexe:

- Jak jste spokojeni s porovnáním výsledků?
- Bylo to pro vás zajímavé? V čem?
- Jak je pro vás osobně důležité, aby lidé okolo vás měli vlídnou tvář a aby jejich sdělení byla důvěryhodná?
- Znáte osoby, kterým se nedá věřit? Proč a jak se to pozná? (Nejmenovat!)

3. Transfer do života

Do příští hodiny se pokuste cestou ze školy sledovat tváře kolemjdoucích a vyčíst z nich, o čem asi přemýšlejí.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce 4 **Neverbální komunikace**

Pes v zrcadle

Velký pes se zatoulal do místnosti plné zrcadel. Náhle kolem sebe uviděl celou smečku psů. Zlobně zavřel a vycenil zuby. Všichni psi okolo samozřejmě udělali totéž. Pes chvíli zmateně uskakoval před útočníky, a když viděl, že dělají totéž, rozzuřené zaštěkal a skočil po jednom z „útočníků“.

Po strašném nárazu do zrcadla padl na zem omráčený a zakrvácený. Když byl jen jednou přátelsky zavrtěl ocasem, všichni psi v zrcadlech by pozdrav opělovali a jejich setkání by bylo radostné.

(Bruno Ferrero: Paprsek slunce pro duši)

Zapamatujeme si:

- 7 % obsahu sdělení.
- 93 % toho, jak mluvčí vystupuje (jeho gesta, mimiku a práci s hlasem).

Nemusíte říct ani slovo, a přesto všichni poznají, jestli vám zrovna odpovídá vyučování, nebo vás učitel příštího při opovržení. Tělo mluví za nás. Dokáže prozradit lást, radost i neupřímnost. Umíte číst neverbální projevy?

Test: Poznáte řeč těla?

<p>1. Drbání ve vlasech značí:</p> <p>a) nespokojenost b) zájem c) aroganci</p>	<p>2. Zafatě pěstí jsou signálem</p> <p>a) nepřátelství b) pochyby c) zlosti</p>
<p>3. Mírně nakloněná hlava při rozhovoru značí:</p> <p>a) podřízenost b) zájem c) nedůvěru</p>	<p>4. Ten, kdo bubnuje prsty na stůl, je:</p> <p>a) netrpělivý b) smutný c) nespokojený</p>
<p>5. Upřený pohled do očí znamená:</p> <p>a) agresivitu b) nervozitu c) podřízenost</p>	<p>6. Postoj s rukama za zády je znamením:</p> <p>a) přátelství b) nadřazenosti c) nejistoty</p>
<p>7. Široce otevřené oči jsou typické pro:</p> <p>a) lidi, kteří nevědí, co chtějí b) pro vřelou a zaujatou posluchače c) pro toho, kdo neříká pravdu</p>	<p>8. Někdo při rozhovoru obrací oči nahoru, znamená to:</p> <p>a) zájem o to, co říkáš b) nesázím o to, co říkáš c) právě se modlí</p>

• Co vás se dá říct očima?
• Co znamenají tato řešení? Znáš další?

„Úsměv je světlo, které ti při pohledu do očí prozradí, že srdce je doma.“

Měl oči na stopkách.
Z očí jí sršely blesky.
Prohodil ho očima.
Hodila po něm okem.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám dařilo číst ve tvářích lidí?
- Co by se dalo vyčíst z tvé tváře?
- Bývá tvůj obličej spíš zachmuřený, nebo veselý?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Snaha kultivovat obsah řeči by měla být vždy i v souladu s kultivací neverbálních projevů. Ovšem práce na tom, jak mluvíme, se nemůže omezovat jen na kontrolu vnějšího projevu (verbální a neverbální složka), je nutné pracovat také s vlastním nastavením, s myslí a srdcem. Nevyládejme-li svůj vnitřní svět pocitů, najdou si jinou únikovou cestu (třeba právě v nekontrolovatelných gestech) a činí pak naše slovní vyjádření nedůvěryhodnými.

Doporučení/pozor:

Je vhodné v této lekci zmínit znakovou řeč a Braylovo písmo a další možnosti komunikace pro hluché a slepé.

Znáte mě?

CÍL:

Žáci si uvědomí důležitost a autentičnosti v komunikaci.

POMŮCKY:

Pracovní list **POMLUVA**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Žáci přečtou text na začátku lekce v učebnici a vyřeší hádanku – **POMLUVA**.

Hodnotová reflexe:

- *Setkali jste se s pomluvou? Ovlivnila vás?*
- *Je text hádanky výstižný?*

2. Návěst ve třídě

Pracujeme s učebnicí, provedeme kontrolu – maximálně deset minut (pokud chceme stihnout vše v jedné vyučovací hodině).

Lež je úmyslná nepravda.

Omyl je neúmyslná nepravda.

Pomluva je lež řečená za zády.

Nactiutrhání je hovor o chybách člověka bez přiměřeného důvodu. Při vysvětlení citátu zdůraznit, že lež je lží vždy. Pokud se ale neustále opakuje, mohou ji lidé vnímat jako pravdu.

Přečteme příběh z metodiky, který se může stát v každé třídě. Pokud máme více času, můžeme využít pracovní list **Pomluva** s dramatizací. Rozdělíme žáky do skupin – minimálně šestičlenných. Každá skupina obdrží jeden pracovní list se vzorovým textem. Úkolem skupiny je upravit příběh, dokončit ho, a pokud máme dostatek času, i nacvičit jeho zdramatizovanou verzi.

Eva a Andrea jsou spolužačky. Eva na Andreu žárlí. Počká, až je Andrea nemocná. Využije Andreina zvyku nosit do školy bonbony a vždy se o ně rozdělí.

Eva: „Holky, nemůžu uvěřit tomu, že Andrea ty bonbony krade v samoobsluze. To fakt není možné! Že na to nevypadá? Vy tomu věříte?“ Nikdo tomu nevěří.

„Ani já tomu nevěřím...“ dodává Eva.

Eva obchází třídu dál: „Slyšela jsi to o Andree? Věřila bys, že krade bonbony, které nám rozdává?“

Zpočátku nikdo nevěří, ale častým opakováním se do mysli spolužáků vtírá otázka: „Co když...?“

Téma zaslechne i paní učitelka. Domlouvá třídě a vysvětluje, že každý má své problémy, třeba se má snažit Andree pomoci je překonat. Ani ona by neřekla do Andree, že krade, tím uzavírá diskuzi.

Andrea se vrací po třech týdnech.

Zdroj: Nováková M.: Učíme etickou výchovu

Následuje diskuze k přečtenému příběhu. Podobně můžeme provést diskuzi k zdramatizovaným verzím příběhu.

Náhled pracovního listu

Lekce
5

Pomluva

Podle předlohy vytvořte podobný příběh. Scénář opravte a dokončete. Vyberte taková jména, která se nevyskytují ve třídě. Chlapci si postavu upraví do mužského rodu.

Rozdělte si role a sehrajte scénku podle vlastního upraveného scénáře.

Vypravěč: Eva a Andrea jsou spolužačky. Eva na Andreu žárlí. Počká, až je Andrea nemocná. Využije Andreina zvyku nosit do školy bonbony a vždy se o ně rozdělí.

Eva: „Holky, nemůžu uvěřit tomu, že Andrea ty bonbony krade v samoobsluze. To fakt není možné! Že na to nevypadá? Vy tomu věříte?“

Vypravěč: Nikdo tomu nevěří.

Eva: „Ani já tomu nevěřím, určitě to budou nějaké pomluvy.“

Vypravěč: Eva obchází třídu dál a každému opakuje obvinění.

Eva: „Slyšela jsi to o Andree? Věřila bys, že krade bonbony, které nám rozdává?“

Vypravěč: Zpočátku nikdo nevěří, ale častým opakováním se do mysli spolužáků vtírá otázka: „Co když...?“

Téma zaslechne i paní učitelka. Domlouvá třídě a vysvětluje.

Paní učitelka: „Každý má své problémy, měli bychom se snažit Andree pomoci je překonat, a ne si o tom jen povídat. Já bych neřekla, že Andrea krade. Konec diskuze, jdeme pracovat.“

Vypravěč: Andrea se vrací po třech týdnech.

Otázky k diskuzi:

- Jak třída Andreu přijme? Co Andrea cítí?
- Může nějak zjistit, že je pomlouvána?
- Jak se bude bránit? Uvěří jí třída?
- Pozná Andrea, kdo pomluvu roznese?
- Co se stane, když se ve třídě později něco ztratí?
- Koho budou podezřívat?
- Dozví se všichni, kteří slyšeli pomluvu, také obhajobu Andrey?

Hodnotová reflexe:

Každý se někdy setkal a setká s pomluvou, ať už je pomlouván on sám nebo někdo jiný.

- Co bychom my sami měli dělat, jak bychom mohli bojovat proti pomluvě?
- Jaký vliv na šíření pomluv mají lidské hodnoty – přátelství, láska?

3. Transfer do života

Jestliže je pomluva něco tak běžného, že se s tím setkáváme téměř denně, zkusme nějakou zastavit! Komu se to podaří, dosáhl něčeho velkého. Možná opravdu velkého – vzpomeňte si na úvodní hádanku, vzpomeňte si na Andreu.

Hodnotová reflexe:

- Co všechno můžeme pomluvou způsobit?
- Jak těžký byl pro tebe tento úkol? Proč?
- Podařilo se ti zastavit pomluvu? Jak ses cítil/a?
- Dokážeš si představit, jaký pocit má člověk, který to dokázal?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Uvědomujeme si, jak je důležité vážit slova. Informace záměrně nezkrslujeme a neověřené „neposíláme dál“.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce 5

Znáte mě?

Neuznávám spravedlnost. Nezabijím, ale mrzačím. Lámu srdce a ničím životy. Jsem mazaná, zlomyslná a s věkem silím. Čím více mne citují, tím více mi věří. Dáří se mi ve všech vstřích společnosti. Mé oběti jsou bezmocné. Nemohou se proti mně bránit, protože nemám tvář ani jméno. Není možné mně vystopovat, čím více se o to kdo snaží, tím více unikám. S nikým se nepřátelím. Pokud jednou někomu poskvrním pověst, nikdy se neočistí. Svrhávám vlády a rozvracím manželství. Bořím kariéry a přináším bezesné noci, zámutek, trápení. Kdo má nevinu lidé přácho do polštáře. Tvóřím novinové titulky a působím bolest srdcím. Říkají mi...

Zamysli se a uhoďni hádanku.

- Setkal/a ses s tímto jevem? Je text hádanky pravdivý?

Doplň věty:

Pomluva může....
Když mě někdo pomlouvá, cítím se...
Nechci rozesílat pomluvy, protože...
Když se někde pomlouvá, chtějí bych...

Spoj do vět:

Lež je neúmyslná nepravda
Omyl je lež řečená za zády
Pomluva je hovor o chybách člověka bez přiměřeného důvodu
Nactiutrhání je úmyslná nepravda

Vysvětli rčení:

Stokrát opakovaná lež se stává pravdou.

Úkol:

Pokuste se zastavit pomluvu. Prostě jen tak, že pokud se dozvíte něco, o čem nevíte jistě, je-li to pravda, neposílejte to dál.

59

Na co se mohou žáci ptát:

John King (narozen 1960) je anglický spisovatel, známý především svojí novelou Fotbalová fabrika, pojednávající o fenoménu násilí.

Pravda a lež

CÍL:

Konfrontace účastníků s daným tématem formou dialogu, reflexe i zážitku.

POMŮCKY:

Pracovní list **O PRAVDĚ A LŽI**, příloha **O PRAVDĚ A LŽI – ODPOVĚDI**, příloha **JAN HUS**

PRÁCE S TÉMATEM:

Jde o složitější aktivitu, která obsahuje tyto části:

1. práce s učebnicí, případně s přílohou Jan Hus
2. práce s pracovním listem – rozbor tématu, skupinová práce

1. Senzibilizace/motivace

Pohovořit o významných osobnostech, které ve svém životě musely projevít velkou odvahu, neboť byly nuceny těžce obhajovat svoji práci, svůj postoj, svoji pravdu. Nejprve necháme na dětech, aby samy uvedly nějaké příklady, mohou si vypomocet kladným hrdinou z filmu nebo knihy. My pak můžeme připomenout osobnosti jako V. Havel, T. G. Masaryk, M. Horáková, J. Hus, G. Galilei, Dalajláma, J. Palach, K. Kryl...

Jako senzibilizaci lze využít článek z přílohy **JAN HUS**.

Hodnotová reflexe:

- *Napadl tě hned nějaký člověk, nějaká osobnost ?*
- *Byla to osoba politicky nebo historicky známá?*
- *Byla to filmová nebo knižní postava?*
- *Napadl tě člověk z tvého blízkého okolí, z rodiny?*

2. Návěst ve třídě

1. Společné čtení citátů (mohou střídavě předčítat žáci). Jakmile se přesvědčíme, že žáci citátům porozuměli a nepotřebují doplňující výklad, vytvoříme menší skupinky po 3–4 žácích (protože jde o citlivé téma – nechat výběr na dětech). Skupinka si vybere citát, který ji nejvíce oslovil, a připraví odpovědi na tyto otázky:

- Proč jste si vybrali právě tento citát?
- Co vyjadřuje?
- Váže se k němu nějaká vaše osobní zkušenost?
- Následuje reflexe v kruhu.

2. Společně nahlas ve třídě přečteme ukázky jednotlivých příběhů v učebnici. Potom účastníky rozdělíme podle klíče do menších skupin 3–5 žáků (podle času a podle počtu žáků ve třídě – čím víc skupin, tím víc času budeme potřebovat). Ve skupinkách o jednotlivých příbězích diskutují a společně hledají odpovědi na otázky v pracovním listě.

Alternativa: Každý žák bude pracovat s pracovním listem nejprve sám, potom teprve vytvoříme skupinky a účastníci budou o své práci diskutovat.

Nakonec proběhne závěrečná diskuze a reflexe v kruhu. (Ukázka vypracovaného pracovního listu Příloha **O PRAVDĚ A LŽI – ODPOVĚDI**)

Náhled pracovního listu

Lekce
6

O pravdě a lži

Odpověz:

1) Je „nemluvit pravdu“ vždy nesprávné?

2) U kterého z příběhů není lež odsouzenhodná? Proč?

3) Co je to lež? Co je její nemorální podstata?

4) Proč je lež nesprávná? Co se lži vzniká? Jakou má moc?

5) Co je základem lidského soužití?

6) Proč lžeme?

7) Proč lžím druhých věříme?

8) Jak řešit situace, které nás svádějí ke lži? Jak ze lži ven?

Když lidé nemluví pravdu, život se stává nesmírně těžkým.

Hodnotová reflexe:

- Byla práce v této hodině pro tebe těžká?
- Co sis uvědomil/a?
- Získal/a jsi jiný náhled na nějakou konkrétní situaci, kterou jsi prožil/a?

3. Transfer do života

1. Budu přemýšlet o své osobní statečnosti říkat pravdu.
2. Vždy zvážím, jaké následky pro mě vyplynou z toho, když budu lhát nebo když budu mluvit pravdu.

Hodnotová reflexe:

Proběhne nejdříve za 14 dnů, za měsíc.

- Podařilo se ti překonat strach a říct pravdu, i když sis byl/a vědom/a následků?
- Jaký jsi měl/a pocit?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Vždy bychom se měli snažit o to, aby naše myšlení, chování a jednání bylo pravdivé.

Varianty:

1. Senzibilizace/motivace

Podle možností si můžeme vybrat:

píseň J. Nohavici a V. Vysockého Pravda a lež – rozbor pro vyspělejší třídu

píseň Spirituál kvintetu Za svou pravdou stát – rozbor

Doporučení/pozor:

Budeme-li používat vzory, jako jsou např. J. Palach a K. Kryl, je třeba si uvědomit, že problémy nebo postoje není správné řešit sebevraždou, a jasně to dětem vysvětlit.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce
6

Pravda a lež**O pravdě**

- Protož, hledaj pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti: neboť pravda tě vyvolá od hřícha, od ďábla, od smrti duše.
- Nemůže-li pravda být projevem bez pohoršení, lépe je přijmout pohoršení, nežli pustit pravdu.
- Zlořečený je ten, kdo pro skývu chleba opustil pravdu.

Jan Hus

ZAMYSLI SE:

1. Jste ochotni přijmout názory, které se ukážou být pravdivé, třebaže jsou v rozporu s vašimi dosavadními názory?
2. Existuje ve vašem životě něco, pro co byste dokázali snášet příkoří?
3. Jakým způsobem může člověk hledat pravdu?

PŘÍSLOVÍ A CITÁTY SLAVNÝCH:

Lež má krátké nohy.
(Přísloví)

Jedna lež na sebe připoutá
deset dalších.
(Přísloví)

Pravda je to, co zjednodušuje svět,
a ne to, co vytváří zmatek.
(Antoine de Saint-Exupéry)

Úsilí o pravdu
musí být
nadřazeno
jakémukoliv
jinému úsilí.
(Albert Einstein)

Lež je jako sněhová koule
– čím déle ji valíš, tím je větší.
(Martin Luther)

Na obranu pravdy je
potřebnější odvaha
než inteligence.
(David George Lloyd)

Trest lháře nespočívá
v tom, že mu nikdo nevěří,
ale spíše v tom, že on sám
už nemůže nikomu věřit.
(G. B. Shaw)

Slova, která nám vadí

CÍL:

Uvědomit si zbytečnost a nevhodnost používání vulgárních výrazů a snažit se je vyloučit ze svého slovníku.

POMŮCKY:

Pracovní list **VADÍ – NEVADÍ**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme článek Babička. Pro žáky je zajímavější, pokud ho přečte učitel. Zakončíme chvilkou ticha.

Hodnotová reflexe:

- Co vás na příběhu zaujalo?

2. Nácvik ve třídě

Společně odpovíme na otázky za článkem. Rozdáme pracovní list **Vadí – nevadí** a každý žák vyplní podle svého. Pracovní listy můžeme rozdat i před čtením, během kterého mohou již žáci pracovat na prvním úkolu. Ochudíme se o moment překvapení, ale urychlíme průběh práce. Vlastní ilustraci si žáci udělají jako domácí práci.

Poté žáky rozdělíme do skupin a každá má za úkol shrnout odpovědi.

Hodnotová reflexe:

Provádíme v kruhu.

- Jak se vám pracovalo?
- Jak jste se cítili?
- Vyskytl se nějaký problém?
- Proč lidé používají vulgární výrazy?
- Používáte je vy? Proč?

3. Transfer do života

Během jednoho týdne vyluč ze svého slovníku všechny hrubé výrazy. Zaznamenej si, jak se ti to dařilo.

Hodnotová reflexe:

- Je těžké mluvit pouze slušně?
- Umiš si představit, že by všichni lidé komunikovali pouze slušně?
- Líbil by se ti takový svět?

Následně:

- Podařilo se ti splnit úkol?
- Jak to pro tebe bylo obtížné?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

S používáním vulgárních slov v komunikaci máme vlastní zkušenosti. Uvědomujeme si, kdy a proč je lidé používají a jejich nevhodnost. Snažíme se komunikovat slušně.

Náhled pracovního listu

Lekce
7

Vadí - nevadí

1. Červeně vyškrtni z povídky Babička slova, která jsou vulgární. Najdi a podtrhni slova nespisovná. Jaký je rozdíl mezi nespisovným a vulgárním výrazem?

BABIČKA

Osobní vlak do Benešova. V poloprázdném vagonu si sedám blízko dveří. Přes uličku sedí babička jako vystřižená z Dickensova. Droboučká, křečká, bělovlasá, vlnitá, krajový límeček na tmavých šatech. Vytahuje pletení, pečlivě namotává vlnu a pomalíčku souká a počítá očka.

Vlak jede. Zatím ne krajinou, ale předměstím, babička plete a občas koukne přes brýle z okna, usměje se, kolem ní je kolečko pohody, je příjemné se na ni dívat. Za každým, kdo nastupuje, se podívá a mlčky zkontroluje, jestli pečlivě zavřel dveře, protože je prosinec, a tedy je zima.

Ričany. Do vagonu nastupuje skupina kluků s patřičným halasem, prásk, prásk, bum, bum, tady jsme, všichni se koukejte, svět je náš a všichni to musíte dobře slyšet! Už cestou vagonem se dají do hovoru: „Kdybys ty, vole, viděl, vole, jak sem se, vole, stal, vole, a vona volala ježíš, vole, tak sem, vole, šel za ní, vole...“ a tak dál, bujaré poplácávání, pískání a kopání. Babička přes brýle vlněné koukne na dveře, které zůstaly otevřené, a jak vlak jede, litají sem a tam a s každým prasknutím přilukují zimu z chodbičky.

Babička pomalíčku odloží pletení, vstane a na nejistých nožkách pokročí ke stádu. Využije přestávky v hulákání a tenkým hláskem podobným flétničce s úsměvem povídá: „Sakra, vole, mohli bys být tak laskav, vole, a zavřít ty dveře, vole, táhne sem, vole!“ A za úplného ticha si opět sedá a bere do ruky pletení.

Jeden kluk vstane a beze slova, docela potichu, zavře dveře.

Doplň vlastní ilustraci:

Doporučení/pozor:

Dohlížíme, aby během práce žáci nepoužívali více hrubých výrazů, než je nezbytně nutné k uvědomění si jejich dopadu na okolí.

Po týdnu zkontrolujeme záznamy o eliminaci hrubých výrazů.

Varianty:

Pracovní listy můžeme použít pouze ke skupinové práci (ve vícepočetných třídách pravděpodobně nestihneme za jednu vyučovací hodinu v plném rozsahu). Můžeme také diskutovat nad úvodním citátem, případně si žáci mohou vysvětlení zapsat do pracovního listu.

Na co se mohou žáci ptát:

Kabát je česká rocková skupina založená v roce 1983. Na svém kontě má již sedm Českých slaviců (poslední v roce 2011), čímž se řadí k našim nejúspěšnějším hudebním skupinám.

Charles Dickens (1812–1870) byl anglický spisovatel. Je považován za jednoho z největších romanopisců 19. století. Mezi nejznámější díla patří humoristický román Kronika Pickwickova klubu a román Oliver Twist – neradostný příběh chudého chlapce žijícího v chudobinci, kterého chce zlodějská banda zneužít pro své loupeže.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 7. ročník ZŠ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce
7

Slova, která nám vadí

„Vím co je dobrý, vim co je špatný, nevím jak to vim, ale je to málo platný.“
(Kabát)

Babička

Osobní vlak do Benešova. V poloprázdném vagonu si sedám blízko dveří. Přes uličku sedí babička jako vystřižená z Dickensse. Droboučká, křehká, bělovlasá, vidná, krajový límeček na tmavých šatech. Vytahuje pletený, pečlivě namotává vlnu a pomalíčku souká a počítá očka.

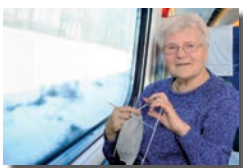
Vlak jede. Zatím ne krajinou, ale předměstími, babička plete a občas koukne přes brýle z okna, usměje se, kolem ní je kolečko pohody, je příjemné se na ni dívat. Za každým, kdo nastupuje, se podívá a míčky zkontroluje, jestli pečlivě zavřel dveře, protože je prosinec, a tedy je zima.

Řičany. Do vagonu nastupuje skupina kluků s patřičným halasem, prásk, prásk, bum, tady jsme, všichni se koulejte, svět je náš a všichni to musíte dobře slyšet! Už cestou vagonem se dají do hororu: „Kdybys ty, vole, viděl, vole, jak sem se, vole, sfal, vole, a vona volala ježíš, vole, tak sem, vole, šel za ní, vole...“ a tak dál, bujaré poplácávání, pískání a kopání. Babička přes brýle vidí koukne na dveře, které zůstaly otevřené, a jak vlak jede, lítají sem a tam a s každým prasknutím přifukují zimu z chodbičky.

Babička pomalíčku odloží pletení, vstane a na nejistých nožkách pokročí ke stádu. Využije přestávky v hulákání a tenkým hláskem podobným fletníčce s úsměvem povídá: „Sakra, vole, mohl bys být tak laskav, vole, a zavřít ty dveře, vole, táhne sem, vole!“ A za úplného ticha si opět sedá a bere do ruky pletení.

Jeden kluk vstane a beze slova, docela potichu, zavře dveře.

Zdroj: Slepíci polévka pro českou duši – upraveno, zkráceno

- Čím tě povídka zaujala?
- Proč babička použila takové výrazy?
- Co by se stalo, pokud by babička slušně požádala o zavření dveří?
- Jak souvisí úvodní citát s úkaskou?

Vysvětli, co znamená: „vystřižená z Dickensse“.

Vyplň pracovní list.

Poté ve skupinách prodiskutujte své odpovědi.

Úkol:

Během jednoho týdne vynechej ze svého slovníku všechny hrubé výrazy. Zaznamenej si, jak se ti to dařilo.

Moje tři divy světa

CÍL:

Vést žáky k tomu, aby si uvědomili a učili se vyjádřit obdiv nad věcmi a ději kolem nás, ale i nad námi samotnými.

POMŮCKY:

Mapa světa, papír, tužka

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Seznámit se se sedmi divy světa (viz učebnice).

Hodnotová reflexe:

Otázky jsou totožné jako otázky v učebnici:

- *Proč je nějaká situace, nějaký zážitek, čin nebo věc pokládána za div světa?*
- *Co víš o divech světa?*

2. Nácvik ve třídě

Každý člověk má svoje divy světa. Je to skutečnost, věc, vztah, který v něm vzbuzuje úžas, obdiv. Nemusí to být jen transcendentní jevy, ale i skutečnosti vědy a techniky... Např. úžas nad tím, jak funguje telefon, internet... Potom požádáme žáky, aby se zamysleli, co je v životě fascinuje. Každý si vybere tři skutečnosti – svoje tři divy světa a zapíše si je na papír. Žáky rozdělíme do skupin maximálně po pěti (čím menší skupinky jsou, tím méně času potřebujeme). V těchto skupinkách si vyprávějí o „svých divech světa“. Před aktivitou je upozorníme, že jde o velmi osobní věci, proto je třeba při poslouchání každému projevit velkou úctu a pozornost, aniž cokoliv komentujeme.

Druhá část aktivity probíhá ve velké skupině, kde vždy jeden shrne práci v malé skupině. Může následovat ještě krátká reflexe prožitků jednotlivců. Už se nemluví konkrétně o našich divech světa, ale jak jsem prožíval tuto aktivitu a co mi přinesla.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se vám najít vaše divy světa?*
- *Co jste si během aktivity uvědomili?*
- *Jaká atmosféra byla ve skupině?*

3. Transfer do života

Alespoň jednoho z mých divů světa si budu lépe všímat, prostuduji si o něm něco, abych o něm věděl více.

Zeptám se někoho v rodině, co ho v životě a na životě fascinuje.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se ti splnit zadaný úkol?*
- *Koho jsi v rodině oslovil/a?*
- *Byl pro tebe rozhovor s blízkým člověkem zajímavý, překvapilo tě něco nebo zaujalo?*

Náhled pracovního listu

*K této lekci není
pracovní list*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Při kontaktu s okolním světem budu vnímavý a budu přemýšlet o příčinách věcí a jevů.

Doporučení/pozor:

Senzibilizaci – práci s učebnicí je nutné věnovat jen tolik času, kolik potřebujeme k motivaci žáků. Není nutné dělat hluboké rozborů těchto divů. Je možné se k nim vrátit v hodinách D, Z a PŘ. Pro rozdělení do skupin je důležité znát dobře celou třídu. Je-li třída připravená (spolupracuje spolu dlouho), můžeme skupinky volit náhodně podle různých klíčů. Neznáme-li třídu dobře nebo spolu žáci teprve začínají pracovat, necháme je, aby si skupiny vytvořili sami.

Je třeba respektovat, že si děti volí své „divy“ na základě svých zkušeností, svého vidění světa. Zdržíme se diskuze.

Na co se mohou žáci ptát:

Odpověď na otázky z učebnice:

Organizace UNESCO spadá pod OSN a byla vytvořena, aby prostřednictvím kultury, vzdělání a vědy podpořila světový mír. Má zájem na všeobecném zlepšení situace po celém světě.

Zaměřuje se mj. na rozvoj Afriky, rovná práva mužů a žen, ale i na problematiku AIDS. K organizaci se hlásí téměř všechny státy. Sídlo má v Paříži.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce
8

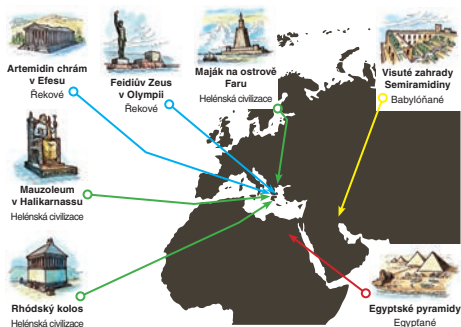
Moje tři divy světa

V různých životních situacích se často setkáváme s termínem: „...to je snad osmý div světa...“ nebo „...to by snad byl osmý div světa...“

- Proč jsou nějaká situace, nějaký zážitek, čin nebo věc pokládány za div světa?
- Co víš o divích světa?

Sedm divů světa

Již ve starověku vzniklo mnoho seznamů sedmi divů tehdejšího světa. Nejznámější je seznam unikátních starověkých staveb v oblasti Středozemního moře a na Středním východě. Jako sestavitel seznamu je uváděn řecký spisovatel Filón Byzantský, žijící ve 2. a 3. století n. l. Současný seznam sedmi divů starověkého světa vznikl asi až v 18. století a od původního se trochu liší. Jediným, nejstarším a dodnes dochovaným divem z tohoto seznamu jsou egyptské pyramidy. Existence některých „divů“ však nebyla doposud definitivně prokázána, jiné byly zničeny zemětřesením, požárem či válkami.

Jediný dochovaný div z původního seznamu, čestný člen nového seznamu divů

Název	Místo	Datum stavby	Obrázek
Egyptské pyramidy	Káhira, Egypt	2250 př. n. l.	

Tajemství

CÍL:

Uvědomit si smysl a důležitost zachování tajemství jako projevu nejvyšší důvěry.

POMŮCKY:

Pracovní list A) **TAJEMSTVÍ – OTÁZKY**, B) **TAJEMSTVÍ – TEST**, příloha **TAJEMSTVÍ – MOŽNÉ ODPOVĚDI**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Ke zcitlivění na téma využít příběh z učebnice.

Hodnotová reflexe:

Na tyto otázky z učebnice jsou odpovědi popsány v příloze **TAJEMSTVÍ – MOŽNÉ ODPOVĚDI**.

- Proč máme tajemství?
- K čemu jsou tajemství?
- Jak udržet tajemství?

2. Návuk ve třídě

1. část: Necháme děti přemýšlet o otázkách za příběhem. Rozdáme pracovní listy a necháme každého, aby se sám k jednotlivým otázkám vyjádřil. Upozorníme, že test na druhé straně listu není zájmem naší práce :-). Dáváme ale pozor, aby se žáci opravdu snažili o problém přemýšlet, a poskytujeme jim dostatek času. Pokud máme pocit, že zapisování do pracovních listů už vážně, rozdělíme je do menších skupin asi po 4–5. Společně se seznámí se svými zápisky, popřípadě doplní zajímavé postřehy ostatních členů skupiny. Společně ve velkém kruhu provedeme diskusi – **reflexi**. Skupiny představí svoji práci tak, aby se jednotlivé pojmy neustále neopakovaly.

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám pracovalo?
- Bylo těžké najít odpovědi?
- Bylo těžké shodnout se ve skupině na odpovědi?
- Podařilo se vám udržet tajemství, i když vás jazyk hodně „svrběl“?

2. část: Vrátime se k učebnici a pohovoříme o tom, že není tajemství jako tajemství a že pokud je nám svěřeno opravdu závažné tajemství, které vyžaduje pomoc dospělých, měli bychom pro to něco udělat.

3. část: Účastníci si vyplní test na pracovním listě.

3. Transfer do života

1. Vyslechni kamaráda, který má problém, a snaž se mu účinně poradit. Pokud to bude tajné, dokaž, že umíš tajemství respektovat.

2. Dohodněte se ve skupinkách a připravte do příští hodiny Etv překvapení pro zbytek vaší třídy. Záměr řekněte svému učiteli. Ten vás jistě neprozradí a pomůže vám s přípravou.

Náhled pracovního listu

Lekce
9

A) Tajemství - otázky

Proč máme tajemství?

K čemu jsou tajemství?

Jak udržet tajemství aneb co dělat, když nás „svrbí“ jazyk...

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám líbilo překvapení, které vám přichystali spolužáci?
- Bylo to pro vás až do poslední chvíle tajemství?
- Jaký máte pocit z toho, že jste nic neprozradili?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Abychom se stali důvěryhodnými pro ostatní, je třeba udržet a nevyzradit jejich tajemství.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 1: Pravdivá komunikace

Lekce

9

Tajemství

V přátelství je velice důležitá důvěra. Kamarádům věřím, že přijdou, když máme sraz, že mi přinesou knížku, kterou potřebuji do školy. Těm nejbližším věřím, že mi pomůžou, když potřebuji, a že neprozradí naše tajemství.

Na konci tábora se u nás všechno točí jen kolem cesty za pokladem. Naše družina vyhrávala a my bychom rádi udělali všechno, abychom poklad našli. Při poslední etapě jsem jako nejmladší z naší družiny zachránila situaci. Zpráva nás odkázala k letině. Už skoro půl hodiny tamy máme hledat. V nejméně vhodnou chvíli to nemůžu vydržet a musím si dojít na záchod. „Našla jsem to!!!“ volám na holky. „Mám tu zprávu! Je na toaletě!!!“ nadšená házím po holkách toaletní papír. A v tom se to stalo... Neudržela jsem rovnováhu a padám... asi tušíte kam. Nespadla jsem tam celá, ale stačilo to. Za boulivého smíchu družiny se snažím vrátit zpátky nad zem. Nakonec mě musí naše kormidelnice vytáhnout. Bohužel na tuto trapnou chvíli nikdy nezapomenu. Nezapomněly na ni ani holky z družiny, bylo to naše společné tajemství. A opravdu jsem jim vděčná, že si to nechaly dlouhou dobu pro sebe. Až po několika letech se tato historka u nás v oddíle začala vyprávět. Ze začátku anonymně, ale teď už všichni vědí, že je to o mně. Teď už se tomu směji...

Pracujte ve skupinách a odpovězte na tyto otázky v pracovním sešitě:

- Proč máme tajemství?
- K čemu jsou tajemství?
- Jak udržet tajemství aneb recept na „svrbění jazyka“.

Pozor!!!

Měli bychom rozeznávat tajemství, jež je dobré udržet, a ta, která jsou nebezpečná nebo nás nutí lhat. Požádá-li nás kamarád, abychom něco neřekli, nebo se nám svěřil se svým tajemstvím, respektujeme ho a nikomu nic nevyzradíme. Má-li kamarád závažný problém, je na místě mu poradit, ať se raději svěří někomu dospělému. Jde-li o zdraví, měl bys hned začít jednat a přesvědčit kamaráda, že na to sami nestačíte. Zklamání důvěru je moc špatné, někdy však musíme i za tuto cenu říci tajemství někomu dalšímu. Pokud si s něčím nevíš rady, ty nebo tvůj kamarád má problém a nechcete se o něj podělit s někým, koho znáte, může vám pomoci **LINKA BEZPEČÍ**. Web linky bezpečí, bezplatné telefonní číslo: 116 111, e-mail: pomoc@linkabezpeci.cz

Vzkaz...

Tajemství, které se týká vztahů mezi kamarády, mezi opačným pohlavím, má každý z nás řadu. Vždy, když kamarádovi vyprávíš něco o druhých, zamysli se, jestli to není důvěrné. Neprozrazuj tajemství, když tě kamarád požádá, aby sis to nechal pro sebe.

„Jediná možnost, jak udržet tajemství, je nikomu ho neřít.“
(Lidové rčení)

Poznámky:

[illegible]

Přiměřené sebevědomí

Sebevědomí člověka je zrcadlem postoje k sobě samému. Odráží to, jak o sobě smýšlíme, jak sami sebe hodnotíme. Tím se zásadně podílíme na vlastní spokojenosti a kvalitě vztahů s druhými lidmi. Informace o tom, jakou máme hodnotu, čerpáme od začátku života od svého okolí. Některé skutečnosti, které naše sebevědomí/sebepřijetí formuje, můžeme ovlivnit vytrvalou prací na sobě.

V této kapitole žáci poznávají znaky přemrštěného, zdravého i nízkého sebevědomí, učí se nepodceňovat ani nepřeceňovat sami sebe, své schopnosti a dovednosti. K tomu patří i práce s vlastními nedostatky, poučení se z chyb a uznání svých limitů. Uznání mezí svých schopností nás totiž osvobozuje k nadhledu nad nezdary a pomáhá k radosti z úspěchů svých i druhých lidí.

Zdravé sebevědomí

CÍL:

Žák pozná znaky zdravého sebevědomí a způsoby chování, které jsou pro různé druhy sebevědomí typické. Dokáže rozeznat, co zdravé sebevědomí buduje a co naopak sráží. Žáci budují své sebevědomí.

POMŮCKY:

Pracovní list: **DOPIS SOBĚ**, psací potřeby, obálky nebo izolepu a nůžky
(Učitel si vezme velkou obálku nebo desku, do kterých uschová dopisy.)

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel začne hodinu recitací básně JÁ z učebnice.

Hodnotová reflexe:

- O čem byla báseň?
- Dovedl by někdo říct smysl básně jednou větou?
- Chtěl by ještě někdo zarecitovat tuto báseň nahlas všem?

VARIANTA: Poté, co žáci uslyší báseň zarecitovanou učitelem, vyzkoušejí si recitaci ve dvojicích.

Vyzveme někoho ze třídy, aby přečetl CITÁTY.

- Jak rozumíte citátům?
- Který se k vám osobně víc hodí? Proč?
- Jak souvisí se zdravým/přiměřeným sebevědomím?

2. Nácvik ve třídě

1. Práce s tabulkou v učebnici – SEBEVĚDOMÍ

Učitel nejprve vyzve žáky, aby někdo z nich vysvětlil pojmy bázlivost, pohrdání, domýšlivost, lehkovážnost, vztahovačnost, „nepřipouští si nezdravé pocity viny“...

Potom všichni najednou (v chóru) čtou jednotlivé projevy a přiřazují je do skupin. (Bázlivost – potlačené sebevědomí, pohrdání – přemrštěné, neúcta – ...) Kdykoliv se ozve nesoulad, přerušíme čtení v chóru a hledáme společně správné řešení.

POTLAČENÉ SEBEVĚDOMÍ: bázlivost, přecitlivělost, úzkostlivost, nerozhodnost, sebelítost, strach udělat chybu...

ZDRAVÉ SEBEVĚDOMÍ: pozitivní myšlení o sobě i druhých, vyrovnanost, nepřipouštění nezdravých pocitů viny, schopnost přát druhým úspěch.

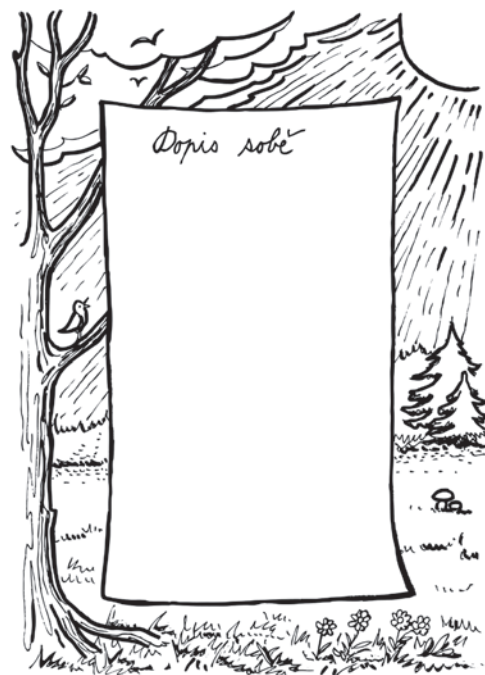
PŘEMRŠTĚNÉ SEBEVĚDOMÍ: pohrdání, neúcta, lehkovážnost, nafoukanost.

Společné znaky pro **POTLAČENÉ** a **PŘEMRŠTĚNÉ** sebevědomí: pomlouvání, nejistota, domýšlení, srovnávání se s druhými, závislost na druhých, vztahovačnost, závist.

Náhled pracovního listu

Lekce
10

Dopis sobě

Hodnotová reflexe:

- Proč má potlačené i přemrštěné sebevědomí společné znaky?
- Napadlo tě už někdy, že opravdu zralý vyrovnaný člověk nepotřebuje pomlouvat a závidět?
- Znáš takové lidi?

CO OVLIVŇUJE NAŠE SEBEVĚDOMÍ?

(Rodina, školní prostředí, studijní výsledky, spokojenost s vlastním vzhledem, schopnost navazovat přátelské vztahy s druhými, aktivní a kreativní přístup k životu, smysl pro humor...)

Viz VARIANTY

2. Práce s příběhem ŽÁBA A VĚŽ a OREL A SLEPICE**3. Práce s pracovním listem DOPIS SOBĚ**

Každý žák napíše dopis sám sobě. Tento dopis potom složený a zalepený v obálce nebo pouze přelepený izolepou odevzdá učiteli, který ho uschová a na konci 9. třídy zase odevzdá zpět majiteli. Platí zásada, že nikdo jiný dopis číst nebude!

Připomeneme zásady psaní dopisu + obsah dopisu:

- Datum
- Milé oslovení (+ pokračování ve 2. os. č. j.)
- Popsání současné situace (třídy, s kým a kde sedí...)
- Popsat současné radosti a starosti, pochválit se za úspěchy...
- Jaké je mé sebevědomí? Mohu něco zlepšit? Napadá mě konkrétně jak?
- Jaké mám do budoucna plány? Povzbud' sám sebe, že to dokážeš.
- Rozloučení, podpis

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti pracovalo?
- Překvapilo tě něco?
- Umíš se sám/sama povzbudit a pochválit?

- Co mě nejvíc zaujalo (citát, báseň, informace o sebevědomí, příběh Žába, Dopis sobě...).
- Vyplývá z toho něco konkrétního pro můj budoucí život?

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 7. ročník ZŠ Téma 2: Přiměřené sebevědomí Lekce 10

Zdravé sebevědomí

„Já“ – Byron Michow
Celý svůj život jsem se snažil zalíbit se jiným.
Celý svůj život jsem zaslíbil, abych jiné okouzlil.
Už to nebudu dál dělat!
Kdybych totiž strávil veškerý svůj čas snahou být někým jiným, kdo bude trávit svůj čas tím, aby se stal mnou?

„Kdo stále chodí ve šlépějích někoho jiného, nezanechává žádné stopy.“
(Reinhard K. Sprenger)

„Nad nikým se nepovyšuj a před nikým se neponižuj.“
(Princ Miroslav ševci v pohádce O PYSNÉ PRINCEZNE)

Odpověz na otázky k citátům a básni

- Koho oslovil citát, koho báseň?
- Co se vám na nich líbí?
- Je těžké být sám sebou?
- Je rozdíl v tom nechat se inspirovat životem druhých a nekriticky dělat to, co dělají druzí?
- Kde je hranice?

Co je to SEBEVĚDOMÍ?
= uvědomování si sebe sama, své hodnoty.

Naše sebevědomí ovlivňuje mnoho okolností. Některé ovlivnit nemůžeme, jiné ano. Roztříd:

rodice	pohlaví	kreativita	duševní schopnosti
rodina	doba, ve které žijeme	smysl pro humor	věk
sebereflexe	rasa	studijní výsledky	práce na sobě
pořadí narození	národ	využívání volného času	přátelé
sebepekonalání	fyzické znaky		

Co znamená mít zdravé sebevědomí?
Zkus roztřídit projevy do tří skupin (některé znaky se hodí pro různé druhy sebevědomí):

Potlačené sebevědomí	Zdravé sebevědomí	Přemrštěné sebevědomí
-----------------------------	--------------------------	------------------------------

Bádivost, pohrdání, neucta, pomlouvání, přecitlivělost, pozitivní myšlení o sobě i druhých, úzkostlivost, nejistota, nerozhodnost, vyrovnanost, domýšlivost, lehkovážnost, srovnávání se s druhými, závilost na druhých, vztahovčnost, sebestlást, domýšlivost, nařoukanost, nepřipouštění si nezdravé pocity viny, strach udělat chybu, schopnost přát druhým úspěch, závilost...

- Které znaky charakterizují mé sebevědomí?
- Kdo anebo co (konkrétně) má pozitivní vliv na formování mého sebevědomí?
- Kdo anebo co má negativní vliv na moje sebevědomí?
- Jak mohu pracovat na rozvoji svého zdravého sebevědomí?

„Ať věříš, že to dokážeš, anebo věříš, že to nedokážeš, vždycky máš naprostou pravdu!“
(Henry Ford)

3. Transfer do života

Práce na zdravém sebevědomí, to je práce na celý život. Velkou pomocí nám může být prostředí, ve kterém se nacházíme. Je-li naše okolí příjemné a povzbuzující, daří se všem hned lépe.

Úkolem pro příští týden bude proto spoluvytvářet povzbuzující atmosféru všude tam, kde budeme. Pokusme se být všímavými pro své okolí a povzbuzujeme nahlas (třeba pochvalou) všechny, kteří to potřebují. Staňme se fanoušky naší třídy, naší rodiny, týmu ve sportovním kroužku... A nezapomeňme na to, že pochvalu potřebují nejen naši nejlepší kamarádi, ale všichni, kteří se snaží o něco dobrého. Chvalme, chvalme, chvalme!

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti dařilo povzbuzovat a chválit?
- Podařilo se ti chválit i ty, kteří nepatří mezi tvoje „oblíbence“?
- Jakou to mělo odezvu?

Lekce
10**4. Závěrečné zevšeobecnění lekce**

Sebevědomí se vztahuje k hodnotě a důstojnosti každého člověka. Každý z nás je originálním jedincem a zaujímá ve světě jedinečné postavení a úlohu. Každý člověk bez rozdílu si zaslouží úctu a vážnost. Pohled některých lidí na sebe sama je deformovaný a může se projevovat přemrštěným nebo potlačeným sebevědomím. Důsledkem toho je narušený vztah ke druhým lidem. Cílem této kapitoly je uvědomit si znaky vyrovnané osobnosti, možnost nahlédnout na sebe samého a získat odvahu k práci na sobě.

Doporučení/pozor:

Děti mohou přijít na to, že jejich sebevědomí nevhodně formovalo rodinné prostředí, a mohou mít tendenci za to někoho obviňovat. K ničemu dobrému by to nevedlo. Je třeba nyní přijmout vlastní zodpovědnost za práci na svém sebevědomí. I to je znak zdravého postoje k životu.

Nezapomeňte dobře uschovat dopisy, které budou dětem v 9. třídě zpět rozdané.

Varianty:

Aktivita: **VŠE O SEBEVĚDOMÍ**

Aktivitu lze využít jako opakování k tématu.

Pomůcky: balicí papíry, fixy

Učitel připraví PŘEDEM BALICÍ PAPIRY, na které výrazně napíše ZADÁNÍ ÚKOLU:

1. Vypište znaky (projevy) potlačeného sebevědomí
2. Vypište znaky zdravého sebevědomí
3. Vypište znaky přemrštěného sebevědomí
4. CO a KDO ovlivňuje sebevědomí člověka?
5. CO zdravé sebevědomí podráždí?
6. CO zdravé sebevědomí buduje?
7. Jak můžeš ty a tvoje třída zvýšit sebevědomí nesmělým spolužákům?

Tyto plakáty vylepíme na stěny třídy nebo rozmístíme kolem třídy na lavice.

Upřesníme, kde se která stanice (podle čísel) bude nalézat.

Vysvětlíme, že aktivita bude probíhat ve spolupracujících skupinách, každá skupina začne a skončí u stejné stanice. Učitel upřesní časový limit pro práci u jednoho stanoviště (např. tři minuty). Po uplynutí limitu se žáci na pokyn učitele přesunou k dalšímu stanovišti (= další anketní otázce) a přečtou už zaznamenané názory, aby mohli doplnit další KONKRÉTNÍ nápady a neopakovali se.

Poté, co se skupina sejde u své první stanice, zvolí si svého moderátora = tedy toho, kdo zodpovídá za to, aby každý ze skupiny se mohl svobodně vyjádřit k dané otázce, a zároveň zodpovídá za spolupracující a přátelskou atmosféru ve skupině.

Teprve nyní rozdělíme žáky do skupin. (Třeba rozpočítáním podle počtu skupin – v tom případě je číslo žáka i číslo stanoviště, na kterém začne se svojí skupinou.)

Po absolvování všech stanovišť se skupina vrací k domovskému stanovišti a zvolí si mluvčího, který ostatním bude u tabule prezentovat výsledky. Ostatní žáci se vrátí na své místo.

Hodnotová reflexe:

- Které stanice se ti líbily a proč?
- Překvapily tě výsledky/názory jednotlivých stanic? Které nejvíce?
- Jaká byla spolupráce s tvými spolužáky ve skupině?
- Co bylo pro tebe nové? Které informace by sis rád zapamatoval/a?
- Měl/a jsi nějaké potíže? Jaké?
- Jak TY konkrétně pomůžeš méně smělým spolužákům? Bud' kreativní!

Poznámky:

Život je fajn

CÍL:

Žáci poznávají důležitost příjemných prožitků v životě a optimistického přístupu.

POMŮCKY:

Pracovní list **ŽIVOT JE FAJN**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Příběh v učebnici.

Hodnotová reflexe:

- *Kdy je člověk nešťastný? Kdy je šťastný?*
- *Jaké životní moudro nám příběh sděluje?*

2. Návěst ve třídě

Pracujeme s učebnicí – vysvětlíme pojmy optimista, pesimista.

Práce s pracovním listem **Život je fajn**. Cílem práce s listem je uvědomit si, že člověk by se měl radovat i z maličkostí a naučit se prožívat příjemné chvíle. Žáci vytvoří skupiny podle sympatií (důvěrné informace) a vzájemně si sdělí své odpovědi. Každá skupina vytvoří závěr – zamyslí se nad důležitostí radosti a optimistického přístupu v životě člověka.

Jako nápodoba k první otázce poslouží text v učebnici – vlk Štěstí.

K otázce 4.:

Nešťastný:

Život stojí za starou bačkoru. Jsem unavený, smutný mám strach z budoucnosti.

Šťastný ze špatných důvodů:

Dopřávám si příjemné zážitky. Často se hodiny dívám na televizi nebo sedím u počítače.

Šťastný z dobrých důvodů:

Mám rodinu, přátele, spoustu hezkých věcí a učení mi jde dobře.

Prostě šťastný:

Naplnno vnímám každý okamžik, mám rád sebe i ostatní, jsem plný síly a energie.

Hodnotová reflexe:

Provádíme v kruhu. Každá skupina sdělí, jak se jí pracovalo a k jakému došla závěru.

Další vhodné otázky:

- *Jak poznám šťastného člověka? Proč jsou lidé šťastní? Co znamená být šťastný ze špatného důvodu?*
- *Co nám dělá radost?*
- *Je kolem nás hodně optimistů?*
- *Setkali jste se s pesimistou?*
- *Kdo má lepší život – optimista, nebo pesimista?*

3. Transfer do života

Pozorujte ve svém okolí, jaký přístup mají lidé k životu. Snažte se udělat něco jen tak pro radost a být optimističtí. Výsledky svého snažení запиš.

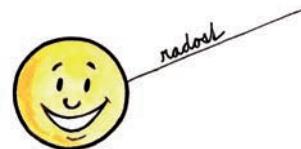

Náhled pracovního listu

Lekce
11

Život je fajn

1. Ke smajlíku ŠTĚSTÍ dokresli paprsky. Ke každému z paprsků dopiš slovo, které souvisí se štěstím:

2. Vzpomeň si na tři situace, kdy ses cítil spokojený, šťastný? Dopln tabulku.

Byl jsem spokojený, šťastný:	Důvod mého štěstí:
1.	
2.	
3.	

3. Musí mít štěstí a spokojenost vždy nějaký důvod?

4. Navrhní a přiřadí smajlíky k výrokom.

Smajlíci:
Prostě šťastný
Šťastný z dobrých důvodů
Šťastný ze špatných důvodů
Nešťastný

Výroky:

Život stojí za starou bačkoru. Jsem unavený, smutný, mám strach z budoucnosti.
Dopřávám si příjemné zážitky. Často se hodiny dívám na televizi nebo sedím u počítače.
Mám rodinu, přátele, spoustu hezkých věcí a učení mi jde dobře.
Naplnno vnímám každý okamžik, mám rád sebe i ostatní, jsem plný síly a energie.

5. Kde na přímce štěstí se nacházíš?

nešťastný ← → prostě šťastný

6. Napiš dopis svému příteli, rodiči, příbuznému o tom, jak se právě máš. Pokus se napsat optimisticky dopis. :-)

Hodnotová reflexe:

- Jaký přístup k životu mají lidé kolem tebe?
- Podařilo se ti splnit úkol a jek ses cítil?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Ukázali jsme si, jak je důležité přistupovat k životu optimisticky.

Varianty:

Pokud žáci potřebují delší čas k vyplnění pracovních listů, můžeme zadat úkol č. 6 jako domácí práci.

Na co se mohou žáci ptát:

John Winston Ono Lennon (1940–1980) byl britský zpěvák a hudební skladatel, člen hudební skupiny The Beatles. Prosadil se také jako malíř, herec, spisovatel a politický aktivista. Významným způsobem ovlivnil vývoj rockové hudby 20. století.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 7. ročník ZŠ Téma 2: Přiměřené sebevědomí

Lekce
11**Život je fajn**

„Hledali jsme štěstí a našli jsme sebe.“

(John Lennon)

Život je fajn

Všichni známe životní moudrost indiánských kmenů. U svých ohňů si vyprávěly příběhy plné dobrodružství i poučení. Tady je jeden z nich:

Jednou večer vyprávěl starší kmen Čerokij svému vnukovi o bitvě, která se odehrávala uvnitř každého člověka. „Můj synu, tuto bitvu svádějí dva víci, kteří žijí uvnitř nás. První se jmenuje Nešťastnost. Je to strach, obavy, zlost, žárlivost, lhost, sebestltost, opovrhování a pocit podřizovanosti. Ten druhý se jmenuje Štěstí. Je to radost, láska, klid, naděje, laskavost, velikorysost, pravda a soucítění.“ Vnuk se nad tím na chvíli zamyslel a pak se dědečka zeptal: „A který z těch víků vyhrává?“ „Ten, kterého krmíš,“ odpověděl starý Čeroki.

(Zdroj: Shimoffová M., Tajemství štěstí – převyprávěno)

Jakou životní moudrost chtějí dědeček předat vnukovi tímto příběhem?

Opravdu šťastný je ten, kdo ke štěstí nepotřebuje žádný důvod. O takovém člověku říkáme, že je optimista. Je to člověk, který má sklon vidět a posuzovat věci z té lepší stránky. Často může být pro své okolí velmi důležitý, protože dokáže ostatním zlepšit náladu nebo pomoci v nepříjemné situaci. Opakem optimisty je pesimista.

Jak by viděl tuto sklenici optimista?
A jak pesimista? Vyber z následujících tvrzení, co by který z nich řekl, a vysvětl proč.

1. Sklenice je naplň plná.
2. Sklenice je poloprázdná.

„V životě je důležité být šťastný. Prostě jen tak, že žiju, jsem zdravý a mám někoho blízkého.“

Lekce
12

Jsem jaký jsem

CÍL:

Žáci rozvíjejí své sebepoznání a sebepřijetí.

POMŮCKY:

Pracovní list **POHLED DO STUDNY**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Příběh v učebnici Cesta do Jinam.

Hodnotová reflexe:

- Proč hledal Ali jiný svět? Našel něco?
- Jaké je poučení z příběhu?

2. Návuk ve třídě

Pracujeme s učebnicí. Odpovíme na otázky za textem, přečteme doplňující informace a pomocí básničky upozorníme na rizika spojená s přehnaným sebevědomím.

Následuje samostatná práce s pracovním listem **Pohled do studny**. Aktivita navazuje na text v učebnici. Každý žák má svůj pracovní list. Do prvního světlého sloupce napíší žáci, jak by popsali svůj vzhled (postava, vlasy, oči...). Do druhého své vlastnosti.

Žáci se hodnotí tak, jak se sami vidí. Mohou vyzdvihovat kladné i záporné stránky. Cílem není se hodnotit, ale poznat sám sebe a přijmout se takový, jaký jsem.

Hodnotová reflexe:

Provádíme v kruhu. Každý sdělí, jak se mu pracovalo.

Možné otázky:

- Hodnotil se lépe vzhled, nebo vlastnosti?
- Převažovalo kladné, nebo záporné hodnocení?
- Vidím se skutečně takový, jaký jsem?
- Koho mohu požádat o posouzení pravdivosti svého tvrzení?
- Jsem sám se sebou spokojený?
- Co mohu udělat pro to, abych byl se sebou ještě spokojenější?

3. Transfer do života

Během jednoho týdne se soustředí na své chování v různých situacích a porovnávají ho s vytvořenou charakteristikou na pracovním listu.

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti podařilo splnit úkol? Co bylo obtížné?
- Dozvěděl/a ses o sobě něco nového?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý člověk by se občas měl zamyslet sám nad sebou. Měl by se mít rád takový, jaký je, ale zároveň znát své slabé stránky a snažit se je zlepšit.

Náhled pracovního listu

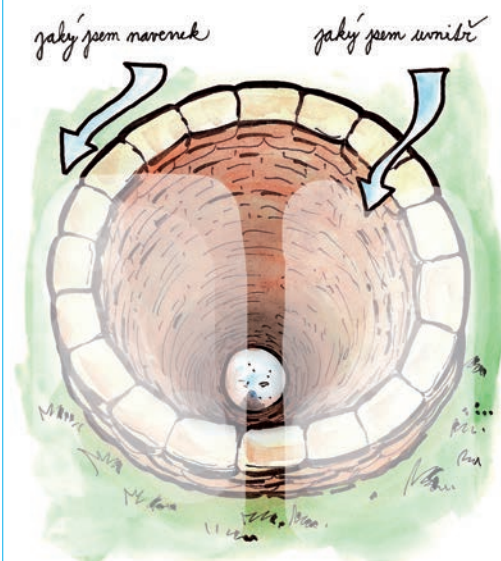
Lekce
12

Pohled do studny

Zavři oči. Představ si, že se i ty nahýbáš přes okraj studny a pozoruješ svůj odraz ve vodní hladině. Nejdříve se zamysli nad tím, jak se vidíš navenek (vzhled – obličej, tělo...) a potom, jaký jsi uvnitř (vlastnosti, schopnosti, myšlenky...). Vše zapíš do dvou sloupců.

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 2: Přiměřené sebevědomí

Doporučení/pozor:

Příští hodinu provedeme kontrolu.

Na co se mohou žáci ptát:

Seneca (asi 4. př. n. l.–65 n. l.). Římský filozof, spisovatel a dramatik. Byl vychovatelem Nerona před jeho nástupem na císařský trůn. Jeho tragédie se staly vzorem pro dramatiky 16. století.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 7. ročník ZŠ Téma 2: Přiměřené sebevědomí

Lekce
12**Jsem, jaký jsem**

„Dovede-li se člověk zasmát sám sobě, nevýjde ze smíchu po celý život.“ (Seneca)

Cesta do Jinam

Žil, byl chlapec jménem Ali. Nikde neměl stání a nic mu nebylo dost po chuti. Věčně se mu zdálo, že jinde je cukr ještě sladší, večírky delší a dívky tam byvaly o moc krásnější. Jednou z večera se octl u jakési studny. Kolem ní sedělo devět smutných starců, vtr jím rval bílé vlasy a hořké slzy jim kanuly do vody.

„Proč pláčete?“ zeptal se Ali. Starci odpověděli: „Ach, hochu! Ta studna je cestou do jiného světa, ale pro nás už je pozdě, protože nohy nás už neposlouchají.“

Slova „jiný svět“ Aliho zcela omámila. Neváhal ani vteřinu a vrhl se do studny po hlavě.

A opravdu, vyplul v jiném světě. Cukr tam byl o moc, o moc sladší, večírky tam vůbec nekončily a dívky byly silnější jako vity. Jenže Alimu se nelíbilo ani tam. Večírky ho brzy omrzely, cukru už měl plné zuby a dívky se mu zdály jedná nudnější než druhá. Vyrazil na cesty a hledal něco, co by bylo ještě sladší, zábavnější nebo krásnější.

Jednou z večera se octl u jakési studny. Kolem ní sedělo devět smutných starců, vtr jím rval bílé vlasy a hořké slzy jim kanuly do vody.

„Proč pláčete?“ zeptal se a starci řekli: „Ach, pane! Ta studna je cestou do jiného světa, ale pro nás už je pozdě, protože nohy nás už neposlouchají.“

Ali neváhal ani vteřinu. Chtl skočit přes okraj – ale nohy ho neposlouchaly. Zděšené pohledy do studny a v ní se zrcadlilo deset smutných starců. Vtr mu rval bílé vlasy a hořká slza mu skanula do vody.

(Zdroj: Fischerová D. a kol., Občanská výchova, 3. – upraveno)

- Dokázal mít Ali z něčeho radost? Byl šťastný? Proč hledal „jiný svět“?

Mezi námi žijí lidé, kteří pořád něco hledají a nikdy nejsou s ničím spokojeni. Neradují se z toho, co mají, ale trápí se tím, co mít nemohou. Někdy se stane, že jim život doslova proklouzne mezi prsty a oni zestárnou dřív, než si stačí uvědomit, kolik je kolem nich pěkného. K tomu, abychom pochopili, co nám v životě přináší radost, musíme nejdříve sami sebe poznat a mít se rádi takoví, jací jsme. Ale pozor, občas se musíme na sebe podívat i kritickým okem, abychom nedopadli jako chlapec v následující básni.

Jen já

Už od mala jsem věděl, že jsem skvělý, takového borce kdyby všude měli! Však nikdo neřekl mi: hochu viš, na lepší hráče jednou narazíš.

Na dvorku za domem s míčem jsem byl král. Byl sebou, tak bych se té síly byl bál. Náhle však proti mně soupeř stojí, tvrdý a odhodlaný, málo se bojí.

Tak ztrácím nervy a pozbývám klid. Bojím se, že budu potupně bít. Nebylo nic platné hrát v potu tváře,

prohrál jsem, projel na celé čáře. Za to můžou spoluhráči – ti druzí. Trenér můj talent nevidí, to mzí. Soudce nám oslepl, i když se to snad nezdá. Což nevidí ten chlap, jaká já jsem hvězda?

Pak mi došlo, bleskem a jedním rázem, pod tou ránou jsem málem upad na zem. To nebyl ti druzí, kdo nesl všechny viny, to nebyl trenér, soudce, ne, to byl někdo jiný...

(Zdroj: archiv autorů – původní zdroj neznámý)

- Jak vidí sám sebe hrdina této básně?
- Jaké se dopouští chyby?

Neber se moc vážně 😊

CÍL:

Pochopit sebe sama jako jedinečnou svobodnou lidskou bytost.

POMŮCKY:

Pracovní list **NEBERU SE MOC VÁŽNĚ**, pero

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Zcela zásadním problémem je chápání sebe sama jako svobodné lidské individuality. I když se v podstatě jedná o celoživotní záležitost, už v období dospívání hledá člověk sám sebe velmi intenzivně. Práce s první částí učebnice, cílem je uvědomit si, že každý „má svou nezastupitelnou cenu“ – může se využít jako **senzibilizace**.

Hodnotová reflexe:

- V jakém ohledu můžeme být jedineční?
- V čem konkrétně vidíte jedinečnost svého kamaráda nebo členů své rodiny?
- V čem jste jedineční vy sami?

2. Návěst ve třídě

1. Práce s druhou částí učebnice a pracovním listem se zabývá obrazem těla a přináší žákům i učitelům spoustu legrace. Každý (pro lepší motivaci žáků může i učitel) určí tu část svého těla, která se mu příliš nelíbí, a tu pak promění v pozitivní rys.

Úkolem žáků je napsat oslavný hymnus na tuto část těla – příklad v pracovním listě.

2. Žákům se možná bude líbit krásný jazyk Rostandova Cyrana z Bergeracu, kde Cyrano popisuje svůj obrovský nos. Ve vyspělé třídě můžete vyzvat žáky, aby vyhledali v literatuře další příklady – **možnost využít i jako součást transferu do života**.
3. Svými výstupy se žáci mohou bavit v malých skupinách (žáci si vyberou, s kým budou ve skupině) nebo společně s celou třídou. Záleží vždy na důvěře a vyspělosti třídy.

Hodnotová reflexe:

- Jak se mi pracovalo?
- Napadla mě ihned nějaká část mého těla nebo jsem musel/a dlouho přemýšlet?
- Bylo pro mě těžké podívat se na svůj problém z nadhledu a s humorem ho přeformulovat?
- Pomohla mi tato aktivita? Jak?

3. Transfer do života

Všimněte si ve svém okolí nebo vyhledejte na internetu osobnosti, které to, že nejsou dokonalé, přijímají s nadhledem a humorem, umějí si ze svých nedostatků udělat legraci či je dovedou nějak využít.

Náhled pracovního listu

Lekce
13

Neberu se moc vážně 😊

Úkol: Napište oslavný hymnus na tu část těla, se kterou nejste příliš spokojeni.

Příklad:

„Moje stehna strašná jsou, sednu, hned se rozplácnu. Posilovat by to chtělo, abych měla pěkné tělo. Můžu na nich sedět všude, vždycky pohodlně bude. Když si lehnu, spokojenost sama, stehna měkká- a kost cítit žádná. Pro psa polštářek z nich skvělý, nikdy na nich nezůstane bdělý. Když se mi pes začne dvířít, hned vím, kam chce hlavu složit!“

autorka Žákyně 7. třídy
s velkým smyslem pro humor

Hodnotová reflexe:

- Našli jste ve svém okolí člověka, který má smysl pro humor, a dovede si udělat legraci i sami ze sebe?
- Můžete se od něj něčemu naučit?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Všechno, co ke mně patří, přijímám.

Doporučení/pozor:

Pokud se najdou žáci, kteří jsou se svým tělem úplně spokojeni, mohou napsat oslavnou báseň na jiný svůj nedostatek (nemá pohybové nadání, nemá „buňky na matematiku, cizí jazyk, nemá hudební sluch, zpívá falešně, má strach z výšek, bojí se pavouků, tmy...). Vždy však vedeme žáky k tomu, aby byl hymnus pozitivní a veselý.

Alternativu nabídneme až později, nejdříve necháme dětem prostor, aby se nad sebou zamyslely.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 7. ročník ZŠ Téma 2: Přiměřené sebevědomí

Lekce
13

Neber se moc vážně. ☺**Jakou cenu tedy máme?**

Při odpovědi na tuto otázku můžeme bohužel často narazit na celou řadu omylů. Spousta lidí se domnívá, že hodnota věcí, které vlastním, určuje i hodnotu našeho vlastního života. Jestliže mám lepší počítač, motocykl, kolo nebo lepší oblečení nebo trávím prázdniny s rodiči na nákladnější dovolené než druzí, znamená to, že jsem zároveň lepším člověkem. Můžeme vlastnit cokoliv, ale nebudeme-li zároveň dobrým člověkem usilujícím o dobrý život, nikdy nebudeme mít pocit, že žijeme smysluplný život. Lidé někdy svůj úspěch předstírají, což může vést i k „nasazování“ různých masek či stále přetvářce. Ve všech těchto případech se člověk v podstatě vzdaluje sám sobě.

Někteří lidé si myslí, že svoji osobnost mohou vylepšit originálním způsobem oblečení nebo chování. Každý člověk je v podstatě originální, nexistují dva stejní jedinci. Svoji výjimečnost však nemusíme prezentovat pomalovaným tričkem nebo zapletením kravské oháčky do účesu. **Jedinečnost a neopakovatelnost každé lidské duše spočívá v jejích vnitřních hodnotách.**

K jejich poznání většinou člověk dochází postupně a nepotřebuje je halasně prezentovat navnek. Velice důležitým „objevem“ pro každého je poznání, že žádné přehánění ani podceňování sebe sama nemá smysl a nepřináší žádný užitek. Každý by měl být takovým, jakým je, a tak si vytvářet pevnou základnu pro život.

Rada věcí se nám u sebe samozřejmě nemusí líbit. Některé z nich nemůžeme změnit; např. ty, které se týkají našeho těla – velký nos či uši (s tím nám může pomoci v dospělosti jen plastický chirurg :-)) a my se zatím musíme s touto malou odlišností smířit. Lepší by ale bylo se s ní spřátelit a naučit se jít s ní rád... Pak tady jsou ještě ty druhé (a věřte, že jich není málo), které zmínit k lepšímu můžeme a máme.

Zamysli se:

- Které jsou to ty „druhé“ věci, které můžeme změnit?
- Strašně důležitým pomocníkem pro to, abychom se mohli přijímat takoví, jací opravdu jsme, je smysl pro humor, vzácná schopnost názírat na všechno z lepší stránky a nebrát se příliš vážně.
- Umíte se vysmát sami sobě?
- Jak rozumíte tomu, když E. Hemingway řekl, že „veselost je druh odvahy“?

Miluju tě, nose můj

Hrozivý nos mám!
Tys ploskonosý blb, slyš, co ti povídám,
na taký přívěšek, jenž zdobí mne ráčí,
jsem hrdý, velký nos velkého ducha značí
a srdce dobroty a zdvořilost a ctit,
a ráznou odvahu, čím jsem, čím nesmíš být!...

(Edmond Rostand, Cyrano de Bergerac – překlad Jaroslav Vrchlický)

Dvě tašky

CÍL:

Sebepoznání – uvědomit si svoje silné a slabé stránky. Posilnit pozitivní vnímání své osoby.

POMŮCKY:

Pracovní list **BALÓN**, pastelky, pero.

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učebnice – Ezopova bajka Dvě tašky.

Hodnotová reflexe:

(Diskuze v kruhu)

- Jak jsi pochopil/a tuto bajku?
- Jaké vlastnosti – špatnosti ti nejvíce vadí na ostatních?
- Jakých vlastností si nejvíce ceníš na ostatních?

Odpovědi na tyto otázky může učitel zapisovat jako u brainstormigu na tabuli. (Později mohou být dětem nápomocny v další práci.)

Sundáš někdy tašku se svými špatnostmi a uděláš si v ní pořádek?

2. Návčik ve třídě

Pro vlastní uspokojení i pro uspokojení společnosti je potřebné žít tak, aby měl náš život smysl. Hlavní smysl našemu životu dává láska, která má mnoho podob. Projevuje se láskou ke druhým, k přírodě, ke společnému dobru, ale i k sobě samému. Pokuste se popřemýšlet o svém životě. *Co se v něm projevuje jako láska, co láskou skutečně je? Umím být nezištný ve vztazích? Dopředu i jiným? Raduji se z dobra, které dělají jiní? Náš život můžeme vnímat jako let balónem, kde vyváženost lásky ke druhým a k sobě nám dovoluje úspěšný let. V pracovním listě dokreslíme k balónu koš i s vaky na písek. Vše musí být dostatečně velké, abychom mohli do jednotlivých částí vpisovat poznámky (konkrétní vlastnosti) viz doporučení.*

a) Vzduchová část balónu (plyn) mohou být moje vztahy k druhým, k přírodě, ke společnosti – píšeme do něho konkrétní vlastnosti: *umím se podělit o radost, v zásadě ochraňuji slabší, jsem vlídný, ochotný...*

b) Do koše, který též patří k balónu, píšeme vlastnosti související s láskou k sobě: *jsem cílevědomý, když něco udělám dobře, pochválím se, pečuji o sebe..., ale také jsem lenivý, protivný, náladový, hrubý, závistivý, předvádím se...* Když tato láska převažuje, táhne nás k zemi. Je třeba vyhodit některý vak „písku“ z koše. Můžeme zakreslit a vyznačit i pytle sebelásky, které je třeba z koše balónu vyhodit.

Co mě odlehčuje, co způsobuje můj let, co je vyrovnanou láskou ke mně, co je přílišnou zátěží v mém balóně? Je vůbec můj balón schopný létat, nebo mám jen plný koš

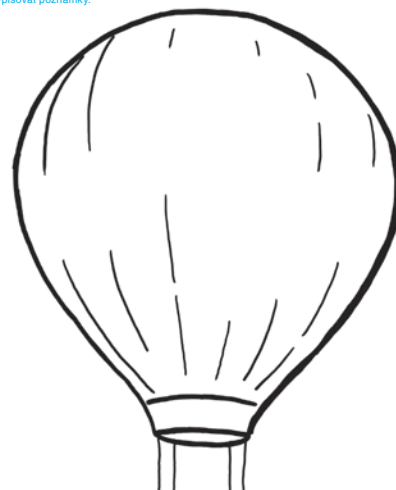
Náhled pracovního listu

Lekce
14

Balón

Dokreslí k balónu koš i s vaky na písek. Vše musí být dostatečně velké, aby bylo možné do jednotlivých částí vpisovat poznámky.

a splasklý vzduchový vak? Co ho může naplnit a co by mohlo být v mém životě tím plynem, který nadlehčuje? Nebo je můj koš prázdný, můj let je nekoordinovaný, ani nevím, kam mě vítr unáší?

Když žáci o svém životě popřemýšlejí a nakreslí balón, mohou si vybrat osobu/y (vytvoří maximálně trojice), se kterou/ými se podělí o svoje poznatky. Učitel dá možnost jednotlivcům, aby povyprávěli o svých dojmech a poznatcích. Když je důvěra ve skupině na dobré úrovni, umožníme prohlídku balónů, tzv. tichou galerii.

Hodnotová reflexe:

- Porozuměl jsem zadání práce?
- Co jsem si uvědomil při práci?
- Získal jsem podněty pro svůj další život?

3. Transfer do života

Denně vyhodím jeden vak egoismu, který má ve mně různé podoby (pomlouvání, odmlouvání, chamtivost, podvod, krádež, lhářství, předvádění se, lakota, závist, hněv, lenivost, hrubost...) Za pokus to stojí, jinak bude můj balón sedět na zemi „přicementovaný“ mou vlastní tíhou.

Hodnotová reflexe:

- Přemýšleli jste o některých ze svých nedobrych vlastností?
- Snažili jste se vědomě v nějaké situaci zachovat správně a překonat tuto vlastnost?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Přifouknu svůj balón – už vím čím, různé projevy dobra čekají na svou realizaci (vlídnost, ochota, odpuštění, laskavost, činnost, aktivita, pomoc doma, učení...)

Když jsem náhodou velmi orientovaný jen na potřeby druhých, též se zastavím a popřemýšlím, co ještě přidat do koše, aby byl let vyrovnaný.

Varianty

Hra na práva v balónu (důstojnost člověka)

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 2: Přiměřené sebevědomí

Lekce
14

Dvě tašky

Ezopovy bajky

Dvě tašky

Stvořitel uplácet z hlíny člověka, z větru komára, žít z deště – a kdo ví co ještě. Ale nejvíce starostí měl s lidmi. Komár se totiž staral jen o svůj žaludek, stejně jako žíla nebo strnad nebo krokodýl. Ale člověk? Dármu mluvit. Ten se staral o sebe víc, než bylo třeba – a byl sám se sebou náramně spokojený a ještě mu zbýval kopeček času, kdy se staral hlavně o ty druhé. A na těch viděl jen samou špatnost. A tak Stvořitel dostal nápad. Zavěsil na každého člověka dvě tašky: jednu na cizí špatnosti, druhou na vlastní. První tašku nosili lidé na prsou a tu druhou na zádech. A od té doby se stává, že člověk vidí cizí zlo zdaleka – a vlastní vůbec ne.

A poučení?

Kdo si ho v téhle bajce nenajde, nevidí si na špičku nosu, natož na záda!

Zamysli se:

Kdo to byl Ezop?
Čím jsou bajky charakteristické?
Sundám někdy svoji tašku ze zad a uklidím si v ní?

Postup: Děti vyzveme, aby si představily, že letí v balónu a v jeho koši mají s sebou deset práv, z nichž každé váží dva kg. Najednou balón začne klesat. Aby nespadl, musí shodit jedno závaží.

Každému rozdáme připravený lístek se seznamem práv a děti si poznamenají k právu, které chtějí vyhodit, jeden bod. Takto postupujeme dále a děti si při dramatickém letu zaznamenávají k dalším vyhozeným právům body podle pořadí. Poslední právo bude mít deset bodů. Potom učitel s dětmi spočítá body, které dostala jednotlivá práva, vyhodnotí pořadí jejich důležitosti a následuje diskuze o důležitosti práv, která se týkají přežití a která chrání osobní zájmy jednotlivců.

Při hře je možné použít následující soubor práv:

1. Právo mít svou vlastní postel
2. Právo otevřít okno a vyvětrat
3. Právo dostávat kapesné
4. Právo na lásku a cit
5. Právo nebyť stále někým usměřňován
6. Právo být jiný
7. Právo mít každý rok prázdniny
8. Právo na jídlo a vodu
9. Právo mít čas na hraní
10. Právo být vyslechnut

Práva si potom mohou žáci přepsat do balónu na pracovním listě, nevyužijeme-li ho k první aktivitě, ten si vybarvit a dotvořit.

Error, nebo mistakes

CÍL:

Žáci si vytvářejí přiměřené sebevědomí přijetím svých schopností a učí se aktivně pracovat s neúspěchy. Seznamují se s možnostmi práce s chybami.

POMŮCKY:

Pracovní listy: **UČEBNÍ STYLY**, **BURZA POMOCI**, balicí papír, fixy

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Začneme diskuzí nad CITÁTY v učebnici. Citáty lze napsat na čtvrtky a rozmístit po třídě. Potom vyzveme žáky, aby si opsali do sešitu citát, který je nejvíc zaujal.

VARIANTA: DISKUZE na téma: Efektivní učení:

Aktivitu lze udělat též jako učení ve stanicích – otázky rozepsat na plakáty a žáci obcházejí jednotlivá stanoviště a dopisují odpovědi.

- K čemu je dobré umět se učit?
- Co všechno jste se ve škole naučili a mohli jste už nějak využít v životě?
- Co umíte tak dobře, že už to snad nikdy nezapomenete? Proč tomu tak je?
- Co všechno děláte, když se chcete učit?
- Co vás při učení ruší? Dá se s tím něco dělat?
- Jaké další důvody způsobí, že dostanete špatnou známku?
- Odpovídá čas strávený učním výsledku?

Vyzveme žáky k vysvětlení pojmů:

ERROR = chyba, která vzniká z neznalosti (= např. při hodině AJ nepoužiji minulý čas, protože jsme se to ještě neučili).

MISTAKES = omyl, čili chyba z nepozornosti, únavy, stresu. Je to tedy chyba, kterou je žák schopen si i sám opravit, když je upozorněn, že je něco špatně. Vzniká často nepozorností nebo leností se určité věci naučit.

- Jak vnímáš lidi, které jejich vlastní chyba rozpláče, rozčílí, nebo naopak ty, kteří dělají, jako že se nic nestalo?
- Který názor byl pro tebe zajímavou inspirací?

Hodnotová reflexe:

- Jak se cítíš, když uděláš chybu?
- Která odpověď tě nejvíc zaujala a proč?

K tomu, abychom se vyhnuli chybám typu **MISTAKES**, je třeba se naučit učit se.

Víš, jak funguje lidský mozek? **TEST BAREV**. Žáci společně (v chóru) čtou barvy, které vidí.

- Byl pro tebe úkol jednoduchý?
- Která hemisféra je u tebe dominantní?

Náhled pracovního listu

Lekce
15

A) Učební styly

Poznej svůj styl učení: přečti a zakřížkuj, co ti vyhovuje při učení.

ZRAKOVÝ TYP
☐ Pomáhá mi psát a vidět napsané
☐ Děláním si při učení náčrtky, schémata, mapy. Maluji.
☐ Dobře si pamatuji filmy, prezentace.
☐ Učím se tak, že si učební látku čtu.
ZVUKOVÝ TYP
☐ Pamatuji si na základě zvuků, znělek, rytmu a hudby.
☐ Dokážu si vybavit slovní výklad, písničky, říkanky.
☐ Když se učím, předčítám si látku nahlas.
☐ Učivo mám nahrané a učím se tím, že ho poslouchám (MP3, ...).
POHYBOVÝ (fyzický) TYP
☐ Pamatuji si věci, které dělám (experimenty, hry, ...).
☐ Při učení se rád pohybuji, třeba chodím.
☐ Snažím se zapojit do učení gesta, pohyby.
☐ Dá se mi vybavit pocety, které jsem cítil, když jsem poprvé učební látku slyšel.
KOMUNIKATIVNÍ TYP
☐ Nejlépe si učivo pamatuji, když si o tom s někým povídám.
☐ Dobře si pamatuji to, co jsme zpracovávali ve dvojici při vyučování.
☐ O tom, co se učím, potřebuji s někým diskutovat.
☐ To, co se učím, rád vysvětluji druhým.

Podle toho, u kterého typu máš nejvíce křížků, zjistíš, jaké strategie učení jsou pro tebe vhodné. Většina z nás je smíšené typy. Označ si, které strategie chceš vyzkoušet:

TIPY A RADY PRO JEDNOTLIVÉ STYLY:

ZRAKOVÝ TYP - vizuální
☐ Využívaj k zapamatování obrázky, mapy, videa.
☐ Vytvářej myšlenkové mapy (mind map).
☐ Zkus si učení zavítat oči a danou věc si představit.
☐ Udržuj dobrý systém ve svém sešitě.
☐ Podtrhávaj si zápisky, využívej zvyrazňovače, fixy...
☐ Na zápisky používej různé velikosti papíru, kartičky, dávej je na viditelná místa.
ZVUKOVÝ TYP - auditivní
☐ Buď co nejvíce přítomen ve škole, ať slyšíš výklad.
☐ Při učení čti látku nahlas, potom opakuj také nahlas.
☐ Zkus si látku nahrát a pak si ji poslehnout.
☐ Přefikávej látku někomu konkrétnímu nebo se nahrávej.
☐ Využívej při učení hudbu: rapuj, skládej básně nebo text zpívej.
☐ Pokud je to možné, nech se vyvolat ústně.
POHYBOVÝ (fyzický) TYP
☐ K učení si vymýšlej příklady ze života.
☐ Vytvářej si modely, pomůcky, které ti pomohou si látku zapamatovat.
☐ Během učení chod, používej různá gesta, změň polohy – lež, sed na míči, ...
☐ Využívej počítač, knihy.
☐ Při čtení si ukazuj prstem.
KOMUNIKATIVNÍ TYP
☐ Diskuj o látce se spolužáky.
☐ Uč se ve dvojici nebo skupině.
☐ Pokud to jde, vytvoř si studijní skupinku.
☐ Rozděli si látku s ostatními a pak si ji vzájemně vysvětlíte.

2. Návěst ve třídě

PRÁCE na stanovištích. Připravíme čtyři balící papíry. Na každém z nich bude jeden z těchto nápisů:

1. Tipy a triky, jak si udělat učení (domácí přípravu) zábavnější a ještě si víc zapamatovat.
- 2) Co mě nejvíc ruší při učení?
- 3) K čemu může být CHYBA dobrá (pozitivní aspekty)?
- 4) Co vše můžu chybováním ztratit/způsobit (negativní aspekty chyb)?

Tyto papíry nalepíme na stěny (dveře, okna, skříň...).

Žáci ve dvojicích nebo jednotlivě obcházejí jednotlivá stanoviště a v daném časovém limitu připsují svoje názory.

Po skončení limitu diskutujeme nad zapsanými názory.

Práce s pracovním listem **UČEBNÍ STYL:**

Žáci si vyplní dotazníky a potom ve dvojicích nebo skupinách diskutují na téma učebních stylů.

Práce s pracovním listem **BURZA POMOCI:**

Dobrou metodou je učit druhé nebo se učit společně. Efektivní je také řešit obtížný úkol spolu se svým spolužákem, připravovat se společně na písemnou práci – podle toho, jak to komu vyhovuje. Tato aktivita nabízí řešení, jak to zkusit, jak se vzájemně podpořit a pomoci.

Každý žák vyplní svoje „inzeráty“.

Žáci sedí v kruhu a postupně každý přečte svoje nabídky i poptávky. Případní zájemci mohou hned reagovat.

„Inzeráty“ umístí žáci na nástěnku, ke které ještě vyrobí nápis BURZA POMOCI.

Je vhodné ustanovit dvojici, která bude nástěnku aktualizovat.

Hodnotová reflexe:

- Který názor mě nejvíc obohatil? Proč?
- Která aktivita mě nejvíc zaujala a proč?
- Co je mým největším problémem při učení? Vím, jak s tím bojovat?
- Je pro mě chyba víc katastrofou, nebo šancí na novou příležitost dělat věci lépe a jinak?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 2: Přiměřené sebevědomí

Lekce 15 Error, nebo mistakes?

Přečti si následující citáty:

Mám opravdu štěstí. Vždy, když jsem se dopustil nějaké chyby, vyčítali mi ji. (Konfucius)	Věčné hledání cizích chyb je jednou z největších chyb vlastních. (Elbert Hubbard)	Šťastný je člověk, kterého varuje cizí chyba. (Jan Amos Komenský)
Lidé se líbí nejnápadněji tím, že blázní tropí pořád tytéž a rozumní pořád jiné hlouposti. (Karl Heinrich Wiegand)	Když se zapne první knoflík špatně, pak je celé zapínání špatné. (Johann Wolfgang von Goethe)	Pokud neděláte chyby, pravděpodobně spíte. (Benny Hinn)

- Který citát tě nejvíce zaujal? Proč?
- Který tě provokuje?

Viš, co znamenají anglické výrazy ERROR a MISTAKES? Zkus vymyslet příklady, na kterých vysvětlíš jejich význam.
Který druh chyb u mě převažuje? Error, nebo mistakes??
Která „chyba“ tě v životě naučila něco dobrého?

Jak se chová člověk, který udělá chybu, má-li:
– potlačené sebevědomí?
– přeměřené sebevědomí?
– zdravé sebevědomí?

- Jak se chováš ty, když uděláš chybu?

Školní neúspěch někdy člověk prožívá intenzivněji, než by jeho okolí mohlo tušit. Viš, jak pracuje lidský mozek? Kreativní myšlení potřebujeme při učení, a to přímo souvisí s činností mozku.

Test barev
Říkej barvy, které vidíš (nečiť slova):
žlutá oranžová modrá černá zelená červená žlutá růžová červená
oranžová zelená bílá

Tvoje pravá hemisféra mozku se snaží říct barvu, ale levá pólka trvá na přečtení slova.
Každá mozková hemisféra je spojena s odlišnými přístupy k myšlení:

Levá hemisféra Užívá logiku Pracuje s fakty Zná slova a jazyk Matematika Člověk – realista		Pravá hemisféra Užívá pocity Pracuje s představami
--	---	---

3. Transfer do života

V příštím týdnu zareaguj alespoň na dva konkrétní „inzeráty“ a pomoz vyřešit nejméně jeden z nich.

Bonus: Do příští hodiny vyzkoušej některý z tipů na zlepšení učení, který tě zaujal.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se ti úspěšně vyřešit některou žádost o pomoc? Jaké to bylo?
- Nabídl někdo pomoc tobě?
- Vyzkoušel/a jsi některý z tipů nové strategie učení? Jaký to mělo výsledky?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Naše sebevědomí ovlivňuje i míra úspěchu a neúspěchu v životě. Důležitým místem, kde člověk může zažívat úspěchy i neúspěchy, je škola. Cílem kapitoly je objevit chybu jako přirozenou součást každého učení. Jestliže s chybami pracujeme, mohou nám být v dalším učení velkou pomocí a obohacením. K tomu je třeba nahlížet na chybu ne jako na katastrofu, ale jako na šanci ke zlepšení!

Varianty:

Krátké aktivizační metody do výuky.

AKTIVITA: MALÍŘI POKOJŮ

Čas: 5+

Cíl: Protážení těla

Pomůcky:

Žáci se postaví a začnou natírat dlouhými tahy stěnu, vysoký plot, dveře...

Učitel dává pokyny: rychle, pomalu, vesele, unaveně...

AKTIVITA: SPOJ HEMISFÉRY

Čas: 5+

Cíl: Aktivizace, uvolnění

Pomůcky: x

Dvojice si stoupne proti sobě a na střídačku počítají do tří.

Náročnost cvičení se zvýší postupným nahrazení čísla pohybem, např.:

Místo dvojky tlesknutí

Místo trojky dupnutí

Místo jedničky výskok

AKTIVITA: PŘÍPRAVA NA SVAČINU

Čas: 5+

Cíl: protažení, osvěžení

Pomůcky: x

Učitel zadává pokyny a předcvičuje:

Okopeme si ředkvičky – úklon

Doběhneme do pekárny – klus na místě

Natrháme si třešně – vytahování do výšky

Hledáme další ovoce – úklony hlavy do stran + krouživé pohyby

Poznámky:

Lekce
16

Kam jdu?

CÍL:

Seberozvoj – vést děti ke stanovování cílů a umožnit jim získat nad svým životem lepší kontrolu.

POMŮCKY:

Pracovní list **KAM JDU?**, příloha pro učitele **Pokyny pro stanovování cílů**, pero, přístup na internet (Youtube), nástěnka s fotbalovou brankou, lístky na zapsání cíle v podobě míče

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

1. Na úvod se zeptáme žáků, co se jim podařilo nebo nepodařilo v minulém týdnu. Jaké pocity z toho měli a jestli si uvědomují, proč něco skončilo zdarem a něco nezdarem.
2. Učitel přečte citát z učebnice a zeptá se žáků, jak mu rozumějí. Následuje krátká diskuze.

Hodnotová reflexe:

- Jak jste rozuměli citátu?

2. Návlek ve třídě

1. Pokud je to možné, pustíme dětem ukázkou o Morrisu Goodmanovi: Youtube.com/watch?v=mzawD-Z2D0Ok. Nebo ji přečteme z učebnice.

Hodnotová reflexe:

- Zaujal vás životní příběh Morrisa Goodmana? Čím?
- Co jste si uvědomili?

2. Rozdáme pracovní listy, společně pročteme otázky a přesvědčíme se, že otázkám žáci porozuměli. Vyzveme je, aby na ně odpověděli v pořadí, které je jim příjemné. Ubezpečíme je, že odpovědi si zapisují jenom pro sebe, a pokud nebudou chtít, nebudou jejich odpovědi předmětem rozboru ve skupinách ani ve třídě.

Hodnotová reflexe:

- Bylo těžké odpovědět na otázky v pracovním listě?
 - Na kterou otázku se vám odpovídalo nejhůře, proč?
 - Pomohl vám příběh zkusit zodpovědně odpovědět na všechny otázky v pracovním listě?
3. Změny v životě, úspěchu můžeme dosáhnout jedině plánováním a stanovením cílů. Stanovit cíle se musí člověk naučit. Když si děti samy stanoví cíle, vede to k osobní odpovědnosti za jejich plnění, rozvíjejí se samostatnost a důvěra ve vlastní schopnosti. Učí se takto vědomě utvářet svůj život.

Otázky pro ně:

- Jak můžeme časově rozdělit cíle?
- Co by asi měla obsahovat pravidla pro stanovení cílů?
- Jaký by měl cíl být?

Náhled pracovního listu

Lekce
16

Kam jdu?

DESET OTÁZEK

- 1) Co bys rád dělal, vlastnil, čeho bys rád dosáhl?
- 2) Co bys chtěl, aby se stalo?
- 3) Co ti trvá příliš dlouho, co je pro tebe příliš složité?
- 4) Čím plytváš?
- 5) Co bys rád dělal lépe?
- 6) Na co bys měl rád více času? Více peněz?
- 7) Co bys ještě chtěl do života?
- 8) Co tě v poslední době rozlozilo nebo zarmoutilo, jaká nedorozumění jsi měl?
- 9) S kým by sis rád lépe porozuměl?
- 10) Jaké změny budeš muset uskutečnit?

(pomůcka pro učitele viz příloha Pokyny pro stanovování cílů)

Odpovídat na otázky mohou žáci buď ve velkém kruhu, nebo nejdříve ve skupinách – záleží, kolik máme času.

Následuje rozbor obrázku v učebnici – Kolo úspěchu.

3. Transfer do života

Řekneme dětem, aby se zamyslely a stanovily si nějaký cíl, který budou schopny zvládnout během týdne – (jedničku z přírodopisu, udělat dobrovolný referát do zeměpisu, přichystat večeři pro celou rodinu, udobřit se s kamarádem...). Svůj cíl zapíše na kartičky a připevní nad vodorovné břevno branky. Vy-
zvěme žáky, aby ten, kdo dosáhne svého cíle, přemístil svůj „míč“ pod břevno do branky. Žáci si mohou stanovit během týdne další cíle a postupovat stejným způsobem.

Hodnotová reflexe:

Za týden vyhodnotíme „skóre“. Vyzveme ty, kterým se podařilo svůj cíl splnit, aby před třídou řekli, jak svého cíle dosáhli. Pomůžeme jim tak získat pozornost vrstevníků a posílit význam jejich činu.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Když zjistíš, kdo jsi a kam chceš směřovat, pojmenuješ si a stanovíš svůj cíl, půjdeš po cestě k úspěchu.

Doporučení/pozor:

K transferu:

1. Při stanovování cílů je třeba, aby učitel dohlédl na jejich realnost.
2. Těm, kdo nesplnili, co si předsevzali, bychom v reflexi neměli věnovat pozornost a ani důvodům, proč to neuskutečnili. Získali by zájem skupiny žáků a podporovali bychom tak chování, které ospravedlňuje, že se jim nepodařilo přijmout odpovědnost za dosažení svých cílů.
3. Bylo by ale vhodné dát jim další možnost tento úkol (splnění stanoveného cíle) zvládnout.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 2: Přiměřené sebevědomí

Lekce
16

Kam jdu?

„Nejdříve si uvědom, čím bys rád byl, a pak udělej, co je třeba.“ (Epiktétos)

Morris Goodman

(Spisovatel a mezinárodní řečník)

Můj příběh začíná 10. března 1981. Tento den opravdu změnil celý můj život. Nikdy na ten den nezapomenu. Zřítel jsem se s letadlem a skončil ochrnutý v nemocnici. Měl jsem rozdrčenou mchu, zlomil jsem si první a druhý krční obratel, můj polykací reflex byl pryč, nemohl jsem jíst ani pít, měl jsem zničenou bránici, nemohl jsem dýchat. Mohl jsem jenom mrkat očima. Lékaři samozřejmě tvrdili, že za mně po zbytek života bude živá mrtvola. Mohl jsem jenom mrkat. Tak má vidění, ale nezáleželo na tom, co si mysleli. Hlavní věcí bylo, co jsem si myslel já. Představil jsem si sebe opět jako normálního člověka, který vychází z oné nemocnice.

V nemocnici jsem musel pracovat jenom s myslí, a když jednou máte mysl, můžete věci znovu složit do původního stavu.

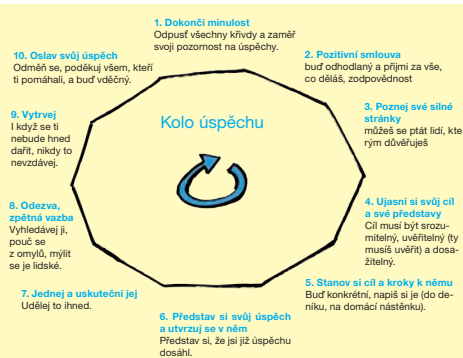
Byl jsem napojený na dýchací přístroj a tvrdili mi, že sám nebudu moci už nikdy dýchat, protože mám zničenou bránici. Nějaký tichý hlas mi však nepřestával šeptat: „Dýchej zhluboka, dýchej zhluboka.“ Nakonec mě z přístroje odpojili. Byl v rozpacích, jak to vysvětlit. Nemohl jsem si dovést vpusť si do myslí cokoliv, co by obrátilo mou pozornost od cíle nebo víze.

Stanovil jsem si cíl, že o Vánocích z té nemocnice odejdu. A také jsem odešel. A odešel jsem sám na vlastních nohou. Řekli mi, že to nikdy nebude možné. Na ten den nikdy nezapomenu.

Kdybyste chtěli znekapitulovat svůj život a říci lidem, co v životě mohou dělat, shrnul bych to do slov: „Člověk se stává tím, na co myslí.“

Kolo úspěchu

Pozitivní hodnocení událostí a druhých

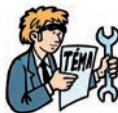
Téma úzce souvisí s předcházejícími tématy. V navrhovaných aktivitách se vracíme k některým činnostem, které patří do oblasti mezilidských vztahů (komunikace, naslouchání). V této kapitole dostávají ale hlubší smysl.

Usilujeme o to, aby žáci pochopili, že pozitivní hodnocení druhých, projev uznání, vytváří pěkné vztahy mezi lidmi, pomáhá druhým nabýt zdravého sebevědomí a přináší spoustu radosti každému, kdo si takto počíná.

Hodnotit pozitivně milé, usměvavé a nadané lidi nebo děti není těžké. Těžší je, máme-li vyjádřit pozitivní hodnocení osobám, u kterých to není tak samozřejmé. Dokážeme to, když si uvědomíme, že každé dítě, každý člověk má potenciálně nesmírnou hodnotu a moje uznání nebo pochvala jsou cestou k objevení a rozvoji tohoto pokladu. Na druhé straně nemůžeme nechat bez povšimnutí negativní jevy. Některé aktivity nám pomáhají správně reagovat v takových situacích.

V této kapitole se dotýkáme i pozitivního hodnocení situací a událostí. Učíme děti, jak ze situací, které se na první pohled jeví negativně, vytěžit něco pozitivního. Je třeba dokázat je „pozitivně přetvořit“ a vidět v nich výzvu – šanci pro svůj další růst.

Kolumbovo vejce

CÍL:

Probouzet v dětech vnímavost k „pozitivitě“ situace a události. Identifikace situací a způsobů chování, kterými děti získávají pozornost a úctu.

POMŮCKY:

Pracovní list **JAK DĚTI ZÍSKÁVAJÍ POZORNOST**, příloha **POKYNY PRO STANOVOVÁNÍ CÍLŮ**, pastelky, pero

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Společné čtení článku KOLUMBOVO VEJCE v učebnici.

Jistě nejsou ojedinělé případy, kdy se setkáváte s lidmi, kteří chtějí svou špatnou náladu přenést i na druhé tím, že jim dělají samé naschvály, zesměšňují je, urážejí. Víme, že je velmi těžké neoplatit jim stejnou mincí.

Hodnotová reflexe:

- V čem je chování Kryštofa Kolumba pozitivní?
- Najdete jiné způsoby, jak mohl na danou situaci zareagovat?
- Jak byste reagovali vy, kdyby někdo značně podhodnotil nebo znevažil to, co jste vykonali?
- Jednou z možností je nereagovat, jinou reagovat smířlivě, s humorem apod.

2. Nácvik ve třídě

Další práce je zaměřena na aktivitu Jak děti získávají pozornost.

Úvod: Děti vašeho věku to nemají lehké. Jste jakoby někde uprostřed: už nejste úplně malí, a tím jste ztratili spoustu výhod. Na druhou stranu nejste ještě dost velcí a nemáte práva dospělých. Čeká se od vás, že se musíte hodně učit. Musíte se postarat sami, abyste získali pozornost a uznání.

Je těžké či snadné porozumět sobě i druhému? Je těžké či snadné zařadit se do společnosti tak, abychom byli jejími vítanými členy, nikoliv rušivými elementy? Jakým způsobem získávají pozornost malé děti, jakým vy? Uvádějte pozitivní i negativní příklady – diskuze v kruhu (máme-li dost času ve skupinách).

Práce s pracovním listem: Žáky rozdělíme do čtveřic. Požádáme je, aby společně napsali malou příručku rad na téma:

Co máme dělat, aby nám ostatní věnovali pozornost. (Učitel může napsat zadání na tabuli.) Společně shromáždíte své pozitivní zkušenosti a napište je. Zkuste si představit, že jiné děti, možná dokonce i dospělí, učitelé, vaši rodiče, budou vaši příručku číst. Název příručky si vymyslete (např. Rady pro děti našeho věku, Co dělat, aby si nás ostatní všimli? Podle vyspělosti třídy můžeme příručku pojednat s humorem: Co dělat, aby si nás ostatní všimli, ale při tom nezešléli... Vždy je nutné dbát na to, aby práce nesklouzla k vulgarismům a negativitě.

Čtveřice přečtou své práce v kruhu.

Náhled pracovního listu

Lekce
17

Jak děti získávají pozornost

Napište malou příručku rad na téma:

Co máme dělat, aby nám ostatní věnovali pozornost.

Pozitivní vnímání situace?

Hodnotová reflexe:

Společnou závěrečnou diskuzí proběhne vyhodnocení jednotlivých prací – ne formou soutěže. Posuzujeme, jak na nás působí pozitivní a negativní zvládnání situací a událostí.

3. Transfer do života

Budeme sledovat svoje chování a pokusíme se vnímat různé situace a události pozitivně, popř. se pokusíme vznikající problém pozitivně přeformulovat.

Pozitivní „rady“ můžeme využít k přípravě nástěnky či článku do školního časopisu.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se vám pozitivně přeformulovat některý problém nebo událost, které se staly v poslední době?*

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Zdravé pozitivní myšlení je síla, která i vám pomůže překonávat obtíže, měnit problémy na příležitost a vidět možnosti i tam, kde jiní vzdávají...

Doporučení/pozor:

1. Příručka může obsahovat výrazy typu: nahlas, zřetelně a s úsměvem zdravím, umím poděkovat, neskáču lidem do řeči, jsem ochotný pomáhat, nemluvím vulgárně, chovám se slušně, něco umím, něco dokážu, jevíím o věci zájem, za to, co dělám, přebírám zodpovědnost, vinu nesvaluji na druhé, mohou se na mě spolehnout, co řeknu, to platí, projevíím uznání, když se někomu něco povede...

2. Je na zvážení každého učitele, zda vloží na začátek hodiny nebo na konec (musí si čas dobře rozvrhnout, tak aby v klidu proběhla reflexe a transfer do života) nějakou uvolňovací aktivitu. Vždy by jich měl mít v zásobě několik a reagovat na náladu třídy či zvolené téma. Může se sát, že i třeba sebelépe připravená hodina nevyjde (děti jsou po těžké písence, pohádaly se...) a je na nás, abychom „přeformulovali problém“.

Nabízíme např. – Jak si všímáme druhých: Jeden žák jde za dveře, předtím si pořádně prohlédne třídu: žáky, rozložení pomůcek, postoj... Po jeho odchodu dojde ve třídě ke změně: změna postoje, sezení, výměna pomůcek, oblečení... Žák, který je za dveřmi, musí po příchodu najít, co se změnilo.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 3: Pozitivní hodnocení událostí a druhých

Lekce 17 Kolumbovo vejce

Hana Doskočilová

Kolumbovo vejce

Žil kdysi ve městě Janově chudý tkadlec a měl dva syny. O mladším z obou chlapců už dnes dohromady nikdo nic neví. Zato starší se jmenoval Kryštof, stal se slavným mořeplavcem a objevil Ameriku... Nebylo to vůbec jednoduché. Tenkrát byl ještě svět pro lidi náramně veliký a dalek se nebál snad jen kupci a námořníci. I oni se však pouštěli vždycky stejnou a vyzkoušenou cestou: směrem východním do země indické, odkud vozí vzácné koření a zlatem vyšívané brokáty. A byla to cesta málem nekonečná.

„Zkusme plout projednou na opačnou stranu! Země je kulatá, možná budeme v Indii o hodné dříve.“ Za tento nápad se ale námořník Kryštofovi z Janova všichni smáli: „Copak ty nevíš, že na opačné straně moře končí? Vody se tam valí střemhlav do propasti a na samotném dně je díra do pekel!“ Pouze španělské královně Isabelle nepřípadal Kryštofův plán úplně nesmyslný a svěřila mu na plavbu tři své plachetní lodě: Santa Marii, Pintu a Niňu. A rozhodně se jí její důvěra vyplátila. Kryštof řečený Kolumbus sice kratší cestu do Indie nenašel, zato objevil pro španělskou korunu celý nový světadíl.

Vrátil se domů s velkou slávou a čtrnácti tunicemi ryzího zлата, a tak najednou každý tehdejší velmož pokládal za ohromnou čest s Kryštofem, synem chudého janovského tkadce, ve svém domě poobědvat. Našli se ovšem i závistivci: na jedné takové hostině prohlásil jistý kardinál, že Kolumbova cesta do neznáma nebyla vlastně nic tak obtížného.

„Bylo to stejně obtížné jako postavit vejce na špičku.“ odpověděl Kryštof Kolumbus bez váhání a navrh kardinálovi, aby se o to pokusil.

Kardinál neměl na vybranou. Poslal do kuchyně pro vajčko, postavit na špičku je však nedokázal. Pak vzal vejce Kolumbus, naklepi je – a hned stálo zpráva jako voják.

„Tohle ovšem dokážu takový rozložil se kardinál.

„Zajisté, Eminence“, usmál se Kolumbus. „Jenomže poprvé je to objev, ale podruhé... dokáže to za vás i vaše kuchařka.“

• *V čem vnímám „pozitivitu“ této situace?*

Kolumbovo vejce patří mezi nejznámější hlávolny. Kryštof Kolumbus ho použil jako důkaz toho, že i těžké úlohy se lépe řeší vtipem.

Italský mořeplavec Kryštof Kolumbus (1451–1506)

Dětství prožil v Janově (Genova), kde je dodnes jeho rodný dům. Otec z něho chtěl mít obchodníka, jeho však lákalo moře.

Během let se z něho stal zkušený mořeplavec. Došel k názoru, že Země je kulatá, a byl přesvědčen, že indických a japonských břehů lze dosáhnout západním směrem, přeplutím Atlantiku. Aby tuto teorii mohl dokázat, potřeboval nadšence, který by nákladnou výpravu financoval. Když neuspěl v Portugalsku, přestěhoval se roku 1485 do Španělska, kde se trpělivě snažil o svůj plán přesvědčit královský dvůr. Po sedmi letech se mu konečně podařilo získat pro svůj plán královnu Isabelu.

Kolumbus tak od Španělska dostal dvě malé karavely (Pintu a Niňu) a jednu větší (Santa Marii), která mu sloužila jako zásobovací loď. S těmito lodmi a s posádkou asi 90 mužů se dne 3. srpna 1492 vydal na cestu. Po dlouhé a velice náročné plavbě přistál na ostrova San Salvador. Ažkoliv šlo o Bahamy, Kolumbus se domníval, že přistál v Indii. Proto zdejší obyvatelé nazval Indio – Indové, odtud Indiáni. Téhož roku objevil pobřeží Kubu, Haiti a další ostrovy. Když se vrátil do Španělska, dostalo se mu bouřlivého uvítání. Při druhé výpravě (1493–1498) doplnil k Portoriku, Malým Antilám a Jamaice. Při dalších výpravách konečně dospěl ke břehům jižní Ameriky. Z poslední cesty se Kolumbus vrátil 17. listopadu 1504. Zanedlouho na to, 20. května 1506 zemřel. Zemřel v přesvědčení, že dosáhl jihuovýchodní Asie.

Dva

CÍL:

Pomocť žákům postřehnout vzájemné sepětí s jinými lidmi při tvořivosti. Procvičit schopnost pozitivně přeformulovat význam situace a události.

POMŮCKY:

Pracovní list **DVĚ LÁHVE**, pero

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Rozbor citátu z učebnice: „Když dva dělají totéž, není to vždycky totéž.“

Hodnotová reflexe:

Rozumíte citátu?

Můžete uvést nějaké příklady ze života, na které se tento citát hodí?

Přečteme povídku Dva vrabčáci a společně odpovíme na otázky v učebnici.

2. Nácvik ve třídě

Zadání úkolu:

- dejte celému obrázku nadpis – slogan
- pokuste se vytvořit dialog mezi oběma osobami
- zkuste navrhnout řešení této neblahé situace

Po 20 minutách tiché práce rozdělíme žáky do menších skupin po pěti, kde si navzájem ukáží a okomentují svoje řešení. Ve velké skupině dostane slovo mluvčí z každé malé skupiny. Na závěr aktivity nabízíme kolo, kde každý zveřejní svůj slogan.

Varianta:

- V malé skupině vyberou nejlepší slogan, nejlepší dialog a nejlepší řešení.
- Na závěr můžeme provést „tichou galerii“. (Žáci si svoje výkresy položí na židličky, ostatní si je pochodem v kruhu bez mluvení mohou prohlédnout.)

Hodnotová reflexe:

- Jak se vám pracovalo?
- Co jsem si uvědomil/a?
- Které navržené zpracování se mi nejvíc líbilo?

Náhled pracovního listu

Lekce
18

Dvě láhve

3. Transfer do života

Co se mi zdá největším problémem v mém okolí a co s tím mohu udělat?

Hodnotová reflexe:

Zamyslet se nad otázkami:

- Jak se tento problém týká i mě?
- V čem jsem uzavřený/á já? Hledám řešení, jak se dostat ven z „láhve“?

Dialogy i jejich řešení bývají velmi zajímavé, je dobré dát je třeba na nástěnku, aby si je mohli ještě v klidu všichni prohlédnout a přečíst i mimo hodinu.

4. Zvěrečné zevšeobecnění lekce

Uvědomuji si vzájemné sepětí s jinými lidmi a nutnost pozitivně přeformulovat situaci nebo událost.

Náhled učebnice

Etická výchova • Učebnice pro 7. ročník ZŠ • Téma 3: Pozitivní hodnocení událostí a druhých

Dva

Lekce
18

„Když dva dělají totéž, není to vždycky totéž.“

Dva vrabčáci

Dva vrabčáci si šťastně našli úkryt před zimou na jednom stromě. Tím stromem byla vrba. Jeden z vrabčáků se uhnízl na samém vršíčku vrby, zatímco druhý si našel místo dole, tam, kde se strom začínal rozvětlovat. Po nějakém čase se chtěl horní vrabec začít kamarádit. Aby začal řeč, zašléstet. „Čimčim, jak jsou ty listy krásně zelené!“ Vrabec zedola to však vzal jako provokaci. Suše se ozval: „Jsi snad slepý? Ty nevidíš, že listy jsou bílé?“ Horní vrabec se rozzlobil: „Ty sám jsi slepý! Jsou zelené!“ Dolní vrabec se zobákem zvednutým vzhůru rozčileně čimčaroval: „Sázím své peří z ocasu, že jsou bílé. Ty ničemu nerozumíš. Jsi blázen!“ Vrabec z vršku cítil, jak mu začíná vřít krev, nerozmyslel se a vrhl se ke svému protivníkovi dolů, aby mu dal co proto. Druhý vrabec si to samozřejmě nenechal líbit, a tak poskakovali proti sobě, peří na krku vzteky naježené. Právě se do sebe chtěli pustit, ale ještě předtím zvedli hlavičky a podívali se vzhůru, aby každý z nich podpořil svou pravdu. Vrabčák, který sem slétl shora, překvapením jen vydech: „Čimčim, koukej, ony jsou skutečně bílé.“ Obrátili se ke svému sokovi a nablíz mu. „Poď se schválně podívat na ty listy sesshora, tam, odkud jsem se na ně díval předtím já.“ A tak zaléti na vršek vrby a tentokrát začimčarovali společně: „Koukej, ty listy jsou zelené!“

Otázky k zamyšlení:

- Co si uvědomili vrabčáci v našem příběhu?
- Ocítáme se i my někdy v roli vrabčáků?
- Zkus si vzpomenout na nějakou konkrétní situaci, kterou jsi zažil a která vyústila v hádku. Jak jsi ji řešil tenkrát a jak bys ji zkusil řešit dnes?

Pochvala

CÍL:

Uvědomit si účinnost pochvaly pro sebe i pro jiné, procvičit verbální vyjádření pozitiv druhých.

POMŮCKY:

Pracovní list **Pochvala**, pero

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Na úvod položíme dětem několik otázek – viz učebnice. Můžeme pracovat s učebnicí i bez ní. Společně v kruhu na ně hledáme odpovědi (příloha **Pochvala – možné odpovědi**).

Hodnotová reflexe:

- Co se stane, jestliže někoho pochválíš nebo vyslovíš uznání?
- Co cítíš, když ti někdo vysloví uznání?
- Co můžeš cítit, když ti nevysloví uznání?
- Co se stane, když nevyjádříš uznání?

2. Návuk ve třídě

a) 1. varianta:

Rozdáme pracovní listy, kam každý žák samostatně napíše:

seznam pochval, které používá

seznam výčitek a stížností, které používá

seznam pochval, které slýchává ve vztahu k sobě

seznam výčitek a stížností, které slýchává ve vztahu k sobě

Za minutu (nebo dvě) žáci napíší všechny pochvaly, na které si vzpomenou, za další minutu (nebo dvě) napíší možné výčitky nebo stížnosti – celkem 4x. Potom spočítají počet pochval a počet výčitek. Společně vyhodnotíme výsledek a připomeneme, že si budeme více všimát toho, co je pozitivní. Větu „Budeme si více všimát toho, co je pozitivní.“ si děti napíší do připraveného rámečku v pracovním listě.

b) 2. varianta:

Jak vyslovit a přijmout pochvalu – práce s učebnicí

- společně přečteme úvodní text – Nedělní oběd – pohovoříme o zásadách pozitivního oceňování druhého
- necháme děti vymyslet pochvaly pro maminku za nedělní oběd – pochvaly se řídí předchozími zásadami
- na základě přednesených pochval učitel předvede různé reakce na pochvalu: přiměřené i nepřiměřené (příliš skromné – podceňuje se, vyslovená pochvala se jí nezdá dostatečná, chybí vděčnost...)
- nevysvětluje je sám, ale požádá žáky, aby je hodnotili
- žáci si prohlédnou obrázek v učebnici a zhodnotí jednotlivé přijímání pochvaly

Náhled pracovního listu

Lekce
19

Pochvala

Pochvaly, které používám

Výčitky a stížnosti, které používám

Výčitky a stížnosti, které slýchávám ve vztahu k sobě

Pochvaly, které slýchávám ve vztahu k sobě

c) 3. varianta

Chceme nacvičit probrané a přistoupíme ke hraní rolí. Každý žák má dostat příležitost, aby v krátkých scénkách vyjádřil pochvalu a také přijal pochvalu.

Příklady situací:

1. Potkáš přítele (přítelkyni), který je velmi vkusně oblečený. Chceš mu říci, že se ti líbí způsob, jak je oblečený.
2. Strávil jsi příjemné odpoledne s novým spolužákem. Na rozloučenou chceš říci, že jsi se v jeho společnosti cítil dobře.
3. Tvůj přítel v těžké konkurenci vyhrál krajské kolo matematické olympiády.
4. Výborně hraješ ping-pong, tvůj soupeř sice podlehne, ale podá vynikající výkon. Chceš mu vyjádřit uznání za dobrou hru.
5. Na ulici velký chlapec bije menšího. Tvůj přítel se ho zastane, útočník si dá říci a odejde. Chceš příteli vyslovit uznání.
6. Další situace...

d) 4. varianta změna

Nácvik vyjádření pochvaly – snažíme se objevit ve druhém člověku a v jeho chování něco pozitivního. Protože na každém člověku můžeme najít něco pozitivního, je třeba, aby se při hře vystřídal všichni, ne jenom oblíbení jedinci.

Do kruhu přidáme židli a zahrajeme si hru: „Po pravé ruce volné místo mám..., tebe si Jani na něj zavolám.“ Jana se zeptá: „A proč mám přijít?“ Odpověď: „Protože... vyjádříme pochvalu za něco.“

Hodnotová reflexe:

- Umím já správně vyjádřit pochvalu?
- Umím pochvalu přijmout?
- Co jsem si během hodiny a nácviku uvědomil/a?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 3: Pozitivní hodnocení událostí a druhých

Lekce
19**Pochvala**

„Pochvala pomáhá člověku, aby se stal lepším.“

- Co se stane, jestliže někoho pochválíš nebo vyslovíš uznání?
- Co cítíš, když ti někdo vysloví uznání?
- Co můžeš cítit, když ti nevysloví uznání?
- Co se stane, když nevyjádříš uznání?

Nedělní oběd

Z kuchyně jako obvykle žena volá: „Obědi!“ V tu chvíli si manžel čte noviny a obě děti sledují televizní pořad s hlasitou hudbou. Všichni tři jdou hluchně ke stolu, netrpělivě se vrtí na svých místech. Žena přichází. Ale místo obvyklého voňavého jídla kladě doprostřed stolu hromádku sena. „Co... co to je?“ vydechnou ti tři. „Ty ses zbláznila!“ „Vůbec ne. Jen jsem hledala způsob, abyste si něčeho všimli. Vařím pro vás dvacet let a za celou tu dobu jsem neslyšela ani slovo o tom, že právě nežvýkáte seno.“

Máme velkou moc rozhodovat o tom, jestli ti, kteří žijí s námi, budou šťastní, nebo nešťastní. Obvykle k tomu stačí buď říci, nebo zapomenout říci obyčejné „děkuji“.

(Bruno Ferrero)

Zásady pozitivního oceňování člověka:

- hovořit v první osobě – líbí se mi, myslím si...
- pochvala musí být upřímná a pravdivá
- forma pochvaly musí být přiměřená – potvrzujeme tak její pravdivost
- pozitivní oceňování by mělo být nezištné (pozor na manipulaci)

Když je nám vysloveno uznání, je třeba ho umět přijmout dobrým způsobem a vyjádřit, jak si vážíme toho, co bylo řečeno.

3. Transfer do života

1. Vyslov denně upřímnou pochvalu některému členu své rodiny.
2. Vyslov upřímně uznání některému spolužákovi.
3. Vyslov upřímně uznání některému učiteli.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se ti splnit všechny tři úkoly?
- Bylo pro tebe těžké vyslovit denně pochvalu některému členu rodiny? Proč ano, proč ne?
- Co bylo pro tebe nejtěžší a co naopak nejlehčí?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Chválit je důležité! Pochvala je hnací motor, který nás posouvá dále, dělá nás šťastnější a utvrzuje v našich schopnostech. Je důležité pochvalu přijímat i dávat. Potřebujeme ji víc, než si myslíme.

Otevři oči i srdce

CÍL:

Pomoci dětem uvědomit si dobro, které od druhých přijímáme, a být za ně vděčný.

POMŮCKY:

Čtvrtky, barevné papíry, pastelky, fixy, nůžky

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Společně si přečíst povídku „Takový bratr“ od D. Clarka v učebnici (můžeme nechat někoho z dětí – dobrého čtenáře, aby přečetl).

Hodnotová reflexe:

- *Také byste chtěli být takovýmhle bratrem?*
- *Proč? Co jste si uvědomili?*

2. Nácvik ve třídě

V poslední době nás stále častěji obklopují negativní nálady, situace a události, které uměle živí nejenom média, ale celá společnost. Dobro a pozitivní situace, kterými jsme obklopeni, často ani nevnímáme, bere-me je jako samozřejmé, nemluvíme o nich. Málokdy projevíme vděčnost za dobro v každodenních situacích. Účastníci sedí v kruhu. Učitel je upozorní, že v tomto cvičení budou hledat reálné dobro (konkrétní výkon, gesto, skutek, který jim utkvěl v paměti) na spolužácích. Ve chvíli ticha si promyslí, co si o kom pamatují, co dobré pro ně udělal. Potom postupně vstupují po jednom do kruhu. Ti, kteří si vzpomenu na nějakou konkrétní situaci s projevem dobra, to mohou odtud spolužákovi říct: Ty jsi ten, který mi... (např. především pomohl na počítači) Takto se vystřídají všichni. Ne všichni musí mluvit ke všem, ale jenom ti, kteří mají co pozitivního říct.

Cvičení může probíhat i tak, že žáci zůstanou sedět a jen koluje nějaká značka. Kdo ji právě má, tomu vyjádříme pozitivní hodnocení.

Hodnotová reflexe:

- *Bylo těžké najít dobro na někom jiném?*
- *Jak se vám přijímal kompliment „Ty jsi ten...“?*
- *Co jste si při tomto cvičení uvědomili, co vás napadlo, překvapilo?*

Varianta:

Žáci se mohou vyjádřit i graficky. Výtvarně zpracovat nebo i napsat poděkování, projev úcty či obdiv ke spolužákům, přátelům či členům rodiny. Tato varianta může být i součástí transferu.

3. Transfer do života

Myšlenku ze cvičení se pokuste aplikovat na přátelích nebo příslušnících své rodiny. Pokuste se upřímně vyjádřit, co dobrého na nich vidíte, za co jste jim vděční.

Náhled pracovního listu

K této lekci není
pracovní list

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se vám upřímně vyjádřit, co dobrého vidíte ve svých blízcích – rodina, kamarádi?
- Vyjádřili jste někomu svoji vděčnost?
- Jaký jste z toho měli pocit?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Dobro, které od druhých přijímám, není samozřejmostí, měl bych za ně poděkovat a být vděčný.

Doporučení/pozor:

1. Učitel by měl dát pozor na to, aby se z vyslovování „vděčnosti“ nestal bezmyšlenkový automat nebo dokonce fraška. Je třeba se žáky promluvit o poděkování, vyjádření radosti a vděčnosti nad tím, že pro nás někdo něco dobrého udělal. Není to samozřejmé.
2. Pokud chceme zveřejnit (např. na nástěnce nebo před třídou) výtvarně či písemně zpracovaný dopis vděčnosti nebo projev obdivu a úcty, musíme to učinit vždy se souhlasem pisatele. Většinou jde o intimní záležitost. Zda se ostatním otevře, záleží na důvěře a vyspělosti třídy.
3. Při výtvarném zpracování je dobré nechat prostor kreativitě žáků. Pokud jsou žáci méně kreativní, může jim učitel pomoci názornou ukázkou.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 3: Pozitivní hodnocení událostí a druhých

Otevři oči i srdceLekce
20**Takový bratr**

Můj přítel dostal od bratra k Vánocům auto. Když na Štědrý den vyšel z práce, uviděl, jak jeho auto, zářící novotou, obkloží nějaký výrostek a obdivně si ho prohlíží. „Pane, to je vaše auto?“ zeptal se. Paul přikývl. „Bratr mi ho dal k Vánocům.“ Chlapec byl z toho u vytržení. „To chcete říct, že vám ho váš bratr dal a vy jste za něj nemusel vůbec nic platit? No tedy, kdybych já...“ zarazil se. Paul samozřejmě věděl, co by si ten chlapec přál. Taký by chtěl mít doma takového bratra. Ale to, co řekl, Paula skoro porazilo. „Já bych taky chtěl být takový bratr.“ Paul se na chlapce užasle podíval a bez rozmyšlení navrhl: „Chtěl by ses svézt?“ „No jasně, a jak rád!“ Po chvíli jízdy se chlapec otočil k Paulovi a se zářícíma očima ho požádal: „Pane, mohli byste mě, prosím vás, odvézt před dům?“ Paul se usmál. Myslel si, že ví, co má chlapec za lubem. Chce se v tom velkém autě ukázat sousedům. Ale zase se spletl. „Mohli byste zastavit tam, jak jsou ty dva schody?“ zeptal se chlapec. Dojel ke schodům. Paul na chlapce čekal a za chvíli uslyšel, jak se vrací. Ale neběžel. Nesl svého menšího ochotného bratra. Posadil ho na dolní schůdky a otočil ho směrem k Paulovi. „Tady je to auto, Buddy. A je to přesně tak, jak jsem ti říkal doma. Bratr toho pána mu ho dal k Vánocům a nechtěl za něj vůbec nic. A já ti jednou taky dám přesně takové... A pak se budeš moci sám jezdit dívat na všechny ty krásné vánoční dárky, co jsou ve výlohách, jak jsem ti vyprávěl.“ Paul vystoupil z auta a posadil chlapce na pravé přední sedadlo. Jeho bratr se zářícíma očima vyšípal dozadu a ve třech se vydali na nezapomenutelnou vánoční jízdu. Ten Štědrý večer Paul pochopil, co chtěl Ježíš říci slovy: „Je krásnější dávat...“

(Don Clark)

Poznámky:

Reálné a zobrazené vzory

Děti se učí pozorováním a napodobováním. Poznávají a spoluprožívají chování druhého.

U dětí, které pozorují prosociální chování, je pravděpodobné, že se budou zvyšovat jejich velkorysost, štědrost, ochota a schopnost pomáhat, rozdělit se, a to alespoň dočasně, v mnoha případech však i dlouhodobě.

Prosociální člověk je tvůrcem kultury, a to kultury lidských práv, sociálních hodnot a ctností.

Některé charakteristické znaky těchto osobností:

- navzdory složitosti společenských problémů jsou optimističtí
- přinášejí novoty
- umí poskytnout pomoc
- projevují jistotu a ovládání skutečnosti
- jsou empatičtí, osobně přitažliví
- mají smysl pro humor
- díky schopnosti odosobnit se si umějí získat následovníky.

Děti nejvíce následují vzory ze svého okolí – rodiče, sourozence, kamarády, vychovatele, ale i osobnosti z veřejného života.

Kromě reálných vzorů mají velký pozitivní i negativní vliv vzory zobrazené v literatuře, filmu nebo dramatické tvorbě.

Kapitola Reálné a zobrazené vzory je zaměřena na odhalování a využívání pozitivních hodnot.

Stačí se rozhlédnout

CÍL:

Nasměrovat žáky, kde mají svoje pozitivní vzory hledat.

POMŮCKY:

Kartony, čtvrtky, barevné papíry, krepový papír, bavlnky, vata, modelína nebo hlína, popř. slané těsto, přírodniny, barvy, nůžky... (co nejvíce různorodého materiálu)

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Z učebnice přečteme úvodní citát: „Každý, s kým se setkám, mě v něčem předčí. Tak se od něho učím.“

Hodnotová reflexe:

Jak jsem porozuměl citátu?

1. Rozhovor o tom, jak nás ovlivňují lidé kolem nás, aniž si to uvědomujeme.
2. Buďte konkrétní. Zkuste se zamyslet nad naší třídou nebo školou. Vyberte si jednu osobu, řekněte její jméno a uveďte jednu věc, ve které je lepší než vy. Pro co si jí vážíte, v čem vám může být vzorem.

2. Nácvik ve třídě

Žáci se pohodlně posadí, zavrou oči pro lepší koncentraci a učitel přiměřeně pomalu, tak aby si děti mohly v duchu odpovídat, zadává otázky:

- Na které dospělé jste zvědaví?
- Koho rádi pozorujete při práci?
- Čí slova jsou pro vás důležitá?
- V čí přítomnosti se cítíte dobře a povzbudivě?
- Kdo vám ukazuje nebo naznačuje, jaký je život?
- Kdo vám dodává jistotu a optimismus?
- Koho z dospělých si ceníte jako vzor?
- Patří sem vaši rodiče nebo příbuzní?
- Je to někdo ze sousedů? Učitel? Někdo z kamarádů?

Jestli se vám takováto osoba vynořuje v mysli, chci, abyste vytvořili její portrét. Portrét, na který se dá nejen dívat, ale který je i cítit. Vyberte si takové věci, kterými vyjádříte, co k této osobě cítíte, co si o ní myslíte. Můžete používat různý materiál, který se k tomu člověku hodí. Dejte materiálu takovou formu, která bude odpovídat povaze tohoto člověka. Potom všechno umístíte na karton a vytvoříte z toho obraz, na který se rádi díváte a kterého se rádi dotýkáte.

Po skončení práce zorganizujeme tichou galerii.

Náhled pracovního listu

K této lekci není
pracovní list

Hodnotová reflexe:

- Jak se ti líbil experiment?
- Jak rychle tě někdo takový napadl?
- Co si na tom člověku nejvíce ceníš?
- Je tento člověk, takový, jaký je, pro tebe vzorem?
- Jak často se setkáváš s touto osobou?
- Víš, kdo byl v dětství vzorem tvým rodičům?

3. Transfer do života

Předejte vámi vytvořený portrét dané osobě jako poděkování, že se od ní/něj můžeš učit. Promluvte si s rodiči či prarodiči, kdo byl pro ně v dětství pozitivním vzorem.

Hodnotová reflexe:

- Předali jste svůj portrét osobě, která je pro vás vzorem?
- Jaký jste měl/a pocit?
- Jaký pocit měla obdarovaná osoba?
- Promluvili jste si s rodiči a prarodiči o tom, kdo byl v dětství jejich vzorem?
- Překvapilo vás to?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Nezapomínejte, že kolem vás je spousta lidí, kteří vám mohou být dobrým vzorem.

Doporučení/pozor:

Někdy je nutné některým dětem pomoci s výběrem návodnými otázkami. Je to třeba zvláště u dětí, které přicházejí z nepodnětného rodinného prostředí.

Mluvíme s nimi individuálně, po zadání úkolu, když ostatní začínají pracovat.

Pokud nemůžeme společně najít pozitivní vzor v blízkém okolí, hledáme ho ve veřejném životě, popř. ve filmu. Vždy musíme dojít k závěru, že si osobu vybírám podle dobrých charakterových vlastností: pracovitost, cílevědomost, čestnost, upřímnost, odvaha zastat se slabšího atd.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 4: Reálné a zobrazené vzory

Lekce
21**Stačí se rozhlédnout**

„Každý, s kým se setkám, má v něčem předčí. Tak se od něho učím.“
(R. W. Emerson)

Promluv si s rodiči či prarodiči, kdo byl pro ně v dětství pozitivním vzorem.

Ten umí to a ten zas tohle...

CÍL:

Více si všimát vzorů v nejbližším okolí i ve svém životě.

POMŮCKY:

Nahrávka písničky J. Wericha z filmu Císařův pekař a pekařův císař: Ten umí to a ten zas tohle, kartičky z přílohy s názvy povolání, pracovní list **Ten umí to a ten zas tohle**, pero, slovník cizích slov

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Přehrát dětem písničku z filmu Císařův pekař a Pekařův císař: Ten umí to a ten zas tohle... Text mohou žáci sledovat v učebnici a známou písničku si mohou zazpívat spolu s nahrávkou.

Hodnotová reflexe:

Následovně můžeme krátce pohovořit o filmu, o kladných i záporných vzorech, vyzdvihnout osobu Jana Wericha a nasměrovat diskuzi k povoláním. Máme-li dostatek času, mohou žáci pracovat s doplňujícími otázkami v učebnici.

2. Návěst ve třídě

Učitel si připraví kartičky s různými povoláními, jaká lidé vykonávají (nebo si vytiskne přílohu tabulku s názvy povolání a rozstříhá ji). Žáci vytvoří menší skupiny. Každý ve skupině dostane jednu nebo i více kartiček. Úkolem je zamyslet se nad tím, jak by mohli ve své současné situaci, v tomto povolání, být prospěšní druhým, konat dobré skutky, chovat se prosociálně...). Svoje názory nejdříve prodiskutují v malé skupině. Asi po deseti minutách se vrátí žáci do velkého kruhu.

Cílem této aktivity je vyvolat všeobecnou diskuzi – třeba nad každou kartičkou. Diskuzi zahajuje majitel karty a ostatní se přidávají – např. formou brainstormingu. *Existuje vůbec situace, která by zabraňovala rozvoji dobrého v nás? Případně – existují příčiny, které by měly za následek krajní vyhocení situace jednotlivce i skupiny?*

Hodnotová reflexe:

- Jak se mi pracovalo s vylosovaným povoláním?
- Bylo pro mne snadné najít, v čem tkví prospěšnost či prosociálnost tohoto povolání?
- Co jsem si při této aktivitě uvědomil/a, co mě napadlo, co překvapilo?

3. Transfer do života

Budu se snažit dozvědět víc o povolání mých blízkých a pokusím se promluvit s nimi o tom, co jsem se dnes naučil/a.

Popřemýšlím o tom, v jaké oblasti bych si chtěl/a jednou já vybírat své povolání.

Hodnotová reflexe:

- Popovídali jste si se svými blízkými o jejich povolání? Mají svoje povolání rádi?
- V jaké oblasti si chcete vy vybírat své povolání?

Náhled pracovního listu

K této lekci není
pracovní list

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Hodnota člověka nezávisí na tom, jakou práci dělá (jaké povolání má), ale jak dobře a poctivě ho vykonává.

Varianty:

Na začátku práce ve třídě – můžeme využít nastříhané kartičky s povoláním k pantomimě.

Každý si vylosuje kartičku a pantomimicky předvede povolání – ostatní hádají.

Při větším počtu žáků je nutné sledovat čas, aby hraní pantomimy nebylo na úkor vlastní práce.

Doporučení/pozor:

Odpovědi na otázky v učebnici.

Písnička skrývá 32 různých povolání.

Agronom se stará o vše, co se týká rostlinné výroby v zemědělských firmách, družstvech.

Teolog je člověk, který se zabývá teologií – naukou o Bohu, bohosloví.

Klempíř umí oplechovat římsy, olemovat zdi, komíny nebo ventilační průduchy.

Kejklíř je žonglér, artista, muzikant a klaun.

Patentní vynález – chráněný vynález. Na základě patentové přihlášky se vynález přihlásí na patentovém úřadě.

Latentní nemoc – skrytá nemoc, spící. Přetrvává v těle a objeví se, když je tělo oslabené (např. virus herpes – opar).

Magnificence – titul rektora vysoké školy.

Spektabilis – titul a oslovení děkana fakulty.

Honorabilis – před oslovením váženého učitele vysoké školy.

Na co se mohou žáci ptát:

Jan Werich (1905–1980) byl jedním z největších českých herců, dramatik, spisovatel a filmový scenárista. V autorské dvojici s Jiřím Voskovcem patřil mezi významné představitele meziválečné divadelní avantgardy a posléze i poválečné české divadelní kultury.

Jeho nejznámější knížka pro děti i dospělé je Fimfárum, nejznámější pohádka O lakomé Barce. Mezi jeho známé zfilmované pohádky patří Princezna koloběžka, Tři veteráni a Lotrando a Zubejda.

Ve filmech pro děti hrál zřídka. Roku 1951 hrál hlavní dvojroli v nesmrtelné komedii CÍSAŘŮV PEKAŘ, PEKAŘŮV CÍSAŘ, roku 1955 v pohádce BYL JEDNOU JEDEN KRÁL (na motivy pohádky Sůl nad zlato). Zahrál si i v seriálu Pan Tau.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 4: Reálné a zobrazené vzory

Ten umí to a ten zas tohle...

Lekce
22

„Ten umí to a ten zas tohle a všichni dohromady uděláme moc...“

Císařův pekař a pekařův císař

Český film z roku 1951. Málokdo z vás ho asi neviděl. Jde o historickou veselohru o císaři Rudolfovi II., pekaři Matějovi a legendárním Golemovi. Tento příběh neodpovídá přesně historické pravdě, ale zato je nadmíru poutavý. Zatímco se císař věnuje svým zálibám, jako je například alchymie, nejvyšší dvořané v čele s komořím Langem se spojí s Rudolfovým bratrem Matyášem, který usiluje o jeho trůn. Díky nečestné změně se úlohy vládaře ujmou pekař Matěj Kolba, který si poradí s proradnými dvořany, vydá užitečná nařízení a Golemovu sílu využije pro blaho všech.

Píseň z filmu:

Ten dělá to...

Slavní mudrci, vzácní chemici, sloušní mistři, páni magistři, astrologové, geometři, agronomové, psychiatri, páni docenti geologie, psychologie, teologie, nemoci zhubnutí, nemoci zjevů, nemoci latentních, vynálezové věcí patentních, magnificence, zkrátka inteligence:

Tady je tesař, klempíř, zedník a ten, co otesává kameny, je kameník a tady slučka, oráč, kamnář, ten, když se umeje, je k nepoznání kominík. Ten dlabá ulice, ten kove podkovy, ta krmí slepice, ta peče cukroví. Ten umí to a ten zas tohle a všichni dohromady udělají moc.

A tu je platněř, koč, havíř. Já sfárám dolů do dolu a doluju rudu a tady rybář, kejklíř, dudák. Já vám rád každou písničku na dudy zadudu. Já louhuju kůže, já z nich šiju boty, já pěstuju růže, já látám kalhoty. Ten umí to a ten zas tohle a všichni dohromady udělají moc.

My všichni budem na tom lépe, když dáte rady nám a my vám dáme své rady, když všichni všechno všechněm dáme, tak budou všichni lidi mít všechno dohromady. I širší ulice a tvrdší podkovy, kuřata, slepice, pečivo, cukroví. Když ten dá to a ten zas tohle, tak všichni dohromady budeme mít dost.

Továrny na kůže, peníze na boty a do vlasů růže a nový kalhoty a olej na stroje a stroje na práci a práci bez boje, po práci legraci a slunce dost a dost pro staré, pro děti a děti pro radost a radost pro děti. A budem společně svět a mír milovat a budem společně pro ten svět pracovat. Když všichni všechněm všechno dáme, tak budem všichni všechno mít dohromady.

Zamysli se

- Spočítáš, kolik povolání skrývá písnička?
- Vš, jaká povolání jsou: agronom, teolog, tesař, klempíř či kejklíř?
- Vyhledej ve slovníku cizích slov: patentní vynález, latentní nemoc, magnificence.
- Co víš o Janu Werichovi, představiteli hlavní postavy filmu?

Vzácný člověk

CÍL:

Učíme se identifikovat hodnoty prosociálního veřejného vzoru.

POMŮCKY:

Lístečky – příloha, pero, samolepky, barevné křídly, učebnice

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Co je to „dobrovolnictví“? Proč můžeme říct, že „dobrovolníci mění svět“? Kdo se může stát „dobrovolníkem“? Víš, v jakých oblastech může dobrovolník pomáhat? V nemocnicích, pečovatelských ústavech, na dětských hřištích, v knihovnách, dobrovolníci pomáhají například i při opravách starých hradů, vedou sportovní oddíly, skauty, pomáhají při ochraně přírody, mimořádných událostech, jako jsou povodně apod.

Hodnotová reflexe:

- Mohl by ses i ty (ve tvém věku) stát dobrovolníkem?
- V jaké oblasti bys byl ochotný pomáhat?

Většina dobrovolníků jsou neznámí, bezejmenní lidé. V dnešní hodině se ale zaměříme na lidi s prosociálním chováním, známé z veřejného života.

2. Návuk ve třídě

Každý žák napíše na papír jméno jednoho člověka (známého z veřejného života) se silným prosociálním chováním. Učitel lístečky posbírá a vypíše osobnosti na tabuli.

- Společně můžeme osobnosti rozlišit do několika kategorií: sport, showbyznys, spisovatelé, duchovní..., jiné kategorie: žijící x nežijící aj.
- Vedle jmen pak žáci napíší vlastnosti, které měli možnost vnímat na těchto lidech. Z uvedených vlastností děti barevně vyznačí nejdříve ty, které mají (i když v menší míře) i ony samy, případně jejich rodinní příslušníci. Potom jinou barvou podtrhnou vlastnosti velmi vzácné. Třetí možností je barevně odlišit vlastnost, kterou by si rády osvojily.

Hodnotová reflexe:

- Věděli jste hned, koho napíšete jako prosociální osobnost?
- Je tato osoba hodna následování?
- Chtěli byste být druhým XY? Proč?
- Na co byste se ho zeptali, kdybyste byli novináři a dělali s ním interview?

3. Transfer do života

Vzory se nám líbí, obdivujeme je, ale neumíme být jako ony. Proč? Popřemýšlím o tom.

Hodnotová reflexe:

- Přemýšleli jste o tom, proč je těžké se vzorům podobat?
- Co byste udělali pro to, abyste se vašim vzorům podobali?

Náhled pracovního listu

K této lekci není
pracovní list

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Uvědomuji si, že „vzácný člověk“ nemusí být „slavný nebo známý člověk“. Je to ale vždycky **dobrý** člověk.

Varianty:

1. Práce s učebnicí (lze využít i jako samostatnou hodinu).

- Seznámit se s nabídkou vzorů.
- Je možné využít tyto vzory k transferu – za domácí úkol (i dobrovolný) vyhledat a zpracovat co nejvíce informací o tom, jaké dobro přinesly zmíněné osobnosti ostatním lidem.
- Dále můžete využít charakteristiky osobností v příloze, udělat z nich kartičky, ty rozmístit po třídě. Stejně tak jména osobností. Žáci hledají jméno a charakteristiku, které k sobě patří.

Poté se pokusí najít správnou fotografii v učebnici.

- Žáci si mohou vybrat jeden z citátů, který je osloví, a popovídat si o jeho významu v malých skupinách (Proč si ho vybrali? Jak mu rozumí? Má něco společného s jejich životem?).

2. „Hádám, kdo jsem.“ Zahrajte si hru, která je popsána i v učebnici.

Hádám, kdo jsem...

- Každý z vás dostane samolepku a na ni čitelně napíše jméno veřejně známé osoby, která ve své době konala dobro pro druhé (pokud se předem domluvíte, může to být i postava knižní či filmová). Je možné, že lístečky předem připraví vyučující.
- Lístečky vložíte do klobouku, zamíchají se a následně si každý vylosuje svůj nový lístek. Aniž si ho přečte, nalepí mu ho vyučující na čelo.
- Všichni se potom procházejí po třídě a u kolemjdoucích zjišťují, kdo vlastně jsou. Otázky se mohou klást takové, na které lze odpovědět pouze ano x ne, např.: Jsem reálná postava? Jsem žena? Žiji v současné době? Jsem sportovec?
- Kdo uhodne nejdříve, kdo je, jde si sednout. Aby se žák, který uhodne svoji osobu rychle, nenudil, nalepíme mu na čelo další lístek a může být dál do hry zapojen.
- Je možné také nechat žáky sedět v kruhu, jeden jde doprostřed s nálepkou na čele a postupně se ptá všech sedících zjišťovacími otázkami, na které lze odpovídat pouze ano x ne.

Náhled učebnice

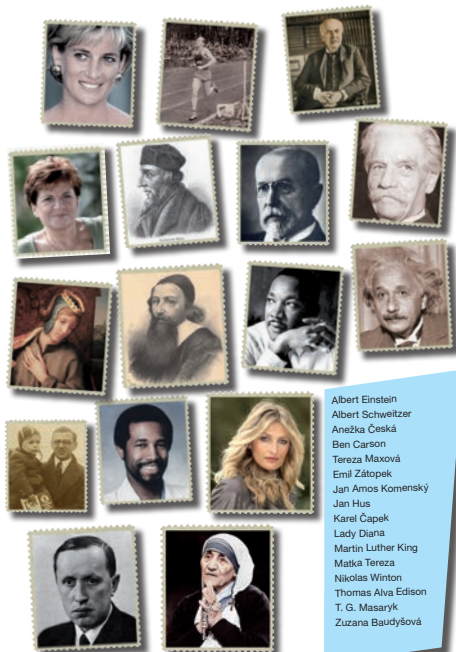
Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 4: Reálné a zobrazené vzory

Lekce
23

Vzácný člověk

„Hrdina je ten, kdo dokáže udělat v danou chvíli to nejlepší, co je možné.
Pro druhé, pro svět i pro sebe...“

Albert Einstein
Albert Schweitzer
Anežka Česká
Ben Carson
Tereza Maxová
Emil Zátopek
Jan Amos Komenský
Jan Hus
Karel Čapek
Lady Diana
Martin Luther King
Matka Tereza
Nikolas Winton
Thomas Alva Edison
T. G. Masaryk
Zuzana Baudyšová

Hodnotová reflexe:

- Poznali jste osobnost, kterou jste měli napsanou na čele?
- Hádalo se vám dobře?
- Když se vás ostatní ptali, dovedli jste jim odpovídat?

Úskalí:

- V první variantě (všichni žáci chodí a ptají se...) hrozí, že někdo předčasně osobu prozradí.
- Ve druhé variantě se může žák cítit nesyť, pokud mu dojdou nápady na otázky. Je možné tomu předejít tak, že do kruhu půjdou dobrovolníci. Pokud máme pocit, že žák opravdu vyčerpá otázky, zeptáme se ho, zda si chce jít už sednout. Nálepku mu můžeme nechat s tím, aby ještě o své postavě přemýšlel. Často se stává, že když si dá v klidu všechny odpovědi do souvislosti, osoba ho napadne. Pokud ne, na konci hodiny si nálepku se jménem sundá.

Abraham Lincoln se nikdy nevzdal

CÍL:

Uvědomit si, že je důležité přijmout chybu, poučit se z ní, nevzdávat se, učit se trpělivosti a vytrvalosti.

POMŮCKY:

Pracovní list **POUČENÍ Z NEÚSPĚCHU**, pero

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

K senzibilizaci můžeme využít ukázkou v učebnici – příběh, úryvek nebo i citát z transferu. Ten můžeme klidně na závěr zopakovat.

Hodnotová reflexe:

- Je důležité přijmout chybu?
- Je důležité poučit se z ní?
- Co nás vede k tomu, že se někdy příliš lehce vzdáváme?
- Jaké vlastnosti bychom měli posilovat, abychom se s chybou dobře vypořádali (odpovědi můžeme nalézt v Cíli hodiny)?

2. Nácvik ve třídě

A. Vyhlásíme téma „Při jakých činnostech či příležitostech můžete zakusit neúspěch?“ a vyzveme žáky, aby každý během dvou minut vypsali do pracovního listu vše, co ho hned napadne.

Možné odpovědi:

Neuspět při písemce, neuspět na konci roku, neuspět při sportu, neuspět při získávání dívky, neschopnost hrát na hudební nástroj, neschopnost naučit se tančit, neuspět v konkurenci se sourozencem, nesehnat práci...

Až se bude zdát, že žáci vyčerpali svoje nápady, požádáme je, aby sepsali tři neúspěchy, ze kterých mají největší obavy, a seřadili je tak, aby věc, které se nejvíce obávají, figurovala na prvním místě. Seznam, který vznikne, jim pomůže, aby se orientovali ve svých obavách. Řekneme jim, že jejich seznam neuvidí nikdo kromě nás (učitele).

B. Následně je požádáme, aby nám pomohli sestavit škálu chování, jak se projevují lidé, kteří nemají úspěch nebo kteří se bojí neúspěchu. Toto cvičení můžeme udělat pouze formou brainstormingu v kruhu.

Možné odpovědi:

Předčasně se vzdávat, brát drogy, vymlouvat se, vinit ostatní, přejídat se, předstírat nezájem, šikarovat druhé, utéci, vzplanout hněvem, pít alkohol...

Vysvětlíme žákům, že ne každý, kdo se bojí neúspěchu, se tak chová. Je třeba si uvědomit, že někteří lidé, kteří se bojí neúspěchu, se více snaží, jiní kompenzují neúspěch v jedné oblasti úspěchy v oblasti jiné.

Náhled pracovního listu

Lekce
24

Poučení z neúspěchu

„Neúspěch je jediná příležitost, jak začít znovu a inteligentněji.“

Henry Ford

Při jakých činnostech či příležitostech můžete zakusit neúspěch?

Tři neúspěchy, ze kterých mám největší obavy:

Moje nejobvyklejší reakce na neúspěch nebo strach z neúspěchu:

- a) Požádáme žáky, aby se vrátili ke svým vlastním seznamům obav z neúspěchu. Ať popíší své vlastní nejobvyklejší reakce na neúspěch nebo strach z neúspěchu. Jakmile budou hotovi, vybereme papíry. Pomůže nám to naše žáky pochopit a na základě těchto znalostí jim budeme schopni individuálně poradit.
- b) Práce s učebnicí, seznámení se s Abrahamem Lincolnem – rozsah zvolí učitel podle času a zájmu.

Hodnotová reflexe:

- Bylo zadání pro vás dnes těžké?
- Jaký má to, o čem jsme mluvili, smysl?

A. Lincoln měl těžký život, také se setkával s neúspěchy, ale navzdory tomu to dotáhl velmi daleko a může být pro vás vzorem. V čem konkrétně by mohl být pro vás vzorem?

3. Transfer do života

Následující týden se zaměř na zpětnou vazbu. Uvědom si chybu, kterou jsi udělal, a zkus najít řešení do budoucna. Co udělat, aby se tato chyba neopakovala nebo opakovala v menší míře.

Hodnotová reflexe:

- Můžete nám říct, co se vám v minulém týdnu nepovedlo, v čem jste chybovali?
- Jak jste reagovali? Co jste si uvědomili?
- Pokud se vám podařilo chybu napravit nebo celou situaci zvládnout, byli jste na sebe hrdí?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Následující týden se zaměř na zpětnou vazbu. Uvědom si chybu, kterou jsi udělal, a zkus najít řešení do budoucna. Co udělat, aby se tato chyba neopakovala nebo opakovala v menší míře.

„Cesta byla rozšlapaná a kluzká. Uklouzla mi noha a strhla i tu druhou mimo cestu, ale já jsem se vzpamatoval a řekl si: „Je to jen uklouznutí, ale ne pád.“

Abraham Lincoln, poté co neuspěl ve volbách do Senátu

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 4: Reálné a zobrazené vzory

Lekce
24

Abraham Lincoln se nikdy nevzdal

„Nemůžete neuspět... pokud se nevzdáte!“

Snad největším příkladem vytrvalosti je Abraham Lincoln. Chcete-li se dozvědět o někom, kdo to nevzdal, nemusíte hledat dál. Narodil se v chudobě a celý život čelil překážkám. Protrávil osmý volby, dvakrát neuspěl v podnikání a jednou se nervově zhroutil. Mnohokrát se mohl vzdát – ale neudělal to, a díky tomu se z něho stal jeden z největších prezidentů, které Amerika měla. Lincoln byl rozemřený vítěz a nikdy se nevzdal. Zde je nástin Lincolnovy cesty do Bílého domu.

12. 2. 1809–15. 4. 1865

1816	Jeho rodinu nuceně vystěhovali z domu.
1818	Zemřela mu matka.
1831	Zbankrotoval v podnikání.
1832	Kandidát státní legislativy – NEZVOLEN.
1833	Půjčil si peníze od přítele, aby mohl založit obchod – koncem roku zbankrotoval. Další 17 let splácel tento dluh.
1834	Kandidát státní legislativy – ZVOLEN.
1835	Byl zasnouben, jeho dívka zemřela a jeho to zlomilo.
1836	Nervově se zhroutil, šest měsíců strávil na lůžku.
1838	Chtěl se stát mluvčím státní legislativy – PORAŽEN.
1840	Chtěl se stát elektorem (volitelem prezidenta) – PORAŽEN.
1843	Kandidoval do Kongresu – NEZVOLEN.
1846	Znovu kandidoval do Kongresu – TENTOKRÁT ZVÍTĚZIL – odjel do Washingtonu a dělal svou práci dobře.
1848	Znovu kandidoval do Kongresu – NEZVOLEN.
1849	Ucházel se o místo pozemkového úředníka ve svém státě – ŽÁDOST ZAMÍTNUTA.
1854	Kandidoval do Senátu – NEZVOLEN.
1856	Ušloval o nominaci na místo viceprezidenta na celonárodním sněmu své strany – ZÍSKAL MÉNĚ NEŽ 100 HLASŮ.
1858	Znovu kandidoval do Senátu – ZNOVU NEBYL ZVOLEN.
1860	ZVOLEN PREZIDENTEM SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH.

Mít v něčem neúspěch je normální. Pokud vytrvám, mohu počáteční neúspěchy překonat. Z každého prožitého neúspěchu se mohu poučit a postoupit blíž k úspěchu.

Doporučení/pozor:

1. S nabízenou tematikou můžete zacházet podle svého uvážení. Nezáleží na tom, zda nejdříve použijete článek v učebnici a potom PL nebo naopak. Vy stojíte před konkrétní třídou a na vás je, jak jim tematiku co nejlépe přiblížíte s ohledem na zachování cíle a struktury hodiny.
2. Doporučuji zhlédnout (spíše učitelům): Abraham Lincoln – Záhadné postavy dějin CZ – Youtube.cz
3. Pro akčnější motivaci na začátku hodiny je možné citát zkopírovat, rozstříhat ho na kartičky a žáci ve skupinách ho potom mohou skládat.

Učme se překonávat strach

CÍL:

Uvědomit si vliv filmu při formování návyků a životních postojů.

POMŮCKY:

Pracovní list **V AUTOBUSE S MÝM HRDINOU**, pero, fixy, pastelky

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Učitel seznámí žáky s příběhem Rosy Parksové – učebnice. Doporučuji příběh spíše vyprávět, než číst.

Hodnotová reflexe:

- Dokázali byste jmenovat další odvážné jedince, díky kterým došlo v nějaké společnosti, zemi nebo skupině lidí k významným změnám?
- Znáte nějaké příklady odvahy z vašeho bezprostředního okolí?
- Vzpomenete si na postavy z filmů nebo knížek, které šly nebojácně za svým cílem, a tím pomohly i druhým?
- Kde se v člověku bere síla a odhodlání k odvaze?

2. Nácvik ve třídě

Nejdříve si promluvíme se žáky o přesycenosti současných filmů negativními vzory (násilí a život v pseudorealitě). Spolu s nimi „odhalujeme“ záměry tvůrců. Proč převažují ve filmové i televizní nabídce filmy, kde se objevují násilí a vulgarita?

Naše třída vyhrála cestu kolem světa. Prožili jsme spoustu dobrodružství, ale už se pomalu vracíme domů. Abychom se nenudili a cestu si zpříjemnili, občas vezmeme na palubu autobusu stopaře.

Jakého stopaře byste rádi svezli? S kým byste si rádi popovídali? S kým byste se cítili bezpečně? Vybírejte z pozitivních hrdinů filmů nebo knížek.

Žáci si vyberou svého spolucestujícího a do pracovního listu mu vyrobí „cestovní doklad“.

1. Nakreslí tuto postavu, popřípadě i místo, kde žije.
2. Odpoví na otázky v pracovním listě.

Hodnotová reflexe:

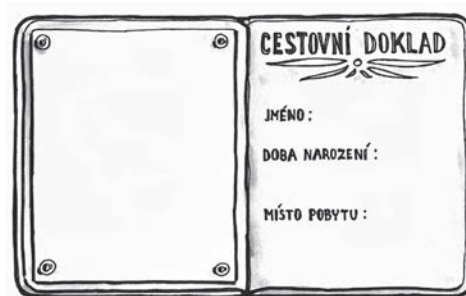
- Co se mi nejvíc líbilo na filmu, ze kterého jsem si vybral/a spolucestujícího?
- Jaký pohled na život nebo jaké chování vědomě přebírám od filmových hrdinů?
- Podařilo se mi podle nich něco změnit k lepšímu?
- Jak hodnotíš filmy, které si vybrali tví spolužáci?

Náhled pracovního listu

Lekce
25

V autobuse s mým hrdinou

- V čem bych chtěl/a být jako tato postava?

.....

- V čem bych nechtěl/a být jako tato postava?

.....

- V čem se jí podobám?

.....

- V čem jsem lepší než tato postava?

.....

3. Transfer do života

To, co chci vidět v televizi nebo v kině, je opravdu moje rozhodnutí, ne vnucená reklama nebo důsledek nudy.

Filmy si zkusím vybírat i podle určitých pravidel – např. co dobrého mi tento film přinese...

Hodnotová reflexe:

- Na jaké filmy jste se dívali v poslední době?
- Co vám tento film přinesl dobrého? Přemýšleli jste o tom?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Každý jsme originál. Každý má být maximálně sám sebou, ale má rozvíjet všechno, co nám bylo dáno pro dobro druhých. Vzory jsou pro nás jen příkladem, že je to možné, i když je to těžké.

Varianty:

Pokud máme dostatek času, můžeme se jako třída zkusit domluvit a ze všech návrhů vybrat společně pět osob – nejzajímavějších filmových hrdinů, na kterých se shodneme, kteří s námi budou cestovat až domů...

Seznam jednotlivých cestujících, ze kterých je možné vybírat, je dobré napsat na velký papír a v průběhu hry opatřovat značkami, otazníčky, škrtnat či podobně označovat.

Doporučení/pozor:

Lekce je poměrně náročná v tom, že žákům v poslední době chybějí veřejné pozitivní vzory. Proto je dobré s nimi mluvit o zobrazených pozitivních vzorech, ale také o tom, jak velký vliv mají na jejich formování a životní postoje negativní vzory, které jsou jim bohužel velmi často nabízeny filmovou tvorbou.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 4: Reálné a zobrazené vzory

Lekce
25

Učíme se překonávat strach

V roce 2005 proběhla ve sdělovacích prostředcích celého světa zpráva o úmrtí jedné zvláštní ženy – švadleny, která jedinečným způsobem pomohla změnit svět. Její příběh začal před více než 50 lety, kdy si ji jednoho dne zcela prostě dodala kuráž a rozhodla se, že ji dál nebude tolerovat nespravedlnost, kterou lidé jiné barvy v plati celé desetiletí páchají na druhých a ještě si myslí, že je to v naprostém pořádku. Raději se nechá zavřít do vězení, než aby dále sama snášela ponižení a bezpráví, kterého se každý den dostávalo nejen jí, ale dalším miliónům s podobným osudem. A její zdánlivě malý čin spustil lavinu, která se již nedala zastavit.

1. prosince 1955 se po jedné dlouhé směně vracela domů z práce švadlena Rosa Parksová. Seděla v zadní části autobusu, která byla podle zákona vyhrazena černým. Do té doby byla cesta černých autobusem komplikovaná. Museli si nejprve koupit u řidiče lístek, ale protože nesměli nastupovat předními dveřmi, museli opět vystoupit a nastoupit zadními. Někteří zlomyslní řidiči zavřeli autobus a odjeli dříve, než tito pasažéři stihli nastoupit. Pokud přistoupil běloch a přední část autobusu byla plná, museli mu černoši uvolnit místo ve své části.

Po dlouhém dni byla Rosa hodně unavená, a proto se rozhodla, že v autobusu neuvolní místo bílému muži. Cítila se nejen unavená, ale také ponižena a diskriminována. „To, jak s námi zacházeli, nebylo prostě správné,“ napsala později. Když na žádost řidiče nechtila místo uvolnit, byla zatčena a předvedena na policejní stanici. Za svoje chování dostala pokutu 14 dolarů.

Tím to ale neskončilo. Tato malá událost byla impulzem k nenásilnému bojkotu autobusové dopravy černými obyvateli města, který zorganizoval tehdy málo známý mladý baptistický kazatel Martin Luther King, později držitel Nobelovy ceny za mír. Pro dopravní podnik to znamenalo velké finanční ztráty, protože černoši tvořili většinu cestujících. Protest trval dlouhých 381 dní. Skončil teprve, když Nejvyšší soud prohlásil rasovou segregaci v Montgomery v Alabamě za protizákonnou. Stalo se tak 13. listopadu 1956. Odvaha a vzor pro mladé ženy nastartovaly události vedoucí ke zrušení segregace černoského obyvatelstva ve Spojených státech. Během svého života dostala Rosa Parksová řadu významných ocenění.

Na její počest je dokonce každoročně udělována Cena svobody.

Poznámka: Autobus, ve kterém to všechno začalo, je možné si prohlédnout v Muzeu Henryho Forda ve státě Michigan, které ho zakoupilo za neuvěřitelných 492 tisíc dolarů.

Odpověz:

- Dokázali byste jmenovat další odvážné jedince, díky kterým došlo v nějaké společnosti, zemi nebo skupině k významným změnám?
- Znáte nějaké příklady odvážnosti z vašeho bezprostředního okolí?
- Vzpomenete si na postavy z filmů nebo knížek, které šly neobojně za svým cílem, a tím pomohly i druhým?

Zamysli se.

Někdo je odvážný a někdo se za stejných okolností zachová zbaběle nebo prostě strčí hlavu do písku. Kde se v člověku berou síla a odhodlání k odvaze?

Vzory v rodině

CÍL:

Žák si všímá prosociálních vzorů ve své rodině. Reflektuje vztah k rodičovské autoritě.

POMŮCKY:

Kartičky se jmény členů rodiny, tužka, pracovní list **TATÍNEK NEBO MAMINKA**

PRÁCE S TÉMATEM:

Tuto lekci lze v menším kolektivu stihnout za jednu vyučovací hodinu, je třeba si pohlídat orientační čas. Úvodní aktivita je náročnější. Třída, která není sebraná, ji může plnit celou hodinu. Pokud si nejsme jisti, můžeme místo uvedené senzibilizace pracovat s učebnicí, poté s pracovním listem a aktivitu nechat na závěr hodiny.

1. Senzibilizace/motivace

Zahrajeme si aktivitu „Koho chci mít v rodině“ podle učebnice. Účelem této aktivity je zamyslet se nad tím, kdo pro nás v rodině může být vzorem. Žáci si pomocí pantomimy (podle příjmení) najdou členy své rodiny. Každá rodina má předem určené dítě s vymezeným věkem. V utvořených skupinách si další role v rodině žáci určí sami. Mohou přidat i věk a zamyslet se nad tím, jak by volilo členy rodiny dítě v daném věku (koho chce mít v rodině). Připraví si zdůvodnění, proč vybrali právě tyto role. Každá rodina se představí ostatním.

Příklady jmen:

EVA MALÁ 5 let	VOJTĚCH ZAJÍČEK 15 let	MAREK ZELENÝ 8 let
PETR MALÝ	JIŘÍ ZAJÍČEK	MARIE ZELENÁ
MARTA MALÁ	IVA ZAJÍČKOVÁ	VOJTĚCH ZELENÝ
JOSEF MALÝ	IVA ZAJÍČKOVÁ	JAROSLAV ZELENÝ
JAN MALÝ	ZDENĚK ZAJÍČEK	JIŘINA ZELENÁ
EMA KOUSALOVÁ 12 let	ROBERT LÁSKA 3 roky	NINA VESELÁ 13 let
KAREL KOUSAL	PAVLÍNA LÁSKOVÁ	KRISTÝNA VESELÁ
JANA KOUSALOVÁ	ROBERT LÁSKA	JINDŘICH VESELÝ
EMÍLIE KOUSALOVÁ	JITKA LÁSKOVÁ	LIBOR VESELÝ
LUBOMÍR KOUSAL	MILAN LÁSKA	BOŽENA VESELÁ

Hodnotová reflexe:

Provádíme v kruhu.

- Jak se vám pracovalo?
- Bylo obtížné vybrat jednotlivé role?
- Souhlasili všichni ve skupině?
- Podle čeho jste volili jednotlivé role?
- Máte ve vaší rodině nějaký vzor?
- Ovlivnil volbu vzorů věk dítěte?

Náhled pracovního listu

Lekce
26

Tatínek nebo maminka

Napiš dopis rodiči stejného pohlaví, ve kterém uvedeš vše, čeho si na něm vážíš.

Představ si, jakou odpověď by ti oslovený rodič napsal, a napiš ji.

Proberte své práce ve dvojici.

2. Návčik ve třídě

Ve více početných třídách stihneme pravděpodobně pouze úvodní aktivitu.

Pokud budeme pracovat s učebnicí, zopakujeme si látku o rodině a žáci prodiskutují otázky v učebnici. Pracovní list **Tatínek nebo maminka** je zaměřený na autoritu rodiče. Cílem je, aby si žák uvědomil, čeho si na rodičích váží, což se pro něj může stát vzorem do budoucího života zejména pro jeho roli rodiče. Pokud víme, že je ve třídě žák, který nemá rodiče stejného pohlaví, je třeba upravit zadání obecně – dopis rodiči.

Hodnotová reflexe:

Ve zbývajícím čase provedeme reflexi zaměřenou na práci s listem:

- Jak se ti pracovalo?
- Co pro tebe bylo těžké?
- Kdo je tvým vzorem v rodině?
- Může být vzor i negativní?
- Zde je potřeba uvést, že negativní vzor může být zdrojem poučení – jakých chyb se vyvarovat.
- Který dopis byl obtížnější?
- Čeho si na rodičích nejvíc vážíš?
- Co má rodič nejraději na tobě?
- Hovoříte doma s rodiči o tom, co bylo obsahem dopisů?

3. Transfer do života

Do příští hodiny si vyber jednoho příbuzného, který by mohl být tvým vzorem, a napiš krátký příběh jeho života. Nezapomeň uvést, čeho si na něm nejvíce vážíš.

Hodnotová reflexe:

Proč jsi vybral/a právě tohoto příbuzného?

Může být jeho příběh vzorem i pro tvé spolužáky?

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 4: Reálné a zobrazené vzory

Lekce
26

Vzory v rodině

„Jabíčko nepadá daleko od stromu.“
(České přísloví)

Zahrajte si aktivitu KOHO CHCI MÍT V RODINĚ.

Vytvoř si kartičku se jménem člena rodiny. Pantomimicky znázorni příjmení a najdi svou rodinu. V vytvořených skupinách přiřaď role k jednotlivým jménům na kartičce (otec, matka, dítě, dědeček, babička, teta, strýc...). Můžete doplnit i věk. Představte vzniklou rodinu.

Zopakujte si:

- Kdo tvoří základní rodinu?
- Kdo patří do rodiny široké?
- Jak vzniká rodina?
- Je rodina také sociální skupina, jaká?

Prodiskutuj se spolužákem v lavici:

- Kdo může být v rodině tvým pozitivním vzorem?
- Může být člen rodiny i negativním vzorem?

Rodiče a příbuzní jsou osoby, se kterými trávíme nejvíce času a můžeme se od nich hodně naučit, pokud se je ovšem snažíme poznat.

Do příští hodiny si vyber jednoho příbuzného, který by mohl být tvým vzorem, a napiš krátký příběh jeho života.

87

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Rodiče a příbuzní jsou osoby, se kterými trávíme nejvíce času a můžeme se od nich hodně naučit. Je třeba s nimi hovořit a společně trávit čas, abychom je dobře poznali.

Varianty:

K aktivitě Koho chci mít v rodině:

Pokud máme dostatek času, může každá skupina prodiskutovat otázky z hodnotové reflexe samostatně, poté shrneme a zadáme další úkol. Po dobu deseti minut sehraje scénku „rodinný život“.

Doporučení/pozor:

V případech problematických nebo neúplných rodin pracujeme se žáky opatrně, případně zvolíme jinou formu aktivit.

Imitace x identifikace

CÍL:

Žák si ujasní podstatu imitace a identifikace a chápe rozdíly mezi pojmy. Zamyslí se nad nebezpečím nezdravého napodobování ve třídě, mezi vrstevníky.

POMŮCKY:

Pracovní list **MŮJ KAMARÁD**

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Zahrajte si na zrcadlo. Aktivita je popsána v učebnici. Je rychlá, na provedení stačí pět minut, ve větším kolektivu deset minut.

Hodnotová reflexe:

- Jak obtížný byl pro vás úkol?
- Bylo lehké napodobovat pohyby toho druhého?
- Napodobujeme také chování?
- Napodobují se lidé v běžném životě? Zažili jste to? Víme, co znamená napodobování?

2. Nácvik ve třídě

Pracujeme s učebnicí. Vysvětlíme si pojmy, vyzkoušíme si napodobování a probereme ve dvojicích identifikaci se vzory. Vlíčím dětem se budeme věnovat v další lekci, zde se zaměříme pouze na spojitost s tématem, případně na vzbuzení zájmu.

Dále pracujeme s pracovním listem **Můj kamarád**. Popis je na pracovním listu. Žák se pokusí vcítit se do kamaráda a odpovídat za něj na otázky.

Účelem otázek je zjistit, jaký člověk je ten, kterého si žáci vybrali. Je to někdo, kdo může být vzorem? Chci se s ním opravdu identifikovat? Je nutné zde poskytnout čas na krátké zamyšlení a pomoci žákům návodnými otázkami. Můžeme žákům poskytnout i čas na konfrontaci a druhý úkol zadat jako domácí cvičení.

Poté se vrátíme opět k práci s učebnicí a upozorníme na příklady nezdravého napodobování a ztotožnění.

Hodnotová reflexe:

Provádíme v kruhu.

- Je lehké někoho napodobovat?
- Zažili jste situaci, kdy to nebylo vhodné? Proč?
- Dokážeš se s někým ztotožnit – chceš být jako on? Proč?
- Jaký je rozdíl mezi napodobováním a ztotožněním?
- Hrozí nějaká rizika?
- Máš s těmito jevy osobní zkušenosti?

3. Transfer do života

Pokus se najít vzor, se kterým se můžeš pozitivně identifikovat. Zjisti podrobnosti o jeho životě.

Náhled pracovního listu

Lekce
27

Můj kamarád

1. Vyzkoušíme si, jak probíhá identifikace. Pokud máš ve třídě nějakého kamaráda a chtěl bys být jako on, pokus se vžít se do něho. Pokud ne, pokus se vžít do toho spolužáka, kterého znáš nejlépe. Tvým úkolem bude uspořádat interview pro časopis, jehož název si můžeš vymyslet. Některé otázky máš dané, jiné si vymysli sám. Odpovídat na ně však budeš za svého kamaráda opět ty sám, ovšem tak, jak by asi odpověděl on. Otázky zvol tak, aby ses zároveň zamyslel nad tím, jaký člověk je tvůj kamarád.

Otázky pro časopis

1. Co nejraději děláš ve volném čase?
2. Co by sis pořídil, kdybys měl hodně peněz?
3. Jaká je tvá nejoblíbenější kniha (film...)?
4. Co tě nejvíce rozzlobí?
5. Dokážeš nabídnout pomocnou ruku komukoliv?
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.

2. Schématicky nakresli svůj vzor, se kterým by ses mohl identifikovat.

Hodnotová reflexe:

- Kde jsi hledal/a svůj vzor?
- Podle čeho jsi ho vybíral/a?
- Co nejvíce oceňuješ na svém vzoru?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Víme, jaký je rozdíl mezi napodobováním a ztotožněním. Nebojíme se být sami sebou. Poznáme špatný vzor a nenapodobujeme ho.

Varianty:

Můžeme si sestavit hodinu i jiným způsobem, je nutné si promyslet časovou dotaci a zvážit možnosti třídy. V problematických třídách se můžeme v souvislosti s napodobováním chování zaměřit na násilí a šikanu. Pracovní list můžeme zadat celý jako domácí práci. V následující hodině je třeba provést jeho reflexi.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 4: Reálné a zobrazené vzory

Lekce
27**Imitace x identifikace**

„O všem uvažu s přítelem, ale nejprve uvažu o něm samotném.“
(Seneca)

Zahrajte si na zrcadlo.

Stoupněte si ve dvojicích proti sobě. Dohodněte se, kdo začne, a pokuste se napodobovat pohyby toho druhého, stejně jako byste se viděli v zrcadle.

Imitace (napodobování) je chování, které jedinec přebírá, protože je k němu motivován. Například pokud vidíme, že někdo někomu pomáhá, vyvolá to v nás příjemné pocity a chceme to také zkusit. Je to jeden ze způsobů sociálního učení.

Identifikace (ztotožnění) je také způsob sociálního učení, při kterém však máme nějaký citový vztah ke svému vzoru, chceme být jako on.

Vyzkoušej si:

Imitace: Pokus se pomocí pantomimy napodobit chování rodiče, který se s láskou stará o své dítě. Dokážete vymyslet další scénky? Můžete si nějaké zahrát i se zvukem.

Identifikace: Máš vzor, se kterým se chceš ztotožnit? Proberte své vzory ve dvojicích. Vyzkoušejte si aktivitu Můj kamarád, kterou najdete v pracovním listu.

- Vzpomeň si na situaci, kdy ses snažil někoho napodobovat, protože se ti líbilo jeho chování.
- Máš nějaký vzor, se kterým se chceš ztotožnit?
- Slyšeli jste o dětech vychovaných zvířaty (vlci děti)? Jak souvisely s naším tématem?
- Jsou všechny vaše vzory pozitivní?
- Zažil jsi situaci, kdy se někdo zachoval špatně jen proto, že napodoboval něčí chování?
- Setkáváte se ve své třídě s chováním, při kterém se někdo snaží chovat se jako „ji druhý“? Pokud ano, jde o kladné, nebo záporné vzory? Jde o identifikaci, nebo imitaci?

Vliv názorů stejných starších dětí (jenaha se jim vyrovnat, překonat je a upoutat jejich pozornost) je v období dospívání velmi silný. Setkáváme se i s tlakem party, která se nás snaží ovlivnit.

- ☐ Nebojíme se být sami sebou.
- ☐ Nenechme se donutit dělat to, co nechceme.
- ☐ Dejme si pozor na to, abychom si nevybrali špatný vzor!!!

Rozdělte se do skupin a promluvte si o svých vzorech.

Pokus se najít vzor, se kterým se můžeš identifikovat. Můžeš si ho nakreslit do pracovního listu. Zjistí podrobnosti o jeho životě.

Lekce
28

Moc autority

CÍL:

Žáci se seznámí s pojmy autorita a výchovné styly a uvědomí si jejich vliv na lidský život.

Náš charakter a chování jsou částečně předurčeny jednak geneticky, jednak prostředím, kterým jsme obklopeni. O tom, jak zásadní pro vývoj každého člověka je toto prostředí, se žáci přesvědčí při práci s příběhy o vlčích dětech. Mohou si uvědomit, jak věk ovlivňuje působení vzoru na formování osobnosti dítěte. Čím mladší dítě, tím silnější vliv autorit.

POMŮCKY:

Vytištěné pracovní listy **VLČÍ DĚTI** (pro každého žáka jeden list, 1x vytištěné příběhy z přílohy)

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Brainstorming na téma autorita:

- Co tě napadne, když se řekne autorita?
- Jak se měnily výchovné autority v průběhu dějin?

Práce s učebnicí – zamyšlení nad citátem

Vysvětlení pojmů přirozená a formální autorita:

- Jmenuj osobnosti, které mají/měly přirozenou nebo formální autoritu.

Dopis z tábora + výchovné styly:

- Jakým stylem byl vychovávaný Bohoušek?
- Vymyslete/napište odpověď rodiče na Bohouškův dopis. (Lze vyzkoušet formou hádanky: Žák přečte odpověď rodiče a ostatní hádají, jaký výchovný styl rodič používá.)

Hodnotová reflexe:

- Jaký výchovný styl mají tvoji rodiče? Jaké výhody/nevýhody to přináší?
- Jaký styl bys rád/a upřednostnil/a jednou ve své budoucí rodině?
- Kdo konkrétně představuje ve tvém životě přirozenou autoritu?

2. Nácvik ve třídě

V následující aktivitě pracují žáci ve skupinách s pracovním listem **VLČÍ DĚTI**.

Výuková metoda: SKLÁDANKOVÉ UČENÍ

POSTUP: (Práce při této aktivitě je připravena pro 28 žáků, tzn. 7 čtyřčlenných skupin, každá skupina zpracovává jeden ze sedmi textů z přílohy. Máme-li méně nebo více žáků, některý text nevyužijeme nebo posílíme počet žáků ve všech skupinách a podle toho upravíme i další postup práce. Není to problém!)

Učitel rozdělí žáky do skupin. V každé skupině budou minimálně čtyři žáci. Každá skupina dostane jeden text. Úkolem žáků bude přečíst společně text a vybrat deset klíčových výrazů (slov nebo slovních spojení), díky kterým budou později všichni členové skupiny schopni text v nezkrácené podobě reprodukovat v nově vzniklé skupině. Učitel zadá časový limit pro práci (cca deset min.). Žáci ve skupině se tak stanou „experty“ na daný text. „Experti“ si v každé domovské skupině rozdělí písmena A, B, C, D a přeskupí se do nových skupin, tzn. všechna A vytvoří novou skupinu A, všechna B vytvoří novou skupinu B atd.

Texty zůstanou ležet na původních stanovištích, kde dříve pracovala domovská skupina. Všichni žáci jsou v nově vzniklých skupinách.

Náhled pracovního listu

Lekce
28

Vlčí děti

ČÍSLO	NÁZEV PŘÍBĚHU	KLÍČOVÉ VÝRAZY
1.	Romulus a Remus	
2.	Děti přírody	
3.	Kaspar Hauser	
4.	Viktor z Aveyronu	
5.	Amala a Kamala	
6.	Případ z Prahy	
7.	Vlčí děti v literatuře	

Nově vzniklé skupiny A, B, C a D obcházejí všechna původní stanoviště a při tom vždy jeden přítomný „expert“ (ten, který se podílel na vzniku klíčových slov k příběhu) převypráví příběh a zodpoví případné dotazy ostatních členů nové skupiny. Ti si dělají poznámky do svých pracovních listů. Potom se skupina přesune k dalšímu stanovišti a další „expert“ vypráví příběh podle klíčových slov, která si zapsal. Reprodukce textu od „experta“ by na žádném stanovišti neměla být kratší ani delší než předem stanovený limit.

Účelem je, aby všichni byli seznámeni se všemi příběhy. Následuje diskuze ve třídě:

- Který příběh vás nejvíce zaujal a proč?
- Proč byla tak obtížná převýchova vlčích dětí?
- Jaké měly vlčí děti vzory? Co ovlivnilo jejich vývoj? Jak se to projevilo?

Hodnotová reflexe:

- Kdo (konkrétně) má největší vliv na utváření tvé osobnosti v současnosti? Jsi s tím spokojený/á?
- Komu jsi ty sám vzorem (autoritou)? Jak se to projevuje?
- Jaké jsou znaky přirozené autority?
- Jaké to bylo reprodukovat příběh nově vzniklé skupině?

3. Transfer do života

V průběhu následujícího týdne se pokuste popovídat si s rodiči, sourozenci o tom, kdo byl nebo je pro ně přirozenou autoritou a jaký výchovný styl používali jejich rodiče.

Hodnotová reflexe:

- Jaká byla atmosféra při rozhovoru? Díky čemu dobrá/proč špatná?
- Pochopila jsi při rozhovoru něco důležitého? Má to význam pro tvůj život?

4. Závěrečné zveřejnění lekce

Být přirozenou autoritou znamená být vyzrálým a vyrovnaným člověkem, který nepotřebuje druhé ovládat, poroučet jim nebo vyhrožovat, ale pomáhá jim v růstu, motivuje k dobru, k sebezpřekonávání. Mít autoritu je především velká zodpovědnost.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 4: Reálné a zobrazené vzory

Lekce 28

Moc autority

„Chceš-li poznat charakter člověka, dej mu moc.“ (Abraham Lincoln)

AUTORITA znamená všeobecně uznávanou vážnost, podporu, hodnověrnost, spolehlivost, vzor, respekt, úctu, charisma, obdiv nebo také vlivného člověka, uznávaného odborníka či instituci. Nejčastěji se ale vybírá slova dominance, nadřazenost, vyžadování poslušnosti, vliv a moc.

Co tě napadne, když slyšíš slovo autorita?

Kdo má přirozenou (neformální) autoritu?

Kdo v tvém okolí má přirozenou autoritu?

Jaký je rozdíl mezi formální a neformální autoritou?

Koho považuješ za formální autoritu?

Vymysli co nejvíce charakteristik slova AUTORITA.

Seřaď následující vlastnosti přirozené autority podle důležitosti:

SPRÁVNOST PROFESIONALITA EMPATIE SCHOPNOST DOMLUVY ORGANIZAČNÍ SCHOPNOSTI	HUMOR DŮSLEDNOST SEBEODVLÁDÁNÍ KULTIVOVANÉ CHOVÁNÍ JASNÁ PRAVIDLA
---	---

- Co posiluje přirozenou autoritu?
- Co oslabuje přirozenou autoritu?

Výchovné styly:

- Autokratický** (dominantní, autoritativní) styl
Vychovatel hrází, přikazuje, trestá, nedbá na přání dětí. Děti nemají příležitost se chovat samostatně a tvořivě, nedokáží se proto samy rozhodovat. Velmi často jsou užitélné nebo vzdorovité. Autoritářský styl výchovy vyžaduje absolutní poslušnost a úctu k autoritě.
- Liberální** (slabé vedení) styl
Vychovatel neklade výchovné požadavky a nekontroluje jejich plnění. Děti jsou zpočátku nadšené tímto stylem, většina ale brzy pochopí, že je nevyhnutelný, vzniká chaos a je neefektivní. Každý si může dělat, co chce, ale nikam to nevede.
- Integrační** (kooperativní, demokratický) styl
Vychovatel podporuje iniciativu a tvořivost, působí spíše příkladem než příkazy. Má porozumění pro děti a jejich problémy.
- Hyperprotektivní** styl
Jde o přehnanou péči o dítě, snahu co nejvíce mu usnadnit a zlehčit život odstraňováním překážek a těžkostí. Vychovatel tím brání dítěti ve vlastní iniciativě a přípravě na samostatný život.

Být přirozenou autoritou znamená být vyzrálým a vyrovnaným člověkem, který nepotřebuje druhé ovládat, poroučet jim nebo vyhrožovat, ale pomáhá jim v růstu, motivuje k dobru, k sebezpřekonávání. Mít autoritu je především velká zodpovědnost.

DOPIS Z TÁBORA
L. Šípová
Rodičové draží, kam jste mě to dali?
Vím tady louka, slunce hrozně páli,
komárů tu kouzlo, mouchy mě tu hroší,
do stanu mi lezu mravenci jak sloni.
Musím ráno cvičit – to je zdejší móda,
v polce tu leže jen studená voda.
Kluci jsou tu špatní – každý se mi směje,
ale potak pro mne nikdo neohraje! Ještě
tych tu umlel – a pak bych vám scházel.
Přijedeš si pro mne!
Váš Bohoušek Mazej

Jak by asi Bohouškovi odpověděl autokratický/liberální/demokratický rodič? Vykouše všechny možnosti.

Na co se vás mohou žáci ptát

Fotografie **Václava Havla** (5. 10. 1936–18. 12. 2011) připomíná charismatickou osobnost prvního prezidenta České republiky. Svým životem se snažil hájit humanistické hodnoty a zasloužil se o posílení autority ČR ve světě.

Klíčová slova = důležité pojmy vystihující podstatu textu

Charisma = dar osobního kouzla, přitažlivosti

Formální autorita = autorita daná společenským postavením osoby (např. povoláním)

Neformální autorita = přirozená autorita, která vyplývá z osobnostních kvalit člověka

Doporučení/pozor:

Metoda SKLÁDANKOVÉ UČENÍ je u žáků velmi oblíbená. Učitel, který ji ještě nikdy nevyzkoušel, se této metody nemusí obávat. Poprvé je lepší dodržovat postup, potom je možné zkoušet libovolné varianty. Metoda podporuje mimořádným způsobem spolupráci, komunikativní dovednosti, pomáhá přijímat odpovědnost za učení druhých a za společný výsledek, posiluje sebevědomí jednotlivců a jejich aktivitu a v této aktivitě i čtenářskou gramotnost. **ÚSPĚCH ZARUČEN!**

Poznámky:

Asertivita

V kapitole Asertivita si žáci zopakují tři základní způsoby chování člověka – asertivní, pasivní a agresivní. Zaměříme se na to, aby žák dokázal rozlišit tyto jednotlivé druhy, a budeme se věnovat aktivnímu nácviku různých technik asertivního chování. Pokusíme se upozornit na negativní důsledky agresivního a pasivního chování. Aby žáci mohli aktivním způsobem obhajovat svá asertivní práva, musí se s nimi nejprve seznámit, což bude také jedno z témat.

V neposlední řadě si v této lekci vyzkoušíme některé aktivity vhodné k lepšímu zapojení do kolektivu a zvyšující sebeprosazování ve skupině.

Možnost využít audiovizuální pomůcku Zprávy agenta Kixe.

Umím se přiměřeně prosadit?

CÍL:

Žák si zopakuje pojmy asertivní, pasivní a agresivní chování a rozeznává je v běžném životě. Ujasní si, jak se umí prosazovat.

POMŮCKY:

Pracovní list **Dotazník sebeprosazení** a jeho vyhodnocení v metodice.

PRÁCE S TÉMATEM:

V učebnici najdeme více námětů, je třeba si promyslet časové rozvržení hodiny. Úvodní aktivitu lze zkrátit na tři až pět minut a použít jako aktivizační prvek.

1. Senzibilizace/motivace

Lze použít aktivitu „Říkám – klekni“, popsanou v učebnici, nebo úvodní testík v učebnici. Můžeme použít i známější verzi „Kuba řekl“. Úvodní aktivita slouží k nácviku chování. Je vhodné za vedoucí hry volit žáky, kteří se v kolektivu málo prosazují a jsou spíše pasivní.

Hodnotová reflexe:

- Jak se mi plnily příkazy?
- Jak jsem se při tom cítil/a?
- Jak se mi udílely příkazy?
- Jak jsem se při tom cítil/a?
- Znáš nějaké typy lidského chování?
- Co je asertivita?

2. Nácvik ve třídě

Nejprve žáci diskutují nad otázkami v učebnici. Společně si můžeme zapsat výsledky diskuze na tabuli ve formě shrnutí základních typů chování. Správné odpovědi snad není potřeba uvádět. Žáci si ve dvojicích připraví krátké scénky. Jako nápodoba jim může sloužit ilustrace v učebnici. Po zhlédnutí scénky určíme, o jaký typ chování se jedná.

Vyplníme dotazník v pracovním listu.

Vyhodnocení dotazníku:

Více než 70 bodů: Nepatříte sice mezi lidi, kteří na sobě nechají dříví štípat, ale nejste někdy zbytečně agresivní? Člověku, který má příliš ostré lokty a ohrožuje ostatní, se lidé spíše vyhýbají a často bývá izolovaný. Měli byste se naučit prosadit se bez omezování práv druhých lidí. Jak? O tom budeme v této kapitole hovořit.

50–70 bodů: Nemusíte se bát, v životě se neztratíte, a přitom pravděpodobně nejste přehnaně agresivní. Přesto se v této kapitole můžete něčemu přiučit.

30–50 bodů: Pokud vám jde opravdu o něco důležitého, tak možná dokážete hájit svá práva. Většinou se vám však stává, že spíše ustoupíte požadavkům ostatních. Nácvik asertivního chování vám může pomoci. Neváhejte.

Náhled pracovního listu

Lekce
29

Dotazník sebeprosazení

BODOVÁNÍ:

Dané tvrzení vystihuje přesně mé chování, jako by bylo psáno o mně.	1
Podobným způsobem se chovám často, ale ne každé.	2
Občas se stane, že to tak dělám, ale ne často.	3
Nikdy se tak nechovám. Vůbec mi to neodpovídá.	4

Tvrzení:	Body:
1. Když mě spolužák požádá o půjčku, nedokážu ho odmítnout, i když na tom sám nejsem finančně nejlepše.	
2. Neumím začít rozhovor s cizím člověkem.	
3. Když mě někdo někým pozve a já vidím, že mu na tom záleží, neumím ho odmítnout, i když se mi to vůbec nehodí.	
4. Když mě někdo předběhne ve frontě, nedokážu se ohradit.	
5. V různých debatách neumím druhým skočit do řeči, i když je úplně jasné, že je to o ničem.	
6. Mám-li v jakékoli situaci někomu na jeho žádost či prosbu říci NE, působí mi to potíže, je mi trapné.	
7. Neumím ukončit rozhovor, i když mě ani mluvit, ani téma vůbec nezajímají a nemám ani čas.	
8. Když s někým mluvím, nedokážu mu oponovat, i když si myslím, že můj vlastní názor je lepší. Raději ho ani nevyslovím.	
9. Je mi trapné se zeptat, když něčemu nerozumím (ve škole, doma, atp.)	
10. Na veřejnosti raději nediskutuji (připadám-li bych si hloupě).	
11. Když někdo zruší setkání, které jsme měli domluvené, neumím nabídnout jiný termín. Čekám, až to udělá on.	
12. Kdybych se rozhodl(a) druhým lidem přikazovat, stejně by mě neposlechli.	
13. Když mi někdo z blízkých lidí křivdí, nebráním se.	
14. Pozvat na schůzku osobu opačného pohlaví, o kterou mám zájem, je pro mě nad lidský výkon.	
15. Pokud mě někdo chválí a dělá mi poklony, zropančím a nevím jak reagovat, nevím si rady sám(a) se sebou.	
16. Když přinesu ze samoobsluhy nazelenalý salát, raději ho vyhodím, než abych ho šel reklamovat.	
17. Naskakuje mi husí kůže, když si představím, že bych musel někomu něco nabízet (zboží, pojistku).	
18. Mám-li mluvit o něčem důležitém, nebo s někým, na kom mi záleží, začnu mluvit nezřetelně a někdy se i zakoktám.	
19. Je mi velmi nepříjemné, když musím v nouzové situaci požádat úplně cizího člověka třeba o lístek na tramvaj.	
20. Je mi velmi nepříjemné začít hovor s úředníkem nebo vyše postavenými osobami, a to i když jim musím nutně něco sdělit.	
CELKEM BODŮ:	

Méně než 30 bodů: Pravděpodobně se vyhýbáte jakýmkoliv konfliktům, proto neustále někomu ustupujete. Snadno s vámi „zametou“. Možná máte klid, ale neužíváte se v sobě? Nedoplácíte na svou slušnost? Necítíte se často obětí druhých? Nepropadáte občas lítosti nad krutostí světa? Návlek asertivity je pro vás nutný. Nemusíte se bát. Může velmi příznivě ovlivnit váš život.

Zdroj: Praško, Prašková – Asertivitou proti stresu – upraveno

Hodnotová reflexe:

Provádíme v kruhu.

- Dozvěděl/a jsem se něco nového?
- Umím se přiměřeně prosadit?
- Co pro mě bylo v této hodině nejobtížnější?
- Dokážu rozeznat, jak se chovají lidé kolem mě?
- Co mohu udělat pro to, aby se mé chování zlepšilo?

3. Transfer do života

Všímej si různých typů chování spolužáků ve třídě. Najdeš a poznáš asertivní chování? Zaznamenej si svá pozorování.

Hodnotová reflexe:

- Jaké jsou výsledky tvého pozorování?
- Dokážeš rozeznat jednotlivé typy chování?
- Jak byl tento úkol pro tebe obtížný?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Dokážeme rozlišit jednotlivé typy chování. Ujasnili jsme si, jak se umíme prosazovat mezi lidmi.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 5: Asertivita

Lekce
29

Umím se přiměřeně prosadit?

Zahrajte si hru: „Říkám – klekni.“

Zvolte si vedoucího hry a utvořte kolem něj volnější kruh. Musíte opakovat pohyby vedoucího, ale nesmíte dělat to, co říká. Řekne-li vedoucí např.: „Říkám klekni!“ a klekne-li si, musíte si všichni kleknout také. Zavolá-li však: „Říkám klekni!“ a zůstane stát, musíte všichni zůstat stát a nedat se zmást jeho příkazy.

Udělej si malý testík:

Asertivně se chová člověk, který:

- ustupuje ostatním. Je nejistý, často se omlouvá a vyhýbá se výměnné názoru. Poptává své potřeby a práva.
- nenechá si nic líbit, je vždy připraven k útoku. Okamžitě začne křičet, domáhat se svých práv třeba násilím. Všichni ví nejlíp a nemají přiznat vlastní chybu.
- je plně zodpovědný za své chování. Nepovyšuje se a ani se nepo- nížuje. Nepotlačuje své práva, ani práva ostatních. Dokáže respek-ovat partnera. Vzápětí situaci řeší klidně podle zásad slušného chování.

Prodiskutujte následující otázky:

- Vysvětlí, co znamená chovat se asertivně.
- Jaké další způsoby jednání znáte? Přifadte je k jednotlivým odpov-ědím v úvodním testiku.
- Souvisí asertivita se sebevědomím člověka? Jak?

Ve dvojicích sehraje různé situace, které se mohou v běžném životě stát.

Spolužáci hádají, o jaký způsob chování jde. Naši nejstarší předci ke zvládnutí nebezpečí používali dva základní druhy chování – útěk nebo útok. U vyšších druhů pak dochází k dorozumívání podle určitých pravidel. Jak může probíhat komuni- kace, už víme. Člověk má tedy kromě možnosti zaútočit nebo utéct ještě schopnost domluvit se. Je důležité naučit se ji využívat.

Všímej si různých typů chování spolužáků ve třídě. Najdeš a poznáš asertivní chování? Zapiš si svá pozorování.

Zajímá tě, jak se umíš prosadit? Vyplň dotazník v pracovním listu.

Varianty:

Uvedeny v učebnici. Aktivitu „Říkám – klekni“ můžeme hrát i obráceně: Hráči musí dělat to, co vedoucí říká, bez ohledu na to, co dělá. K senzibilizaci nebo místo práce s učebnicí můžeme použít film Agent Kix.

Na co se mohou žáci ptát:

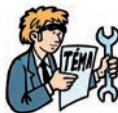
Asertivita je umění se prosadit a zároveň respektovat potřeby druhých. Je to důležitá kom- unikační schopnost. Jedním slovem ji mů- žeme přeložit jako sebezprosazení.

Již před čtyřiceti lety Američan Andrew Salter učil své žáky přiměřeně projevovat své emo- ce, dát najevo svá přání a nebát se vyjádřit svůj názor. Jeho metoda asertivního tréninku byla rozpracována i pro naše podmínky.

Doporučení/pozor:

Vyplňování dotazníku může u horších čtenářů zabrat více času. Je třeba zvážit jeho zařazení, případně zadat jako domácí úkol již předcho-zí hodinu. Vyhodnocení dotazníků může být pro citlivé žáky stresující, proto je lepší hro- madně si nesdělovat počet dosažených bodů. Takové žáky rozhodně nenutíme k reflexi.

Asertivní dovednosti I.

CÍL:

Žáci si uvědomí výhody asertivního chování.

POMŮCKY:

Barevné psací potřeby (pastelky) k vyplnění pracovního listu **UMĚNÍ ŘÍCI NE**

PRÁCE S TÉMATEM:

V této lekci je opět k dispozici více možností a aktivit. Je nutné si hodinu naplánovat a časově rozvrhnout. Rozhodně se nedá stihnout vše v jedné vyučovací hodině. Na tuto lekci bude navazovat ještě jedna, zaměřená na praktický nácvik asertivních dovedností.

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme úvodní příběh.

Hodnotová reflexe:

Žáci by měli dojít k závěru, že je důležité chovat se asertivně.

Můžeme použít otázky za textem v učebnici.

- *Může mít Emilovo chování vliv na jeho budoucí život? Jak bys jednal/a ty?*

2. Nácvik ve třídě

Přečteme si seznam nejdůležitějších asertivních dovedností.

Dále žáci pracují ve dvojicích, a to samostatně, podle pokynů v učebnici. Nejprve si přečtou „Umím chválit?“ a vyzkoušejí si pochválit a přijmout pochvalu.

Dále si přečtou „Umím asertivní ne?“ a pokusí se sehrát scénku, ve které dojde k odmítnutí. Může se např. jednat o odmítnutí cigarety, jak je znázorněno na obrázku.

Na procvičení techniky umění říci ne použijeme **pracovní list Umění říci NE**. Žáci pracují samostatně podle daných úkolů. Cílem je zamyslet se nad situacemi, kdy jsme nuceni říci NE, a procvičit si jednu z technik. Po ukončení práce mohou žáci ve dvojicích zkoušet své odpovědi ze druhého úkolu (procvičovat techniku ohraná gramofonová deska). Žáci mohou nakreslit gramofonovou desku jako kruh, do kterého budou opakovaně a do spirály vpisovat připravenou větu.

Hodnotová reflexe:**Otázky k práci s učebnicí:**

- *Dokázali jste pracovat samostatně?*
- *Co bylo pro vás obtížné?*
- *Dají se procvičené dialogy použít i v běžném životě?*
- *Je důležité umět říci NE?*
- *V jakých případech?*

Otázky k práci s pracovním listem:

- *Bylo těžké vymyslet situace, kdy je obtížné říci NE?*
- *Vzpomněli jste si ještě na jiné situace?*
- *Pochopil/a jsi techniku ohrané desky?*
- *Proč je účinná?*

Náhled pracovního listu

Lekce
30

Umění říci NE

1. Existují situace, kdy musíme někoho odmítnout. Někdy to není jednoduché. Zamysli se nad tím, kdy je obtížné někomu říci NE. Situace popiš.

Ke každé situaci přikresli barevný vykičník tak, aby vystihoval, jak je pro tebe důležité říci NE.

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 5: Asertivita

Může se stát, že vaše odmítnutí nebude mít žádnou odezvu. Někdo na vás neustále naléhá. Pak můžeme použít jednu z osvědčených technik, které říkáme „Ohraná gramofonová deska“. Je to jednoduché. Klidně a neúnavně opakujeme odmítnutí, aniž bychom se pokoušeli o zdůvodňování (to by se technika minula účinkem).

Nakresli gramofonovou desku, do které vepíš jedno konkrétní odmítnutí z předcházejícího úkolu. Nezapomeň, odmítnutí musí zlomulovat do jednoduché věty bez udání důvodu!

3. Transfer do života

Ne říkej jen tehdy, je-li to pro tebe důležité. Nezneužívej tuto dovednost.

Snažme se alespoň jednou denně někoho doopravdy pochválit. Uděláme tím radost nejen jemu, ale také sobě 😊.

Hodnotová reflexe:

- Podařilo se ti někoho pochválit?

Poděl se o zážitky se spolužáky.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Asertivní člověk se dokáže přiměřeně prosadit mezi lidmi. Rád pochválí, když je za co. Umí správně odmítnout, co nechce. Pokud na něho někdo naléhá, umí klidně, ale důrazně a opakovaně trvat na svém.

Varianty:

Hra „Vidím něco, co ty nevidíš“ je detailně popsána v učebnici. Žáci si vyzkoušejí asertivní přístup ke spolužákům, procvičí odmítání a pochvalu. Aktivitu lze využít v jakékoliv části hodiny nebo při jiných příležitostech.

Hodnotová reflexe k aktivitě:

- Jak ses cítil/a, když jsi byl/a středem pozornosti?
- Vyskytly se nějaké problémy?
- Dokázal/a jsi správně popsat myšlený předmět?
- Jak ses cítil/a při opakovaném odmítání špatných odpovědí?
- Dokázal/a jsi nenápadně poradit?

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 7. ročník ZŠ Téma 5: Asertivita

Asertivní dovednosti I.

Přečtěte si příběh.

Emil vyrůstal v rodině, kde jeho rodiče spolu málo mluvili a většinou se ho neptali na jeho názor. Nyní je Emilovi 15 let. Je v deváté třídě. Bojí se dát ostatním najevo, co cítí. Neumí si obhájit svůj názor. Během posledních měsíců se dostal do následujících situací, ve kterých se musel rozhodnout, jak se zachová. Dokáže odhadnout jeho rozhodnutí?

1. V obchodě si kupoval sušenky. Už u pokladny zjistil, že mají poškozený obal. Co udělá?
2. Zhoršil se z matematiky, hrozí mu trojka. Učitel zadává dobrovolný domácí úkol. Nikdo ze spolužáků se nehlasí. Přihlásí se Emil?
3. Tatínek si přeje, aby se Emil vyučil automechanikem a pracoval v rodinném podniku. Emil má rád zvířata a chtěl by pracovat v zemědělství. Dokáže si vybrat školu podle svého přání? Kam Emil podá přihlášku?

Pokuste se zodpovědět otázky v textu. Poté si připravte odpovědi na následující otázky:

- Umí se Emil chovat asertivně?
- Kde se stala chyba?
- Co byste Emilovi poradili?
- Jak správně vyřešit popsané situace?

Asertivní člověk, který se dokáže správně prosadit, by měl mít následující dovednosti:

Umět chválit.
Umět říci NE, když si to myslí.
Vyjádřit svůj názor.
Vyjádřit svůj hněv bez křiku a ubližování druhým.
Být přátelský.
Umět se zeptat, když něčemu nerozumí.
Umět se ozvat, když mu někdo křivdí.
Umět požádat o laskavost nebo pomoc.
Slušné a bez urážek.

V následujícím cvičení si některé asertivní reakce vyzkoušíme ve dvojicích:

Umím chválit?

Abychom se cítili mezi lidmi dobře, je třeba občas někoho pochválit. Jak na to: vybrat vhodný čas a situaci, navázat oční kontakt, být upřímný, přesný a konkrétní. Např.: „Libilo se mi, jak ses zastala Evy.“

Vyzkoušejte si ve dvojici pochvalu a její přijímání. Můžete doplnit neuplně věty: Při přijímání pochvaly se díváme druhému do očí a říkáme:

„Opravdu se mi líbí...“

„Obdivuji tvůj...“

„Potěšilo mě, že...“

Doporučení/pozor:

Ve více početných třídách můžeme nejprve přečíst text v učebnici věnovaný asertivním reakcím a práci ve dvojicích nahradit ukázkou před celou třídou. Zbude tak více času na práci s pracovním listem a můžeme se více věnovat technice ohrané desky.

Na co se mohou žáci ptát:

Gramofonová deska – je médium používané od konce 19. století do 80. let 20. století pro analogový záznam zvuku. Deska měla drážky a zvuk se snímá pomocí jehly. Postupně byla nahrazena digitálním záznamem na CD a DVD.

Agrese a pasivita

CÍL:

Žák rozezná agresivní a pasivní styly chování, chápe jejich podstatu. Umí se zdravě prosadit.

POMŮCKY:

Pastelky na vyplnění pracovního listu **JAK VYPADÁ HNĚV**

PRÁCE S TÉMATEM:

Tato lekce je zaměřena na rozeznání agresivního a pasivního chování jako dvou protipólů nesprávného jednání. To je základní předpoklad pro nácvik asertivity. Žáci by si měli ujasnit, jaký je jejich nejčastější způsob chování (vyzkoušet styl chování si mohou při aktivitě Kdo udrží rovnováhu). Zamyslí se nad příčinami chování lidí. Jelikož se v dnešní době často setkáváme s agresivním chováním, v pracovním listu se věnujeme hněvu jako jedné z příčin agresivního chování.

1. Senzibilizace/motivace:

K senzibilizaci můžeme využít aktivitu Kdo udrží rovnováhu (podrobně rozepsaná ve variantách) nebo Argumentaci z učebnice. K argumentaci si mohou žáci vybrat z návrhů v učebnici nebo vymyslet vlastní. U problémových tříd si téma připraví sám učitel.

Hodnotová reflexe:

- *Podařilo se ti diskutovat?*
- *Jak ses při tom cítil/a?*
- *Prožíval/a jsi nějaké emoce?*
- *Podařilo se ti spolužáka přesvědčit o své pravdě?*
- *Proč se ti to podařilo/nepodařilo?*
- *V reflexi bychom měli dojít ke zjištění, že někteří se chovali pasivně a jiní agresivně.*

2. Nácvik ve třídě

Pracujeme s učebnicí. Žáci bez problémů rozeznají pasivní a agresivní výroky. U slabších žáků můžeme napovědět a upozornit na interpunkci na konci vět. Poskytneme dostatek času pro samostatnou práci – vymyslet další příklady výroků. Práce může být písemná nebo ústní.

Následuje doplnění nedokončených vět. Poté žáky rozdělíme do čtyřčlenných skupin a ponecháme čas na diskuzi (max. osm minut). Následuje rychlá kontrola odpovědí. Cílem je mj. zjištění, že příčinou pasivního chování je často nízké sebevědomí a příčinou agresivního chování může být hněv.

Následuje práce s pracovním listem. Cílem aktivity je znázornit, jak prožíváme hněv tím, že se ho pokusíme nakreslit. Nezáleží na způsobu zpracování. Můžeme použít pouze barvy, které vyjadřují naše pocity, když se hněváme. Nebo pomocí čar ztvárnit, jak hněv vypadá. Na závěr vystavíme obrazy v kruhu na židle a sami utvoříme kruh kolem nich. Mlčky si prohlédneme svá díla tak, že postupujeme v kruhu po jednotlivých místech.

Na závěr formou diskuze probereme různé techniky zvládání hněvu. Pokud se s ní žáci ještě nesetkali, probereme techniku **SEMAFOR**:

ČERVENÁ – stůj, nejednej!

ORANŽOVÁ – pozor, přemýšlej proč?

ZELENÁ – volno, jednej!

Pokud nevyužijeme pracovní list, dokončíme hodinu podle učebnice a nezapomeneme na reflexi.

Náhled pracovního listu

Lekce
31

Jak vypadá hněv

PŘEČTI SI:

Jste vynervovaní? Tluče vám rychleji srdce? Zatináte pěstí? Zčervenáte? Začínáte se potit? To všechno se s námi může stát, pokud nás něco rozzlíbí nebo se na někoho rozhněváme. A takový naštvaný člověk se pravděpodobně začne chovat agresivně. Možnost vyjádřit zlobu může být příležitost k pochopení sebe sama. Tak se pusťte do díla.

Zavři oči. Zamysli se a představ si svůj hněv. Nakresli ho a ukaž ostatním.

Etická výchova ■ Pracovní listy pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 5: Asertivita

VIŠ, JAK SI MŮŽEŠ OD HNĚVU ULEVIT, ANIŽ BYS NĚKoho OHROZIL?

Hodnotová reflexe:

Závěr hodiny probíhá v kruhu. Otázky volíme s ohledem na probranou látku.

Příklad otázek:

- Jak se ti pracovalo?
- Bylo pro tebe něco opravdu těžké?
- Jaký je tvůj styl chování? Proč si to myslíš?
- Co je příčinou pasivního/agresivního chování?
- Jak zvládáš hněv?
- Proč by se měl člověk chovat asertivně?
- Jak na tebe působily obrázky hněvu?

3. Transfer do života

Všímej si chování lidí kolem sebe. Zaznamenej si, s jakým typem chování ses setkal/a nejčastěji.

Hodnotová reflexe:

- Jak se chovají lidé kolem tebe?
- Dokážeš odhadnout, proč se tak chovají?
- Popiš situaci, která se ti líbila nejvíce/nejméně.

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Dokážeme rozeznat agresivní a pasivní chování. Uvědomujeme si, že tyto typy chování zhoršují mezi-lidské vztahy. Naším cílem je asertivní chování.

Varianty:**Kdo udrží rovnováhu**

Tato aktivita slouží k názorné ukázce typu chování. Žáci utvoří dvojice a postaví se proti sobě, nejlépe na vyvýšené místo (stupínek, nízká stabilní bedna). Vzájemně se dotknou dlaněmi. Na zvukový signál se snaží jeden druhého rukama odtlačit. Jakmile jeden ztratí rovnováhu, hra končí.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 5: Asertivita

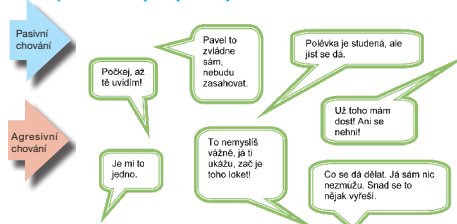
Agrese a pasivita

Lekce
31

„Když nedokážeš ovládnout hněv, ovládne on tebe.“ (A. P. Čechov)

Argumentace

Rozdělte se do dvojic. Vyberte si téma, na kterém se tak úplně neshodnete, a diskutujte. Snažte se druhého přesvědčit o správnosti vašeho názoru tím, že budete používat vhodné argumenty. Dávejte si pozor, aby se diskuze nezměnila v hádku!

Přičiř jednotlivé výroky ke stylům chování.

Dokážes vymyslet další příklady pasivního a agresivního chování?

Hodnotová reflexe k aktivitě:

- Jaká byla tvá strategie? Byla účinná?
- Dokážeš rozeznat, o jaký typ tvého chování se jednalo? Jak ses cítil/a?

Doporučení/pozor:

Při aktivitě **Kdo udrží rovnováhu** dáváme pozor na bezpečnost žáků.

Na co se mohou žáci ptát:

Jak se chovat v obtížných situacích?

Pokud se dostaneš do obtížné situace, pokus se promyslet následující otázky:

1. Co se vlastně děje?
2. Co cítím?
3. Co bych nejraději udělal/a?
4. Je to to nejlepší, co mohu udělat?
5. Co bude opravdu nejlepší?
6. Co skutečně udělám?

Tato technika je vhodná k potlačení instinktivních reakcí a uklidnění emocí. Musíme však věnovat hodně času jejímu nácviku.

Sarkasmus – uštěpačnost, jízlivost, výsměšnost

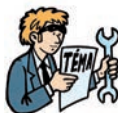
Ironie – úmyslné a průhledné vyjádření protikladem, výsměch

Lekce
32**Asertivní dovednosti II.****CÍL:**

Žák si osvojí další asertivní dovednosti – umění ptát se a požádat o laskavost. Usiluje o zdravé sebeprosazování.

POMŮCKY:

Pracovní list **VZKAZ V LÁHVI**, pastelky, případně láhev a zátku (pokud chceme zachovat autentičnost, můžeme žákům pracovní list **VZKAZ V LÁHVI** předat v láhvi – při menším počtu žáků)

PRÁCE S TÉMATEM:

V této lekci je uvedeno opět více námětů, učitel si sestaví hodinu podle vlastních možností. Aktivitu Vzkaz v láhvi zaměříme na požádání o pomoc. Lze ji využít i v hodinách změřených na relaxaci a prohloubení vlastní identity. Zde necháme žáky psát bez omezení. Aktivita s reflexí zabere téměř celou vyučovací hodinu. Pokud máme k dispozici dvě vyučovací hodiny na tuto lekci, je možné ji zařadit jako senzibilizaci na úvod. Pro větší přehlednost uvedeme tuto aktivitu rozpracovanou v odkazu VARIANTY.

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme si krátký příběh z učebnice.

Hodnotová reflexe:

- Setkali se žáci s podobnou situací?
- Zachoval se David v rozhovoru se Zdeňkem správně? (Odpověď zní ano, nebyl si vědom své chyby, a proto se zeptal, co udělal špatně.)
- Jak by se zachoval agresivně? (Zlobil by se, že Jirka odešel, svaloval by vinu na oba kamarády.)
- Jak by se zachoval pasivně? (Nereagoval by, případně by řekl něco neutrálního.)
- Co mohu udělat pro to, abych se vyhnul nedorozumění?

2. Nácvik ve třídě

Pracujeme s učebnicí. Střídavě čteme text a pracujeme ve dvojicích. Dvojice při každém úkolu měníme podle různých klíčů.

Hodnotová reflexe:

Provedeme formou diskuze v kruhu.

- Jak se nám pracovalo?
- Jak jste se cítili při práci ve dvojici?
- Používáš často otázku PROČ?
- Dokážeš požádat o laskavost?
- Nabídl ti někdo pomoc, aniž jsi o ni požádal?

Další otázky se odvíjejí podle odpovědí žáků, učitel reaguje na vzniklou situaci.

3. Transfer do života

Do příští hodiny se snaž použít obě dovednosti v běžném životě. Zapiš si průběh do sešitu.

Hodnotová reflexe:

- Kterou dovednost používáš častěji?
- Jak ses cítil, pokud jsi někoho žádal o laskavost?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Vím, že se můžu zeptat, když mi něco není jasné. Dokážu požádat o laskavost.

Náhled pracovního listuLekce
32**Vzkaz v láhvi**

Varianty:

Vzkaz v láhvi

Senzibilizace

Provedeme pár relaxačních či protahovacích cvičení na uvolnění. Například se žáci postaví, zavrou oči a snaží se vytažením se na špičky a vzpažením dosáhnout do stropu (případně do nebe, na slunce apod.).

- *Cítíte se uvolnění?*

Nácvik ve třídě

Poté zaujmou žáci pohodlnou pozici a učitel vyvolává představu mořského pobřeží (oči jsou zavřené):

„Zhluboka dýcháme, od moře vane vítr, cítíme svěží mořský vzduch. Díváme se na moře a myslíme při tom na vzdálené země, na lodě, které brázdí širé moře. (10 sekund)

Jdeme pomalu po pobřeží. Jdeme bosí a cítíme jemný písek, v němž leží občas mušlička nebo kamínek. (10 sekund).

Jsmo zvědaví, co vše se dostalo s přílivem na břeh. Vidíme několik prken, část rybářské sítě. Chceme najít něco skutečně neobvyklého a cenného. Jdeme proto rychleji. Náhle vidíme ve vlnách blízko břehu malý červený praporek. Jdeme blíž a vidíme, že praporek je připevněn na láhvi. Rychle láhev vytáhneme a jdeme s ní na břeh.

Prohlédneme si ji a vidíme, že v láhvi něco je. Chceme ji otevřít, uzávěr je však zapečetěn. Jdeme tedy k blízké skále a roztrháme o ni hrdlo. Z láhve vypadne svitek papíru. Je popsán a my pochopíme, že je to dopis neznámého člověka. Máme radost a jsme zvědaví, co je tam napsáno. Čteme. (15 sekund)

Vezměte dopis sem, otevřete oči a napište, co jste v dopise četli.“

Žáci píšou dopis, ve kterém požádají o pomoc. Mohou se vžít do postavy trosečníka či člověka žádajícího o pomoc při řešení nějakého problému.

Dopis mohou žáci vyzdobit podle vlastní fantazie. Ponecháme limit cca pět minut a upozorníme, že práce si budeme předčítat. Následuje čtení dopisů.

Hodnotovou reflexi provádíme v kruhu.

- *Jak jsem se dokázal soustředit na práci?*

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 5: Asertivita

Asertivní dovednosti II.

Lekce
32

Už od první třídy spolu chodí do jedné třídy. Jsou kamarádi – David, Jirka a Zdeněk. Před chvílí David Jirkovi něco řekl, Jirka se urazil a odešel. Zdeněk se obrátil na Davida s výčitkou: „Neměl jsi mu to říkat. Došlo jsi ho tím urazit.“ Davidovi to není jasné: „Proč si myslíš, že jsem to neměl říkat, vždyť je to pravda. Co jsem řekl špatně?“

Odpověz na otázky:

- Začlel jsi někdy podobnou situaci?
- Co mohl David Jirkovi říci?
- Zachoval se v rozhovoru se Zdeněkem David správně?

Velice často se dopouštíme chyby v komunikaci s kamarády i dospělými. V našich otázkách, prosbách či požadavcích se neptáme „PROČ?“. Dochází tak k tomu, že se nemůžeme zbavit pochybností, nedokážeme vyřešit různá nedorozumění, řídíme se nesprávnými předpoklady. Přitom kdybychom se zeptali „PROČ?“, situace by se vyřešila jednodušeji.

Otázky jsou výbornými prostředky k získávání informací. Ptáme se i proto, že nás zajímají důvody chování ostatních lidí. To je důležité k tomu, abychom je pochopili. Otázkou můžeme dát najevo i zájem o druhou osobu.

Ve dvojicích si vyzkoušejte další asertivní dovednost:

Umění zeptat se PROČ?

Pokuste se vyřešit následující situace asertivním, pasivním i agresivním způsobem.

Rodiče ti odmítnou dát kapesné. Ukáže se, že jsou ve špatné finanční situaci.

Přítel požádá přítele o pomoc: „Máš čas? Potřebuji pomoc.“

Sourozenec tě požádá, abys za něho uklidila.

- Dokážeš vymyslet další situace? Jednu si vyber a přehraj jako scénku.

Další z asertivních dovedností je:

Umění požádat o laskavost

Pokud neumíme správně požádat o to, co potřebujeme, zůstáváme bez pomoci. Máme pocit, že naši blízcí musí vědět, co chceme, a musí nám pomáhat automaticky. Přitom to samozřejmě nikdo nemusí ani tušit. My se cítíme zrazeni a odštěpení a vzniká konflikt.

- *Dokázal/a jsem si představit moře?*
- *Kdo poslal dopis?*
- *Proč, čeho chtěla ta osoba dosáhnout?*
- *Měla ta osoba nějaké přání/problém?*
- *Znám takové problémy ze svého života?*
- *Dokázala ta osoba požádat o pomoc správně?*
- *Kdybych mohl/a odpovědět odesílateli jednou větou, jaká by to byla?*

- *Jak jsem se cítil/a při čtení dopisu?*
- *Byl/a jsem ochoten přečíst svůj dopis?*
- *Proč ano/ne?*

- *Proč někteří lidé nechtějí říkat svůj názor?*

Náměty na otázky mohou vycházet z konkrétní situace.

Transfer do života

Do příští hodiny si s někým popovídej na libovolné téma a sděl mu svůj názor na danou problematiku. Výsledek si můžeš poznamenat a na příští hodině probrat se spolužáky.

- *Dokázal/a jsi splnit úkol?*
- *Obhájí/a sis svůj názor?*

Závěrečné zevšeobecnění lekce

Jsem schopný přečíst svou práci a nestydět se za ni. Je to známka toho, že se umím přiměřeně prosazovat.

Dokážu požádat o pomoc. Jsem schopný/á přečíst svou práci a nestydět se za ni. Je to známka toho, že se umím přiměřeně prosazovat.

Lekce
32**Na co se mohou žáci ptát:**

I v běžném životě si lidé po moři posílají různé vzkazy v láhvi. Můžete se podívat na internetové odkazy, kde najdete skutečné příběhy. V roce 1999 natočil v USA režisér Luis Mandoki stejnojmenný romantický film s Kevinem Costnerem v hlavní roli.

Doporučení/pozor:

Pokud při aktivitě Vzkaz v láhvi některé dítě odmítne přečíst svou práci, postupujeme opatrně a zvážíme důvody odmítnutí a vztahy v kolektivu.

Má asertivní práva

CÍL:

Žák si ujasní postoj sám k sobě, nebojí se projevit se před třídou. Seznámí se s asertivními právy. Je si vědom svých práv a umí je přiměřeně použít.

POMŮCKY:

Barevné tužky k vyplnění pracovního listu **ASERTIVNÍ PRÁVA**, případně vhodná hudba k aktivitě Růst

PRÁCE S TÉMATEM:

Pokud chceme stihnout nabízené aktivity v jedné vyučovací hodině, musíme si udělat časový harmonogram podle možností konkrétní třídy. Úvodní aktivitu je třeba zkrátit max. na pět minut.

Práce s pracovním listem je náročnější (hlavně na pochopení obsahu). Asertivní práva budeme probírat ve vyšším ročníku.

1. Senzibilizace/motivace

Aktivita Růst je zařazena zvláště pro žáky, kteří mají problém vyjadřovat v kolektivu své názory a postoje. Lze ji nahradit aktivitou Porozumět si uvedenou ve variantách.

Pro vytvoření správné atmosféry můžeme použít vhodnou hudbu. Místo růstu můžeme napodobovat oheň nebo bouři.

Hodnotová reflexe:

Probíhá v kruhu.

- Jak ses cítil/a?
- Bylo to pro tebe lehké?
- Měl/a jsi nějaký problém?

Cílem je upozornit na to, že každý má právo dělat rostlinu podle svého a nikdo se mu nemá posmívat. V problematických kolektivech je třeba zařazení aktivity zvážit.

2. Nácvič ve třídě

Pracujeme s učebnicí. Přečteme text. Následuje práce s pracovním listem.

Nejprve se žáky přečteme a vysvětlíme všechna asertivní práva. Pozor na poslední – Je mi to jedno! V prosociálním chování nemá místo. Některé věci nám prostě nemohou být lhostejné!

Dále má pracovní list dvě části:

1. Každý žák si sám přečte asertivní práva a označí ta (nejlépe barevně), která považuje za důležité. Dále rozdělíme žáky do skupin (nejlépe čtyřčlenných). Úkolem skupiny je dosáhnout konsenzu (shody názorů) a vybrat čtyři důležitá práva, na kterých se všichni shodnou.

2. Podle nápoředy na PL žáci nacvičují techniku otevřených dveří. Poté se snaží vytvořit vlastní situace.

Hodnotová reflexe:

Probíhá v kruhu.

- Pochopil/a jsi všechna asertivní práva?
- Dokázali jste se shodnout?

Náhled pracovního listu

Lekce
33

Asertivní práva

1. PŘEČTI SI ASERTIVNÍ PRÁVA A OZNAČ, KTERÁ 4 POVAŽUJEŠ ZA NEJDŮLEŽITĚJŠÍ.

- ☐ Mám právo sám posuzovat vlastní jednání a být za ně zodpovědný.
- ☐ Mám právo neposkytovat žádné výmluvy, vysvětlení, ani ospravedlnění svého jednání.
- ☐ Mám právo posoudit, zda a nakolik jsem zodpovědný za řešení problémů jiných lidí.
- ☐ Mám právo změnit svůj názor.
- ☐ Mám právo dělat chyby a být za ně zodpovědný.
- ☐ Mám právo říct: „Já nevím!“
- ☐ Mám právo být nezávislý na dobré vůli jiných lidí.
- ☐ Mám právo činit nelogická rozhodnutí.
- ☐ Mám právo říct: „Já ti nerozumím!“
- ☐ Mám právo říct: „Je mi to jedno!“

2. PRODISKUTUJTE SVŮJ VÝBĚR VE SKUPINĚ A VYBERTE 4 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ PRÁVA, NA KTERÝCH SE SHODNOU VŠICHNI ČLENOVÉ SKUPINY.

3. PODLE NÁSLEDUJÍCÍ NÁPOŘEDY PROCVIČUJTE VE DVOJICÍCH TECHNIKU OTEVŘENÝCH DVEŘÍ. NEZAPOMENETE VŽDY VYJADŘIT ASERTIVNÍ SOUHLAS. POTÉ VYMÝSLEJTE VLASTNÍ SITUACE.

NEJDŘÍVE SI PŘEČTETE NÁPOŘEDU:

A: „Zase jdeš pozdě.“
B: „Ano, máš pravdu, jdu pozdě.“

A: „Máš dlouhé vedení, že jo.“
B: „Máš pravdu, někdy mi to trvá déle, než něco pochopím.“

A: „Nestálo to za nic.“
B: „Máš pravdu, asi se ti to nelíbilo.“

A: „To nemáš nic lepšího na sebe, to je hrůza!“
B: „Máš pravdu, dneska jsem se neoblékla nejlépe.“

POZOR NA ČTENÍ
MÝSLENK!
ODPOVÍDEJ TÍM,
CO PARTNER REKL,
A NE TÍM, CO SI MYS-
LÍŠ, ŽE REKL!!!

- Používáš nějaké asertivní právo?
- Bylo pro tebe těžké/lehké přiznat chybu a vyjádřit souhlas? Jak ses cítil/a?
- Hrozí při souhlasných odpovědích nějaké riziko? Jaké?
- Vyskytl se při práci nějaký problém? Jaká byla příčina?

3. Transfer do života

V průběhu jednoho týdne si všiměj, když tě někdo kritizuje. Odpověz mu pomocí asertivního souhlasu.

Hodnotová reflexe:

- Zažil/a jsi kritiku?
- Dokázal/a jsi přiznat chybu?
- Jaký jsi měl/a při tom pocit?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Metoda otevřených dveří nám umožňuje nejen bránit se, ale také zamyslet se nad sebou a zdokonalovat své osobní vlastnosti a postoje. Naučíme se vážit si sami sebe a také se nebudeme bát přiznat své chyby. Musíme však znát svá práva, abychom se nenechali od nikoho ponižovat.

Varianty:

Aktivitu Porozumět si můžeme využít i v případech, že máme ve třídě žáky, kteří mají vzájemné problémy.

Pomůcky: pro každou dvojici provázek o délce 2–3 metry, větší učebna bez lavic nebo venkovní prostor

Popis aktivity: Každá dvojice si vymyslí nějaký konflikt (vycházíme ze situací, které se ve škole běžně vyskytují). Žáci si stoupnou proti sobě a napnou provázek, který představuje jejich vzájemné spojení. Pak si střídavě sdělují, co jim vadí (oč v konfliktu jde). Aby si lépe porozuměli, každý sdělí, co by si přál, jak by se s ním mělo jednat. Pokud si druhý účastník myslí, že je v jeho silách přání splnit, navine kus provázku na ruku a o krok se přiblíží. Pokračují tak dlouho, až své sliby zpečetí podáním ruky.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 5: Asertivita

Má asertivní práva

Lekce
33

„Hleď v člověku strom, hluboké kořeny, pevný kmen a košatou korunu.“

(Japonské přísloví)

Zahrajte si hru „Růst“.

Všichni členové skupiny představují rostliny, které rostou ze semínka, zrají, usychají a uvadají. Na pokyn vedoucího hry se např. stočí jakoby do semínka a potom začnou pomalu růst. Když vyrostou, obrací se ke slunci, vztahují k němu listy, košatí, dozrávají a poté začínají usychat. Pomalu se naklánějí k zemi, až úplně zavadnou.

Každý z nás se již někdy setkal s tvrdohlavým nebo příliš kritickým člověkem. Při takovém setkání vzniká riziko, že dojde k nepřijemné výměně názorů. Můžeme tomu zabránit? Navrhni možná řešení.

V případě, že potřebujeme účinnější metodu než asertivní NE nebo „gramofonovou desku“, pomůže nám technika „otevřených dveří“.

Technika otevřených dveří

Základem této techniky je souhlasit s partnerovým tvrzením. Uznáváme všechny partnerovy argumenty, na kterých může něco být. Partner tak ztratí energii na vymýšlení dalších argumentů. Jako by plnou silou zatlačil na dveře, které jsou již otevřené.

POZOR! NEBUDEME VŠAK SOUHLASIT VE VĚCÍCH, KTERÉ NÁS URÁŽEJÍ NEBO PRO NÁS MAJÍ VELKÝ VÝZNAM!!!

Abychom dokázali správně použít tuto techniku, musíme se nejprve seznámit s asertivními právy. Pouze asertivní člověk dokáže klidně přiznat omyl. Pasivní člověk velmi často přizná chybu, vyvolá to v něm však pocit viny, a snižuje tak jeho sebevědomí. Agresivní člověk má vždy pocit, že má pravdu, a brání se útokem. Nejprve se seznámte s asertivními právy v pracovním listu. Poté podle návodu procvičte techniku otevřených dveří.

Tato metoda nám umožňuje nejen bránit se, ale také zamyslet se nad sebou a zdokonalovat své osobní vlastnosti a postoje. Naučíme se vážit si sami sebe a také se nebudeme bát přiznat své chyby. Musíme však znát svá práva, abychom se nenechali od nikoho ponižovat.

V průběhu jednoho týdne si všiměj, kdy tě někdo kritizuje. Odpověz mu pomocí asertivního souhlasu.

Úkol

Prober své pozorování se spolužáky.

Hodnotová reflexe: Dokázal/a jsem splnit úkol? Jak jsem se cítil/a? Co jsem se dozvěděl/a?

Doporučení/pozor:

Nezapomeneme zkontrolovat výsledky pozorování žáků v následující hodině.

Na co se mohou žáci ptát:

Mezi asertivní techniky patří také kompromis. Je to velmi důležitá technika, která spočívá v možnosti či nutnosti tolerovat jiný názor, případně slevit ze svých práv. Je nezbytná k zachování a udržení dobrých mezilidských vztahů.

Poznámky:

This image shows a full page of a notebook or worksheet. It features a series of evenly spaced, horizontal dotted lines across its entire surface, providing a guide for handwriting. The background is a solid, light cream color, and there are no margins, text, or other markings present.

Prosociálnost za ztížených podmínek

V kapitole Prosociálnost za ztížených podmínek si žáci zopakují význam pojmu prosociálnost. Za ztížené podmínky můžeme považovat například prostředí školní třídy, kde se kromě kamarádů setkávají žáci i s lidmi, kteří jim nemusejí být sympatičtí. Žáci se také zamyslí nad pomocí lidem v ohrožení života prostřednictvím dárcovství. Na závěr rozvineme myšlenku multikulturního prostředí a pozice žáka v něm.

Daruj...

CÍL:

Žák si ujasní pojem prosociální chování, zamyslí se nad limity lidské prosociálnosti a vyzkouší si obdarování spolužáků, kteří nemusí být jeho kamarádi. Naučí se dávat a potěšit, aniž očekává, že se mu to recipročně vrátí.

POMŮCKY:

Nutné zadat dostatečně předem – **tři nové předměty v ceně 3–10 Kč**. Je možné přinést i dražší předměty, je-li dárce připravený je věnovat komukoliv. Předměty nebalit dárkově, ponechat v původních obalech a opatřit jménem majitele (pozor: ne jménem toho, komu daruji!). Dále cedulka se jménem na označení místa v lavici.

PRÁCE S TÉMATEM:

Hlavní úloha této lekce spočívá v praktickém nácviku darování – aktivitě Čím udělám radost? Doporučuji aktivitu věnovat cca 35 min. V úvodu hodiny je důležité připomenout žákům pojem prosociálnost a zamyslet se nad otázkou limitů prosociálnosti.

Je třeba se připravit na možnost, že si žáci nepřinesou žádné předměty. V takovém případě dostanou tito žáci náhradní práci – poslední bod doporučení.

1. Senzibilizace/motivace

Přečteme si o prosociálním chování v učebnici.

Hodnotová reflexe:

Zodpovíme otázky v učebnici.

2. Nácvik ve třídě

Aktivita: Čím udělám radost?

Pokyny před začátkem:

Vytvoříme kruh z lavic. Židle budou z vnější strany.

Žáci si na své lavice připraví tři nové předměty označené svým vlastním jménem + cedulku se svým jménem.

POSTUP:

Na začátku si každý vezme do ruky jeden předmět ze své lavice a jde doprostřed kruhu. Rozmyslí si, komu by tento předmět udělal největší radost či se mu hodil, a předmět mu položí na lavici, přičemž z této lavice zase jeden předmět vezme. Tento předmět opět někomu výměnou za jiný předmět věnuje.

Na výměnu předmětů vymezíme čas (cca deset minut), po vypršení časového limitu (na předem domluvený signál) si půjdou všichni sednout na svá místa a v ruce budou mít poslední předmět, který už nestačili vyměnit – s tímto předmětem bude na jejich lavici opět stejný počet předmětů jako na začátku aktivity.

DŮLEŽITÁ UPOZORNĚNÍ před začátkem aktivity:

- Do hry patří pouze nové nepoužité předměty.
- Kdo má cenné předměty, musí počítat s rizikem, že nedostane podobně hodnotné předměty zpět a jeho cenné předměty

Náhled pracovního listu

*K této lekci není
pracovní list*

může dostat KDOKOLIV ve třídě. Život ovšem takové situace přináší denně – stačí si jen vzpomenout, kolikrát my sami jsme dostali víc, než jsme dali, nebo někdy nedali vůbec nic, a přesto jsme obdrželi!

- Výměna předmětů probíhá v tichosti – přemýšlením o tom, čím koho mohu potěšit. (Kdo by to nevydržel, měl by si jít sednout na své místo a dělat pozorovatele.) Je vhodné pustit relaxační hudbu, v předvánoční době koledy.
- Během hry musí mít všichni stále 1 předmět v ruce!
- Na své místo předměty nenosíme – hra je přemýšlení o tom, **co by se hodilo druhým**, ne nám samým!

Hodnotová reflexe:

Zhodnotíme průběh aktivity v kruhu. Každý žák sdělí: Který obdržení předmět mu udělal největší radost (a může vděčně pokývnout směrem k původnímu majiteli). Zda je všechno v pořádku a dostal stejný počet věcí, jaký věnoval na začátku, a zda jsou tyto předměty v pořádku (nepoškozené). Jestli má nějaký mimořádný zážitek z této aktivity (chtěl-li někomu dopřát nějaký konkrétní předmět a zda se to podařilo...).

Další vhodné otázky najdeme v učebnici nebo můžeme použít následující:

- Jaké zkušenosti mají žáci s dáváním a přijímáním obecně?
- Zažil/a jsi někdy nevhodnou reakci obdarovaného? Jak ses cítil/a?
- Podle čeho kupuješ nebo vyrábíš dárky?
- Jakou roli hraje finanční hodnota daru?
- Byl/a jsi někdy hodně zklamaný/lá výběrem daru pro tebe? Jak se zachovat v takové situaci?
- Měl někdo problém s tím, že přál nějaký předmět pouze určité osobě a nechtěl, aby ho jiní přenášeli jinam?

3. Transfer do života

Udělej někomu blízkému radost. Inspiraci najdeš v učebnici. Zapiš si do sešitu reakci obdarovaného. Poděl se o zážitky z prosociálního chování se spolužáky.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 5: Asertivita

Lekce
34

Daruj...

O prosociálním chování mluvíme tehdy, když člověk někomu nezištně pomáhá, dárce a nečeká za to odměnu. Mohou to být úsměv, služba, věcný dar nebo šance na uzdravení. Odměnou je mu dobrý pocit, že někomu pomohl nebo udělal někomu radost. A to je k nezaplacení. Odnětí společenství na tyto věci zapomíná, lidé se pachtí spíše po majetku a penězích. Je na vás, abyste udělali světu lepší.

- Jaké důvody vedou člověka k tomu, aby druhého obdaroval?
- Kdy jsi naposledy někomu něco daroval?
- Očekáváme vždy, že se nám naše dobročinnost vrátí?
- Co všechno mohou lidé darovat?
- Znáš někoho ze svého okolí, kdo daruje krev?
- Slyšel jsi o případech dárcovství kostní dřeně či orgánů? Dokázal bys být dárce?

Zjisti na internetu, co vše lze darovat a jak je možné získat informace o dárcovství.

Zahrajte si aktivitu: „Čím udělám radost?“

Pokuste se udělat radost svým spolužákům ve třídě. Každý přinese tři věci podle instrukcí učitele. Vyberejte předměty, které mohou někoho potěšit nebo se někomu hodit, a vyzkoušejte si, jaký je to pocit.

Udělej radost někomu blízkému. O zážitky se poděl se spolužáky.

Hodnotová reflexe:

- Koho jsi obdaroval/a?
- Jaká byla reakce?
- Jak ses při tom cítil/a?
- Zopakuješ si to někdy?

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Vyzkoušeli jsme si, že radost nám udělá nejenom to, že dostaneme dárek, ale také to, že jsme někoho svým darem potěšili. Potěšit můžeme i tím, že druhému nasloucháme a věnujeme mu svůj čas a pozornost.

Varianty:

Aktivitu je vhodné použít samostatně v předvánočním období jako náplň vánoční besídky. Otázky o dárcovství můžeme zadat jako domácí nebo samostatnou práci. Žáci mohou nastudovat na internetu a sepsat ve formě úvahy či zamyšlení.

Doporučení/pozor:

K aktivitě:

V případě, že:

- někdo dostal použitý předmět, může ho vrátit původnímu majiteli a vybrat si od něho jiný předmět.

- někdo má více nebo méně předmětů, než přinesl, což se zjistí na závěr aktivity při reflexi – předměty si vymění tak, aby měli všichni původní počet.
- by se někdo nechtěl zúčastnit, může například sepsovat manuál Jak dávat a přijímat dárky – na závěr seznámí ostatní s výsledky.

Na co se mohou žáci ptát:

Víte, že krev je velmi důležitá a nelze ji uměle vyrobit? Je jí zapotřebí při řadě operací, po těžkých úrazech a při léčbě otrav. Lidé se zhoubnými nemocemi krve a s umělou ledvinou jsou na ni celoživotně odkázáni. Používá se k výrobě léků na poruchu obranyschopnosti, léčbu popálenin a pro nemocné s poruchami srážlivosti.

V průměru dostane každý občan za svůj život 4x krevní transfúzi a 12x preparát vyrobený z krve.

Překonat antipatii a odpustit

CÍL:

Uvědomit si a přijmout důležitost odpuštění.

POMŮCKY:

Pracovní list **Překonat antipatii a odpustit**, pero

PRÁCE S TÉMATEM:

1. Senzibilizace/motivace

Antipatie je cit, který prožíváme nezávisle na vlastnostech druhého.

Přísluví z učebnice „Nejmocnější člověk v kraji je ten, kdo ze svého nepřítele udělá přítele.“

Hodnotová reflexe:

- *Jde to? Je to možné?*

Chvilku necháme žáky, aby si tento citát procítili a jeho smysl promysleli. Odpovědi nevyslovujeme nahlas.

2. Nácvik ve třídě

Žáci se rozdělí do menších skupin po 3–4. Ve skupině si odpoví na otázky:

Jak rozumíme tomuto přísloví?

Je možné překonat nepřátelství a antipatii? Když ano, jak?

Hodnotová reflexe:

Následuje společná reflexe v kruhu. Nejdříve se vyjádří jednotlivé skupiny, potom proběhne beseda.

- *Je možné překonat nepřátelství a antipatii?*

Odpověď na otázku: ano, jako první se začnu chovat přátelsky.

To je způsob, jak udělat přítele z člověka, který je vůči nám zaujatý nebo negativně naladěný. Kdo to dokáže, je „nejmocnějším člověkem v kraji“.

- *Proč to děláme?*

Protože každý člověk je nesmírná hodnota, je naším potenciálním přítelem. Protože nás nepřátelství a s ním spojené stavy zatěžují morálně, psychicky, ba i zdravotně. Protože přátelství je mnohem krásnější.

3. Transfer do života

Práce s pracovním listem **Překonat antipatii a odpustit**.

Hodnotová reflexe:

- *Jak se vám pracovalo?*
- *Bylo těžké najít člověka, který je vám z jakéhokoli důvodu nepřijemný – nesympatický?*
- *Podařilo se vám na něm najít pozitivní vlastnosti?*
- *Co jsem se dozvěděl o sobě?*

Náhled pracovního listu

Lekce
35

Překonat antipatii a odpustit

Podstatné je tohle: základem vztahu je, jakým způsobem se dokážeme snášet a komunikovat.

Vzpomeň si na člověka, který je ti nesympatický (jeho jméno nemusíš psát).

1) Přemýšlej a vyplíš 5 jeho pozitivních vlastností a jednu negativní:

2) Zamysli se a porovnej uvedenou osobu se sebou. Které vlastnosti máte oba?

3) Pokus se najít 3 pozitivní vlastnosti, které on má, ale ty ne:

4) Něco hezkého mu upřímně popřej nebo napiš krátký přátelský dopis. Nemusí ho nikdo číst...

4. Závěrečné zevšeobecnění lekce

Základem vztahu je, jakým způsobem se dokážeme snášet a komunikovat. Překonat antipatii a odpustit = překonat sám sebe. A to nikdy nebývá snadné.

Doporučení/pozor:

1. Text v učebnici můžete zařadit do aktivity podle času a podle svého uvážení. Můžete ho využít i jako senzibilizaci.
2. Práce s pracovním sešitem není lehká, ale je velmi důležitá. Je třeba děti jemně tlačit a motivovat k tomu, aby to dobré na těchto lidech hledali (např. je pracovitý, stará se o rodinu, je dobrý ve fotbale...). Když nenajdou pět vlastností, nevadí, postačí jedna – dopředu jim to ale neříkáme, přestaly by se snažit. Všímat si dobrých věcí na dobrých lidech je lehké, ale dobrých věcí na lidech, kteří nám jsou ne sympatičtí, je těžké. Ale jediné tak mohu něco změnit a posunout vztahy k lepšímu.
3. Je třeba, aby se nezaměřovala antipatie s nenávistí (nějaký otravný zážitek). Učitel není psycholog, a proto se zásadně nepouští do žádných hlubokých rozborů. Zkusme zůstat v rovině spolužáků, sousedů, rodiny, sousedů, blízkého okolí žáků.

Náhled učebnice

Etická výchova Učebnice pro 7. ročník ZŠ Téma 6: Prosociálnost za ztížených podmínek

Lekce
35

Překonat antipatii a odpustit

„Nejmocnější člověk v kraji je ten, kdo ze svého nepřítele udělá přítele.“
(Židovské přísloví)

Zítřka přijdu

„Jesu to hlupáci, válčí pro svou budoucnost, ale nevidí, že ji tím ničí.“ Byla to jedna z mnohých moudrých slov mého dědy.

Jako mladý se stal vojákem. Bojoval v mnoha zemích a viděl umírat spoustu lidí. Nikomu z nich nemohl pomoci, a to ho velice zlomilo. Od té doby ho popisovali jako zatrpklého osamělého muže, který se uzavírá do sebe. Nikdy jsem jim nevěřila, protože nikdo neznal dědu jako já.

Trávila jsem s ním každý víkend. Vždy mi vyprávěl pohádky a příběhy, které se později změnily v diskuze o světě, lidech, jejich existenci a jiném. Bylo mi třináct a ve škole jsem neměla žádné přátele. Víkendy se pro mě staly symbolem mého pravého já.

Každé léto jsme si sedli na zahradu za dědovým domem a pozorovali hvězdy. Oba nás fascinovaly a rádi jsme si vymýšleli nová souhvězdí. Mé první jsem nazvala „Veverka“. Děda mi pak už jinak neřekl. Byla jsem jeho malá neposedná veverka.

V den, kdy jsem dědu viděla naposledy, se choval zvláštně. Až později jsem si uvědomila, že nejspíš tušil, že se jeho konec blíží. Vyprávěla jsem mu o souboji, který jsem měla ve škole s jedinou dívkou. Jeho krásné, ale smutné oči se na mě zhlédly jako mnohokrát předtím.

„Víš, Veverko,“ začal, „v životě budeš o svůj názor a svobodu bojovat často. Ale měj na paměti, že nikdy nesmíš s kým zažít válčit. Je totiž pravděpodobné, že po určité době se v jednom z vás něco zlomí a vše, pro co budete žít, bude pomsta a radost z ubližování druhým.“

Pozorně jsem ho poslouchala, tyto chvíle pro mě byly velmi poučné. „A ty takové lidi znáš, dědo?“ zeptala jsem se.

„Znám jich až příliš. Přestanou se zajímat o budoucnost a ničí ji všem ostatním.“

„Zničí někdo tvou budoucnost, dědo?“

Pak se stala zvláštní věc. V jeho očích se objevilo něco podivného a nového. Přistoupil ke mně a sevřel mě do pevného, avšak teplého objetí. „Ty jsi má budoucnost, Veverko.“ Jeho hlas se chvěl, poznala jsem, že pláče.

Nesnážila jsem se políbat své vlastní slzy. „Je něco, co můžu udělat, dědo?“

„Miluj, Veverko, pochop, co je pravá láska, otevři lidem své srdce a miluj.“

Stáli jsme tam ještě několik minut, které mi připadaly jako věčnost, ale krásná a laskavá. Pak zadrmčel zvonek. Máma mě přejala vyzvednout. Dala jsem dědovi pusu na tvář, usmála se na něj, a ještě než za mnou zabouchly dveře, jsem mu slíbila: „Zítřka zase přijdu, dědo, zítřka přijdu.“

(Lucie Dytterová, 9. třída)

Umím žít v multikulturním prostředí?

CÍL:

Žák se učí prosociálnímu rozhodování a chování ve vypjatých situacích. Chápe pojem multikulturní prostředí a dokáže diskutovat na dané téma. Uvědomí si nebezpečí předsudků. Připomene si pojem vlastnictví a vyjádří svůj vztah k vlasti.

POMŮCKY:

Internet, případně informační materiály o různých společenských a etnických skupinách (obrázky, noviny, brožury apod.)

PRÁCE S TÉMATEM:

Hlavní náplní této hodiny je simulovaná diskuze. Učitel se musí rozhodnout, jakou společenskou či etnickou skupinu vybere, v každé třídě může být jiná. V úvahu bere předsudky, na které již ve třídě narážil, případně může udělat průzkum. Podle názorů dětí můžeme vybrat i dvě oblasti, které jsou nejvíce zatíženy předsudky, diskusi provedeme podle možností tříd – postupně nebo najednou se třemi skupinami (je možné ve třídách, které podobné aktivity dělají častěji a dokážou pracovat).

1. Senzibilizace/motivace

Pracujeme s učebnicí a pracovním listem.

Každý žák dostane přiřazovací úkol z pracovního listu. Jeden pracovní list je pro dvojici žáků.

Hodnotová reflexe:

- Uměli jste správně přiřadit pojmy?
- Setkali jste se s nimi?
- Kde/při jaké příležitosti?
- Jaký je váš názor na jednotlivé pojmy?

2. Nácvik ve třídě

Podle náhodného klíče rozdělíme třídu na dvě skupiny. První skupina bude zastupovat menšinové společenství, druhá většinovou společnost. Náměty na menšinové skupiny: romští spoluobčané, vietnamští prodejci, vegetariáni, sprejeři, politici atd.

Určíme čas na přípravu (cca 15 minut), kdy si první skupina připraví argumentaci na obhajobu proti předsudkům a druhá skupina si vytvoří názor na tuto menšinu, který může být založený na předsudcích, pravdivých informacích či vlastních zkušenostech. V této části je vhodné využít internet nebo informační materiály.

Každá skupina si vybere svého zástupce (může být i dvojice), který ji bude reprezentovat v diskusi.

Diskuzi vede učitel nebo rolí moderátora může pověřit schopného žáka.

Hodnotová reflexe:

- Jsem schopný/á argumentovat?
- Jak jsem se cítil/a jako zástupce skupiny?
- Chtěl/a bych být zástupce skupiny – proč?
- Souhlasím se vším, co bylo řečeno?
- Potřebuji něco dodat?
- Jaké nebezpečí spočívá v předsudcích?

Náhled pracovního listu

Lekce
36

Víš, co znamená...

1. Přiřaď k pojmům správná vysvětlení:

Strach z neznámého, z cizinců, odlišných kultur.

Intolerance

Nesnášenlivost, nerespektování odlišností či jiných způsobů chování.

Rasismus

Názor, který nevychází z přímé zkušenosti jedince. Utváří se vlivem prostředí, je ovlivňován autoritami a udržován tradicí.

Xenofobie

Názor vycházející z myšlenky o nadřazenosti jedné rasy nad ostatními.

Předsudky

2. Dokážeš uvést příklady ke každému typu chování?

1. Přiřaď k pojmům správná vysvětlení:

Strach z neznámého, z cizinců, odlišných kultur.

Intolerance

Nesnášenlivost, nerespektování odlišností či jiných způsobů chování.

Rasismus

Názor, který nevychází z přímé zkušenosti jedince. Utváří se vlivem prostředí, je ovlivňován autoritami a udržován tradicí.

Xenofobie

Názor vycházející z myšlenky o nadřazenosti jedné rasy nad ostatními.

Předsudky

2. Dokážeš uvést příklady ke každému typu chování?

- *Zažil jsem někdy situaci, kdy jsem jednal podle převládajících názorů a ne podle vlastních zkušeností? Jaké mám vlastní zkušenosti s různými menšinami? Dokážu žít v multikulturní společnosti?*
- *Jaký je postoj dnešních lidí k vlastenectví? Jsem hrdý/á na svou vlast?*

3. Transfer do života

Pokus se být člověkem, který se i ve ztížených podmínkách (např. tlak okolí) dokáže zachovat prosociálně, tzn. nabídnout pomoc či službu bez očekávání „co za to“.

Hodnotová reflexe:

- *Dokázal/a jsi nabídnout pomoc?*
- *Jaký je to pocit?*

4. Závěrečné zevšeobecnění

Měli bychom umět nabídnout pomoc i v náročných situacích, a to pouze proto, že chceme někomu pomoci. Odměnou je nám dobrý pocit, že jsme pro někoho udělali něco užitečného.

Varianty:

Podle možností třídy je možné vytvořit více skupin, záleží na schopnostech žáků. Pokud je to možné, můžeme pozvat do třídy zástupce nějaké sociální skupiny a provést diskuzi přímo s ním.

Aktivita: Výlet lodí

Pomůcky: prostěradlo nebo deka – bude představovat loď

Postup: Žáky rozdělíme do několika skupin podle toho, na jaký problém se chceme zaměřit. Losem určíme národnost každé skupiny (Češi, Ukrajinci, Američané...) nebo rasu (běloch, černoch, asiát...) či handicap. Žáci sedí v kruhu kolem lodi (deky, prostěradla). Velikost lodi upravíme tak, aby se na ni vešli všichni, ale s obtížemi.

Moderátor hry: *Dnes jedeme všichni na výlet lodí. Co myslíte, vejdemo se všichni? Kdo se chce vydat na dobrodružnou cestu, může opatrně nastoupit a posadit se.*

Pokud žáci nenastoupí všichni, ti, co již jsou na palubě, přibírají další spolužáky podle vlastního uvážení. Cílem je, aby všichni byli na palubě. Učitel zasahuje jen v nutném případě.

Pozor, u neukázněných a velmi živých tříd může hrozit riziko úrazu. V těchto případech určíme a necháme nastoupit nejprve 3–4 cestující. Ti sami volí další.

Pokud dovolí časové možnosti, zařadíme druhé kolo a zmenšíme palubu lodi a sledujeme změny v chování žáků.

Hodnotová reflexe:

Jak se ti podařilo dostat na loď? Jaký to byl pocit? Podle čeho jste vybírali další cestující? Znáte nějakou podobnou situaci v životě? Je možné se v této situaci neohlížet se na druhé – jak to dopadne? Jaký je to pocit brát ohled na spolužáky? Který způsob chování je lepší? Uvolňuješ druhým místo rád/a? Jaký je to pocit? Souviselo obsazování paluby s národností/rasou? Změnilo se vaše chování ve druhém kole? Proč?

Doporučení/pozor:

Ve třídách, kde předvídáme problémy, je nutné se důkladně připravit na argumentaci.

Náhled učebnice

Etická výchova ■ Učebnice pro 7. ročník ZŠ ■ Téma 6: Prosociálnost za ztížených podmínek

Lekce
36

Umím žít v multikulturním prostředí?

Žijeme v demokratickém státě, ve kterém mohou společně žít i skupiny lidí s rozdílnou kulturou, zvyky, přesvědčením či rasou. Říkáme, že žijeme v multikulturním prostředí. Bohužel se setkáváme s tím, že nejsme připraveni tolerovat různé odlišnosti, a to většinou na základě různých předpokladů.

- Víš, co znamenají pojmy rasismus, xenofobie, intolerance a předurčení?
- Dokážeš je vysvětlit?

Over si při vyplňování pracovního listu. Můžeš vyhledat pojmy ve slovníku cizích slov.

Zorganizujte simulovanou diskuzi, ve které si ujasníte různé předpoklady a problémy společenských, zájmových nebo etnických skupin obyvatel naší vlasti.

Rozdělte se do dvou skupin. První skupina bude reprezentovat společenství lidí s jinou kulturou, druhá bude tvořit většinovou společnost. Každá skupina si připraví otázky a komentáře k opačné skupině, argumentaci a obhajobu proti předpokladům a výběru zástupce, který ji bude reprezentovat v diskuzi.

Zhodnopte svou práci.

- Dokážete se prosociálně rozhodovat a chovat i ve vyjatých situacích?

BUĎ DOBRÝM OBČANEM ČESKÉ REPUBLIKY, KTERÝ SI OSVOJIL ZÁKLADNÍ PRINCIPY ETICKÉ VÝCHOVY. UPLATŇUJ JE V PRAKTICKÉM ŽIVOTĚ.

HODNĚ ŠTĚSTÍ VE TVÉM SNAŽENÍ TI PŘEJE KOLEKTIV AUTOREK.

Použitá literatura

- BERMEJO, José Carlos. Další příběhy pro uzdravení duše. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 87 s. ISBN 978-80-7195-460-6.
- CAVANAUGH, Brian. Malé příběhy. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 106 s. ISBN 80-719-2608-6.
- CANFIELD, Jack a Mark Victor HANSEN. Slepíčí polévka pro duši: povídky a příběhy pro potěchu srdce a posílení ducha. Vyd. 1. Překlad Ivana Hlaváčová. Praha: Columbus, 1996, 295 s. ISBN 80-859-2846-9.
- FISCHEROVÁ, Daniela. Duhová jiskra. Vyd. 3. Ilustrace Irena Šafránková. Praha: Vyšehrad, 2008, 184 s. ISBN 978-80-7021-941-6.
- LENCZ, Ladislav a Eva IVANOVÁ. Etická výchova: metodický materiál. 1. vyd. Praha: Luxpress, 2003, 115 s. ISBN 80-713-0107-8.
- LINDGREN OVÁ, Astrid. Děti z Bullerbynu. 12. vyd. Překlad Břetislav Mencák. Ilustrace Helena Zmatlíková. Praha: Albatros, 2004, 215 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 978-80-00-01461-6.
- Evropská obchodní akademie: Efektivní komunikace [on-line]. 2010. vyd. 2012 [cit. 2013-01-27]. Dostupné z: <http://www.eoakomunikace.cz/>
- NEUMAN, Jan. Dobrodružné hry a cvičení v přírodě. Vyd. 6. Praha: Portál, 2011, 325 s. ISBN 978-80-7367-910-1.
- NEUMAN, Jan a Miloslav WAGENKNECHT. Hry do kapsy: sociální a ekologické, motorické a kreativní hry. Vyd. 1. Ilustrace Jan Smolík. Praha: Portál, 2005, [96] s. ISBN 80-717-8984-4.
- HERMOCHOVÁ, Soňa. Hry do kapsy. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-025-9.
- HERMOCHOVÁ, Soňa. Hry pro dospělé. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 159 s. Psychologie pro každého. ISBN 80-247-0817-5.
- MOTYČKA, Pavel. Psychologická čítanka: aneb vybrané kapitoly z psychologie. 1. vyd. Olomouc, 2002. Dostupné z: <http://cmg.prostějov.cz/etika/dokumenty/portal/psychologicka-citanka.pdf>
- NEUMAN, Jan a Pavel TOMEŠ. Hry do kapsy: sociální a ekologické, motorické a kreativní hry. Vyd. 1. Ilustrace Jan Smolík. Praha: Portál, 2005, [96] s. ISBN 80-717-8985-2.
- NOVÁKOVÁ, Marie. A KOL. Učíme etickou výchovu: Manuál etické výchovy pro základní a střední školy. 1. vydání. Náchod: Luxpress, 2006. ISBN 80-7130-126-4.
- Manželská setkání: sborník přednášek. 2. vyd. Olomouc: Profi-tisk Group s.r.o., 2007.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ a Anna ČEČILOVÁ. Občanská výchova 6: s blokem Rodinná výchova: pro základní školy a víceletá gymnázia. 2., upr. vyd. Plzeň: Fraus, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7238-892-9.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar. Občanská výchova 7: Rodinná výchova 7: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2004, 128 s. ISBN 80-723-8325-6.
- FERERRO, Bruno. Paprsek slunce pro duši. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-584-4.
- FISCHEROVÁ, Daniela. Duhová jiskra. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1998, 184 p. ISBN 80-702-1238-1.
- Rodinný život. Olomouc: Exa Print, 2007, roč. 2007, č. 5. ISSN 1214-0856.
- VACEK, Pavel. Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-807-3673-864.
- ZEMENOVÁ, Šárka. Sexuální výchova v mladším školním věku. Brno 2008, 2008. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/123699/pedf_m/diplomka-_finalni_verze_1..pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Jitka Reissmannová.
- Co se na internetu může přihodit?. LINKA BEZPEČÍ. Pomoc on-line: provozuje linka bezpečí [on-line]. 2010. vyd. 2010 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://pomoc-online.saferinternet.cz/>
- Děti a on-line rizika. Linka bezpečí [on-line]. 2012 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: http://www.linkabezpeci.cz/data/articles/down_738.pdf

Použitá literatura k R7 VZORY L 28: (Wikipedia bude zřejmě zmíněna obecně, proto negeneruji).

http://de.wikipedia.org/wiki/Kaspar_Hauser

http://de.wikipedia.org/wiki/Romulus_und_Remus

http://cs.wikipedia.org/wiki/Viktor_z_Aveyronu

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Tarzan>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2f/Kaspar_hauser.jpg

Příběh indického chlapce Mauglího. ÚPLNĚK – nezávislý čtrnáctideník pro kluky a holky Více zde: <http://www.iuplněk.eu/news/pribeh-indickeho-chlapce-maugliho/>

Skutečné osudy: batolata vychovaná matkou přírodou. Žena.cz [on-line]. 2011 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://zena.centrum.cz/deti/grafika/2011/10/30/skutečne-osudy-batolata-vychovana-matkou-prirodou/#1>

Otec „vlčích dětí“. Zprávy idnes.cz [on-line]. 2012 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/otec-vlcich-deti-je-podle-znalcu-psychopat-matka-se-muze-vylecit-p8n-/krimi.aspx?c=A120105_091126_krimi_hvh

Autoři fotografií: Marie Brichová, Tomáš Vambera, Viktorie Gajičová

ERKERT, Andrea. Hry pro usměrňování agresivity. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-938-0.

FIŠEROVÁ, Daniela. Občanská výchova: pro 6.–9. ročník základních škol. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-175-X.

GOSCINNY. Mikulášovy prázdniny. Praha: BB art, 1997. ISBN 80-86070-33-6.

HERMOCHOVÁ, Soňa. Hry pro život: Sociálně psychologické hry pro děti a mládež. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-79-8.

NOVÁKOVÁ, Marie. Učíme etickou výchovu: Manuál etické výchovy pro základní a střední školy. 2. vydání. Praha: Luxpress, 2009. ISBN 978-80-7130-143-1.

PRAŠKO, Ján a Hana PRAŠKOVÁ. Asertivitou proti stresu. 1. vydání. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-334-0.

SHIMOFF, Marci. Tajemství štěstí. 1. vyd. Praha: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1236-3.

Slepičí polévka pro českou duši. 1. vydání. Praha: Columbus, 1998. ISBN 80-85928-85-X.

Internetové zdroje:

www.cojeco.cz [on-line]. 1999 - 2013 [cit. 2013-09-15]. Dostupné z: http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=46695&s_lang=2&title=komunika%E8n%ED%20s%ED%9D

<http://cs.wikipedia.org/>. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-09-15]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Titanik>

<http://cs.wikipedia.org/>. In: Wikipedia: the free encyclopedia [on-line]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-09-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0um#Komunika.C4.8Dn.C3.AD_.C5.A1um

www.fairhokej.cz

<http://iam.krystin.net/2008/06/02/jak-vytvorit-reklamu-ktera-prodava/>. [Http://iam.krystin.net/](http://iam.krystin.net/) [on-line]. 2008 [cit. 2013-10-13]. Dostupné z: <http://iam.krystin.net/>

<http://www.cervenykriz.eu/>. [Http://www.cervenykriz.eu/](http://www.cervenykriz.eu/) [on-line]. 1999-2009 [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: <http://www.cervenykriz.eu/cz/bdk.aspx>

<http://www.joga-online.cz/filozofie/proc-na-sebe-v-hnevu-kricime.html>

<http://www.stripky.cz/964-rovnovaha.html>

- BYRNE, Rhonda: Tajemství, Euromedia Group, k.s. – Ikar v Praze.
- CANFIELD, Jack., WELLS, Harold Clive., Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků. Praha: Portál, 1995.
- FERRERO, Bruno.: Příběhy pro potěchu duše, Praha. Portál, 2006.
- FISCHEROVÁ, Daniela a kolektiv. Občanská výchova pro 6.–9. ročník základní školy. Praha: SPN 1992.
- FOWKE, Bob, Macecha Země. Havlíčkův Brod: Fragment 2001.
- JAVNA, John. 50 nápadů pro děti k záchraně Země. Praha: Český svaz ochránců přírody, 1991.
- KLEINEROVÁ, Jana., VLKOVÁ, Lenka., ANTL, Jiří. Šance pro jilmy, metodická příručka. Liberec: Čmelák společnost přátel přírody 2009
- Kolektiv autorů. Dotkni se výšin. Praha: Advent-Orion, 2009.
- Kolektiv autorů. Etická výchova pro 6. ročník základních škol. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007.
- Kolektiv autorů. Environmentální výchova, metodika, Svět průřezových témat 2. Praha.
- Kolektiv autorů. Český jazyk pro základní školy 7. Praha: SPN 2008.
- KRIŽOVÁ, Oľga. Aktivita na hodiny etickej výchovy. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2005.
- LENCZ, Ladislav, Etická výchova, metodický materiál I., II. Praha: Luxpress, 2002.
- LENCZ, Ladislav., IVANOVÁ, Eva., Etická výchova, metodický materiál III. Praha: Luxpress, 2002.
- MARKOVIČOVÁ, A., POLČR, P., VORÁČ, M., SOR strategie osobnostního rozvoje, CMG v Prostějově, Komenského 17, Prostějov.
- MIHULOVÁ, Marie, SVOBODA, Milan. Bála jóga. Liberec: nakladatelství Santal, 2008.
- SEED, John., MACYOVÁ, Joanna., FLEMINGOVÁ, Pat., NESS, Arne. Myslet jako hora. Prešov: Zelená nádej, 1993.
- ZAPLETAL, Miloš. Výpravy za dobrodružstvím. Praha: Knižní klub, 2009.
- ZELINOVÁ, Milota. Hry pro rozvoj emocí a komunikace. Praha: Portál 2007.
- [www. Wikipedie.cz](http://www.Wikipedie.cz)
- [www. Hranostaj.cz](http://www.Hranostaj.cz)
- <http://petka-mb.webnode.cz/news/>
- <http://www.quido.cz/osobnosti/kolumbus.htm>
- youtube.com/watch?v=mzawDZ2D0Ok
- http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/P/Pochvala
- <http://www.firemni-sociolog.cz/clanky/38-pochvala-nejlepsi-motivace2>
- <http://www.terezamaxovadetem.cz>
- <http://www.nekrolog.cz/nekrolog/rosa-parksova-1913-2005> <http://blisty.cz/art/25534.html> <http://duchovnidvojcata.wgz.cz/rubriky/moudrosti/seattl>
- <http://cs.wikipettledia.org/wiki/Seattle>
- www.saferinternet.cz.

Přílohy pro 6. ročník

Příloha - Úcta ke stáří

Dřevěná mísa – 1. stanice

S	Stařec se odstěhoval k synovi, snaše a šestiletému vnukovi. Ruce se mu již třásly, zrak se mu kalil a kroky slably.
E	Rodina se scházela k jídlu u jednoho stolu, ale starcovy třesoucí se ruce a nejistý zrak společné stolování ztěžovaly. Hrách mu padal ze lžice, a když se snažil uchopit sklenici s mlékem, často skončilo rozlité na ubruse.
N	Syna a jeho ženu už celá záležitost unavovala. Syn tedy řekl: „Musíme s dědečkem něco udělat. Už toho bylo dost! Rozlévá mléko, je hlučný a jídlo mu padá na podlahu.“
I	A tak se manželé rozhodli postavit do rohu jídelny malý stolek, kde dědeček jedl o samotě, zatímco ostatní se při jídle těšili ze vzájemné společnosti. Jelikož dědeček rozbil pár talířů, dostával jídlo v dřevěné misce. Když se na něj občas otočili, spatřili slzy v osamělých očích. Přesto jedině, čeho se stařec dočkal, byla slova napomenutí, když mu spadla lžice nebo kus jídla.
O	Šestiletý chlapec pozoroval v tichosti počínání svých rodičů. Jednou odpoledne, když bylo před večeří, si otec všiml, že si synek hraje na podlaze s kousky dřeva.
Ř	Sladce se ho zeptal: „Co to děláš?“ Syn mu stejně sladce odpověděl: „Ale, dělám jednu misku pro tebe a druhou pro maminku, abyste měli z čeho jíst, až zestárnete.“
I	Usmál se a pokračoval v práci. Synkova slova zasáhla rodiče velmi silně. Zůstali zaraženě stát a jen se dívali jeden na druhého. Slzy se jim řinuly po tvářích, a ačkoli žádný z nich k tomu nic neřekl, bylo oběma jasné, co musejí udělat.

Příloha - Úcta ke stáří

Dědeček a vnuk – 5. stanice

Žáci využijí techniku orientačního čtení a vypíší z textu alespoň osm objevů, vynálezů posledních desetiletí.

Jednou večer si dědeček s vnukem povídali o současném životě. Najednou se vnuk zeptá svého dědečka:

„Dědečku, kolik je ti vlastně let?“

Dědeček odpovídá:

„Nech mě chvíli přemýšlet... Narodil jsem se před televizí, očkováním proti obrně, kopírkou a kontaktními čočkami. Nebyly policejní radary, kreditní karty, laserové paprsky. Ještě nevynalezli klimatizaci, pračky ani sušičky, oblečení se prostě vypralo a pověsilo na čerstvý vzduch, aby uschlo. Člověk nebyl na Měsíci, neexistovala trysková letadla.

Muži nenosili náušnice. Když v té době žena nastoupila do tramvaje nebo do autobusu, děti a mladí lidé spěchali, aby jí uvolnili místo. Na schodech se ženám přenechávala strana u zábradlí, nastupovaly do výtahu jako první a muži jim vždy přisunuli židli, když si sedaly. Muži nikdy nezdravili ženu, aniž přitom vstali, pokud v okamžiku, když vstoupila, seděli. Vstávali od stolu pokaždé, když vstala žena, i kdyby to bylo pouze na okamžik. Muži ženám otevírali dveře auta nebo jiné dveře a pomáhali jim při odkládání kabátů.

Neznali jsme bezdrátové telefony, nemluvě o mobilech. Neposlouchali jsme stereonahrávky, FM rádio, kazety, CD, DVD a neměli jsme elektronické psací stroje, počítače, notebooky. Notebook znamenalo sešit.

Hodinky jsme natahovali každý den. Nic nebylo digitální, ani hodinky, a domácí spotřebiče neměly světelné displeje. Když už mluvíme o strojích, nebyly ani bankomaty, mikrovlnné trouby, budíky s rádiem. Nemluvě o videorekordérech a videokamerách apod... Neexistovaly digitální ani barevné fotografie, jen černobílé, na jejichž vyvolání se čekalo nejméně tři dny.

Pokud bylo na výrobku uvedeno „Made in Japan“, znamenalo to, že je špatné kvality, a zboží označené „Made in Korea“ či „Vyrobeno v Číně“ nebo „v Thajsku“ ani neexistovalo.

Neslyšeli jsme o Pizza go home, McDonaldu nebo o instantní kávě, umělých sladidlech...

„Teď mi řekni, kolik si myslíš, že je mi let?“

„Ach dědo... Více než 200!“ odpověděl vnuk.

„Ne, pouze šedesát!“

1.

Přečtěte si příběh a запиšte správné pořadí. Než opustíte stanici, lístky promíchejte.

2.

Přemýšlejte o tom, co vše dob-
rého (dovednosti, postoje) jste
se naučili od vašich prarodičů
(vařit, rybařit, luštit křížovky, ne-
lhat...)

3.

Co vše (historicky) se stalo během života vašich prarodičů? Vzpomínejte na jejich vyprávění i informace z TV nebo dějepisu.

4.

Chtěli byste žít před 70 lety? Proč ano, proč ne? Vžijte se do doby po 2. sv. válce. Jaké jsou vaše pocity? V čem by byl váš život jiný než teď?

5.

Co vše pro nás minulá generace vynalezla? (Je-li to možné, využijte příběh Dědeček a vnuk, PC, ale i vaše znalosti.).

6.

Jaké změny, objevy očekávejte v dalších 60 letech? Zapojte svoji fantazii.

7.

Jaké mají senioři starosti, trápení a radosti? Přemýšlejte a запиšte.

8.

Čím a jak konkrétně může mladá generace pomoci starší generaci? Burza nápadů.

Přílohy pro 7. ročník

Příloha - O pravdě a lži

Možné odpovědi k pracovnímu listu

Odpověz:

1. Je „nemluvit pravdu“ vždy nesprávné?
2. U kterého z příběhů není lež odsouzeníhodná? Proč?
3. Co je to lež? Co je její nemorální podstatou?

Je-li pravda tam, kde člověk říká, co si myslí, kde je sám v sobě jednotný a není rozpor mezi jeho vnitřním přesvědčením a vnějším projevem, pak lež je jejím pravým opakem. Ve lži člověk sám sebe staví do zásadního rozporu. Něco jiného si myslí a něco jiného říká nebo jinak projevuje gestem, mimikou... V tu chvíli rozbíjí člověk sám sebe na toho, který je vidět, a na toho, který se skrývá za maskou lživého slova či gesta.

4. Proč je lež nesprávná? Co se lží vzniká? Jakou má moc?

Má nesmírně negativní dopad na lidské soužití. Zatímco pravdivým slovem předávám jistotu, něco pevného, podle čeho se dá orientovat, přispívám ke zlepšení vztahů v rodině, škole mezi kamarády, lží vytvářím mlžnou, neuchopitelnou clonu, něco, co vlastně vůbec neexistuje. I drobnými soustavnými nepravdami nabourávám důvěru a ničím přátelství.

5. Co je základem lidského soužití?

Důvěra...

6. Proč lžeme? Co nás nutí uchýlovat se ke lži?

chtivost – podvodníkům slouží k získání peněz, úspěchu, společenskému postavení, získání výhod...

strach – z nepříjemné situace, ze ztráty nějaké pozice, postavení...

ješitnost – nechci být nazván hloupým, neschopným...

7. Proč lžím druhých věříme?

Je pozoruhodné, že tytéž motivy, které vedou ke lži, zaslepují člověka natolik, že také lži druhých snadno podlehne...

Na druhé straně je to láska k bližnímu, důvěra...

8. Jak řešit situace, které nás svádějí ke lži? Jak ze lži ven?

Člověk může ve lži setrvat po celý život, ale určitě není spokojený, dává v sázku velmi mnoho. Měl by se naučit nelpět za každou cenu „na svém“ ...

Příloha - Pravda a lež

Jan Hus

Kostnice 1415

Jan s námahou otevřel opuchlé oči a rozhlédl se kolem. Do místnosti v minoritském klášteře vstoupilo několik vojáků.

„Vstávej!“ zaburácel přísný hlas. „Půjdem.“

Vyděšeně zíral na vetřelce a chvíli nechápal, co po něm chtějí. Nejraději by se znovu v modlitbách obrátil ke svému Pánu a spasiteli a vypověděl mu vše, co má na srdci.

„No tak, vstávej!“ poručil mu jeden z vojáků stroze.

Dnešního dne bude vyřčeno konečné stanovisko. Když byl Hus ještě v Praze, bláhově se domníval, že bude-li před sněmem moci vysvětlit, v co věří a o co usiluje, prohlásí ho za nevinného a očistí jeho jméno. Vše se ale seaběhlo úplně jinak. Vůbec nedostal příležitost řádně se hájit. Soudci ho odsoudili dřív, než ho vyslechli. Udělali z něj kacíře a uvrhli do vězení.

Johann Hus.

Jan věděl, že stejnému, ne-li horšímu tlaku bude vystaven i dnes. Budou chtít, aby odvolal, aby se zřekl toho, co učil. Nemohl by se sám sobě, lidem ani Bohu podívat do očí, kdyby přistoupil na jejich podmínky. Jeho život by ztratil cenu.

„Hni sebou!“ pobídl ho voják, který šel za ním. Jan musel na chvíli opustit říši svých myšlenek. Pohlédl na své zbídačené nohy a zubožené tělo a přes všechnu tu bolest se musel pousmát. Před očima mu vytanuly vzpomínky, kdy šel na studia do Prahy. Chtěl, aby se z něj, člověka z chudé venkovské rodiny, stal všemi uznávaný a ctěný kněz. Představoval si, jak jednou bude v hedvábí vysedávat u stolu hojnosti, u kněžských tabulí obtěžkaných zvěřinou a přetékajících dobrým pitím.

Stráž ho dovedla až k pódiu, které nechali postavit jen kvůli němu. Všichni lidé se mu vysmívali.

Kněz hřímá a svolával Boží hněv. Jan však jeho slovům nevěnoval pozornost. V modlitbách se obracel k Bohu, u něhož hledal sílu. Po odmlce se pustili do předčítání celého Janova procesu. Trvalo to neuvěřitelně dlouho. Když začali číst výňatky z jeho vlastního díla, rozhlédl se a začal je nahlas vysvětlovat.

„Mlč! Dáme ti slovo až nakonec,“ okřikl ho francouzský kardinál. Bylo to marné, slovo už nedostal.

„Copak se mě nikdo nezastane?“ říkal si v duchu. Lidé však byli natolik zvyklí důvěřovat církevním představitelům, že naprosto nebyli schopni soudného myšlení. Hus byl pro ně nebezpečný kacír, který nezasluhuje nic jiného než smrt. Nakonec mu na hlavu nasadili čepici z papíru ve tvaru špičaté biskupské mitry, pomalovanou ošklivými obrazy ďáblů s nápisem „Arcikacíř“ na přední straně.

Vojenská stráž se ho chopila a z katedrály vyšel dlouhý průvod. Na mrchovišti u cesty, kde zahrabávali mrtvé koně, stál připravený kůl. Když k němu Jana přivedli, poklekl a znovu se dlouho modlil. Věděl, že bude potřebovat sílu od Boha. Svlékli mu šaty a přivázali ke kůlu zaraženému do země. Potom kolem jeho těla navršili hranici ze slámy a dříví. V tu chvíli k němu přijeli na koních dva hodnostáři a vyzvali ho, aby se zachránil tím, že své bludy odvolá.

„Jaké bludy mám odvolat?“ ohradil se Jan. „Nejsem si vědom žádného bludu. Vše, co jsem učil, sledovalo záchranu duší před hříchem a zatracením.“ Oba muži tleskli, biřici polili slámu a dříví smolou a hranici podpálili. Vyšlehly plameny. Jan začal zpívat: „Ježíši, synu Davidův, smiluj se nade mnou...“ Vtom se vyvalila oblaka dýmu, která Jana zbavila hlasu i života. Hranice se rozhořela v plné síle a v jejím žáru skončil ten, jenž dal pravdu na první místo a neváhal za ni položit život.

Ačkoli Husova životní pouť skončila, pravda, pro niž zemřel, žila v srdcích lidí dál. Díky jeho smrti našel český národ odvahu postavit se proti těm, kteří ve jménu Boha utiskovali lidi a dopouštěli se zločinů. Z úst prostého českého lidu zazněl o několik let později mohutný husitský chór a pyšný Řím se zachvěl v základech.

Jeroným Pražský (1380–1416) – Husův nejbližší spolupracovník a kolega z univerzity. Byl to on, kdo Husa seznámil s Viklefovými spisy, které přivezl ze studií v Oxfordu. Na svých cestách po Uhersku, Litvě a Polsku šířil myšlenky českého reformního hnutí. V roce 1415 odešel také do Kostnice, kde byl uvězněn, odsouzen jako kacíř a upálen na stejném místě jako Jan Hus.

Jan Viklef (1324–1384) – anglický teolog na Oxfordské univerzitě a propagátor reformy římskokatolické církve. Je autorem prvního anglického překladu Bible. Křížácké výpravy byly podle něj jen loupežné nájezdy, které sloužily k obohacování církve. Byl sesazen z místa v Oxfordu, jeho spisy byly spáleny, poslední roky života dožil na své faře.

ZAMYSLI SE:

1. Jste ochotni přijmout názory, které se ukážou být pravdivé, třebaže jsou v rozporu s vašimi dosavadními názory?
2. Existuje ve vašem životě něco, pro co byste dokázali snášet příkoří?
3. Jakým způsobem může člověk hledat pravdu?

Z Husových myšlenek

O sobě

- Když jsem byl žákem, měl jsem tehdy mysl, abych byl brzo knězem, měl dobré bydlo a rúcho a byl lidem vzácn.
- Šat nádherný nikdy nemiluj, jak já bohužel jsem miloval.
- Od začátku svého studia jsem si učinil zásadu, že kdekoli poznám mínění správnější, ihned upustím od svého méně správného a pokorně a radostně přijmu názor, odůvodněný lépe, věda, že to, co víme, je zcela nepatrným zlomkem toho, co nevíme. (1410 podle Jana Viklefa)

O církvi

- Sedláček dobrý jest vyšší a důstojnější než biskup.
- Kdokoli vyžaduje za svátosti peníze a nehodlá ustát od vydírání, a zvláště když vydírá nehodně a nehodně nutí chudé, aby dávali, každý takový a všichni, kdo takový jsou, jsou falešní proroci, svatokupci a tedy kacíři!

O pravdě

- Protož, hledaj pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti: neboť pravda tě vysvobodí od hřícha, od ďábla, od smrti duše.
- Nemůže-li pravda býti projevna bez pohoršení, lépe je přijmouti pohoršení, nežli pustiti pravdu.
- Zlořečený je ten, kdo pro skývu chleba opustí pravdu.

O svědomí

- Boje se ublížití svědomí svému, býti lhářem před Bohem a dáti pohoršení posluchačům a učedníkům svým, nemohu učení a spisů svých odpřisáhnouti ani odvolati!
- Kdyby celý svět mi říkal něco, co se vzpírá mému rozumu, nemohl bych takovou věc tvrdit bez odporu svědomí.

Příloha - Tajemství

Možné odpovědi

Proč máme tajemství?

- Mít tajemství je někdy zábavné a trochu dobrodružné.
- Nejsme si jisti, jak by ostatní reagovali, kdyby tajemství věděli.
- Chceme být něčím zajímaví.
- Chceme udělat pro někoho překvapení.
- Dozvěděli jsme se něco, co může někomu jinému ublížit.
- Víme něco, co je pro nás výhodné, a když to řekneme někomu jinému, o výhodu přijdeme.
- Udělali jsme něco, za co se stydíme nebo čeho litujeme.
- Udělali jsme něco špatného, za co se stydíme. V tomto případě je lepší jít s pravdou ven. Když náš průšvih vyjde na povrch, bývají následky často horší.

K čemu jsou tajemství?

- Vytvoří přátelské pouto mezi těmi, kteří mají společné tajemství.
- Drží kamarády, partu, rodinu pohromadě.
- Učí nás důvěřovat ostatním.
- Prověří skutečné kamarády.
- Ukrývají něco před ostatními.
- Chrání nás před špatnými následky.

Jak udržet tajemství aneb recept na „svrbění“ jazyka...

- Zhodnoť, jestli tím, že si ho necháš pro sebe, neohrožíš vážně svého kamaráda (zdraví, život, rodina...)
- Pokud si nejsi jistý/á, že to smíš někomu říci, raději to nikomu neříkej.
- Nikomu tajemství nesvěřuj, ani neříkej: „Já něco vím, ale neřeknu to.“
- Neříkej cizí tajemství ani svému nejlepšímu kamarádovi.
- Vzpomeň si, jaké problémy jsi měl naposledy, když jsi prozradil, co jsi neměl.
- Připomeň si, jak klesl ve tvých očích ten, kdo ti prozradil osobní tajemství jiného.
- Nenech se vyslýchat a přemlouvat. I když tajemství přímo nepovíš, odpověďmi ano/ne zvědavce minimálně navedeš na jeho stopu.
- Nezaváděj řeč na věci, které souvisejí s tajemstvím. Nic tak rychle neuklouzne jako jazyk.
- Prozrad' tajemství tvému čtyřnohému mazlíčkovi. Podělíš se o ně, a přesto se ho nikdo nedozví.
- Tvař se, že nevíš o žádném tajemství.
- Zeptejte se toho, kdo ti svěřil tajemství, jestli ho můžeš někomu prozradit, případně kdy ho můžeš prozradit.
- Jestli ses „prokecl/a“, raději to dej kamarádovi vědět. Řekneš-li pravdu, bude to lepší.

Příloha - Pokyny pro stanovování cílů

Cíle mohou být:

- *Denní – každodenní povinnosti, např. vynášení smetí, venčení psa, úklid pokoje před spaním, příprava do školy*
- *Krátkodobé (týdenní, měsíční) – zlepšení známky z matematiky, oprava kola, návštěva nemocného kamaráda, omezení sladkostí*
- *Dlouhodobé (roční i víceleté) – skončit ročník s vyznamenáním, naučit se lépe hrát fotbal, pravidelně chodit do tělocvičny, naučit se 12 lekcí angličtiny, našetřit si peníze na výlet, naučit se používat excelovskou tabulku atd.*

Cíl musí být:

- *Myslitelný. Srozumitelný – člověk ho musí být schopen uchopit. Potom si jasně určí, jaký udělá první krok, případně dva kroky.*
- *Uvěřitelný. Cíl musí být ve shodě s osobním hodnotovým systémem a člověk musí věřit tomu, že cíle lze dosáhnout. Tento moment ukazuje na potřebu mít ze sebe pozitivní, dobrý pocit. Mějte na mysli, že málokdo věří cíli, jakého nikdo z okolí nedosáhl.*
- *Dosažitelný. Cíle, které si člověk stanoví, musí být dosažitelné jeho silami a schopnostmi.*
- *Kontrolovatelný. Zahrnuje-li cíl ještě někoho jiného, měl by člověk nejprve získat souhlas té osoby nebo osob, které by v tom měly figurovat. Existuje totiž možnost, že vás mohou odmítnout.*
- *Měřitelný. Cíl musí být formulován tak, aby byl měřitelný, pokud jde o čas a množství. Příklad: Vaším cílem na tento týden je vypracovat referát do přírodopisu. Do příštího pondělí, do pěti hodin odpoledne, hodlám napsat tři stránky. Takto můžeme snadno poměřit, zda jsme úkol splnili nebo ne.*
- *Žádoucí. Cílem by mělo být něco, co člověk opravdu chce, než něco, co cítíte jako svou povinnost. Je jasné, že v lidském životě existuje spousta věcí, které člověk dělat musí, ale má-li být vysoce motivovaný, musí věnovat dostatek času věcem, které dělat chce. V životě by měla existovat rovnováha.*
- *Formulován bez alternativ. Člověk by si měl stanovit vždy jen jeden cíl. Výzkumy ukazují, že lidé, kteří chtějí udělat buď to, nebo to – dávají si alternativu, neudělají ani to, ani ono. To však neznamená nepružnost. Přestože se rozhodnete pro jeden cíl, můžete se v kterémkoli okamžiku zastavit, vzdát se tohoto cíle a vydat se za jiným.*
- *Usnadněním růstu. Váš cíl by nikdy neměl být destruktivní pro vás, pro jiné a pro společnost. Jeden žák si vytkl za cíl, že do 9.00 příštího dne ulomí 14 autoantén. Takový cíl je jistě uvěřitelný, dosažitelný, měřitelný a tak dále. Samozřejmě jej ale nelze podporovat. Vyhledává-li žák potenciálně destruktivní cíle, měli byste vynaložit úsilí a povzbuzovat ho ve snaze stanovit si jiný cíl.*

Příloha - Pochvala

Možné odpovědi na otázky v učebnici:

1. Pomáháš lidem, aby se nepodceňovali, ale získali zdravou sebedůvěru.
Dáváš někomu na vědomí, že si ho vážíš.
Máš dobrý pocit, že jsi někomu řekl něco hezkého a milého.
2. Tomu, kdo tě pochválil, můžeš dát najevo, že ti záleží na jeho mínění.
Dozvíš se, čeho si druzí na tobě váží.
Pomáhá ti, aby ses nepodceňoval, ale nabyl zdravé sebedůvěry.
3. Máš ze sebe špatný pocit.
Může ti způsobit špatnou náladu.
Může se stát, že člověka, který tě nikdy nepochválil, si přestaneš vážit.
4. Může se stát, že nevyslovíš hezké věci, které jsi chtěl říct.
Druzí se nedověděli, co se ti na nich líbí.
Druzí nepocítí, že je máš rád.
Pravděpodobně ani druzí nepochválí tebe.

Příloha - Ten umí to a ten zas tohle...

popelář/ka	ředitel/ka	důchodce/důchodkyně	nemocný/á
politik/politička	úředník/úřednice	učitel/ka	horník
kněz/řeholnice	řidič/ka	poštačka/pošťák	metař/ka
včelař/ka	farmář/ka	zdravotní sestra/bratr	žena/muž v domácnosti
nezaměstnaný/á	policista/ka	kosmonaut/ka	vědec/vědkyně
hospodský/á	prodavač/ka	rybář/ka	vychovatel/ka
poradce/poradkyně	psycholog/psycholožka	manažer/ka	dělník/dělnice
soudce/soudkyně	rozhodčí	sportovec/sportovkyně	malíř/ka
spisovatel/ka	filozof/ka	profesor/ka	studující
zedník/zednice	architekt/ka	recepční	dítě (ve vztahu třeba k rodičům)
truhlář/ka	potravinař/ka	ošetřovatel/ka (zvířat)	žijící v Bohu zasvěceném životě
voják/vojákyne	velitel – arm./velitelka	pekař/ka	instalatér/ka
mechanik/mechanička	klempíř/ka	bytový/á architekt/ka	trosečník/trosečnice
pirát/ka – i webový/á	zloděj/ka	bankovní poradce/poradkyně	elektrikář/ka
hasič/ka	sekretář/ka	ředitel/ka personálního oddělení	technik/technička
právní poradce/kyně	kaskadér/ka	pěvec/pěvkyně	hudebník/hudebnice

Příloha - Lístičky

Ing. Zuzana Baudyšová

Ředitelka a zakladatelka Nadace Naše dítě (založena v roce 1993), zakladatelka Linky bezpečí, Sdružení Linka bezpečí a Krizového centra.

Hlavním posláním Nadace Naše dítě je pomoc týraným, zneužívaným, handicapovaným, ohroženým a opuštěným dětem, které se ocitnou v obtížné životní situaci.

Nadace je aktivní rovněž na poli dětských práv, usiluje o vytvoření účinného systému ochrany dětí v České republice, zaměřuje se na vzdělávací projekty v oblasti dětských práv, osvětovou činnost, uděluje granty, vyřizuje individuální žádosti o pomoc, spolupracuje s dětskými domovy a je v kontaktu s podobně zaměřenými organizacemi.

Po deset let, do konce roku 2004, pomáhala nadace dětem, které se ocitly v krizi a obtížných životních situacích, a stala se zakladatelkou celostátní Linky bezpečí, Internetové linky, Rodičovské linky a Linky vzkaz domů. Zodpovědnost za tyto hlavní projekty nadace převzalo od 1. října 2004 Sdružení Linka bezpečí a mládeže.

Diana, princezna z Walesu (1961–1997)

Známá jen jako princezna Diana nebo lady Diana.

Byla první manželkou následníka britského trůnu prince Charlese a matkou jeho dvou synů, prince Williama (současného následníka trůnu) a Henryho.

Převzala ochranu nad několika charitativními organizacemi pro děti. Soustředila se také na charitativní práci pro Červený kříž a zejména na boj proti AIDS a pozemním minám. Lady Diana navštěvovala nemocnice a utěšovala nemocné. Navštívila také Angolu, kde sloužila asi měsíc u mezinárodního Červeného kříže jako VIP dobrovolník.

Ve své době patřila mezi nejznámější a nejpoblíbenější světové osobnosti.

Matka Tereza (1910 Skopje–1997 Kalkata, Indie)

O této nositelce Nobelovy ceny bylo napsáno několik životopisů a každý z nich je plný obdivu a údivu nad obrovskou odvahou, obětavostí a láskou.

Matka Tereza je moderní ikonou a příkladem lidské dobroty, empatie a lásky, mezinárodně uznávanou osobností. Jako mladá řeholnice se vydala do ulic Kalkaty, aby se tam starala o nemocné a umírající. Postupně se stala hlasem slabých a chudých. Její vize vyústila v založení kongregace Misionářek lásky, která dnes působí ve více než 120 zemích světa. Díky úsilí organizací, jako jsou Nadační fond dětí Matky Terezy, Charitativní misie a další, které podávají ruce trpícím, bude dobrá práce Matky Terezy navždy oslavována.

Legendární nositelka Nobelovy ceny míru z roku 1979 byla považována za světici již za svého života.

Anežka Česká (1205/1211–1282)

Česká princezna, pravděpodobně nejmladší dcera českého krále Přemysla Otakara I. a královny Konstancie Uherské. Jako významná vůdčí osobnost a energická organizátorka sv. Anežka Česká (Přemyslovna) působila nejen v náboženském, ale i v kulturním, politickém a společenském životě. Vynikala diplomatickými schopnostmi. Byla průkopnicí v organizování chudinské a nemocniční péče v Čechách.

Veškeré aktivity konala tato svatá Přemyslovna s plným nasazením, a přitom se dožila úctyhodných 71 let. Její pravomoci v klášteře Na Františku později převzala její praneteř Kunhuta.

Legendy o Anežce Přemyslovně, proslulé vzdělaností, dobročinností, milosrdenstvím i zájmem o státní reprezentaci královské dynastie, se začaly tradovat vzápětí po její smrti.

Emil Zátopek (1922–2000)

Československý atlet, čtyřnásobný olympijský vítěz ve vytrvalostním běhu, manžel atletky (oštěpačky) Dany Zátopkové.

Stal se prvním člověkem na světě, který uběhl trať 10 km pod 29 minut (28:54,2) a trať 20 km pod jednu hodinu (59:51,8). Celkem vytvořil třináct světových rekordů na kilometrových a pět na mílových tratích. Jde o jednoho z největších atletů všech dob.

Vždycky rád pomohl a poradil jiným běžcům.

V roce 1975 Zátopek získává jako první československý sportovec Cenu Pierra de Coubertina, udělovanou Mezinárodním výborem pro fair play při UNESCO.

Albert Schweitzer (1875–1965)

Německý protestantský teolog, misionář, filozof, etik, varhanní virtuóz a lékař. Držitel Nobelovy ceny za mír z roku 1952.

V roce 1904 se rozhodl, že důkladně změní svůj život. Mnozí ho měli za blázna, ale on si prosadil své. V roce 1905 začal studovat medicínu, a to na stejné štrasburské univerzitě, kde byl docentem teologie (současně kázal, přednášel a zajížděl i do Paříže se zdokonalovat jako varhaník, koncertoval). Ke studiu musel mít povolení vlády, která to vyřešila výjimkou v situaci, kdy člen akademického sboru je zároveň veden jako řádný posluchač. Studia medicíny dokončil v roce 1912, opustil své jisté postavení na univerzitě, oženil se a začal žít nový život.

Roku 1913 odjel z Evropy do Afriky a z vlastních prostředků založil v Lambaréné (tehdy Francouzská rovníková Afrika, dnes Gabon) nemocnici, kterou financoval jak z darů, tak z prostředků, které vydělával jako varhanní virtuóz prostřednictvím koncertů, na nichž interpretoval varhanní skladby J. S. Bacha.

Řekli o něm:

- Je to génius lidskosti. – Winston Churchill Genius of Humanity
- Schweitzer je velký tím, jak bojuje s bezcitností a chladem všude, kde vidí pro člověka sebemenší naději. Koná své skutky v Lambaréné i všude jinde z prostého pocitu vnitřní nutnosti. – Albert Einstein

Thomas Alva Edison (1847–1931)

Americký vynálezce, celosvětově jeden z nejproduktivnějších a nejvýznamnějších. Mezi nejznámější Edisonovy vynálezy patří fonograf (předchůdce gramofonu) a žárovka, elektrická lokomotiva, filmová kamera, promítací přístroj, cyklostyl (předchůdce kopírky), akumulátor, umělý kaučuk atd.

Do školy chodil Edison pouhého čtvrt roku – ředitel školy jej považoval za duševně zaostalého (Edison měl silnou vadu sluchu a nestačil sledovat výuku). Vzdělával se proto doma. Záhy se u Edisona projevil podnikatelský duch. V 11 letech přiměl několik dětí, aby pro něj pěstovali zeleninu. Tu pak prodával. Ve dvanácti letech pracoval jako roznašeč novin. Dále pracoval jako novinář (od 14 let vydával týdeník Grand Trunk Herald) a telegrafní úředník. Věnoval se také fyzice a mechanice. Za svůj život Edison získal více než 1 000 patentů.

To že Thomas Alva Edison zaměstnal na jednom místě mnoho techniků, byl významný počín, do té doby neznámý. Edison také založil mnoho firem. Ukázalo se totiž, že je nejen vynikající vynálezce, ale snad ještě lepší podnikatel.

Vynikal svojí podnikavostí, pracovitostí (často pracoval i 20 hod. denně) a cílevědomostí.

Sám říkal, že „genialita je 1 % inspirace a 99 % potu“.

Mistr Jan Hus (kolem r. 1370–6. července 1415 Kostnice)

Římskokatolický kněz, český středověký náboženský myslitel, reformátor a kazatel. Byl jedním z prvních reformátorů církve, který téměř o jedno století předběhl své následníky.

Od roku 1398 vyučoval na pražské univerzitě a v letech 1409–1410 byl jejím rektorem. Ve svých náboženských pracích kritizoval mravní úpadek (prodávání odpustků), v němž se ocitla katolická církev. Katolická církev ho označila za kacíře, a přestože mu císař Zikmund Lucemburský zaručil bezpečnost, byl vydán světské moci k upálení na hranici, když odmítl odvolat své učení.

V Čechách způsobil zpráva o upálení hněv a odpor vůči těm, kdo jej vydali na smrt, tj. ke koncilu. Převládalo mínění, že byl odsouzen především pro svou kazatelskou činnost, protože hájil pravdu a neodchýlil se od učení církve. Jeho odsouzení bylo chápáno i jako odsouzení Českého království a jeho pořádků, což posléze vedlo k husitské revoluci a válkám.

V roce 1999 prohlásil papež Jan Pavel II., že lituje kruté smrti Jana Husa a uznal ho jako reformátora církve. Datum jeho upálení se stalo českým státním svátkem.

Martin Luther King, Jr. (1929–1968)

Americký baptistický kazatel, jeden z nejvýznamnějších vůdců afroamerického hnutí za lidská práva.

V roce 1964 (ve svých 35 letech jako nejmladší příjemce) obdržel Nobelovu cenu míru za své úsilí o ukončení rasové segregace (omezování fyzického kontaktu nebo osobního soužití mezi příslušníky různých ras) a diskriminace prostřednictvím občanské neposlušnosti a jiných nenásilných praktik. Poté, co dosáhl určitých úspěchů v oblasti ukončení rasové segregace, se začal zabývat komplexnějšími problémy afroamerické komunity ve Spojených státech: otázkami nerovnosti ve vzdělání, výběru povolání, zdravotní péči, práva volit. Postupně získával úspěch a z lokálního vůdce proti rasové diskriminaci se zejména ve druhé polovině 60. let stal významnou postavou celonárodní americké politické scény.

Jeho život byl násilně ukončen atentátem.

Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937)

Státník, politik, filozof a univerzitní profesor. V roce 1918 se stal prvním prezidentem Československa. Za hlavní podíl na vzniku samostatného nezávislého státu byl označen za Prezidenta osvoboditele. T. G. Masaryk byl sedmnáctkrát navržen na Nobelovu cenu míru.

Během I. světové války přesvědčoval státníky velmocí o potřebnosti a užitečnosti samostatného českého státu a pracoval na zviditelnění českého národa. V Ženevě 6. července 1915 pronesl svůj slavný projev k pětistému výročí Husova upálení, ve kterém vyhlásil boj habsburské nadvládě – „Odsuzujeme násilí, nechceme a nebudeme ho užívat. Avšak proti násilí budeme se hájit třeba železem.“

28. října 1918 bylo Československo mezinárodně uznáno za samostatný stát a T. G. Masaryk byl 14. listopadu 1918 zvolen prvním prezidentem.

Masaryk na Češích odsuzoval omezený rozhled a okruh zájmů. Příčil se mu český nacionalismus, který vycházel jen ze slepé nenávisti ke všemu německému, a nedobře nesl rozrůstající se antisemitismus (nepřátelský postoj k židům).

V rámci morální obrody národa razil heslo: „Nebát se a nekrást.“

Benjamin „Ben“ Carson (1951)

Americký neurochirurg, ředitel a primář dětské neurochirurgie na klinice Johns Hopkins v Baltimoru. Absolvent Yalské a Michiganské univerzity, v roce 1987 jako první lékař na světě úspěšně oddělil siamská dvojčata spojená temenem hlavy.

Napsal dvě knihy: Zlaté ruce a Širší souvislosti. V knize Zlaté ruce popisuje příběh chlapce (svoje dětství), který měl spoustu snů, ale ještě víc problémů – se školou a spolužáky, se svým okolím, sám se sebou. Kniha poutavě vypráví o beznaději a rezignaci černošského chlapce, outsidera z neúplné rodiny, který postupně, změnou svého postoje, odvahou, vytrvalostí, skromností i soucitem mění svůj život a sny se stávají skutečností. Na konci příběhu stojí Ben Carson jako věhlasná lékařská kapacita, muž z novinových titulků, který přináší naději mnoha svým pacientům i jejich blízkým.

Ben Carson získal Prezidentskou medaili svobody, nejvyšší civilní ocenění v USA od prezidenta George W. Bushe v roce 2008.

Tereza Maxová (1971)

Ve svých sedmnácti letech s vidinou cestování a nových zkušeností se zúčastnila konkurzu francouzské modelingové agentury Madison. Její profesionální kariéra započala v roce 1989, kdy odjela do Paříže. Tereza vždy byla a stále je úspěšnou a vyhledávanou modelkou. „Nebyl to jen její úchvatný vzhled, který z ní učinil tvář devadesátých let. Fotografové a stylisté, kteří s ní po léta spolupracovali, vždy velmi oceňovali její profesionální přístup, energii a odhodlání,“ říká Juergen Wagner z agentury Next Models. Spolupracovala snad se všemi velkými fotografy.

Ani na vrcholu své kariéry však neztratila kontakt se skutečným světem. Návštěva pražského kojeneckého ústavu v roce 1996 se změnila v dlouhotrvající pomoc opuštěným dětem. Založila Nadaci Terezy Maxové. Nyní má nadace pod patronátem 24 000 tisíc dětí vyrůstajících v ústavní péči v České republice a bezpočet dětí umístěných v sociálně slabých biologických a náhradních rodinách.

Za svoji činnost a odhodlání pomáhat si vysloužila mnoho uznání.

Jan Amos Komenský (1592–1670)

Významný český spisovatel, humanista, filozof, teolog a zakladatel moderní pedagogiky.

Po bitvě na Bílé hoře (1620) se musel skrývat, r. 1628 opustil vlast a usadil se v polském středisku Jednoty bratrské v Lešně. Podnikl několik cest do Anglie, Švédska a Uher, kde uplatňoval své pokrokové pedagogické názory (proto je nazýván učitelem národů). Poslední léta trávil v Amsterdamu v Nizozemsku. Celý život se zabýval myšlenkou zpracovat souhrn lidského vědění, tzv. pansofie (= vševěda), neboť byl přesvědčen, že dokonalé vzdělání může převychovat celé lidstvo, vést k tzv. všenápravě věcí lidských i k trvalému míru založenému na vzájemném porozumění. Tyto myšlenky chtěl zahrnout do svého encyklopedického díla Plán vševědy, které však zůstalo nedokončeno.

Jeho pedagogická díla jsou: Svět v obrazech – Orbis pictus a Škola hrou – Schola ludus, podporoval také rozvoj českého jazyka – O poezii české.

J. A. Komenský vždy odsuzoval války a násilí. Vždy byl pro mír, ale ve svobodě. Zpočátku respektoval právo odporu proti tyraři, ale v posledním období svého života, poučen hořkými spory a utrpením, odmítl válku úplně, jako něco zvířecího. Doporučil řešit spory řádně vedeným soudem.

Zemřel 15. listopadu 1670 v Amsterdamu. Jeho přítel kněz ho pochoval v Naardenu. Je zde malý kostelík, který náleží českému státu.

Ačkoli Komenský již nežije, jeho odkaz přetrvává.

Karel Čapek (1890 –1938)

Významný český spisovatel, novinář, dramatik, překladatel a fotograf. Přítel T. G. Masaryka. Působil jako redaktor v několika časopisech.

Karel Čapek je prvním českým spisovatelem, který uspěl v zahraničí (byl 7x navržen na Nobelovu cenu za literaturu), a tím velice prospěl české literatuře. V době hrozící nacistické okupace byl jedním z hlavních aktérů odporu. Využil veškeré své možnosti a kontakty pro vyburcování národa a světa při snaze o zachování svobody. Byl jedním z iniciátorů výzvy spisovatelů, umělců a vědců na pomoc dětem strádajících za hospodářské krize. Podepisuje i protest Obce československých spisovatelů proti organizovaným fašistickým výtržnostem.

Před II. světovou válkou měl možnost emigrovat do Anglie. Jako správný vlastenec odmítl. Koncem roku 1938 však náhle umírá na následky chřipky a zánětu ledvin několik měsíců před plánovaným zatčením gestapem.

Knížky pro děti:

- Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívažek – pohádky z různých zaměstnání, kde Čapek dětem sděluje určité principy lidského chování (např. listovní tajemství).
- Dášeňka čili život štěněte – toto dílo, napsané a fotografované s Josefem Čapkem (bratrem), je vyprávění o narození a růstu štěňátka – foxteriéra Dášeňky. Karel Čapek vypráví tomuto pejskovi psi pohádky, které jsou tak trochu také bajkami.

Albert Einstein (1879 –1955)

Teoretický fyzik, jeden z nejvýznamnějších vědců všech dob. Často je označován za největšího vědce 20. století, případně spolu s Newtonem za nejvýznamnějšího fyzika vůbec. Jeho tvář se stala jednou z nejznámějších na celém světě. Mezi jeho příspěvky fyzice patří speciální teorie relativity.

Za svoji práci dostal Nobelovu cenu.

V dětství byl považován za pomalého žáka, pravděpodobně kvůli dyslexii a ostýchavosti.

Po celý život byl respektovaný pro svoji skromnost a přátelskost. Byl přesvědčen, že je nutné nepoužívat násilí v boji o naši věc a neúčastnit se ničeho, o čem si myslíme, že je zlé.

Einstein se stavěl proti tyranským formám vlády a z tohoto důvodu (a kvůli svému židovskému původu) byl i proti nacistickému režimu a uprchl z Německa krátce po jeho nastolení.

V padesátých letech protestoval také proti inscenovaným tzv. politickým procesům v totalitním Československu – v telegramu adresovanému prezidentu Klementovi Gotwaldovi se snažil zabránit justičním vraždám tehdejšího režimu: „Prosím Vás o nevykonání rozsudku vyneseného nad Miladou Horákovou, Závíšem Kalandrou, Oldřichem Peclem a Janem Buchalem. Byli oběťmi nacismu, vězni německých koncentračních táborů. Jsem hluboce přesvědčen, že si zaslouží žít.“

Po válce Einstein spolu s Albertem Schweitzerem bojoval za jaderné odzbrojení a světovou vládu: „Ne-vím, čím se bude bojovat ve třetí světové válce, ale ve čtvrté to budou klacky a kameny.“

Nicholas Winton

Bankovním úředníkem. Během dovolené v zimě roku 1938 se zapojil do záchrany židovských dětí z Československa.

Po nástupu nacistů k moci vzniklo několik dobrovolnických organizací, které pomáhaly pronásledovaným a diskriminovaným emigrovat z Německa, Rakouska a Československa. Všichni si uvědomovali, že jsou Židé pod vládou nacistů v přímém ohrožení života, a proto se snažili dostat ze země alespoň děti.

Byla založena Dětská sekce BCRC, kterou řídil Winton z Londýna, kde s pomocí své matky a několika dalších dobrovolníků vyhledával adoptivní rodiče, vyřizoval adopce u britských úřadů a získával příspěvky na kauce. To všechno vedle své normální práce. V Praze mezitím Trevor Chadwick, nový vedoucí pražské pobočky BCRC, shromažďoval potřebné dokumenty od rodičů, kteří měli zájem poslat své dítě do Anglie, a vyřizoval u německých okupačních úřadů povolení k vycestování. To vše pod neustálým dohledem gestapa.

První Kindertransport (dětský transport) z Prahy byl vypraven 14. března 1939, poslední úspěšný 2. srpna 1939, kdy celkový počet zachráněných dětí dosáhl 669. Úplně poslední vlak s 250 dětmi byl vypraven 1. září 1939, ale byl zastaven a poslán zpět, protože ve stejný den vypukla druhá světová válka. Z dětí, které jím měly odjet, pravděpodobně nepřežilo holokaust ani jedno.

Nicholas Winton byl v roce 2013 navržen na Nobelovu cenu míru.

Doporučení:

Síla lidskosti –/ Nicholas Winton v Česko-Slovenské filmové databázi

Příloha - Vzory

Romulus a Remus – legenda o založení Říma

Vlčí děti – podle posvátné vlčice, kterou podle starých bájí seslal antický bůh války Mars na pomoc budoucím zakladatelům Říma.

Podle světoznámé legendy stáli u zrodu města Říma dva bratři, dvojčata Romulus a Remus. Ti byli jako novorozeňata vhozeni v proutěných košících do rozbouřené řeky Tibery prastrýcem Amuliem, vládcem místního království. Naštěstí byli oba zachráněni vlčicí, která chlapce odkojila ve svém doupěti na Palatinském pahorku. Později obě děti našel pastevec a vychovával je jako svoje vlastní až do jejich dospělosti. V té době nezkrotní chlapci napáchali škody na ovčích stádech patřících Numitorovi, jejich dědečkovi. Když byli povoláni před soud, aby byli souzeni za své zločiny, poznal v nich své dávno ztracené vnuky a pověděl jim pravdu o jejich královském původu.

Romulus a Remus tohoto postavení chtěli okamžitě využít, a proto se rozhodli založit město, kterému by mohli společně vládnout. Podle prastaré tradice vzali pluh a začali vyorávat brázdu kopírující budoucí městské hradby. Na třech místech, kde byla brázda přerušená, se měly vystavět brány do města. Ještě ale bylo potřeba dát městu název. Každý z bratrů si přál, aby město neslo jeho jméno. Jejich neschopnost dohodnout se vedla k potyčce, která skončila smrtí Rema. Vítěz Romulus dal městu jméno Roma (česky Řím) a stal se jeho budovatelem a prvním králem. Zavedl zákony a rozdělil římské obyvatele na dvě skupiny: patricije (vládnoucí vrstvu) a plebejce (prostý lid). Romulova smrt je opředená mnoha legendami a nejsou o ní historicky doložitelné zmínky.

Vlčici najdeme dodnes ve znaku města Říma.

Děti přírody

Psí holčička Nataša

Pětiletá ruská holčička Nataša strávila většinu života zamčená v místnosti se psy a kočkami, bez topení, vody a odpadu. Když ji našli, neuměla mluvit, zato štěkala a skákala na lidi jako její zvířecí pěstouni, kteří projevili víc citu a zodpovědnosti než lidé.

Gazelí hoch ze Sahary

Francouzský antropolog Jean-Cloude Armen zveřejnil na počátku 21. století fotografie chlapce žijícího na kraji Sahary ve stádě gazel. Upozornili ho na něj místní beduíni. Asi čtrnáctiletý, metr a půl vysoký hoch měl štíhlé a svalnaté ruce i nohy a při běhu za ním vlály dlouhé modročerné vlasy. Vědec přiznal, že se jedná o fotografie 20 let staré a že je úmyslně utajoval. Přál si, aby gazelí hoch zůstal v divočině. Působil totiž šťastným a svobodným dojmem a Armen si ho nedovedl – a ani nechtěl – představit zavřeného v nemocničním pokoji. Jako antropolog totiž dobře věděl, že dítě vyrůstající mezi zvířaty v divoké přírodě už nikdy nedohoní své šťastnější lidské soukmenovce.

Divoká Marie ze Champagne

V hlubokých lesích okolo francouzského Champagne byla v roce 1731 nalezena devatenáctiletá dívka. Jmenovala se Marie-Angélique Memmie Le Blanc a přežila sama v přírodě deset let. Marie měla pohnutý osud: byla to americká indiánka z Wisconsinu (tehdy francouzské kolonie), která se po zdecimování svého kmene bělochy dostala jako služka do rodiny kanadské šlechtičny Madame de Courtemanche. S ní cestovala i do zámoří, když však rodinu v Marseille zastihl mor, byla dívka rok držena v karanténě. Poté uprchla do lesů v Provence, kde se protloukala na vlastní pěst. Jde snad o jediný doložený případ, kdy došlo k resocializaci* vlčího dítěte: Marie se naučila mluvit a dokonce číst a psát. Zemřela ve věku 63 let jako chráněnka francouzské královny.

Srnčí chlapec z Hannoveru

Poblíž německého města Hannoveru našli v roce 1729 dřevorubci v lese špinavého nahého chlapce, k smrti vystrašeného. Vyrůstal mezi srnčí zvěří a zřejmě se živil sběrem kořínků, kůrou, drobnými hlodavci a ptáky. Dítě skončilo v blázinci, poté se ho však ujal anglický král, který ho svěřil do opatrování církvi. I přes trpělivé zacházení se polidštění divokého chlapce nepodařilo: nikdy se nenaučil mluvit a jednat jako člověk.

* resocializace = znovuzачlenění do normální společnosti

Kaspar Hauser, vlčí dítě z Norimberku

Nalezenec Kaspar Hauser se jako šestnáctiletý objevil roku 1828 na tržišti v Norimberku.

Někdy je Kaspar označován za tzv. vlčí dítě, ale ty většinou vyrůstaly mezi zvířaty v divočině, zatímco tento chlapec pravděpodobně strávil dlouhá léta v uzavřené a temné kobce.

Říká se, že se snad narodil v dubnu 1812 a zemřel roku 1833, byl zavražděn nikdy nedopadeným vrahem ve svých pouhých 21 letech.

Objevil se zničehonic jednoho květnového dne 1828. S sebou měl jen dopis napsaný neumělou němčinou. Pisatel v něm žádá velitele čtvrté eskadrony šestého norimberského jízdního regimentu, aby se ho ujal. Tvrdí, že mu ho jako nemluvně svěřila neznámá děvečka a že on sám ho nemůže dál živit. Slunce a denní světlo mu nedělají dobře, zatímco ve tmě se orientuje výborně. Má mimořádně vyvinutý sluch a čich, ale slabou svalovou hmotu z důvodu dlouhodobého pobytu v malé místnosti. Ze začátku také odmítá jiné jídlo než černý chléb a vodu, na které byl zvyklý. Na rozdíl od většiny tzv. vlčích dětí se pod dohledem gymnaziálního profesora Daumera a soudního rady von Feuerbacha, který se stane jeho opatrovníkem, učí rychle mluvit a psát. Na papír také napíše své jméno – reiter (jízdní voják) Kaspar Hauser. Když je schopen konečně více komunikovat, chce jeho okolí, aby popsal, kde dřív byl a co dělal, ale on si nic nepamatuje – celý život zažil jen tmu a samotu.

Soudní rada von Feuerbach se celou dobu zabývá myšlenkou, že Hauser je ve skutečnosti potomkem nějaké velmi bohaté a významné rodiny. V prosinci 1833 je Kaspar v zámeckém parku pobodán. Ostatně už krátce poté, co se jej ujal lord Stanhope, začal Kaspar tvrdit, že trpí nesnesitelnými bolestmi hlavy, které mu způsobuje jakýsi tmavý muž v černém kabátě. Stejně tak popisuje člověka, jenž jej napadl. O tři dny později, 17. prosince 1833 na následky zranění umírá.

Na jeho náhrobku stojí: *Zde leží Kaspar Hauser, hádanka své doby. Původ neznámý, smrt tajuplná.*

Viktor z Aveyronu

Viktor z Aveyronu byl vlčí chlapec, který část svého dětství prožil v lese. Počátkem roku 1800 byl odchycen. V té době mu bylo odhadem 12 let. Přes snahu úřadů se nepodařilo vypátrat jeho rodinu ani původ. Již od počátku se o jeho případ zajímali vědci, což z divokého chlapce z Aveyronu činí jeden z nejlépe zdokumentovaných případů vlčích dětí.

V době svého nalezení chlapec neuměl mluvit a ani neznal základní společenské chování. Učitel Itard se chlapci věnoval, avšak dosáhl jen dílčích úspěchů, mluvit se Viktor nikdy nenaučil. Od roku 1806, kdy byl Itardův projekt ukončen, žil Viktor i se svou opatrovnící v Paříži a zemřel roku 1828. Od samého počátku případ provázela i velký zájem veřejnosti. Příběhu se na počátku 19. století dostalo divadelního ztvárnění a byl zpracován i ve 20. a 21. století.

Na počátku roku 1800 se začal potulovat po lesích v okolí Saint-Sernin-sur-Rance, přičemž vzpřímená chůze byla to jediné, co jej odlišovalo od zvířat. 9. ledna 1800 byl znovu odchycen místním koželuhem. Chlapec pouze vydával skřeky a nechodil na toaletu. Odmítal také nosit oblečení; když jej oblékli, šaty ze sebe vzápětí strhal a také nechtěl spát v posteli. Nepřijímal žádné běžné jídlo vyjma brambor. Během času, kdy se o něho lidé starali v Saint-Afrrique, mu vybrali jméno Joseph, nicméně toto jméno nebylo nikdy úředně potvrzeno. Ze sirotčince se dvakrát pokusil o útěk a bylo velmi obtížné jej dopadnout.

Pierre Joseph Bonnaterre s chlapcem provedl množství pozorování a experimentů. Podle Bonnaterre byly všechny chlapcovy smysly v pořádku, ale jejich důležitost byla posunuta: na prvním místě byl čich, na druhém chuť, hmat byl až poslední. Kromě jídla a spánku nejevil zájem o nic. Za necelý půlrok se chlapci podařilo učinit drobné pokroky; toleroval, aby byl oblékán, a zvykl si jíst i několik dalších jídel než pouze brambory. Jednou mu bylo podáno více jídla, než mohl sníst, a Bonnaterre mohl pozorovat, že chlapec jídlo jako zvířata zahrabal na zahradě.

Amala a Kamala, vlčí sestry

Zřejmě nejslavnějšími vlčími dětmi byly indické dívky Kamala a Amala, které žily přímo s vlčí smečkou. Nalezeny byly v říjnu 1920 v severní Indii, poblíž města Midnapore, v jeskyni. Amala byla stará pouze 18 měsíců a Kamale bylo osm let, když byly vyvedeny z džungle, kde obě po téměř celý svůj život žily s vlky.

Ujal se jich reverend Joseph Singh, který vedl dětský domov. Jeho popis obou dívek a snaha zapojit je do života mezi lidmi se staly bestsellerem a z odborného hlediska to byl zajímavý zdroj informací o vlčích dětech obecně.

Podle J. Singha byly obě dívky více vlky než lidmi. Zásadně se pohybovaly po čtyřech. Kolena a lokty měly pokryté hrubými mozoly. Postavit se zpříma ani jedna z nich nedovedla, nevěděly ani jak použít ruce k úchopu předmětů. Co je však nejhorší: neuměly mluvit. Samy sebe pravděpodobně považovaly za vlky. Strhaly ze sebe jakékoliv oblečení, které na ně v dětském domově navlékly; jedly syrové maso; spaly na zemi stočené do klubíčka; neměly zájem trávit čas ve společnosti jiných lidí; nikdy se nesmály; jediná emoce, kterou projevovaly, byl strach; měly velmi vyvinutý čich; měly velmi dobré noční vidění; lidská řeč pro ně nebyla zajímavým, ani dobře rozeznatelným zvukem.

Mladší Amala zemřela krátce po nalezení, Kamala po několika letech. Během nich se podrobila reedukačnímu* programu J. Singha. V řadě oblastí Kamala dělala během let pokroky, avšak nikdy nesplynula s běžnými dětmi. Zpočátku se program soustřeďoval na pohyb – Kamala se učila chodit po dvou, vzpřímeně a plynule, ovládat své tělo. Dále se učila jíst běžnou stravu, nebát se druhých lidí a komunikovat prostřednictvím jazyka. Po několika letech měla zásobu 40 slov.

* reedukace = převýchova

Případ z Prahy

Listopad 2011

Policisté případ odhalili v dubnu a zjistili, že rodiče utajili narození svých dětí. Dvouletý chlapec a jeho roční bratr nikdy neopustili byt, byli živí, ale psychicky deprivovaní*. Podle deníku Mladá fronta Dnes, který o případu informoval, jsou děti nyní v péči prarodičů.

Otec „vlčích dětí“ je podle znalců psychopata, matka se může vyléčit.

Jako manipulátora se schizoidní poruchou popsali soudní znalci otce „vlčích dětí“ Martina K. Zároveň je nadprůměrně inteligentní, IQ má 115. Šance na jeho nápravu je prý snižena. Matka se ale podle nich může z jeho silného vlivu vymanit. Manželé stojí před soudem proto, že své dvě děti nevyváděli z bytu a vychovávali je v nevyhovujících podmínkách.

Podle znalců mají děti kvůli počínání svých rodičů ochablé svaly, zaostávají v řeči, chybějí jim vitamíny a kvůli tomu mají opožděný růst kostí. „Objektivně byl zjištěn nedostatečný vývoj dítěte. Neprojevily se žádné známky chorob či vrozených vad, proto to přičítám výchově rodičů,“ konstatoval u soudu soudní lékař.

„Psychomotorický vývoj je nevyrovnaný, řečové schopnosti opožděné,“ uvedl o dětech lékař. Podle něj zanedbávání péče spočívalo v naprosté sociální izolaci. „Za týrání a zanedbávání se považuje vědomé i nevědomé chování rodičů, které poškozuje společenský, tělesný a duševní stav dítěte,“ vysvětlil Koutek.

Říjen 2012

Vrchní soud v Praze změnil tresty pro rodiče a obžaloval je za zanedbání povinné výživy, těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti a z ohrožení mravní výchovy mládeže. Matce místo podmínky uložil dvouletý trest vězení. Otci chlapců naopak změnil osmileté vězení na čtyřletý žalář.

* deprivace = strádání, nedostatek

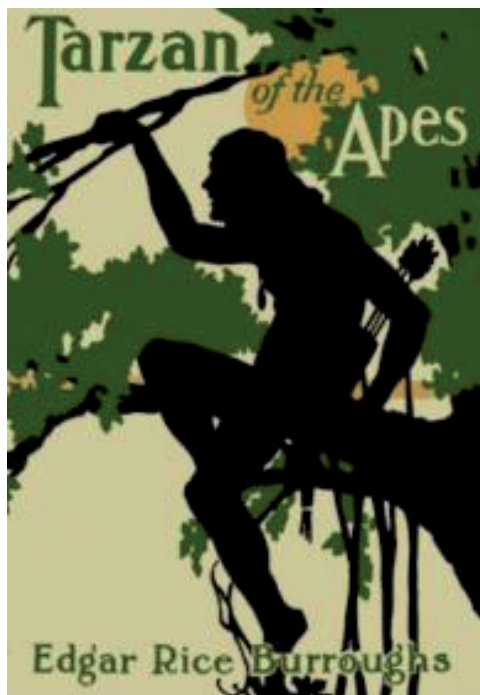
Vlčí děti v literatuře

Šimpanzí děti od jezera Nagami

Anglický vědec Sir Richard Paget z Oxfordské univerzity vyprávěl příběh divokých dětí z Afriky od jezera Nagami. V 19. století tvořily Afriku kolonie spravované evropskými mocnostmi. Samice šimpanze přišla tragicky o svého druha a dvě lidské děti, které zřejmě zachránila v džungli. Druhý den se objevila přímo ve vesnici právě v době, kdy byli muži na lovu. Ženy se rozprchly na všechny strany. Šimpanzice zaslechla v jedné chatrči dětský pláč. Zmizela ve vchodu a za chvíli se objevila s malými černoušky v ruce.

Teprve po třech letech se o nešťastném případě dověděla koloniální správa od členů jedné vědecké expedice. Do pralesů u jezera Nagami se vypravili vojáci. Od únosu však uplynulo příliš mnoho času a vypátrat šimpanzici s dětmi se jim nedařilo. Nakonec vojáci vyhládali samici na improvizovaný dětský nárek i s nedobrovolně „adoptovanými“ dětmi. Zuřivě se bránící šimpanzici museli zastřelit a „její“ černošské děti – silné a zdravé – spoutat, takový odpor kladly. Jejich návrat

do lidské společnosti se povedl jen částečně. Příběh Sira Pageta převzaly všechny tehdejší noviny a spisovatele E. R. Burroughse prý inspiroval k napsání Tarzanových dobrodružství.

Vlčí hoši z Indie

V květnu 1889 vyprávěl anglický učenec Miles Falaadag na přednášce Přírodopisné společnosti v Bombaji o hochovi, který žil s vlčí smečkou v západní Indii. Místní lovci ho zahlédli, jak běží po čtyřech, a podali o něm zprávu úřadům. Záchránná výprava pak našla jeskyni, kde dítě přebývalo pod ochranou velké vlčice. Stopaři rozdělali před doupětem oheň a šelmu vykourili. Na chlapce, který se snažil uprchnout, hodili síť. Dítě se zuřivě bránilo a vyráželo ze sebe štěkavé zvuky. Na lidskou společnost si zvyklo až po několika letech. Naučilo se však nakonec vzpřímeně chodit, mluvit, jíst a oblékat. Falaadagovo vyprávění inspirovalo Rudyarda Kiplinga k sepsání slavné Knihy džunglí.

- Jak se jmenovala hlavní postava Knihy džunglí?

Příklady dobré praxe

Ulhaný příběh

Autor:	Muratidisová Anna
Název aktivity:	Ulhaný příběh
Téma:	Komunikace – komunikace ve ztížených podmínkách – aktivní naslouchání – lež
Čas:	120 minut Ročník: 6.
Cíl:	Žák si procvičí – verbální komunikaci při spolupráci – pozorné naslouchání. Žák tvořivě rozvíjí spolupráci ve trojici. Žák prokáže schopnost otevřeně komunikovat. Žák popíše možné chování lidí při lhaní.
Pomůcky:	Kámen, lístečky se slovy
Organizace:	Skupinová práce, sezení upraveno do kruhu

Popis činnosti: Žáci se rozdělí do trojic, najdou si téma příběhu, ve trojicích každý z nich vypráví příběh, ze tří příběhů vyberou jeden, upraví ho a domluví se, kdo bude říkat kterou část před zbytkem třídy, třída hádá, komu příběh opravdu patří a jaké téma si trojice vybrala, vystřídají se všechny trojice.

Senzibilizace

Žákům vyprávíme o vesnici, kterou jsme navštívili a odkud jsme si přivezli kámen. Lidé z této vesnice jsou velmi dobrými vypravěči a sdělili vám legendu, že kdo se dotkne kamene, získá schopnost vypravovat také.

Hodnotová reflexe

Zeptáme se žáků, jestli mají rádi vyprávění příběhů a jestli sami vyprávět umí. Zeptáme se jich, zda raději vypravují nebo naslouchají.

Nácvik

Žáci si vytvoří libovolné trojice a každá z nich si v místnosti najde schovaný lísteček s tématem (např. Vánoce, příroda, oslava, voda...). Každý z trojice poví skutečný příběh, který se mu stal a který se mu vybaví na dané téma. Úkolem trojice bude vybrat jeden příběh a převyprávět ho před třídou na pokračování (měl by být různě upraven), tak aby nebylo poznat, komu se příběh stal. Trojice vypráví upravený příběh před ostatními, přitom ten, který zrovna vypravuje má v ruce kámen (dává slovo). Třída hádá téma a tipuje, komu se příběh stal.

Žáci pozorují chování, které by jim napovědělo, kdo lže a kdo mluví pravdu. Po vystředání všech se uvede na pravou míru, komu příběh patřil.

Transfer

Žáci dostanou za úkol pozorovat někoho ze členů rodiny při vypravování a zapsat, jak se u toho chová a jaké znaky naznačují, že mluví pravdu nebo lže.

Otázky k reflexi: *Jaký to byl pocit, když byl/nebyl vybrán váš příběh? Jaké pocity jste měli, když jste vypravovali cizí/vlastní příběh? Co můžeme pozorovat v chování člověka při lhaní? Jak jste se cítili, když jste odhalili/byli odhaleni, že příběh není váš?*

Doporučení, případně návaznost: Aktivita je vhodná pro žáky druhého stupně, nutné vysvětlit a ověřit, zda zadání rozumějí. Témata příběhů se dají různě volit ve vztahu k aktuálně probíraným tématům. Rizikem aktivity může být její časová náročnost, je lepší zařadit ji do méně početných tříd. Je možné na začátku určit pozorovatele skupin, který po skončení aktivity reflektuje průběh práce skupiny.

Zdroj: S aktivitou jsem byla seznámena v rámci specializačního studia pro metodiky prevence.

Jak se vyhnout nedorozumění

Autor:	Vítězslav Macek
Název lekce:	Jak se vyhnout nedorozumění
Téma:	Mezilidské vztahy a komunikace; Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe; Interpersonální a sociální empatie; Asertivita; Ročník: 6.

Cíl: Žáci vysvětlí rozdíl mezi komunikací verbální a neverbální. Žák si vyzkouší, jak snadno může dojít k nedorozumění a k následnému konfliktu mezi dvěma lidmi. Objasní význam pozitivního přístupu v komunikaci se druhými lidmi. Odhadne, jak si poradit s nadávkami směřovanými na jeho adresu.

Pomůcky: Nakopírované nedokončené věty, nakopírované obrázky v obálkách, tužky pro všechny žáky; tabule na psaní

Organizace: 45 minut; žáci sedí v lavicích, na některé aktivity kruh

Popis činnosti: **Opakování z minulé hodiny**

Žáci již znají a dokáží z minulé hodiny rozeznat komunikaci (komunikace = kontakt mezi dvěma lidmi):

– verbální (verbum = slovo)

– neverbální: mimika v obličeji, používání gest, postoj těla, pohled očí (přímý pohled, uhýbání očima), vzdálenost mezi hovořícími (blízkého člověka si pustíme blíž k tělu), řeč (melodie, rychlost, tón hlasu, pomlky...), ale také doteky, vzhled

Senzibilizace – úsměv

„Do jaké komunikace zařadíme úsměv?“

Rozdat listy papíru (velikost A6) – na jedné straně jsou nedokončené věty, druhá strana je prázdná, využijeme ji později.

Žáci mají za úkol dokončit věty:

Úsměv je jako...

Bez úsměvu... Lidé se mračí, protože...

Tam, kde jsou usměvaví lidé...

Hodnotová reflexe senzibilizace

Po cca 3třech minutách dobrovolníci přečtou.

„Úsměv může být také použit k výsměchu, k ponižování. Zkusme si však do konce hodiny a pak do dalšího dne zachovat úsměv, který povzbuzuje, rozveseluje, dodává druhým sílu.“

Senzibilizace – nedorozumění

„I když se budeme snažit konfliktním situacím vyhýbat sebevíc, nemůžeme jim uniknout. Nejčastější příčinou konfliktů jsou NEDOROZUMĚNÍ.“

Učitel napíše na tabuli: NEDOROZUMĚNÍ.

„Nedorozumění znamená, že jeden druhému nerozumí, a aniž si zjišťujeme, proč si nerozumíme, začneme se hádat.“

Učitel do každé lavice rozdává obálky, ve kterých jsou čtyři obrázky. Úkolem žáků, kteří budou pracovat ve dvojicích, bude z druhé strany listu papíru A6 ke každému obrázku napsat, co obrázek představuje – nerozvítenými slovy.

„Základní podmínka aktivity – vaše zjištění, co obrázek představuje, neříkat nahlas.“

Žába

Kůň

Muž v lodce, ryba a ostrov

Pták držící muže v zobáku

Princezna

Žena s velkýmnosem

Kachna/zajíc

Hodnotová reflexe cvičení

Po cca třech minutách si žáci s učitelem sdělí, k jakým došli závěrům.

Učitel přečte příběh **Dva vrabčáci**:

Dva vrabčáci si šťastně našli úkryt před zimou na jednom stromě. Tím stromem byla vrba.

Jeden z vrabčáků se uhnízdil na samém vršku vrby, zatímco druhý si našel místo dole, tam, kde se strom začínal rozvětňovat.

Po nějakém čase se chtěl horní vrabec začít kamarádit. Aby začal řeč, zaštěbetal:

„Čím čím, jak jsou ty listy krásně zelené!“

Vrabec zezdola to však vzal jako provokaci. Suše se ozval: „Jsi snad slepý? Ty nevidíš, že listy jsou bílé?“

Horní vrabec se rozzlobil: „Ty sám jsi slepý! Jsou zelené!“

Dolní vrabec se zobákem zvednutým vzhůru rozčileně čimčaroval: „Sázím své peří z ocasu, že jsou bílé. Ty ničemu nerozumíš. Jsi blázen!“

Vrabec z vršku cítil, jak mu začíná vřít krev, nerozmýšlel se a vrhl se ke svému protivníkovi dolů, aby mu dal co proto. Druhý vrabec si to samozřejmě nenechal líbit, a tak poskakovali proti sobě, peří na krku vzteky naježené. Právě se do sebe chtěli pustit, ale ještě předtím zvedli hlavičky a podívali se vzhůru, aby každý z nich podpořil svou pravdu.

Vrabčák, který sem slétl shora, překvapením jen vydechl: „Čím čím, koukej, ony jsou skutečně bílé.“ Obrátil se ke svému sokovi a nabídl mu: „Pojď se schválně podívat na ty listy seshora, tam, odkud jsem se na ně díval předtím já.“

A tak vylétli na vršek vrby a tentokrát začimčarovali společně: „Koukej, ty listy jsou zelené!“

„Když jsme zjistili, že obrázek můžeme pootočit, a tím vidět jiný obrázek, uznali jsme, že druhý má také pravdu.“

Stejně je to v komunikaci, abychom se vyvarovali nedorozumění, je potřeba se pokoušet vidět věci z pohledu druhého člověka, třeba zjistíme, že druhý má také pravdu.“

„Jak se nedorozumění vyhnout?“

Učitel na tabuli napíše –

JAK SE VYHNOUT NEDOROZUMĚNÍ:

1. Zachovat si úsměv – klid

„Ke druhému bodu se dopracujeme následujícím úkolem.“

Nácvik

Hra na šneka – uprostřed kruhu žáků leží žák představující schouleného šneka v uličtě. Úkolem skupiny v kruhu je snažit se šneka dostat z ulity ven – bez použití rukou. Žák představující šneka má za úkol vylézt, až když se ho někdo pokusí přemluvit po dobrém – nesmí reagovat na silácká gesta, vyhrůžky...

Hodnotová reflexe nácviku

„Co si ze hry odnést? – Do komunikace nemůžeme nikoho tlačit.“

Na tabuli k už napsanému učitel dopíše další instrukci, jak se vyhnout **NEDOROZUMĚNÍ**.

2. Mít dobrou vůli – chtít se dorozumět po dobrém

„Pokud si začneme během komunikace s kýmkoli nadávat a násilím, posměchem a výčitkami se budeme snažit obhájit svou pravdu – která navíc nemusí být úplná (vzpomeňte na aktivitu s obrázky) = NIKAM SE NEDOSTANEME.“

Pokud ale zachováme klid a úsměv, jestliže si budeme projevovat dobrou vůli a budeme se chtít dorozumět po dobrém = snáze se dobereme ke vzájemnému pochopení.“

Senzibilizace – nadávky

„Ne vždy se ale oba chtějí domluvit, jsou lidé, kteří se snaží naschvál vyvolávat konflikty – takové lidi prostě konflikty těší. Nechtějí se dobrat k porozumění – nechtějí si s druhým rozumět. Určitě jste se už setkali s lidmi, kteří se vám snažili slovně ublížit, uráželi vás, nadávali vám.

Co s tím?

Jestliže vám někdo řekne, že jste hlupák, důvod, proč vás to rozčílí, spočívá v tom, že si myslíte, že je to pravda. Někdo vám řekne, že jste idiot. A vy začnete uvažovat. Jak to může říct, že jsem idiot? Nemá žádné právo říkat mi, že jsem idiot. To je ale neslušnost, říkat mi, že jsem idiot! To mu nedaruju, říkat mi, že jsem idiot! – Uvědomme si, že jste tomu člověku právě dovolili, aby vám ještě čtyřikrát vynadal do idiotů. Pokaždé, když si vzpomenete, co řekl, dovolíte mu, aby vás nazval idiotem. V tom je problém. Řekne-li vám někdo, že jste idiot, a vy to okamžitě pustíte z hlavy, už vás to netrápí.

Představte si, že vám k nohám někdo položí dar a vy ho nepřijmete. Nebo vám někdo poslal dopis a vy jej odmítnete otevřít. Jeho obsah na vás pak nemůže mít vliv. Pokud to uděláme pokaždé, když nás někdo napadne, neztratíme duševní klid.“ Učitel ukáže na tabuli k bodu 1.

Následující příběh hovoří o tom, jaké následky může mít, když se začneme nadávkou zabývat. Navíc si můžeme na základě nedorozumění slovo vyložit jako nadávku, i když nebylo nadávkou myšleno.

Prase na silnici

Jeden bohatý lékař specialista si právě koupil velmi drahé a silné sportovní auto. Člověk samozřejmě nevyhodí takovou spoustu peněz jen proto, aby jezdil krokem v dopravní zácpě po městě. A tak si jednoho slunného dne vyjel za město do poklidné krajiny. Když konečně minul všechny kamery kontrolující rychlost, tvrdě dupl na plyn a ucítil, jak jeho sporták vyrazil vpřed. Motor hlasitě burácel, pneumatiky skřípěly, jak vozidlo svištělo po venkovské silnici. Doktor se usmíval v opojení rychlostí. Sluncem a deštěm opracovaný farmář opírající se o branku svého dvora už tak spokojený nebyl.

Ve snaze překřičet hluk sportovního vozu zařval z plných plic: „Prase!“

Doktor si uvědomoval, že se chová bezohledně, naprosto necitlivě k nádhernému poklidu okolní krajiny, ale pomyslel si: „Ale co! Mám přece taky právo trochu se pobavit!“

Obrátil se a zavolal na farmáře: „Komu říkáš prase?“

A v těch několika vteřinách, kdy odvrátil zrak od silnice, auto narazilo do prasete trůnícího přímo uprostřed vozovky!

Své krásné nové auto mohl smést na lopatku. A tak kvůli praseti nejen přišel o auto, ale ještě si pobyl hezkých pár dnů v nemocnici.

Hodnotová reflexe – nadávky

„Jak tedy reagovat na nadávky? Na otázku nám odpoví následující příběh.“

Dobyvatel

Bohatý a velmi ctižádostivý mladík prosil jednoho muže proslulého moudrostí, aby mu pomohl stát se velkou osobností. Mudrc mu však uložil zvláštní úkol „Budeš chodit po kraji a platit lidem za to, že ti budou nadávat. To budeš dělat celý rok.“

Mladík se tedy vydal po ulicích města i po vsích a rozdával peníze za to, že ho lidé barvitě a hrubě uráželi. Všichni si o něm mysleli, že se zbláznil.

Když uplynul rok, vrátil se mladík k moudrému muži a ten mu řekl: „Teď se můžeš vydat do Atén.“ Mladík ihned vyrazil.

Když došel k městské bráně, zjistil, že u ní žije jakýsi zvláštní muž, který velmi hrubě nadává každému, kdo chce vstoupit do města. Lidé se samozřejmě cítili uraženi a opláceli mu stejnou mincí.

Mladík se však po jeho slovech rozesmál: „Jen si představ, že jsem rok platil lidem za to, co mi teď říkáš ty!“ Muž zvažněl a prohlásil: „Vejdí. Město je tvoje!“

(Proč mu takto odpověděl? Kdo dokáže ovládat sebe, dokáže ovládat svět.)

Transfer do života

„Když v komunikaci začnete vnímat známky nedorozumění, pokuste se zachovat klid, zachovejte dobrou vůli chtít se dorozumět po dobrém. Pokud druhá strana začne být útočná a jedovatá, pokud vám začne nadávat – pokuste se v duchu nezabývat tím, co vám říká – PODĚKUJTE a ODEJDĚTE. Vy si nezkazíte den a ten druhý si buď uvědomí svou chybu, nebo ho rozpálíte hněvem do ruda.“

Jak říkal Werich:

*Dobrá nálada nevyřeší všechny vaše potíže, ale našťve tolik lidí,
že stojí za to si ji udržet.*

Pokud vám někdo (ve škole, doma) řekne nadávkou, pokuste se mu s klidem poděkovat.

Použité zdroje:

FERRERO, Bruno. Další příběhy pro potěchu duše. Vyd. 3. Překlad Ivana Hlaváčová. Praha: Portál, 2008, 143 s. ISBN 978-80-7367-492-2. s. 56-57.
 BRAHMAVAMSÓ. Kráva, která plakala a jiné buddhistické příběhy o štěstí. Praha: Alternativa, 2007, 221, xiv s. ISBN 978-80-86936-09-3. s. 187.
 FERRERO, Bruno. Živá voda pro duši. Vyd. 1. Překlad Ivana Hlaváčová, Praha: Portál, 2001, 87 s. ISBN 80-7178-592-X. Str. 80-81.

Chtěl/a bych se stát...

Autor:	Alžběta Červená
Název aktivity:	Chtěl/a bych se stát..., abych...
Téma:	Životní cíle – volba povolání
Čas:	45 minut
Věk:	od 12 let
Cíl:	Spojit verbální komunikaci se zrakovým kontaktem
Pomůcky:	
Organizace:	Práce ve dvojicích
Popis činnosti:	<p>Senzibilizace</p> <p>Učitel zahájí aktivitu jakýmkoliv příběhem na téma životní cíle: „Pavel se chtěl stát lékařem již od malička, aby mohl zachraňovat lidské životy a pomáhat lidem, kteří potřebují lékařskou pomoc. Jeho životní cíl se mu splnil před třemi lety. Pracuje jako lékař a dělá přesně to, o čem celý život snil. Neodrazuje jej ani fakt, že mu přímo pod rukama někdo občas umře“. Při vyprávění učitel sleduje, kam se žáci dívají, udržuje zrakový kontakt s celou skupinou.</p> <p>Hodnotová reflexe</p> <p><i>Zaujal vás tento příběh?</i> <i>Co vás napadá, když se řekne „životní cíl“?</i> <i>Co mohlo Pavla pozitivně/negativně ovlivnit při volbě povolání?</i> <i>Charakterizujte povolání lékaře (klady, zápory, jiné důvody).</i></p> <p>Nácvik</p> <p>Žáci se rozdělí do dvojic. Učitel zadá téma – „Čím byste se chtěli v životě stát a proč?“. Vyprávějte na téma tři minuty, a pak se vyměňte. Sledujte při tom chování svého spolužáka.</p> <p>Transfer</p> <p>Dejte si dnes nějaký cíl, napište jej do sešitu a příští hodinu si řekneme, zda jste dosáhli svého týdenního cíle.</p>
Otázky k reflexi:	<p><i>Bylo pro vás obtížné po celou dobu vyprávění udržet zrakový kontakt?</i> <i>Jak jste se cítili v roli řečníka/v roli posluchače?</i> <i>Co jste museli udělat pro to, abyste dosáhli svého týdenního cíle?</i></p>
Doporučení, případně návaznost:	Tuto aktivitu můžeme měnit podle potřeb témat.
Použitá literatura:	Vlastní aktivita

Nálada

Autor:	Alžběta Červená
Název aktivity:	Nálada
Téma:	Řeč těla
Čas:	20 minut
	Věk: od 13 let
Cíl:	Uvědomovat si svou neverbální komunikaci a umět ji ovládat a kontrolovat.
Pomůcky:	1. Tři kartičky se slovy – ruka, hlava, postava 2. Kartičky s názvy pocitů – radost, obdiv, nadšení, strach, smutek, zklamání, vztek, lhostejnost, nenávisť, soucit, pocit viny...
Organizace:	Samostatná práce – žáci se střídají.
Popis činnosti:	<p>Senzibilizace</p> <p>Učitel si vymyslí jakoukoliv informaci, událost či životní situaci (pokud možno takovou, aby měl jistotu, že žáci nezareagují stejně) a sdělí ji žákům: „Zítra půjdeme do lesa sbírat odpadky.“</p> <p>Hodnotová reflexe</p> <p>Co vás napadlo ve chvíli, kdy vám vyučující sdělil tuto informaci? Co jste pociťovali při sdělení informace (radost, smutek...)?</p> <p>Nácvik</p> <p>Učitel připraví dvě hromádky s kartičkami. Žák si vybere z obou hromádek po jedné kartičce a vyjádří daný pocit určeným způsobem (ruka – žák používá jen ruce a paže, nesmí měnit držení těla, výraz obličeje, ani mluvit, hlava – žák smí při předvádění měnit výraz obličeje, hýbat hlavou, může použít hlas, ale nesmí mluvit, postava – žák při předvádění používá celé tělo, nesmí však mluvit).</p>
Otázky k reflexi:	<p><i>Bylo pro vás obtížné vyjádřit svůj pocit co nejvíce autenticky?</i> <i>Jak jste se cítili při vyjadřování pocitů?</i> <i>Kdo vám nejlépe rozuměl?</i> <i>Můžete ho označit za kamaráda?</i></p>
Doporučení, případně návaznost:	
Použitá literatura:	Občanská výchova, Rodinná výchova – učebnice, Fraus

Barvy života/Podzim života

Autor:	Hana Brichová
Název lekce:	Barvy života/Podzim života
Téma:	Mezigenerační vztahy Ročník: 6 - 9
Cíl:	Podpora a posílení dobrých mezigeneračních vztahů. Objevení podzimu života jako období dozrání a moudrosti.
Pomůcky:	Dataprojektor, PC – k využití spotů (odkazy jsou aktivní).
Organizace:	Lze využít jednotlivé aktivity nebo celé téma v průběhu několika vyučovacích hodin. Lze flexibilně upravit podle možností školy.
Popis činnosti:	Senzibilizace – spoty

1. SPOT: Sto let ve 150 vteřinách...

Které období života vás nejvíce zaujalo? Proč?

Jak vnímáte váš věk a čas, který plyne?

Máte pocit dobře prožitého života? Proč ano, proč ne? Dá se na tom něco změnit?

2. SPOT: Aukce

Jak na vás tento spot působil?

Jak reagovali lidé na aukci pana Navrátila?

Jak byl představen pan Navrátil?

Zdá se vám také, že jsou senioři přehlíženi a podhodnoceni společností? Podle čeho konkrétně tak soudíte?

Proč tomu tak je?

Na závěr zazní: „Stáří nám může dát víc, než myslíme.“ – Co konkrétně nám může dát?

Může mít příjmení Navrátil nějakou symboliku?

Nácvik

1. AKTIVITA ANO X NE

Žáci sedí v komunitním kruhu a KAŽDÝ ŽÁK má v ruce 2 lístečky. Na jednom je napsáno ANO, na druhém NE.

Učitel dá zjišťovací otázku, po které následuje TICHŮ, během kterého žáci „pouze“ přemýšlí nad odpovědí. Po uplynutí domluveného časového limitu (např. 10 sekund) zazní zvukový signál (třeba cinknutí lžícemi o sebe) a celá skupina NAJEDNOU zvedne ruku s odpovědí (ano x ne).

Následuje fáze KLADENÍ OTÁZEK, kdy mají žáci postupně možnost ptát se v tomto kole svých spolužáků, proč odpověděli kladně nebo záporně. Tázaný žák má právo nechat otázku bez odpovědi. Přesto ale upozorníme, že v zájmu dobrých vztahů ve skupině je vhodné otázky otevřeně zodpovědět. Vždy platí, že názory sdělené ve skupině se nikam „nevynáší“.

Po celou dobu platí pravidla:

Vždy mluví pouze jeden, protože každý si zaslouží, aby se mu naslouchalo.

Každý po svém vystoupení nechá mluvit alespoň xx osob (podle velikosti skupiny), než se znovu přihlásí. Všichni dodržují fázi ticha.

Následuje další kolo novou zjišťovací otázkou.

Otázky

Jsou tvoje zkušenosti se starými lidmi spíš pozitivní?

Pustil/a jsi už někdy starého člověka v dopravním prostředku sednout?

Máš obavy ze svého stáří?

Znáš nějakého skutečně moudrého člověka, kterému je víc než 70 let?

Myslíš, že se dokážeš postarat o svoje rodiče, až budou staří?

Může se senior ještě zamilovat?

Chtěl/a bys jednou bydlet v domově důchodců?

Pro koho z vás má babička/děda úplně zásadní význam v životě?

Rozumíš si víc s prarodiči než s rodiči?

Dokázal/a bys 5 minut vyprávět životopis svých prarodičů?

2. AKTIVITA: CITÁTY O STÁŘÍ

Učitel rozmístí do rohů třídy citáty o stáří ze zkopírovaného listu a vyzve žáky, aby se rozdělili do skupin, podle toho, který citát je jim nejbližší.

Každá skupina krátce diskutuje na téma vybraného citátu a pokusí se zformulovat nějaký „konkrétní“ důkaz o pravdivosti svého citátu nebo výklad citátu – proč je citát zaujal.

Poté si každá skupina zvolí svého mluvčího a ten seznámí třídu se závěrem diskuze. Vysvětlíme žákům, že účelem není „splnit co nejjednodušeji úkol“, ale pokusit se navázat vztah opravdovým zájmem o člověka, tím že mu dokážeme naslouchat, naslouchat jeho životnímu příběhu. Výstupem rozhovoru bude seznámit třídu s kým, jak a kde rozhovor probíhal, co žáka nejvíce zaujalo.

Žijte dobrý a čestný život. Až zestárnete a podíváte se zpátky, budete se moci radovat podruhé. (Dalajláma)

Krásní mladí lidé jsou hříčkou přírody, ale krásní staří lidé jsou umělecká díla.

Stáří se nevysmívej – vždyť k němu směřuješ. (Menandros)

Se špatnou náladou se stárne velmi rychle (Ivan Sergejevič Turgeněv)

Následná reflexe:

Byla diskuze přínosná? Proč ano, proč ne?

Který názor vás nejvíce oslovil?

3. AKTIVITA: MLUVME O STÁŘÍ

MÁŠ TO ZA PÁR - Práce se spotem o stáří: https://www.youtube.com/watch?v=v1TlAL-_wfM

Při práci je možné využít webové stránky: <http://www.mastozapar.cz/> Video experiment (velmi zajímavé video!).

Jak to celé vzniklo.

Takhle dopadneš.

Stačí jen chvilka.

Co o tom vlastně víš – test.

Jak na vás web působí?

Má smysl dělat podobné experimenty?

Prekvapily tě výsledky experimentu?

4. AKTIVITA: CHCEŠ UDEĚLAT VÍČ? (Vícedenní projekt)

ZADÁNÍ PROJEKTU – Rozhovor s osobou starší 70 let.

1) Výběr respondenta je zcela v kompetenci každého žáka (rozhovor lze vést s osobou příbuznou, známou nebo po domluvě s klientem domova pro seniory). Osvědčilo se navštěvovat domov důchodců po dvojicích. Ostatní rozhovory mohou uskutečnit jednotlivci.

Příprava na rozhovor

Jako správný reportér musí mít každý žák dopředu připravené otázky.

Otázky, úvod (představení se) i závěr (rozloučení) si připraví žáci písemně ve skupinách při hodině.

Např.: Dobrý den, jmenuji se... a chodím do... třídy... školy.

Dostali jsme ve škole úkol – udělat rozhovor se starším člověkem. Mohl/a bych si, prosím, náš rozhovor nahrát na MP3? Nebude vám vadit, když si při rozhovoru budu dělat poznámky?

Otázky

*Kam jste chodil do školy? Bavilo vás to?
V čem to bylo jiné než dnes?
Kdo vás v životě nejvíce ovlivnil?
Se kterou známou osobou jste se v životě setkal?
Cestoval jste? Jaké jste měl zájmy?
Co vás v životě baví teď?
Co byste vzkázal mladým?, ...*

Na přípravu otázek učitel dohlíží, zástupce skupin prezentuje výsledky práce skupiny celé třídě (= učitel má tak příležitost upravit dotazy, aby byly vhodné, adekvátní a dostatečně citlivé).

Prezentace rozhovorů

Jednotlivci/dvojice seznámí skupinu s průběhem rozhovoru a odpoví především na 2 hlavní otázky:

*V čem vidí přínos celého rozhovoru?
Co nového se dozvěděl/i?
Jaká byla atmosféra?
Byl rozhovor pro obě strany příjemný?*

Transfer

Přemýšlej, co bys mohl/a udělat dnes nebo v nejbližší době, abys potěšil někoho ze starší generace v tvém okolí.

Otázky k závěrečné reflexi:

*Která aktivita tě nejvíce zaujala?
Co si „odnášíš“ z dnešních aktivit?
Co konkrétně můžeš udělat už teď, aby tvé stáří bylo jednou umělecké dílo?*

Doporučení, případně návaznost:

Aktivita z učebnice Etické výchovy pro 6. ročník:
ÚCTA KE STÁŘÍ: Staniční učení – (EtV 6. roč.)

Tipy na webové stránky k tématu:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/mezigeneracni-vztahy-a-starnuti-v-svp>

<http://www.otevrenoseniorum.cz/>

<http://www.mastozapar.cz/>

<http://www.zivot90.cz/>

<http://www.pecujici.cz/>

<http://www.pecujdoma.cz/>

<http://www.mluvmeostari.cz/>

<http://www.nezavirejteoci.cz>

<http://www.cestadomu.cz/> (informace o hospici, paliativní péči + tabuizovaná témata: konec života, umírání, smrt) Podle odborníků je věk 10 – 15 let velmi vhodný pro citlivé rozhovory na toto téma.

Použitá literatura:

Spoty:

<http://www.otevrenoseniorum.cz/>

<http://www.mastozapar.cz/>

<http://www.mluvmeostari.cz/>

Ostatní materiály jsou z archivu autora.

Babi, dědo, jak se máš?

Autor:	Pilotní učitelé pod vedením lektorky J. Macháčkové	
Název lekce:	Babi, dědo, jak se máš?	
Téma:	Komunikace, empatie, spolupráce, hodnocení druhých, důstojnost lidské osoby, prosociálnost, pomoc, rodina, ve které žijí, domov, ekonomické hodnoty	Ročník: 6 - 9

Cíl:	Uvědomění si mezigeneračních vztahů a odlišných potřeb a hodnot.
Pomůcky:	Viz jednotlivé aktivity.
Organizace:	Prostředí: třída, domov důchodců, hřiště, park, kulturní zařízení. Počet: kolektiv třídy do max. 30 žáků + skupiny na individuální práci dle charakteru jednotlivých aktivit.

Popis činnosti:	Senzibilizace Fotografie a povídání o vlastních prarodičích, příběh z novin (internetu), filmová ukázka. Hodnotová reflexe. Uvědomění si rozdílného životního rytmu, důležitost někoho mít (povídání + naslouchání), relativita délky a kvality života, důležitost rodiny (kořenů) – vztahy, pomoc.
------------------------	---

Nácvik

Aktivita č. 1

Fotografie známé osobnosti
Pomůcky: internet (tiskárna), encyklopedie (kopírka), časopisy, noviny.
Časová dotace: 1 - 2x 45 min.
1. Fotografie známé osobnosti z mládí a ze současnosti (a/ zadání DÚ, b/ společná práce - vyhledávání - v hodině).
2. Tichá galerie.
3. Diskuse (hledání změn, vizáž, životní podmínky, hodnoty, profesní vývoj...).

Aktivita č. 2

Výroba drobného dárku
Pomůcky: dle charakteru výrobku.
Časová dotace: dle charakteru výrobku.
Výběr výrobku: dle charakteru podmínek dané školy, věku a zaměření žáků.

Aktivita č. 3

Kdo jsem já?
Pomůcky: čtvrtka, nůžky, barevné papíry, papír, lepidlo, pastelky, fixy, pravítko, pero, tužka – výroba pohledu či dopisního papíru.
Časová dotace: 1 - 2x 45 min.
1. Výroba pohledu či dopisního papíru (při menší časové dotaci lze i zakoupit) k tématu např. Vánoce, Velikonoce apod.
2. Obsah korespondence: Představení vlastní osoby.

Aktivita č. 4

Návštěva domova důchodců
Pomůcky: vyrobené dárky pro seniory, přezůvky.
Časová dotace: 1 vyučovací den.
1. Prohlídka zařízení.
2. Předání dáreků.
3. Kulturní vystoupení.
4. Rozhovory (podklady pro uvedení ve školním časopise).
5. Sportovní hry.
6. Společenské deskové hry.
7. Společná vycházka.

Aktivita č. 5

Návštěva seniorů ve škole

Pomůcky: drobné dárky, připravené pohoštění, pomůcky na zhotovení výrobku dle jeho charakteru.

Časová dotace: 4x 45 min.

1. Prohlídka školy.
2. Ukázkové hodiny.
3. Společné vyrábění.
4. Nabídka pohoštění vlastní výroby.
5. Společné hry a zpěv.

Transfer

Návštěva domova důchodců, vlastní vztahy v rodině (vnímání potřeb stáří), tolerance ve společnosti, podpora zájmů a zálib starších občanů, medializace (místní tisk).

Otázky k závěrečné reflexi:

Časová dotace: 1x 45 min

1. Co tě při této aktivitě překvapilo?
2. Jaký byl tvůj nejsilnější zážitek?
3. Bylo něco, co jsi viděl před touto aktivitou jinak než po ní?
4. Povídal sis o této aktivitě s rodiči?

Doporučení, případně návaznost:

Lze s úpravami realizovat i ve 4. - 5. ročníku ZŠ, popř. na SŠ.
Pozor na citlivá témata (smrt, negativní vztahy v rodině, výchova prarodičem apod.)

Použitá literatura:

Lekce:
Mezilidské vztahy
Rodina, ve které žiji
Sebeúcta a úcta k druhým
Spolupráce
Prosociálnost
Empatie
Důstojnost lidské osoby

Koláč

Autor:	Muratidisová Anna
Název aktivity:	Koláč
Téma:	Důstojnost a identita lidské osoby – úcta k člověku - jedinečnost člověka - sebeúcta - vlastní jedinečnost a potenciál; komunikace – aktivní naslouchání
Čas:	60 - 90 minut – dle počtu žáků ve třídě Ročník: 6.
Cíl:	Žák pojmenuje pozitivní vlastnosti svých spolužáků. Projeví vzájemnou úctu spolužákům a prokazuje zdravou úctu sobě samému. Poznává své silné i slabé stránky. Žák si procvičí aktivní naslouchání.
Pomůcky:	Barevné papíry ve tvaru kruhu s šesti vyznačenými výsečemi, nůžky, čisté papíry, lepidla, fixy.
Organizace:	Sezení upraveno do kruhu.
Popis činnosti:	Žáci si navzájem předají informace o pozitivních vlastnostech a schopnostech, které mají. Uvědomí si své slabé stránky. Následně si každý žák vytvoří koláč svých pozitivních vlastností a schopností.

Senzibilizace

Žákům řekneme, ať si představí, že jsou v kouzelné pekárně, kde si bez peněz mohou koupit od svých spolužáků jejich pozitivní vlastnosti a schopnosti, které sami nemají a chtěli by je. Sdělíme žákům, že se tyto vlastnosti či schopnosti ukrývají v částech koláče každého z nich.

Hodnotová reflexe:

Zeptáme se žáků, jestli vědí o nějakých vlastnostech či schopnostech, které nemají a které by chtěli.

Nácvik

Každému z žáků rozdáme barevný koláč a fix, nůžky budou jedny pro celou třídu. Ten, kdo má nůžky, začne. Od některého ze svých spolužáků si ustříhne z koláče část s komentářem, jakou pozitivní vlastnost či schopnost si tímto od něj bere, a svůj výběr zdůvodní. Na jednu stranu koláče napíše jméno tohoto spolužáka a na druhou stranu vlastnost nebo schopnost, kterou tímto získal. Žákovi, od kterého si z koláče ustříhl, předá nůžky a ten stejným způsobem pokračuje, dokud se všichni ve třídě nevystřídají. Aktivita trvá do té doby, dokud se všichni svého koláče nezbaví a nezískají nové vlastnosti a schopnosti.

Transfer

Žákům se vlastnosti na konci vrátí zpět. Společně s rodiči si doma své kousky koláče nalepí na bílý papír a zjistí, jestli někdo z rodiny má stejné pozitivní vlastnosti či schopnosti.

Otázky k reflexi:	<i>Jak se vám dařilo najít na spolužákovi nějakou pozitivní vlastnost či schopnost? Jaký to byl pocit, když si někdo vybral vaši vlastnost/schopnost? Jaké pocity jste měli, když jste měli dát/vzít si něčí vlastnost/schopnost? Jaké své slabé stránky jste si v průběhu aktivity uvědomili?</i>
Doporučení, případně návaznost:	Aktivita je vhodná pro žáky druhého stupně, je lepší provádět ji ve třídě s menším počtem žáků. Žáci si mohou vlastní koláč sami vystříhnout a výseče naznačit fixem. Učitel může hrát také, je však potřeba, aby pohlídal to, že v každém kole musí žáci volit někoho, kdo ještě nebyl. Je nutné žáky upozornit na to, že by se vlastnosti a schopnosti neměly opakovat. Někdy žáci neumí pojmenovat dobré vlastnosti, můžeme tedy dopředu udělat např. brainstorming na tabuli.
Zdroj:	S obdobnou aktivitou jsem byla seznámena v rámci projektu Minimalizace šikany.

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 6. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák:	Výstup	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Otevřená a citlivá komunikace	<ul style="list-style-type: none">• otevířeně a citlivě komunikuje• uvědomuje si příčiny komunikačních šumů a chyb• zvládá odstraňovat komunikační překážky a bariéry• rozvíjí schopnost naslouchat druhým	<ul style="list-style-type: none">• otevřené vyjadřování• rozměr citlivosti a lásky vůči druhému v komunikaci• komunikační chyby• komunikační šum• komunikační překážky a bariéry• důležitost respektu a vzájemného naslouchání• komunikace ve ztížených podmínkách• hádka• eliminace hrubých výrazů ve vyjadřování	<ul style="list-style-type: none">• otevířeně vyjadřování• rozměr citlivosti a lásky vůči druhému v komunikaci• komunikační chyby• komunikační šum• komunikační překážky a bariéry• důležitost respektu a vzájemného naslouchání• komunikace ve ztížených podmínkách• hádka• eliminace hrubých výrazů ve vyjadřování	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none">o Osobnostní a sociální výchovao Mediální výchovao Environmentální výchovao Výchova demokratického občanao Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostecho Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none">o k učenío sociální a personálnío k řešení problémuo občanskéo komunikativnío pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CjJ/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Rozhodnost a řešení problémů	<ul style="list-style-type: none">• vnímá problém jako výzvu• uvědomuje si potřebu tvořivě řešit problém• spolupracuje s druhými ve ztížených podmínkách• zpracovává své zkušenosti a vyvozuje z nich závěry využitelné pro další jednání	<ul style="list-style-type: none">• pozitivní formulace problému,• analýza problému,• schopnost podívat se na věc očima druhého• způsoby řešení problému• postup při přeformulování problému• spolupráce ve ztížených podmínkách• kritické posuzování svých výsledků a vyvozování z nich závěrů pro využití v budoucnosti	<ul style="list-style-type: none">• osobnostní a sociální výchova• mediální výchova• environmentální výchova• výchova demokratického občana• výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech• multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none">o k učenío k řešení problémuo komunikativnío sociální a personálnío občanskéo pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CjJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce	
Fair play	<ul style="list-style-type: none">• vnímá výhody nevýhody soutěživosti• dokáže se chovat prosociálně i v soutěživých situacích• reflektuje význam pravidel ve hře• jedná ve stylu fair play	<ul style="list-style-type: none">• význam a zásady soutěživosti• zdravá soutěživost• význam pravidel• význam pravidel ve hře a jejich dodržování• asertivita a prosociálnost v soutěživých situacích• prosociálnost a sport• umění férově se prosadit a obhájit	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none">o Osobnostní a sociální výchovao Mediální výchovao Výchova demokratického občanao Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostecho Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none">o k řešení problémuo komunikativnío sociální a personálnío občanskéo pracovní	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CjJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce	

Média a jejich vliv na člověka	<ul style="list-style-type: none"> • vnímá pozitivní vzory prezentované médií • reflektuje vliv médií na svůj život • reflektuje vztah médií a svého volného času 	<ul style="list-style-type: none"> • nabídka pozitivních vzorů v médiích • kritický přístup k působení médií • média a volný čas 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Environmentální výchova o Výchova demokratického občana o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské o pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, Cj/ Člověk a příroda /Př, Z/ Člověk a zdraví /Tv/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie</p>
Rodina, ve které žiji	<ul style="list-style-type: none"> • více poznává vlastní rodinu • se spolupodílí na zlepšování atmosféry ve vlastní rodině • projevuje úctu ke členům rodiny a starším lidem • otevřeně komunikuje v rodině • reflektuje svoji kritičnost vůči rodičům a dalším autoritám • uplatňuje osvojené sociální dovednosti v rodině 	<ul style="list-style-type: none"> • poznání vlastní rodiny a jejích pravidel • práva a povinnosti v rodině, • role v rodině • formulace nevyslovených pravidel a očekávání • hodnota rodiny • zlepšení atmosféry v rodině • komunikace v rodině • pochopení jednotlivých členů rodiny • reflexe kritičnosti v rodině • úcta ke členům rodiny • úcta ke starším • uplatnění sociálních dovedností v rodině 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Environmentální výchova o Výchova demokratického občana o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské o pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /VZ/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie</p>
Etika a ochrana přírody a životního prostředí	<ul style="list-style-type: none"> • projevuje úctu k životu ve všech jeho formách • vnímá krásu a mnohotvárnost přírody • přijímá zodpovědnost za životní prostředí • aktivně se podílí na ochraně přírody 	<ul style="list-style-type: none"> • úcta k životu ve všech jeho formách • citový vztah člověka k přírodě • vnímání krásy a mnohotvárnosti přírody • zodpovědnost za životní prostředí • ochrana přírody a prosociálnost • etický rozměr ochrany přírody 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Environmentální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské o pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie</p>
Dospívání	<ul style="list-style-type: none"> • reflektuje vztahy mezi chlapci a děvčaty • rozvíjí svoji sexuální identitu 	<ul style="list-style-type: none"> • vztahy mezi děvčaty a chlapci • přátelství a láska • mládí – příprava na lásku, • sexuální identita 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Výchova demokratického občana <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské 	<p>Člověk a společnost /VO, D/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Člověk a příroda /Př/ Informační a komunikační technologie</p>

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 7. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup Žák:	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Pravidla komunikace	<ul style="list-style-type: none"> rozvíjí základní komunikační dovednosti si uvědomuje význam pravidlé komunikace si uvědomuje nebezpečí lži pro mezilidské vztahy 	<ul style="list-style-type: none"> připomenutí základních komunikačních dovedností význam pravidlé komunikace autentičnost v komunikaci souhlasnost verbální a neverbální komunikace nebezpečí polopravd a lží čest a dobré jméno tajemství 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/</p> <p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p> <p>Člověk a příroda /Z/</p> <p>Informační a komunikační technologie</p>
Přiměřené sebevědomí	<ul style="list-style-type: none"> vytváří si přiměřené sebevědomí dále rozvíjí své sebedůvěry rozvíjí své sebedůvěry rozvíjí práci se svými chybami 	<ul style="list-style-type: none"> rozvoj sebevědomí podpora sebecesťování sebedůvěry radost a optimismus v životě sebedůvěry – silné a slabé stránky práce s chybami seberozvoj 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO/</p> <p>Člověk a zdraví /VZ, Tv/</p> <p>Umění a kultura /Vv/</p>
Pozitivní hodnocení událostí a druhých	<ul style="list-style-type: none"> pozitivně hodnotí situace a události dokáže pozitivně přeformulovat situace a události reflektuje dobro, které mu projevilo jeho okolí a dokáže být za něj vděčný 	<ul style="list-style-type: none"> vnímavost k „pozitivní“ situace a události schopnost přeformulovat význam situace a události význam dovednosti pozitivně přeformulovat význam situace a události verbální vyjádření pozitiv druhých reflexe nad dobrem, které od druhých přijímáme 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/</p> <p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/</p> <p>Člověk a příroda /Z/</p> <p>Umění a kultura /Vv/</p> <p>Člověk a zdraví /Tv/</p>

Reálné a zobrazené vzory	<ul style="list-style-type: none"> všimá si vzorů ve svém nejbližším okolí vnímá působení vzorů ve svém životě rolišuje pozitivní vzory od pochybných idolů se identifikuje s pozitivními prosociálními vzory vnímá nebezpečí identifikace a imitace pochybných vzorů reflektuje svůj vztah k autoritě rozvíjí svůj mravní úsudek na příkladech ze života vzorů 	<ul style="list-style-type: none"> základní informace o vlivu vzorů na život jedince, funkce vzorů, změny ve vzorech během lidského vývoje senzibilizace pro rozlišování vzorů nebezpečí pochybných idolů vliv reálných vzorů prosociální vzory ve vlastní rodině prosociální vzory ve veřejném životě vliv zobrazených vzorů a vhodné literární a filmové prameny smysl autority vztah k autoritě podstata imitace a identifikace pravidla zdravé identifikace nebezpečí nezdravé identifikace rozvoj mravního úsudku na příkladech ze života vzorů 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Člověk a příroda /Z, PŘ/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie</p>
Asertivita	<ul style="list-style-type: none"> vnímá asertivitu ve vztahu ke zdravému sebeprosazení nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním. neagresivním způsobem obhájí svá práva 	<ul style="list-style-type: none"> agresivní a pasivní styl chování podstata asertivity vysvětlení a nácvik asertivních technik asertivní komunikační dovednosti zdravé sebeprosazení se 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p>
Prosociálnost ve ztížených podmínkách	<ul style="list-style-type: none"> dokáže jednat prosociálně i ve ztížených podmínkách 	<ul style="list-style-type: none"> limity prosociálnosti prosociální chování k neoblíbeným, nesympatickým atd. lidem prosociální rozhodování a chování ve vyplatých situacích 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv/</p>

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 8. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Důstojnost lidské osoby	<ul style="list-style-type: none"> • vnímá důstojnost lidské osoby u každého člověka • orientuje se v lidských právech • zvládá pozitivně hodnotit druhé v obtížných situacích • reflektuje své potenciality 	<ul style="list-style-type: none"> • lidská práva • zdroje lidských práv • svoboda • rovnost • potenciality člověka • pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Výchova demokratického občana <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské 	<p>Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Umění a kultura /Vv/</p>
Komunikace citů	<ul style="list-style-type: none"> • přiměřeně komunikuje city. • dokáže vyjadřovat vyšší city. • dokáže nenásilným způsobem zvládat prudké emoce. • dokáže přiměřeným způsobem vyjadřovat své negativní city • zvládá techniky přeladění • vnímá spojitost mezi zdravím a emocemi 	<ul style="list-style-type: none"> • návky vyjádření citů • emoce a hodnocení jevů • vyšší city a jejich typy • vyjadřování vyšších citů • pocity vzteku a impulzivnost • usměrňování citů • přeladění • dopady jednání při hněvu, ve strachu a při pesimismu • techniky vyjádření negativních citů • zdraví a emoce 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o komunikativní o sociální a personální 	<p>Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /Vv/</p>
Asertivita	<ul style="list-style-type: none"> • reflektuje asertivní práva • dokáže rozlišit manipulativní chování a vhodné na něj reagovat. • dokáže správně argumentovat 	<ul style="list-style-type: none"> • typy manipulátorů • manipulační pověry • zásady reakce na manipulaci • asertivní práva • způsoby správné argumentace • přijatelný kompromis • požádání o laskavost • stížnost 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o komunikativní o sociální a personální 	<p>Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/</p>
Empatie	<ul style="list-style-type: none"> • reflektuje situaci druhých • poskytuje adekvátní pomoc • dokáže chápat situace a chování druhých především v rodině a ve škole na základě vlastních zkušeností a zážitků • identifikuje důvody radosti a smutku u sebe a druhých • dokáže zmírnit prožívání smutku druhých 	<ul style="list-style-type: none"> • vnímavost k situaci druhých • pochopení situace druhých prostřednictvím vlastních zkušeností a zážitků • pochopení rodičů, sourozenců a dalších členů rodiny • vzájemné pochopení ve třídě • důvody k radosti a smutku u sebe a u druhých • zmiřňování prožívání smutku u druhých 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Výchova demokratického občana o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské 	<p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/</p>

Sexuální zdraví	<ul style="list-style-type: none"> • utváří si zodpovědný vztah k sexualitě • vnímá mládí jako přípravu na lásku a partnerský život • vnímá význam sebeovládání pro zdravý rozvoj vlastní sexuality 	<ul style="list-style-type: none"> • zodpovědný vztah k sexualitě • etický aspekt sexuality • nezralé rodičovství • sebeovládání a sexualita 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o sociální a personální 	Člověk a zdraví /VZ/ Člověk a příroda /Př/
Média a jejich vliv na člověka	<ul style="list-style-type: none"> • kriticky přistupuje k informacím z médií • vytváří si strategie účinné obrany proti manipulaci médií 	<ul style="list-style-type: none"> • eliminace vlivu agrese z médií, • rozlišování mezi realitou a pseudorealitou • účinná obrana proti manipulaci médií 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální 	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /VV/ Informační a komunikační technologie
Komplexní prosociálnost	<ul style="list-style-type: none"> • dokáže se chovat prosociálně k jakémukoliv člověku. • v kontextu své situace a svých možností přispívá k řešení sociálních problémů. • osobně se angažuje a podílí na vytváření pozitivního školního klimatu 	<ul style="list-style-type: none"> • význam komplexní prosociálnosti • formy komplexní prosociálnosti • pomoc anonymnímu člověku • osobní angažovanost • projekty na řešení sociálních problémů 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Výchova demokratického občana o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o k řešení problému o občanské o komunikativní o pracovní 	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie
Etika a ekonomika	<ul style="list-style-type: none"> • zvládá rozumně nakládat s penězi • vnímá peníze jako prostředek • rozvíjí ekonomické ctnosti ve svém životě • reflektuje rizika konzumního způsobu života 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumné nakládání s penězi • peníze jako prostředek • vztah mezi ekonomikou a etikou • rozvíjení ekonomických ctností – šetřnost, podnikavost atd. • skromnost • konzumní způsob života 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Výchova demokratického občana <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o k řešení problému 	Člověk a společnost /VO/ Matematika a její aplikace /M/ Informační a komunikační technologie
Etické ctnosti	<ul style="list-style-type: none"> • reflektuje mravní hodnoty a normy • respektuje normy, které se ho týkají • rozvíjí morální úsudek 	<ul style="list-style-type: none"> • mravní hodnoty a normy • podněty pro rozvoj morálního úsudku • každodenní události a morální úsudek • morální úsudek a školní prostředí 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o komunikativní o sociální a personální o občanské 	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 9. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Žák: • je vnímavý k sociálním problémům • analyzuje prožitky a situace lidí se sociálními problémy • vnímá dopady sociálních problémů na člověka • rozvíjí účinnou prevenci a strategie při obraně proti sociálně patologickým jevům	• je vnímavý k sociálním problémům • analyzuje prožitky a situace lidí se sociálními problémy • vnímá dopady sociálních problémů na člověka • rozvíjí účinnou prevenci a strategie při obraně proti sociálně patologickým jevům	• seznámení se se sociálními problémy • typy sociálních problémů • analýza a popis prožitků a situace lidí s různými sociálními problémy • dopad sociálních problémů na člověka a jeho okolí • vnímavost k obtížné situaci druhých • sociálně patologické jevy a jejich rizika pro děti a mládež • hodnota stárí • mezigenerační vztahy	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: o Osobnostní a sociální výchova o Výchova demokratického občana o Multikulturální výchova o Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: o k řešení problému o sociální a personální o komunikativní o občanské	Člověk a společnost /D, VO / Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/
Sociální empatie	• jedná asertivně i ve ztížených podmínkách • reaguje vhodně na neoprávněnou kritiku • rozvíjí asertivní chování ve vrs- tevnické skupině	• Asertivita ve ztížených podmínkách • reakce na neoprávněnou kritiku • techniky, jak vhodně reagovat na neoprávněnou kritiku • asertivita ve skupině	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: o k učení o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o pracovní	Člověk a společnost /D, VO / Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/
Žák: • žije uvědomělým způsobem života • zvládá autonomní jednání • reflektuje smysl svého života • formuluje si cíle svého života	• žije uvědomělým způsobem života • zvládá autonomní jednání • reflektuje smysl svého života • formuluje si cíle svého života	• smysl a cíl mého života • úspěštilý životní cíl • moje postoje, moje role • zodpovědný život • mé schopnosti a okolí • autonomie a konformita	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: o k učení o k řešení problému o sociální a personální o pracovní	Člověk a společnost /VO Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Informační a komunikační technologie
Žák: • rozvíjí porozumění k etnickým, národnostním, sociálním a náboženským minoritám. • je vnímavý k potřebám lidí z chudých částí světa • vyhledává informace o lidech z jiných koutů světa, především tam kde vládne chudoba • aktivně se účastní humanitárních aktivit zaměřených na zmírnění bídy a chudoby ve světě. • uplatňuje toleranci ve svém jednání	• rozvíjí porozumění k etnickým, národnostním, sociálním a náboženským minoritám. • je vnímavý k potřebám lidí z chudých částí světa • vyhledává informace o lidech z jiných koutů světa, především tam kde vládne chudoba • aktivně se účastní humanitárních aktivit zaměřených na zmírnění bídy a chudoby ve světě. • uplatňuje toleranci ve svém jednání	• informace o menšinách • vztah k menšinám • využití prosociálnosti v multikulturální společnosti • pozitivní vztah k diverzitám • tolerance • bída světa • informovanost o situaci zemí třetího světa • formy humanitární pomoci • humanitární projekty	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Environmentální výchova o Výchova demokratického občana o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech o Multikulturální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: o k učení o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské o pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Člověk a příroda /Z, Př/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie
Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc				

Duchovní rozměr člověka	<ul style="list-style-type: none"> • získává podněty pro utváření vlastního světónázoru • toleruje lidi s jiným světónázorem • získává informace o různých světónázorech 	<ul style="list-style-type: none"> • obrana proti sektám, • utváření vlastního světónázoru • tolerance k lidem s jiným světovým názorem, • informace o různých světónázorech 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Výchova demokratického občana o Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k učení o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské o pracovní 	<p>Člověk a společnost /VO, D/</p> <p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/</p> <p>Umění a kultura /Vv/</p>
Etická stránka lidské sexuality	<ul style="list-style-type: none"> • aplikuje etické ctnosti ve svém sexuálním životě • uplatňuje věrnost ve vztahu • rozvíjí úctu ke druhému • rozvíjí svoji odpovědnost za vztah s druhými 	<ul style="list-style-type: none"> • etické ctnosti a sexualita • věrnost není slabost • úcta ke druhému • odpovědnost za vztah 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální 	<p>Člověk a společnost /VO, D/</p> <p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p> <p>Člověk a zdraví /VZ/</p> <p>Člověk a příroda /Př/</p> <p>Umění a kultura /Vv/</p>
Etické ctnosti	<ul style="list-style-type: none"> • reflektuje rozdíly mezi dobrem a zlem • vnímá a rozvíjí úsudek svého svědomí • reflektuje morální dilemata • rozvíjí etické ctnosti • reflektuje etiku pevného bodu 	<ul style="list-style-type: none"> • dobro a zlo • svědomí • morální dilemata • etické ctnosti • etika pevného bodu • běh lidského života – lidský vývoj 	<p>PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Osobnostní a sociální výchova o Mediální výchova o Výchova demokratického občana o Multikulturní výchova <p>PODPOŘENÉ KOMPETENCE:</p> <ul style="list-style-type: none"> o k řešení problému o komunikativní o sociální a personální o občanské 	<p>Člověk a společnost /VO /</p> <p>Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/</p> <p>Člověk a zdraví /VZ/</p> <p>Informační a komunikační technologie</p>

Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství,
mládeže a tělovýchovy

Čj. 12586/2009-22

V Praze dne 16. 12. 2009

Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Čl. 1

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy mění v souladu s § 4 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vydaný Opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 31504/2004-22 ze dne 13. prosince 2004, ve znění Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 27002/2005-22 ze dne 29. srpna 2005, Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 24653/2006-24 ze dne 30. dubna 2007 a Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy čj. 15523/2007-22 ze dne 26. června 2007.

Čl. 2

Do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání se do části 5.10 Doplnující vzdělávací obory vkládá jako část 5.10.3 nový doplňující vzdělávací obor s názvem Etická výchova.

Čl. 3

Text doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova je uveden v Příloze č. 1 tohoto opatření.

Čl. 4

Toto opatření nabývá účinnosti dnem 1. září 2010.

Ministryně:
PhDr. Miroslava Kopicová, v.r.

Příloha č. 1 k Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, čj. 12586/2009-22

5.10.3 ETICKÁ VÝCHOVA

DOPLŇUJÍCÍ VZDĚLÁVACÍ OBOR

Obsah doplňujícího vzdělávacího oboru tvoří následující témata:

1. Mezilidské vztahy a komunikace.
2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.
3. Pozitivní hodnocení druhých.
4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.
5. Komunikace citů.
6. Interpersonální a sociální empatie.
7. Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
8. Reálné a zobrazené vzory.
9. Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.
10. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.

Na deset základních témat navazuje šest aplikačních témat, mezi která patří:

- Etické hodnoty
- Sexuální zdraví
- Rodinný život
- Duchovní rozměr člověka
- Ekonomické hodnoty
- Ochrana přírody a životního prostředí
- Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka

Etická výchova vytváří celou řadu mezipředmětových vztahů. Ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura navazuje etická výchova na učivo naslouchání, mluvený projev, písemný projev a tvořivé činnosti s literárním textem a ve vzdělávacím oboru Cizí jazyk na učivo pravidla komunikace v běžných každodenních situacích. Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět navazuje na učivo domov, škola, rodina, soužití lidí, chování lidí, základní globální problémy, ohleduplné chování k přírodě, ochrana přírody, partnerství, rodičovství a základy sexuální výchovy. Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství navazuje na učivo naše škola, obec, region, kraj, lidská setkání, vztahy mezi lidmi, zásady lidského soužití, podobnost a odlišnost lidí, osobní rozvoj, vnitřní svět člověka a lidská práva. Ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda ve vzdělávacím oboru Přírodopis navazuje na učivo životní styl a ochrana přírody a životního prostředí. Ve vzdělávací oblasti Člověk a kultura ve vzdělávacím oboru Výtvarná výchova navazuje na učivo prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností a ověřování komunikačních účinků. Ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví navazuje na učivo vztahy mezi lidmi a formy soužití, změny v životě člověka a jejich reflexe, zdravý způsob života a péče o zdraví, rizika ohrožující zdraví a jejich prevence a osobnostní a sociální rozvoj. V doplňujícím vzdělávacím oboru Dramatická výchova navazuje na učivo základní předpoklady dramatického jednání a proces dramatické a inscenační tvorby. Z průřezových témat navazuje především na vzdělávací obsah osobnostní a sociální výchovy, multikulturní výchovy, environmentální výchovy a mediální výchovy.

Etická výchova žáka především vede: k navázání a udržování uspokojivých vztahů, k vytvoření si pravdivé představy o sobě samém, k tvořivému řešení každodenních problémů, k formulaci svých názorů a postojů na základě vlastního úsudku s využitím poznatků z diskuze s druhými, ke kritickému vnímání vlivu vzorů při vytváření vlastního světonázoru, k pochopení základních environmentálních a ekologických problémů a souvislostí moderního světa.

Doplňující vzdělávací obor etická výchova u žáka rozvíjí: sociální dovednosti, které jsou zaměřeny nejen na vlastní prospěch, ale také na prospěch jiných lidí a celé společnosti, na samostatné pozorování s následným kritickým posouzením a vyvozením závěrů pro praktický život, samostatnost při hledání vhodných způsobů řešení problémů, správné způsoby komunikace, respekt k hodnotám, názorům a přesvědčení jiných lidí, schopnost vcítit se do situací ostatních lidí, pozitivní představu o sobě samém a schopnost účinné spolupráce.

Hlavním důvodem pro zařazení etické výchovy do RVP ZV je skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků. Důležitost a aktuálnost tohoto kroku podporují i zkušenosti z většiny zemí OECD, ve kterých je předmět s podobným obsahem do vzdělávacího systému zařazen.

Vzdělávání je založeno na zásadách svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání (§ 2, odst. 1, písm. e) školského zákona).

Vzdělávací obsah

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák:

- si osvojí oslovování křestními jmény, používání vhodných forem pozdravu, naslouchání, dodržování jednoduchých komunikačních pravidel ve třídě, poděkování, omluvu, přiměřenou gestikulaci
- se podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel
- si osvojí základní (předpoklady) vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeúcty a úcty ke druhým
- si osvojí základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých
- zvládá prosociální chování: pomoc v běžných školních situacích, dělení se, vyjádření soucitu, zájem o spolužáky
- vyjadřuje city v jednoduchých situacích
- využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů
- reflektuje situaci druhých a adekvátně poskytuje pomoc

Očekávané výstupy – 2. období

žák:

- reflektuje důležitost prvků neverbální komunikace, eliminuje hrubé výrazy z verbální komunikace, zvládá položit vhodnou otázku
- si uvědomuje své schopnosti a silné stránky, utváří své pozitivní sebehodnocení
- se dokáže těšit z radosti a úspěchu jiných, vyjadřuje účast na radosti i bolesti druhých, pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách
- identifikuje základní city, vede rozhovor s druhými o jejich prožitcích, na základě empatického vnímání přemýšlí nad konkrétní pomocí
- jednoduchými skutky realizuje tvořivost v mezilidských vztazích, především v rodině a v kolektivu třídy
- iniciativně vstupuje do vztahů s vrstevníky, dokáže rozlišit jejich nabídky k aktivitě a na nevhodné reaguje asertivně

Učivo

ZÁKLADNÍ KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI

- **komunikace při vytváření výchovného kolektivu** – představení se, vytvoření základních komunikačních pravidel kolektivu, zdvořilost, otevřená komunikace
- **základní prvky verbální komunikace v mezilidských vztazích** – pozdrav, otázka, prosba, poděkování, omluva
- **základy neverbální komunikace** – seznámení se s možnostmi neverbální komunikace, postoje těla, mimika, zrakový kontakt, gesta, podání ruky
- **komunikace citů** – identifikace, vyjádření a usměrňování základních citů, pocity spokojenosti, radosti, sympatie, smutku, obav a hněvu

POZITIVNÍ HODNOCENÍ SEBE A DRUHÝCH

- **sebepojetí** – sebezpoznání, sebehodnocení, sebpřijetí, sebezprezentace, sebeovládání, podpora sebeoceňování
- **pozitivní hodnocení druhých** – v běžných podmínkách projevoování pozornosti a laskavosti, vyjádření uznání, účinnost pochvaly, připisování pozitivních vlastností druhým, správná reakce na pochvalu
- **akceptace druhého** – zážitek přijetí pro každé dítě, nácvik přátelského přijetí, umění odpustit, pomocí empatie předpokládat reakci druhých

TVOŘIVOST A ZÁKLADY SPOLUPRÁCE

- **tvořivost v mezilidských vztazích** – vytváření prožitků radosti pro druhé, společné plnění úkolů, zbavování se strachu z neznámého řešení úkolu a z tvořivého experimentování
- **schopnost spolupráce** – radost ze společné činnosti a výsledku, vyjádření zájmu, základní pravidla spolupráce
- **elementární prosociálnost** – darování, ochota dělit se, povzbuzení, služba, vyjádření soucitu, přátelství

ZÁKLADY ASERTIVNÍHO CHOVÁNÍ

- **iniciativa** – ve vztahu k jiným, hledání možnosti, jak vycházet s jinými lidmi v rodině, ve třídě, mezi vrstevníky, iniciativa nepřijatá jinými, zpracování neúspěchu
- **asertivní chování** – rozlišování mezi nabídkami druhých, schopnost odmítnutí nabídky k podvodu, krádeži, pomlouvání, zneužívání návykových látek a sexuálnímu zneužívání

2. stupeň**Očekávané výstupy**

žák:

- *komunikuje otevřeně, pravdivě, s porozuměním pro potřeby druhých a přiměřeně situaci*
- *respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí*
- *analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu*
- *nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním, neagresivním způsobem obhajuje svá práva*
- *rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory*
- *spolupracuje i v obtížných sociálních situacích*
- *je vnímavý k sociálním problémům, v kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení*
- *analyzuje etické aspekty různých životních situací*
- *se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů*
- *aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy*

Učivo**KOMUNIKACE**

- **otevřená komunikace** – úroveň komunikace, zásady verbální komunikace, komunikační chyby, dialog, komunikace ve ztížených podmínkách
- **aktivní naslouchání** – cíle, výhody, zásady, způsob a nácvik aktivního naslouchání

DŮSTOJNOST A IDENTITA LIDSKÉ OSOBY

- **úcta k lidské osobě** – lidská práva, zdroje lidských práv, svoboda, rovnost, potenciality člověka, pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích, občanská zralost
- **jedinečnost a identita člověka** – rozvoj sebevědomí, hodnotová orientace, rozvoj sebeovládání a morálního úsudku, self management, úvahy nad mravními zásadami, radost a optimismus v životě

ASERTIVNÍ CHOVÁNÍ

- **asertivní chování** – přijatelný kompromis, konstruktivní kritika, přijetí pochvaly, požádání o laskavost, stížnost, otázka po důvodu, realizace svých práv, řešení konfliktu
- **obrana před manipulací** – asertivní techniky – manipulace, vysvětlení a nácvik jednotlivých asertivních technik
- **fair play** – zdravá soutěživost, dodržování pravidel hry, asertivita a prosociálnost v soutěživých situacích, prosociálnost a sport

REÁLNÉ A ZOBRAZENÉ VZORY

- **pozitivní vzory versus pochybné idoly** – senzibilizace pro rozlišování vzorů, vliv reálných vzorů, prosociální vzory ve veřejném životě, vzory ve vlastní rodině, vliv zobrazených vzorů a vhodné literární prameny, smysl autority, vztah k autoritě

- **podpora pozitivního působení televize a médií** – nabídka pozitivních vzorů v médiích, kritický přístup k působení médií, eliminace vlivu agrese, zvládání agrese, rozlišování mezi realitou a pseudorealitou, účinná obrana proti manipulaci médii, média a volný čas
- **já** – potenciální vzor pro druhé – smysl a cíl mého života, postoje, zodpovědný život, mé schopnosti a společnost, zdravý způsob života, autonomie a konformita

INICIATIVA A KOMPLEXNÍ PROSOCIÁLNOST

- **iniciativa a tvořivost** – renatalizace, nácvik tvořivosti, prosociální aspekt iniciativy a tvořivosti ve školním prostředí a v rodině, psychická a fyzická pomoc, ochota ke spolupráci, přátelství
- **iniciativa ve ztížených podmínkách** – pozitivní formulace problému, pomoc anonymnímu člověku, veřejná osobní angažovanost
- **uplatnění komplexní prosociálnosti** – bída světa, informovanost o situaci zemí třetího světa, vztah k menšinám, využití prosociálnosti v multikulturní společnosti, pozitivní vztah k diverzitám

APLIKOVANÁ ETICKÁ VÝCHOVA

- **etické hodnoty** – zdroje etiky, osobní odpovědnost, smysl života, aplikace mravních zásad a hodnot, ctnosti, svědomí a jeho rozvoj
- **sexuální zdraví** – zodpovědný vztah k sexualitě, mládí – příprava na lásku, sexuální identita, nezralé rodičovství
- **rodina** – poznání vlastní rodiny a jejích pravidel, práva a povinnosti v rodině, role v rodině, formulace nevyslovených pravidel a očekávání, hodnota rodiny, zlepšení atmosféry v rodině, komunikace v rodině, úcta ke členům rodiny, úcta ke stáří
- **duchovní rozměr člověka** – obrana proti sektám, tolerance k lidem s jiným světovým názorem, informace o různých světových názorech
- **ekonomické hodnoty** – rozumné nakládání s penězi, zájem o otázky národního hospodářství, vztah mezi ekonomikou a etikou, rozvíjení ekonomických ctností – šetrnost, podnikavost
- **ochrana přírody a životního prostředí** – úcta k životu ve všech jeho formách, citový vztah člověka k přírodě, vnímání krásy a mnohotvárnosti přírody, zodpovědnost za životní prostředí

Poznámky:

